

زمانی کوردی سورانی
—Sorani Kurdish—
A Reference Grammar
with Selected Readings

W. M. Thackston

CONTENTS

PHONOLOGY

The Phonology of Sorani Kurdish.....	1
Stress	3
The Writing System	4

SUBSTANTIVES

§ 1. The Absolute State	8
§ 2. The Indefinite State	8
§ 3. The Definite State.....	9
§ 4. Demonstratives.....	10
§ 5. Attributive Adjectives: The Open Adjectival <i>Izâfa</i>	10
§ 6. Possession: The <i>Izâfa</i> Construction.....	10
§ 7. Attributive Adjectives with Demonstratives and Definites: The Close <i>Izâfa</i> Construction.....	11
§ 8. Attributive Adjectives with Definite Nouns.....	12
§ 9. Synopsis of Noun States.....	13
§ 10. Personal Pronouns	15
§ 10.1 Possessive Pronouns.....	15
§ 11. Enclitic <i>-îsh</i>	16
§ 12. Cardinal Numbers	17
§ 12.1 Ordinal Numbers	18
§ 12.2 Days of the Week	18
§ 12.3 Months of the Year and the Kurdish Calendar.....	18
§ 13. Comparative and Superlative Adjectives	19
§ 14. Prepositions, Postpositions, Circumpositions	20
§ 14.1. Preposed Pronominal Prepositional Complements	22

THE VERB	
§ 15. Present Copulas	25
§ 16. ‘To Have’	26
§ 17. The Present Habitual/Progressive	26
§ 18. Verbs in <i>-awa</i>	29
§ 19. The Present Subjunctive.....	30
§ 20. ‘To Want’	34
§ 21. ‘To Be Able’.....	35
§ 22. ‘To Remember’	36
§ 23. Pronominal Objects of Verbs	37
§ 24. The Imperative	38
§ 25. The Simple Past (Intransitive).....	40
§ 26. The Past Habitual/Progressive (Intransitive).....	41
§ 27. The Simple Past (Transitive): The Ergative	42
§ 27.1 The Ergative in South Sorani	45
§ 27.2 Pronouns as Logical Objects of Past Transitive Verbs	46
§ 27.3 Pronominal Prepositional Complements with Agent Affixes	48
§ 27.4 Displacement of a Possessive Pronoun by a Preposed Prepositional Complement.....	51
§ 28. The Perfect Active Participle	53
§ 29. The Present Perfect Tense (Intransitive)	53
§ 29.1 The Present Perfect Tense (Transitive)	54
§ 30. The Past Perfect Tense (Intransitive)	55
§ 30.1 The Past Perfect Tense (Transitive)	56
§ 31. The Past Subjunctive	57
§ 32. The Irrealis Mood.....	60
§ 33. The Past Conditional	61
§ 34. The Passive Voice	63
§ 34.1 The Past Passive Participle.....	65
§ 35. Postposed Verbal Complements.....	66
§ 36. Factitive Verbs	68

OTHER SYNTACTICAL FEATURES	
§ 37. Expressions of Temporal Duration	70
§ 38. Subordinating Conjunctions	71
§ 39. Relative Clauses	72
§ 40. Directional Nouns in -è	75
§ 41. Orthographic Peculiarities of Sorani Kurdish	75
§ 42. Vowel Contractions.....	77
Verb Tenses and Moods	78
Synopsis of Tenses and Moods	85
Conditional Sentence Types.....	86
Conversion Table for the Sorani and Kurmanji Alphabets	88
READINGS.....	91
92.....	(۱) گوڤاری سروه، «پهندی یێشینیان»
101.....	(۲) محهمهد رهمهزانی، «خوین و سیکهتوره»
102.....	(۳) محهمهد حوسین پاسیار، «رئوی ته مبهل»
104.....	(۴) نهوهر رهوشه، «بولبول و ئیواره ی ماته م»
108.....	(۵) جهلال مهله کشا، «گاشه بهرد»
120.....	(۶) یوسف با به کری، «باسی نه ده بی: په خشان»
122.....	(۷) فه ره اد شا که لی، «ته رم»
129.....	(۸) محمد حه مه صالح توفیق، «پاشای حه وت کوره»
142.....	(۹) محمد حه مه صالح توفیق، «نه حه د پاشا»
149.....	(۱۰) هه ژار، «من و مه م و زینی خانی»
156.....	(۱۱) کوردسات
159.....	(۱۲) خه بات
160.....	(۱۳) نیجیرقان بارزانی بو The New Anatolian
Kurdish–English Vocabulary	163

PREFACE

KURDISH BELONGS to the Western Iranian group of the Indo-Iranian branch of the Indo-European family. The two principal branches of modern literary Kurdish are (1) Kurmanji, the language of the vast majority of Kurds in Turkey, Syria, Armenia, and Azerbaijan, the area designated by Kurdish nationalists as “North Kurdistan,” with an estimated fifteen to seventeen million speakers, and (2) Sorani, the language of most Kurds in Iraq (four to six million speakers) and Iran (five to six million speakers), the area designated as “South Kurdistan.” Although the two are closely related, Kurmanji and Sorani are not mutually intelligible and differ at the basic structural level as well as in vocabulary and idiom. Since Kurdish is fairly closely related to and has been massively influenced by Persian, the dominant literary and cultural language of the area for the last millennium, Kurdish is best approached with a basic knowledge of Persian.

While Kurmanji is still far from being a unified, normalized, or standardized language, Sorani has been the second official language of Iraq since the creation of that country after World War I and has many decades of literary activity behind it. In Iran, Kurdish has never been accorded official status, but in Iranian Kurdistan there has been noteworthy publication in Kurdish, particularly after the Iranian revolution. The area in which Sorani is spoken in Iran is more or less the region designated as Kurdistan. Outside of that area, south to Kermanshah and east as far as Bijar, the language is known as Gorani, or South Sorani, which is a *Mischsprache* that is basically Persian in structure but Kurdish in vocabulary.

The readings, chosen to give samples of a broad range of prose writing ranging from fairy tales to the internet, are provided with running glosses beneath the texts, and the glosses in the readings are also contained in the Kurdish–English vocabulary at the end of the book. Words considered to be absolutely basic vocabulary are not glossed in the notes, since it is assumed that these words either are known already or will be actively acquired by looking them up in the vocabulary in the back. Generally words are not glossed more than once in the notes because any word encountered a second

SORANI KURDISH

time should be learned actively. Words are glossed after the first instance only if they are considered rare enough to warrant being ignored for acquisition. Because Sorani Kurdish dictionaries are not easily obtainable, I have made the vocabulary as large as possible. It contains around 4,000 words, which represent a basic working vocabulary for the language.

For dictionaries of Sorani, the following may be consulted:

Hazhâr, *Hanbâna borîna: Farhang-i Kurdî-Fârsî*, 2 vols. Tehran: Surûsh, 1368 [1989]. With definitions in both Kurdish and Persian, this is by far the most comprehensive dictionary of Kurdish, but Kurmanji words are also included without any differentiation. Hazhâr uses *’* instead of *’* for *û*; otherwise the orthography is standard.

McCarus, Ernest N. *Kurdish–English Dictionary, Dialect of Sulaimania*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1967.

Qazzaz, Shafiq. *The Sharezoor Kurdish–English Dictionary*. Erbil: Aras, 2000.

Sulaymân, Mustafâ. *Ferhengê zarawey zanistî*. Sulaymani, 2001.

Wahby, Taufiq. *A Kurdish–English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1966.

An on-line Sorani dictionary is available at www.namonet.com.

The Phonology of Sorani Kurdish

Vowels:

<i>î</i>	<i>û</i>
<i>i</i>	<i>u</i>
<i>e</i>	<i>o</i>
<i>a</i>	<i>â</i>

- î* is like the ‘ee’ in ‘beet’ and ‘tree,’ International Phonetic Alphabet (IPA) [i], as in *hîch* [hitʃ] ‘nothing.’
- i* is like the ‘i’ in ‘bit,’ IPA [ɪ], as in *girtin* [ɡɪrˈtɪn] ‘to take’
- e* is like the ‘ai’ in ‘bait,’ IPA [e], without the y-offglide of English, as in *hez* [hez] ‘power’
- a* is like the ‘a’ in ‘bat,’ IPA [æ], as in *tanaka* [tænæˈkæ] ‘tin can,’ except (1) in the sequence *aw*, where it is pronounced [ə], (2) when it is followed in the same syllable by y, in which case it is pronounced [ə], as in *tanakakay* [tænæˈkæˈkəy] ‘his tin can,’ and (3) when it is followed by y but not in the same syllable, in which case it is pronounced [ɛ], as in *tanakayek* [tænæˈkɛyɛk] ‘a tin can.’
- û* is like the ‘oo’ in ‘boot,’ IPA [u], as in *gûr* [ɡur] ‘calf’
- u* is like the ‘u’ in ‘put’ and ‘pull,’ IPA [ʊ], as in *gurg* [ɡʊrg] ‘wolf’
- o* is like the ‘oa’ in ‘boat,’ IPA [o], without the w-offglide of English, as in *goŕ* [ɡor] ‘level’
- â* is like the ‘a’ in ‘father’ and ‘balm,’ IPA [ɑ], as in *gâ* [ɡɑ] ‘cow’

Consonants:

	bilabial	labiodental	dental/alveolar	palatal	velar	uvular	glotto-pharyngeal
plosive	<i>p</i>		<i>t</i>		<i>k</i>	<i>q</i>	
		<i>b</i>		<i>d</i>	<i>g</i>		
fricative		<i>f</i>	<i>s</i>		<i>kh</i>		<i>ħ, h</i>
		<i>v</i>	<i>z</i>		<i>gh</i>		

SORANI KURDISH

		<i>sh</i>	<i>ch</i>
		<i>zh</i>	<i>j</i>
nasal	<i>m</i>	<i>n</i>	
approximants	<i>w</i>		<i>y</i>
flap, trill		<i>r, ř</i>	
laterals		<i>l</i>	<i>ł</i>

- b* is like the ‘b’ of English, IPA [b]
- ch* is like the ‘ch’ in ‘church,’ IPA [tʃ]
- d* is like the ‘d’ of English, IPA [d]
- f* is like the ‘f’ of English, IPA [f]
- g* is the hard ‘g’ of English in ‘go’ and ‘get,’ IPA [g]
- gh* is a voiced velar fricative, IPA [ɣ], like the Arabic غ; it rarely occurs word-initially and is usually replaced by *kh* in borrowed words (*e.g.* غم *gham* ‘grief’ > *kham*); word-finally it is often in free variation with *kh*.
- h* is like the ‘h’ of English, IPA [h]
- ħ* where it exists (according to regional dialect: fairly generalized in Iraq, rare in Iran), it is a voiceless pharyngeal fricative, IPA [ħ], like the Arabic ح; otherwise it is not distinguished from *h*
- j* is like the ‘j’ in ‘judge,’ IPA [dʒ]
- k* is like the ‘k’ of English, IPA [k]
- kh* is a voiceless velar fricative, IPA [x], like the *ch* in German *Bach* and the Arabic خ
- l* is a liquid ‘l’ [l] as in Persian, like the ‘l’ in ‘lee’
- ł* is like the dull ‘l’ of English in ‘all’ [ʌ]; in some areas it is a lateral fricative, like the *ll* of Welsh [ɬ]; it does not occur word-initially (cf. *gul* ‘leper’ with *gut* ‘flower’ and *chil* ‘forty’ with *chil* ‘stalk’)
- m* is like the ‘m’ of English, IPA [m]
- n* is like the ‘n’ of English, IPA [n]

PHONOLOGY

- p* is like the ‘p’ of English, IPA [p]
- q* is a voiceless uvular stop, like the Arabic ق, IPA [q]
- r* is a flap as in Persian and Italian, IPA [ɾ]; does not occur word-initially
- ř* and *rr* are trills, IPA [r], like the *rr* of Spanish (cf. *chor* [xor] ‘sun’ with *choř* [xor] ‘blood’ and *bar* [bær] ‘breast’ with *bař* [bær] ‘rug’); all initial *r*’s are trilled (verbal stems beginning with *r* are trilled regardless of prefixes, as in *řoysht* ‘he went’ and *dařoysht* ‘he was going’)
- s* is like the ‘s’ of English in ‘see,’ IPA [s]
- sh* is like the ‘sh’ in ‘ship,’ IPA [ʃ]
- t* is like the ‘t’ of English, IPA [t]
- v* is like the ‘v’ of English, IPA [v], but it is of rare occurrence in Sorani
- w* is like the English ‘w’ except before *e*, *i*, and *î*, when it is a close back unrounded semivowel, IPA [u], like the ‘u’ in French *cuire* and *huit*.
- y* is like the ‘y’ of English, IPA [j]
- z* is like the ‘z’ of English, IPA [z]
- zh* is like the French ‘j’ and the ‘g’ in ‘beige,’ IPA [ʒ]

Stress. All nouns and adjectives are stressed on the final syllable: *tanaká* [tænæˈkæ] ‘tin can,’ *gawrá* [gəwˈræ] ‘big’. When enclitic endings are added, stress remains on the final syllable of the base word: *tanakáyèk* [tænæˈkeyek] ‘a tin can,’ *tanakáyèk i gawrá* [tænæˈkeyeki gəwˈræ] ‘a big tin can.’ The definite suffix is stressed: *tanakayaká* [tænækeyæˈkæ] ‘the tin can.’

The hierarchy of stress in verbs is as follows:

(1) The negative prefixes *na-* and *nâ-*, as in *náchû* [ˈnætʃu] ‘he didn’t go’ and *nâ’che* [ˈnatʃe] ‘he doesn’t go.’

(2) Preverbs like *war-*, *hał-*, and *dâ-*, as in *wárgeřâm* [ˈwærgeram] ‘I returned,’ *háłdagirim* [ˈhæłdægırım] ‘I pick up,’ and *dâ’nishtim* [ˈdaniʃ-tim] ‘I sat down.’

SORANI KURDISH

(3) The modal prefixes (*d*)a- and *bi*- as in *dábînim* [ˈdæbinim] ‘I see’ and *bîbînim* [ˈbîbinim] ‘let me see.’

(4) When there are no prefixes on finite verbal forms, the final syllable of the verb stem is stressed, as in *hâ’tin* [ˈhatin] ‘they came’ and *kîrdîbet-mânawa* [ˈkirdîbetmanəwæ] ‘that we have opened it.’

(5) The infinitive is stressed on the final syllable, as in *hâtîn* [haˈtîn] ‘to come.’

The Writing System

The Kurdo-Arabic alphabet consists of the following letters:

ا <i>alif</i>	د <i>d</i>	(ض <i>z</i>)	گ <i>g</i>
ب <i>b</i>	(ذ <i>z</i>)	(ط <i>t</i>)	ل <i>l</i>
پ <i>p</i>	ر <i>r</i>	(ظ <i>z</i>)	ئ <i>t</i>
ت <i>t</i>	ڕ <i>ř</i>	ع ‘	م <i>m</i>
(ث <i>s</i>)	ز <i>z</i>	غ <i>gh</i>	ن <i>n</i>
ج <i>j</i>	ژ <i>zh</i>	ف <i>f</i>	و <i>w</i>
چ <i>ch</i>	س <i>s</i>	ف <i>v</i>	ه <i>h</i>
ح <i>h</i>	ش <i>sh</i>	ق <i>q</i>	ی <i>y</i>
خ <i>kh</i>	(ص <i>s</i>)	ك <i>k</i>	ء <i>hamza</i>

Letters in parentheses are not normally used. Some writers occasionally “import” these specifically Arabic letters for use in words borrowed from Arabic, even though the vowels are written in the Kurdish manner. Thus, *khâsatan* ‘especially’ (from the Arabic *خاصة*), usually written *خاسه‌ته‌ن*, may be written *خاصه‌ته‌ن*; and *khat* ‘line’ (from the Arabic *خط*), usually written *خه‌ت*, may be written as *خه‌ط*. There are very few doubled consonants in Kurdish; the few that exist are written with a double consonant, as in *شائلا* *shâllâ* ‘God willing.’ ‘Ayn (ع) is almost always retained in Arabic words (for example *ma’nâ* ‘meaning’ and *arab* ‘Arab’); in Iraq the ‘ayn is usually pronounced as it is in Arabic; in Iran it is either a glottal stop or a prolonga-

PHONOLOGY

tion of a preceding vowel, as in Persian.

The vowels are written as follows:

- a* is written (1) word-initially with *hamza* + final *h*, as in *am* ئەم
 (2) elsewhere with a final (or alone) *h*, as in *bar* بەر and *dam* دەم
- â* is written (1) word-initially with *hamza* + *alif*, as in *âwât* ئاوات, or, alternatively, with *alif-madda*, as in *âwât* آوات
 (2) elsewhere with an *alif*, as in *bâr* بار
- e* is written (1) word-initially with *hamza* + *y* with a caret above, as in *ewâra* ئیوارە
 (2) elsewhere with *y* with a caret above, as in *ber* بێر
- i* is written (1) word initially as *alif*, as in *imʕo* امرو
 (2) elsewhere *i* is not indicated in the writing system, as in *bir* بر and *girtin* گرتن; it is the only vowel not indicated in the writing system (see below)
- î* is written (1) word-initially with *hamza* + *y*, as in *îtir* ئیتیر
 (2) elsewhere with *y*, as in *bîr* بێر
- o* is written (1) word-initially as *hamza* + *vâv* with a caret above, as in *oda* ئۆدە
 (2) elsewhere with a *wâw* with a caret above, as in *bor* بۆر
- u* is written (1) word-initially as *hamza* + *vâv*, as in *umed* ئومید; alternatively initial *u* can be written as *alif* + *vâv*, as in *umed* اومید
 (2) elsewhere with one *wâw*, as in *bur* بۆر
- û* is written with two *wâws*, as in *bûr* بۆور.

The vowel *i* of the *izâfa* is written as *y* (ی) attached directly to words ending in letters that join to the left. Thus, *kurdakân i kurdistân i* ‘*erâq*’ (‘the Kurds of Iraqī Kurdistan’) is written: کوردەکانی کوردستانی عێراق. When added to words ending in letters that do not join to the left, the *y* is written in the alone form, as in *tanaka i gawraká*, written تەنەکی گەورەکی.

The trilled *ř* is indicated by a caret over or under the *r*, as in *frûkê* or *frûkê* فرۆکە. Since all initial *r*’s are trilled, they are rarely marked. *fîřoka* ‘airplane.’

SORANI KURDISH

The “dull *l*,” called *lâm i qataw* “fat *l*” in Kurdish, is indicated by a caret over the *l*, as in *قەڵەو* *qataw*.

The only illogicality in the system lies in the writing of the sequence *ye*, which is written *يه*, as though it were *ya*, as in *nâmayek*, written *نَامَه‌يه‌ك*, and *dâyè* *دایه*. For this and other orthographic peculiarities and variants, see §41.

The letters with their various initial, medial, final, and alone shapes are as follows (those marked with an asterisk do not connect to the left and are followed by an initial or alone form):

NAME	ALONE	FINAL	MEDIAL	INITIAL
<i>alif</i> *	ا	ا	ا	ا
<i>alif + madda</i> (initial only)				آ
<i>hamza</i>	ء	ء	ء	ء
<i>b</i>	ب	ب	ب	ب
<i>p</i>	پ	پ	پ	پ
<i>t</i>	ت	ت	ت	ت
<i>s</i>	ث	ث	ث	ث
<i>j</i>	ج	ج	ج	ج
<i>ch</i>	چ	چ	چ	چ
<i>h</i>	ح	ح	ح	ح
<i>kh</i>	خ	خ	خ	خ
<i>d</i> *	د	د	د	د
<i>z</i> *	ذ	ذ	ذ	ذ
<i>r</i> *	ر	ر	ر	ر
<i>ř</i> *	ړ	ړ	ړ	ړ
<i>z</i> *	ز	ز	ز	ز
<i>zh</i> *	ژ	ژ	ژ	ژ
<i>s</i>	س	س	س	س
<i>sh</i>	ش	ش	ش	ش
<i>s</i>	ص	ص	ص	ص
<i>z</i>	ض	ض	ض	ض
<i>t</i>	ط	ط	ط	ط

PHONOLOGY

<i>z</i>	ظ	ظ	ظ	ظ
'	ع	ع	ع	ع
<i>gh</i>	غ	غ	غ	غ
<i>f</i>	ف	ف	ف	ف
<i>v</i>	ف	ف	ف	ف
<i>q</i>	ق	ق	ق	ق
<i>k</i>	ك	ك	ك	ك
<i>g</i>	گ	گ	گ	گ
<i>l</i>	ل	ل	ل	ل
<i>ɫ</i>	ل	ل	ل	ل
<i>m</i>	م	م	م	م
<i>n</i>	ن	ن	ن	ن
<i>w*</i>	و	و	و	و
<i>h</i>	ه	ه	ه	ه
<i>y</i>	ی	ی	ی	ی

Vowels:

<i>a</i>	ه	ه	ه	ه
<i>â</i>	ا	ا	ا	ا
<i>e</i>	ی	ی	ی	ی
<i>i</i>	-	-	-	ا
<i>î</i>	ی	ی	ی	ی
<i>o</i>	و	و	و	و
<i>u</i>	و	و	و	و
<i>û</i>	وو	وو	وو	وو

THE GRAMMAR OF SORANI KURDISH

SUBSTANTIVES

§ 1. **The Absolute State of the Noun.** A Kurdish noun in the absolute state, i.e. without any ending of any kind, gives a generic sense of the noun. It is also the “lexical” form of the noun, i.e. the form in which a noun is given in a vocabulary list or dictionary. The absolute state is normally used for the generic sense, as in *qâwa rash a* ‘coffee is black’ and *wafir spî a* ‘snow is white’.

§ 2. **The Indefinite State.** The sign of the indefinite singular (‘a, any, some’) is an unstressed enclitic *-(y)èk* (i.e. *-èk* after consonants and *-yèk* after vowels) added to the end of the absolute singular noun.

pyâw ‘man’ > *pyâwèk* ‘a man’
roz ‘day’ > *rozhek* ‘a day’
dargâ ‘door’ > *dargâyèk* ‘a door’
nâma ‘letter’ > *nâmayèk* ‘a letter’

Among the modifiers that demand that a following noun be indefinite are *chand* ‘a few,’ *hamû* ‘every,’ *chi* ‘what?,’ and *har* ‘each,’ as in

<i>chand pyâwèk</i>	a few men
<i>hamû rozhek</i>	every day
<i>chi lâpařayèk?</i>	what page?
<i>har lâyèk</i>	each direction

The construction *...i zor* ‘many, a lot of’ also takes a preceding indefinite singular noun:

SUBSTANTIVES

کوردیکی زۆر *kurdèk i zor* a lot of Kurds

پیاویکی زۆر *pyâwèk i zor* many men

The indefinite plural is formed by adding *-ân* to the absolute singular. If the absolute singular ends in *-â*, the indefinite plural ending is *-yân*. Nouns with absolute singulars ending in *-a*, like *nâma*, form the indefinite plural by dropping the final *-a* and adding *-ân*.

پیاو <i>pyâw</i> >	پیاوان <i>pyâwân</i> (some) men
دەرگا <i>dargâ</i> >	دەرگایان <i>dargâyân</i> (some) doors
نامه <i>nâma</i> >	نامان <i>nâmân</i> (some) letters
ئەمەریکی <i>amarikî</i> >	ئەمەریکیان <i>amarikîân</i> (some) Americans

§ 3. The Definite State. Singular nouns are made definite ('the') by adding the suffix *-(a)ká* (i.e. *-aká* after consonants, *u*, *e*, and *î*, and *-ká* after the vowels *a*, *â*, and *o*). The combination *îaká* often results in a vowel contraction to *eká*, sometimes so spelled in Kurdish.

پیاو <i>pyâw</i> >	پیاوەکە <i>pyâwaká</i> the man
ئەمەریکی <i>amarikî</i> >	ئەمەریکیەکە <i>amarikîaká</i> the American
کتاوی <i>ktâwî</i> >	کتاویەکە <i>ktâwiaká</i> the student
دێ <i>de</i> >	دێکە <i>deaká</i> the village
دەرگا <i>dargâ</i> >	دەرگاکە <i>dargâkâ</i> the door
نامه <i>nâma</i> >	نامەکە <i>nâmaká</i> the letter

The definite plural is made by adding *(a)kân* to the singular, i.e. by changing the *-(a)ká* of the definite singular to *-(a)kân*.

پیاوەکە <i>pyâwaká</i> >	پیاوەکان <i>pyâwakân</i> the men
کتاویەکە <i>ktâwiaká</i> >	کتاویەکان <i>ktâwiakân</i> the students
دەرگاکە <i>dargâkâ</i> >	دەرگاگان <i>dargâkân</i> the doors
نامەکە <i>nâmaká</i> >	نامەکان <i>nâmakân</i> the letters

SORANI KURDISH

§ 4. **Demonstratives.** As attributive adjectives the demonstratives ('this, that') envelop the nouns they modify. 'This' is ه(ب)ـم... (y)á, and 'that' is ه(ب)ـو... (y)á. The forms of nouns enveloped by demonstratives are the absolute singular and the indefinite plural.

پیاو *pyâw* > ئەم پیاو *am pyâwá* this man, ئەم پیاوانه *am pyâwâná* these men
 كتاوی *ktâwî* > ئەم كتاویه *am ktâwîá* this student, ئەم كتاویانه *am ktâwîâná* these students
 ده‌رگا *dargâ* > ئەم ده‌رگایه *am dargâyá* this door, ئەم ده‌رگایانه *am dargâyâná* these doors
 نامه *nâma* > ئەو نامه *aw nâmayá* that letter, ئەو نامانه *aw nâmâná* those letters
 The demonstrative pronouns are ئەمه *amá* 'this,' ئەمانه *amâná* 'these,' ئەوه *awá* 'that,' and ئەوانه *awâná* 'those.'

§ 5. **Attributive Adjectives: The Open Adjectival *Izâfa*.** The attributive adjective following a noun that is (1) absolute singular, (2) indefinite singular, or (3) indefinite plural is linked to the noun by the unstressed vowel *i* (called the *izâfa* vowel). The *izâfa* is written as *ی* added directly to words that end in joining letters or an alone *ی* after non-joining letters.

□	هۆتیلی باش	<i>hotel i bâsh</i>	good hotel ¹
{	هۆتیلیکی باش	<i>hotelèk i bâsh</i>	a good hotel
{	هۆتیلانی باش	<i>hotelân i bâsh</i>	(some) good hotels
{	نامه‌ی درێژ	<i>nâma i drezh</i>	long letter
{	نامه‌یه‌کی درێژ	<i>nâmayèk i drezh</i>	a long letter
{	نامانی درێژ	<i>nâmân i drezh</i>	(some) long letters

§ 6. **Possession: The *Izâfa* Construction.** The same *izâfa* vowel *i* links the two parts of a possessive construction and is equivalent to the English 'of.'

کتاویه‌کانی قوتابخانه‌یه‌ک *ktâwîakân i qutâbkhâna-* the students of a school
yèk

¹ This also has the generic sense, as in "good hotels are hard to find" or "a good hotel is hard to find." It contrasts with the following indefinite *hotelek i bâsh*, as in "there is a good hotel on the corner."

SUBSTANTIVES

دیهکەمی ئەو پیاوێ <i>deaká i aw pyâwá</i>	that man's village
ماله‌کانی پیاوێکانی دیه‌که <i>mâtakân i pyâwakân i deaká</i>	the houses of the men of the village
دەرگاکی چایخانه‌که <i>dargâkâ i châykhânakâ</i>	the door of the teahouse
دەرسه‌کانی ئەم کتاوه <i>darsakân i am ktâwá</i>	the lessons of this book

§ 7. **Attributive Adjectives with Demonstratives and Definites: The Close *Izâfa* Construction.** When noun-adjective constructions are enveloped by the demonstratives or modified by the definite suffix, the linking vowel changes to *a*. The indefinite is, of course, excluded from this category.

{ هۆتێله باشه‌که <i>{hotel a bâsh}akâ</i>	the good hotel
{ ئەم هۆتێله باشه <i>am {hotel a bâsh}â</i>	this good hotel
{ پیاوێ ئەمەریکیه‌که <i>{pyâw a amarîkî}akâ</i>	the American man
{ ئەو پیاوێ ئەمەریکیه <i>aw {pyâw a amarîkî}â</i>	that American man
{ دەرسانه ئاسانه‌که <i>{darsân a âsân}akâ</i>	the easy lessons
{ ئەم دەرسانه ئاسانه <i>am {darsân a âsân}â</i>	these easy lessons
{ دەرسانه سه‌خته‌که <i>{darsân a sakht}akâ</i>	the hard lessons
{ ئەو دەرسانه سه‌خته <i>aw {darsân a sakht}â</i>	those hard lessons

If the noun in a close-*izâfa* construction ends in *-a*, the linking *a* is omitted, as in the following:

قوتابخانه ابتدائیه‌کان <i>{qutâbkhâna ibtidâî}akân¹</i>	the elementary schools
چایخانه گه‌وره‌که <i>{châykhâna gawra}kâ</i>	the big teahouse
ئەم چایخانه گه‌وره‌یه <i>am {châykhâna gawra}yâ</i>	this big teahouse
نه‌ته‌وه یه‌گرتوووه‌کان <i>{natawa yekgirtû}akân</i>	the United Nations

¹ *ibtidâîakân* may contract to *ibtidâekân*. For the contraction *îa > e*, see §42.

SORANI KURDISH

The envelopment of the demonstrative is extendable indefinitely and includes all matter immediately related to a demonstrative phrase.

بو توانینی ئەم دیاری کردنی چیگای میر گهوره به	<i>bo twânîn i am {dyârî</i> <i>kirdin i jegâ i Mîr Gaw-</i> <i>ra}yá</i>	in order to enable this clarification of Mir Gawra's position
--	---	---

Close *izâfa* constructions may be mixed with open *izâfa* constructions, as in the following:

چایخانه گهوره کهی سه شه قامه سه ره کهی شار	<i>{châykhâna gawrakâ} i</i> <i>sar {shaqâm a sarakî-</i> <i>akâ} i shâr</i>	the big teahouse on the major street in town
---	--	---

§ 8. Attributive Adjectives with Definite Nouns. Attributive adjectives modifying definite nouns also are linked to the noun by the *izâfa* vowel *i*, but the placement of the definite suffix, both singular and plural, is variable.

<i>darsakân i sakht</i> <i>darsân a sakhtakâ</i> <i>dars a sakhtakân</i>	}	the hard lessons ¹
--	---	-------------------------------

Noun–adjective constructions in which the *izâfa* is embedded (the second and third examples above), where plural and definite suffixes fall at the end of the *izâfa* “string,” represent a very close connection, inseparable in the mind of the speaker, between noun and adjective.

¹ These three examples all have the same meaning in English, but they connote different aspects of noun-adjective linkage to the speaker of Kurdish. *darsakân i sakht* are the lessons (about which we already know), which happen to be hard, not necessarily in contrast to anything else. *darsân a sakhtakâ* points out the specific lessons that are hard, as in *dars i chwâram u dars i hawtam darsân a sakhtakâ i am ktâwân* “lesson four and lesson seven are the hard lessons in this book.” *dars a sakhtakân* is “the hard lessons” as opposed to, say, *dars a âsânakân* “the easy lessons,” where the adjectives “hard” and “easy” are inextricably linked to “lessons,” i.e. we are considering “hard-lessons” vs. “easy-lessons.”

SUBSTANTIVES

A good example is *gut i sîr* 'red flower, rose.' If the speaker is thinking of a flower that simply happens to be red, say a red carnation, the indefinite is *gutêk i sîr*, the definite is *gutaká i sîr*, the indefinite plural is *gutân i sîr*, and the definite plural is *gutakân i sîr*. If by *gut i sîr* the speaker means the 'rose,' in which case *sîr* is inseparable from *gut*, the indefinite is *gut a sîrêk*, the definite is *gut a sîraká*, the indefinite plural is *gut a sîrân*, and the definite plural is *gut a sîrakân*. Similar close constructions are the following:

mez hûnûs a 'arabakân the Arab historians

Here we are considering only Arab historians, not historians who happen to be Arabs, who would be *mez hûnûsakân i 'arab*.

qutâbî a kurdakân the Kurdish students

Similarly here only students who are Kurdish are under consideration. The students who happen to be Kurdish, but not as an exclusive category, would be *qutâbîakân i kurd*.

§ 9. Synopsis of Noun States.

		SINGULAR	PLURAL
absolute	{	كتاو ktâw 'book'	—
		نامه nâma 'letter'	—
indefinite	{	كتاویك ktâwêk	كتاوان ktâwân
		نامه‌یهك nâmayêk	نامان nâmân
definite	{	كتاوهكه ktâwaká	كتاوهكان ktâwakân
		نامهكه nâmaká	نامهكان nâmakân
demonstrative	{	ئهم كتاوه am ktâwá	ئهم كتاوانه am ktâwâná
		ئهم نامهیه am nâmayá	ئهم نامانه am nâmâná

LOOSE-IZÁFA NOUN-ADJECTIVE CONSTRUCTIONS

absolute	{	كتاوی گه‌وره ktâw i gawra	—
		نامه‌ی درێژ nâma i drezh	—

SORANI KURDISH

indefi- nite	{	کتاویکی گهوره ktâwèk i gawra	کتاوانی گهوره ktâwân i gawra
		نامه‌یه‌کی درێژ nâmayèk i drezh	نامانی درێژ nâmân i drezh
definite	{	کتاوه‌که‌ی گهوره ktâwaká i gawra	کتاوه‌کانی گهوره ktâwakân i gawra
		نامه‌که‌ی درێژ nâmaká i drezh	نامه‌کانی درێژ nâmakân i drezh
demon- strative	{	ئهم کتاوه am ktâw a gaw-	ئهم کتاوانه am ktâwân a
		گهوره‌یه rayá	گهوره‌یه gawrayá
		ئهم نامه درێژه am nâma drezhá	ئهم نامانه درێژه am nâmân a drezhá

CLOSE-IZÁFA NOUN-ADJECTIVE CONSTRUCTIONS

absolute	{	کتاوه گهوره ktâw a gawra	—
		نامه درێژ nâma drezh	—
indefi- nite	{	کتاوه گهوره‌یه‌ك ktâw a gawrayèk	کتاوه گهوران ktâw a gawrân
		نامه درێژێك nâma drezhèk	نامه درێژان nâma drezhân
definite	{	کتاوه گهوره‌که ktâw a gawraká	1. کتاوه گهوره‌کان 1. ktâw a gawrakân
		نامه درێژه‌که nâma drezhaká	2. کتاوانه گهوره‌که 2. ktâwân a gawraká
			1. نامه درێژه‌کان 1. nâma drezhakân
			2. نامانه درێژه‌که 2. nâmân a drezhaká
demon- strative	{	ئهم کتاوه am ktâw a gaw-	ئهم کتاوه am ktâw a gawrâná
		گهوره‌یه rayá	گهورانه
		ئهم نامه درێژه am nâma drezhá	ئهم نامه درێژانه am nâma drezhâná

§ 10. **Personal Pronouns.** The independent personal pronouns are as follows:

من min I	ئیمه ema we
تۆ to you (sing.)	ئیوه ewa you (pl.)
ئهو aw he, she, it	ئهوان awân they

The independent personal pronouns are used as (1) subjects of equational sentences:

SUBSTANTIVES

Min kurdîm. من کوردم. I'm a Kurd.

(2) emphatic subjects of verbs and topics of topic-comment sentences:

Aw hât; ewa nâhâtin. ئه‌و هات، ئه‌وه نه‌هاتن. He came; you didn't.
Min awim balâwa giring niya. من ئه‌وم به‌لاوه گرتگ نیه. For me, that's not important.

and (3) emphatic possessors in an *izâfa* string:

ktâwakâ i min کتاوه‌که‌ی من my book
nîshtimânakâ i ema نیشته‌انه‌که‌ی ئه‌مه our homeland

For pronominal objects of verbs, see §23.

§ 10.1. Possessive Pronouns. The normal possessive pronouns are unstressed enclitics added to the noun. They take the following forms:

AFTER CONSONANTS		AFTER VOWELS	
م -im	مان -mân	م -m	مان -mân
ت -it	تان -tân	ت -t	تان -tân
ی -î	یان -yân	ی -y	یان -yân

Examples of possessive pronouns with *kuř* 'son' and *pâra* 'money':

کۆرم kúřim	کۆرمان kúřmân	پاره‌م pâram	پاره‌مان pâramân
کۆرت kúřit	کۆرتان kúřtân	پاره‌ت pârat	پاره‌تان pâratân
کۆری kúřî	کۆریان kúřyân	پاره‌ی pâray	پاره‌یان pârayân

The enclitic possessive pronouns may be added to the absolute (*kúřim*, *pâram*), the definite (*kuřakám*, *pârakám*), or the indefinite (*kúřekim*, *pârayekim*) forms of the noun. When added to the absolute, the noun has a figurative meaning; for actual, concrete meanings the definite form is used. For instance, money (*pâra*) you can hold in your hand you would call *pârakám* 'my money,' while *pâram* is figurative, more like 'my wealth.' Someone who writes for a living can be said to earn his livelihood by means of *qatamî* 'his pen,' but what he actually holds in his hand is *qatamakay* 'his pen.' Compare and contrast the following:

SORANI KURDISH

FIGURATIVE	ACTUAL
پارهت <i>pârat</i> your money, your wealth	پارهکەت <i>pârakât</i> your (real) money, your cash
کۆرم <i>kuřim</i> my son, “sonny”	کۆرەکەم <i>kuřakám</i> my (real) son
نائمان <i>nân mân</i> our livelihood	نانهکەمان <i>nânakámân</i> our bread
مائتان <i>mâtân</i> your home	مائهکەتان <i>mâtakâtân</i> your house

Exceptions to the general rule. Prominent exceptions to the general formation are the family members (باوک *bâwk* ‘father,’ دایک *dâyik* ‘mother,’ برا *birâ* ‘brother’ and خوهیشک *khwayshk* ‘sister’) and ناو *nâw* ‘name.’ When modified by pronominal possessives, these nouns are the reverse of the formation described above. *Birâkám* براکەم and *khwayshkakám* خوهیشکەکەم are used to address or refer to anyone other than one’s real brothers and sisters, who are called *birâm* برام and *khwayshkim* خوهیشکم. *Nâwî* ناوی means ‘his (real) name,’ as opposed to *nâwakáy* ناوهکەیی, which means ‘his name’ in the sense of a label or sobriquet given to someone, not his actual name.

When possessives are added to the indefinite form of the noun, they mean ‘a ... of mine,’ &c., e.g. *kuřekim* کۆرەکم ‘a son of mine,’ *ktâwekit* کتاویکت ‘a book of yours,’ and *qalamekî* قهلامهکی ‘a pen of his,’ &c.

§ 11. **Enclitic -îsh.** The enclitic particle *-îsh* (‘too, also, even’ and often equivalent to a simple raised voice inflection in English) is added to nouns, noun–adjective phrases and pronouns. It cannot follow a finite verb form. When added to words ending in vowels, *-îsh* loses its own vowel in favor of the preceding vowel, becoming *’sh*. When added to words that have an enclitic pronoun attached, *-îsh* intervenes between the noun and pronoun.

من <i>min</i> I/me >	مینیش <i>mînîsh</i> I/me too
ئێمه <i>ema</i> we/us >	ئێمهش <i>ema’sh</i> we/us too
باوکی <i>bâwkî</i> his father >	باوکیشی <i>bâwkîshî</i> his father too
پارهکەیان <i>pârakâyân</i> their money >	پارهکەشیان <i>pâraká’shyân</i> their money too

SUBSTANTIVES

ره‌فیکه‌کانیم *raftqakânim* my friends > ره‌فیکه‌کانیشم *raftqakânîshim* even my friends

§ 12. Cardinal Numbers. The cardinal numbers are as follows:

۱ یهک 1 yek	۲۰ بیست 20 bîst
۲ دوو 2 dû	۲۱ بیست و یهک 21 bîst u yek
۳ سی 3 se	۲۲ بیست و دوو 22 bîst u dû
۴ چوار 4 chwâr	۲۳ بیست و سی 23 bîst u se, &c.
۵ پینج 5 penj	۳۰ سی 30 sî
۶ شهش 6 shash	۳۱ سی و یهک 31 sî u yek
۷ هه‌وت 7 hawt	۳۲ سی و دوو 32 sî u dû
۸ هه‌شت 8 hasht	۳۳ سی و سی 33 sî u se, &c.
۹ نو 9 no	۴۰ چل 40 chil
۱۰ ده 10 da	۵۰ پنجا 50 panjâ
۱۱ یانزه 11 yânza	۶۰ شه‌ست 60 shast
۱۲ دوانزه 12 dwânza	۷۰ هه‌فتا 70 haftâ
۱۳ سیانزه 13 syânza	۸۰ هه‌شتا 80 hashtâ
۱۴ چوارده 14 chwârda	۹۰ نه‌ود 90 nawad
۱۵ پانزده 15 pânza	۱۰۰ سهد 100 sad
۱۶ شانزه 16 shânza	۱۰۰۰ هه‌زار 1000 hazâr
۱۷ هه‌فده 17 hawda	۲۰۰۰ دوو هه‌زار 2000 dûhazâr
۱۸ هه‌ژده 18 hazhda	۳۰۰۰ سی هه‌زار 3000 sehazâr
۱۹ نوزده 19 nozda	۴۰۰۰ چوار هه‌زار 4000 chwâr hazâr, &c

All words having to do with time and instance follow the cardinal number immediately in the absolute state:

دوو روژ <i>dû rozh</i>	two days
شه‌ش مانگ <i>shash mâng</i>	six months
سهد سال <i>sad sât</i>	a hundred years

With other words the cardinal number is followed by a classifier, which is followed by the singular noun in the absolute state, as in Persian. The most common classifiers, and those which can be used, practically speaking, for almost anything are *dâna* for things, *nafar* for people, and *sar*

SORANI KURDISH

for animate beings other than people.

چوار دانه کتاو <i>chwâr dâna ktâw</i>	four books
پنج نفر <i>penj nafar</i>	five people
ده سەر مەر <i>da sar mâr</i>	ten sheep

§ 12.1 **Ordinal numbers.** The ordinal numbers are formed from the cardinal numbers plus the suffix *-(h)am*, as follows:

1st یه کم yekam	7th هه و ته م hawtam
2nd دوو هه م dûham	8th هه شته م hashtam
3rd سه ته م seham	9th نو هه م noham
4th چوار هه م chwâram	10th ده هه م daham
5th پنج هه م penjam	11th یانزه هه م yânzaham
6th شه شه م shasham	12th دوانزه هه م dwânzaham, &c.

§ 12.2 **Days of the Week and Months of the Year.** The days of the week, made up mostly of cardinal numbers and شه م *shamma*, are as follows:

شه م shamma Saturday	چوار شه م chwârshamma Wednesday
یه ک شه م yekshamma Sunday	پنج شه م penjshamma Thursday
دوو شه م dûshamma Monday	جمعه jum'a Friday
سه شه م seshamma Tuesday	

§ 12.3 **Months of the Year and the Kurdish Calendar.** The traditional months of the year, which correspond to the signs of the zodiac, are as follows:

بهار BAHÂR SPRING	تاوستان TÂWISTÂN SUMMER
خاکه لیه khâkalêwa Aries, March 21–April 20	پوشپه ر pushpař Cancer, June 22–July 22
بانهمه ر bânamař or گولان gulân Taurus, April 21–May 21	گه لاو یز galâwezh Leo, July 23–August 22
جوزه ردان jozardân Gemini, May 22–June 21	خه رمانان kharmânân Virgo, August 23–September 22

SUBSTANTIVES

<p>خهزان XAZÂN AUTUMN رهزبه‌ر razbar Libra, September 23– October 22 خهزه‌لوه‌ر khazalwar or گه‌لاريزان galâ- rezân Scorpio, October 23– November 21 سه‌رماوه‌ز sarmâwaz Sagittarius, November 22–December 21</p>	<p>زستان ZISTÂN WINTER به‌فرانبار bafrânbâr Capricorn, Decem- ber 22–January 20 ريبه‌ندان rebandân Aquarius, January 21–February 19 ره‌شه‌مه rashama Pisces, February 20– March 20</p>
---	--

The names of the Western (Roman) months are as follows:

<p>کانوونی دووه‌م kânûn i dûham January شوبات shubât February ئادار âdâr March نیسان nîsân April ئایار âyâr May حه‌زیران huzayrân or حه‌زیران hazîrân June</p>	<p>ته‌موز tamûz July ئاب âb August ئه‌یلوول aylûl September تشرینی یه‌که‌م tîshrîn i yekam October تشرینی دووه‌م tîshrîn i dûham Novem- ber کانوونی یه‌که‌م kânûn i yekam December</p>
---	--

The recently instituted “Kurdish era” dates from 612 B.C., and the Kurdish year, like the Iranian, begins on *nawroz* نه‌ورۆز, the vernal equinox, on or about March 21.

§ 13. Comparative and Superlative Adjectives. The comparative degree of the adjective is made by suffixing *-tir*, e.g. گه‌وره *gawra* ‘big’ > گه‌وره‌تر *gawratir* ‘bigger,’ گه‌رم *garm* ‘warm’ > گه‌رم‌تر *garmtir* ‘warmer,’ and زیا *zyâ* ‘much’ > زیاتر *zyâtir* ‘more.’ The preposition of comparison is *la*, as in the following examples.

ئه‌م‌رۆ له‌ دوینی ساردت‌ره. *Amrô la dwene sârdtir a.* Today is colder than yesterday.

ئه‌مه‌ له‌وه‌ چاک‌تره. *Ama l' awa châktir a.* This is better than that.

The superlative degree is formed by suffixing *-tirîn*. Superlative adjectives so formed precede the nouns they modify, as in

ساردترین رۆژ *sârdtirîn rozh* the coldest day

SORANI KURDISH

چاکترین شتان <i>châktîrîn shitân</i>	the best things
جواترین مندال <i>jwântîrîn mindât</i>	the most beautiful child

§ 14. Prepositions, Postpositions, Circumpositions. Certain prepositions, in particular the prepositions به *ba* ‘in, at,’ ده *da* ‘to, in, into’ and له *la* ‘by, to, in, at’ and ‘from,’ occur as circumpositions that envelop the complement, that is, the preposition itself marks the beginning of the prepositional phrase, and the end of the complement is marked by a postpositional element like *-awa*, *-(d)â*, or *-râ*.

له دووره وه <i>la dûrawa</i>	from afar
له خو وه <i>la khoawa</i>	by itself, by oneself
ده ئه زیدا <i>da arzîdâ</i>	on the ground
له خورا <i>la khor'â</i>	by itself, by oneself
له نیوه شه ودا <i>la nîwashawdâ</i>	in the middle of the night
له م وه خته دا <i>l' am wakhtâdâ</i>	at this time

The *d* of *dâ* is often dropped, particularly but not necessarily after *n*, giving *-'â*, as in

له کوردستانا <i>la Kurdistân'â</i>	in Kurdistan
له ناوچه ی سوران <i>la nâwcha i Sorân'â</i>	in the district of Soran
له شویننه وار هکانی ناحیه ی خورمالیشا <i>la shwenawârakân i nâhiya i Khormâl'ish'â</i>	in the monuments of the Khormal region too
له پاشا <i>la pâsh'â</i>	after(wards)
له گهل منا <i>lagal min'â</i>	with me

The postpositional element does not usually, in and of itself, add anything substantial to the meaning of the prepositional phrase, and most prepositions occur without the postpositional element without any significant change in meaning—with the important exception of *la...dâ* ‘in, at’ and *la...awa* ‘from,’ where the postpositions define the meaning of *la*. When *la* lacks the postpositional element, the meaning must be ascertained from con-

SUBSTANTIVES

text.

Common prepositions and circumpositions:

<p>به <i>ba</i> (په) to; with, by (instrumental)</p> <p>به...سهوه <i>babe ...awa</i> without</p> <p>به...سهوه <i>badam ...awa</i> along with, while, during</p> <p>به...سهوه <i>balâ i ...awa</i> in the opin- ion of</p> <p>به...سهوه <i>bape i</i> according to</p> <p>به...سهوه <i>bar la</i> before (temporal)</p> <p>به...سهوه <i>baraw i ...dâ</i> in the direc- tion of</p> <p>به...سهوه <i>baraw</i> in front of, toward</p> <p>به...سهوه <i>bardam</i> before, in the face of</p> <p>به...سهوه <i>be</i> without</p> <p>به...سهوه <i>bejiga la ...awa</i> except for</p> <p>به...سهوه <i>bo</i> for</p> <p>به...سهوه <i>da (te)</i> on, in</p> <p>به...سهوه <i>dagaŧ</i> with</p> <p>به...سهوه <i>dwâ i</i> after</p> <p>به...سهوه <i>jiga la</i> except for, aside from</p> <p>به...سهوه <i>la (le)</i> in, from</p> <p>به...سهوه <i>la ... (dâ)</i> in, at</p> <p>به...سهوه <i>la ...awa</i> from, than</p> <p>به...سهوه <i>labar ... (dâ)</i> in front of, before</p> <p>به...سهوه <i>labar ...awa</i> because of</p> <p>به...سهوه <i>labayn i ...dâ</i> between, among</p>	<p>له...سهوه <i>labâbat ...awa</i> concern- ing, about</p> <p>له...سهوه <i>labâra i ...awa</i> concerning</p> <p>له...سهوه <i>labât i</i> instead of</p> <p>له...سهوه <i>labin</i> beside</p> <p>له...سهوه <i>labiret i</i> instead of</p> <p>له...سهوه <i>ladam ...dâ</i> behind</p> <p>له...سهوه <i>lagaŧ ... (dâ)</i> with, together with</p> <p>له...سهوه <i>lalâyan ...awa</i> by (passive agent)</p> <p>له...سهوه <i>lanâw</i> within</p> <p>له...سهوه <i>lanew ...dâ</i> between, among</p> <p>له...سهوه <i>lapenâw i ...dâ</i> for the sake of</p> <p>له...سهوه <i>laraw i</i> with respect to</p> <p>له...سهوه <i>lare i ...awa</i> by means of; for</p> <p>له...سهوه <i>laregâ ...dâ</i> for the sake of</p> <p>له...سهوه <i>lasar</i> on, on top of; according to</p> <p>له...سهوه <i>lazher ...dâ</i> under</p> <p>له...سهوه <i>nâw</i> between, among</p> <p>له...سهوه <i>newân</i> between, among</p> <p>له...سهوه <i>pâsh</i> after</p> <p>له...سهوه <i>pesh</i> before (spacial)</p> <p>له...سهوه <i>wak</i> like</p>
---	---

§ 14.1. Preposed Pronominal Prepositional Complements. When pro-

SORANI KURDISH

nouns are complements of prepositions, they occur as enclitics unless they are to be particularly stressed. Pronominal complements may be either preposed, i.e. added to the word preceding the preposition, or postposed, i.e. added to the preposition itself. When the following prepositions have enclitic complements, either pre- or postposed, they change their forms as follows:

- به **ba** becomes پێ **pe**
- ده **da** becomes تی **te**
- له **la** becomes لی **le**
- هه **-à** becomes ئه **-è** (see §35 below)

All prepositions may take an independent pronoun as complement, as in له *la min* 'from me.' If the pronoun is enclitic, the preposition changes to لی *le*. When the enclitic pronoun is postposed the phrase is لێم *lem* 'from me,' and such phrases with postposed complements generally occur as tag phrases, i.e. falling after the verb, or at the end of a clause or sentence. When the prepositional phrase falls before the verb, or before the end of a clause or sentence, the enclitic pronoun is usually preposed as ئێم *-im le*, and the enclitic pronoun must be attached to some available preverbal matter.

For instance, in the sentence

پرسیاریک له رهفیهکه کهی دهکا *pirsyârèk la rafîqakay* he asks a question **of his**
dâkâ **friend**

if *rafîqakay* is changed to a pronoun and the prepositional phrase is a tag, the sentence becomes

پرسیاریک دهکا لێی *pirsyârèk dâkâ ley* he asks a question **of him**

Normally, however, the prepositional phrase would have a preposed complement as

پرسیاریکی لی دهکا *pirsyârèkî le dâkâ* he asks a question **of him**

In the sentence

پرسیاریک له من دهکا *pirsyârèk la min dâkâ* he asks a question **of me**
min 'me' is stressed, but it could be expressed with an enclitic pronoun (and

SUBSTANTIVES

therefore not particularly stressed) as

پرسیاریکم لئ دهکا *pirsyârèkim le dâkâ* he asks a question of **me**

It is important to realize that, for Kurdish speakers, the preposed enclitic pronoun is inextricably linked to the word to which it is attached—i.e., in the example above *pirsyârèkim* must be pronounced as one word. If there is any pause, the place for it is between the pronoun and the preposition.

Other examples are:

- لهوان گوی دهگرم < گویان لئ *l' awân gwe dâgirim* > I'm listening **to them**.
 دهگرم *gweyân le dâgirim*.
- دهرگا بکهنهوه بؤ من < دهرگام بؤ *dargâ bikanawa bo min* > Open the door **for me**.
 بکهنهوه *dargâm bo bikanawa*.
- پوولنهکه لهو وهر دهگری < *pûtaka l' aw war dagire* > He takes the money **from**
 پوولنهکهی لئ وهر دهگری *pûtakay le war dagire*. **him**.
- قسه بکهه بؤ تو < قسههت بؤ *qsa bikam bo to* > *qsat bo* Let me tell **you** a story.
 بکهه *bikam*.
- ئهمه بلیهه به تو < ئهمههت پی *ama bîem ba to* > *amat pe* Let me say this **to you**.
 بلیهه *bîem*.
- راوچی یهک هیندهی نهماوه بگاته *râwchîyèk henday namâ-* A hunter almost came
 ریوی < راوچی یهک هیندهی *wa bigâtâ rewî* > *râwchî-* upon the fox > A hunter
 نهماوه بیگاتی. *yèk henday namâwa biy-* almost came **upon it**.
gâtè.
- بهلکوو شتیک بداته من < *batkû shitèk bidâtâ min* > Maybe he'll give **me**
 بهلکوو شتیکم بداتی *batkû shitèkim bidâtè*. something.
- قسه دهکا دهگهل تو < قسههت *qsa dakâ dagat to* > *qsat* He speaks **with you**.
 دهگهل دهکا *dagat dakâ*.
- ئهو به لای منهوه گرنکتره < ئهوم *aw balâ i minawa giring-* He is more important **to**
 بهلاوه گرنکتره *tir a* > *awim balâwa* **me**.
giringtir a.

Similar is the construction involved in the idiom *khaw- le kawtin*—literally “for sleep to fall on (someone)” — ‘to fall asleep,’ as in *kha-*

SORANI KURDISH

wî le kawt ‘he fell asleep,’ نه کهوت *khawim le nâkawt* ‘I didn’t/couldn’t fall asleep.’ In this construction the person upon whom sleep falls is expressed by a pronominal enclitic on *khaw-*; if a 3rd-person “subject” is expressed, the resumptive construction is used, as in

کچهکان خهویان لئ کهوت *kichakân khawyân le kawt* the girls fell asleep (lit.,
“the girls—sleep fell
upon them”)

In all the previous examples, the preposed complement has preceded the preposition immediately, and generally this is the position it takes. However, a preposed complement separated from the preposition by other matter also occurs.

دهبی خیههتیکم له دهروهی شار *Dabe khewatèkim la dara-* They will have to pitch a
بو ههلبدن. *wa i shâr bo hatbidan.* tent **for me** outside the
city.

For the special cases in which preposed postpositional complements displace enclitic possessive pronouns, see §27.4.

THE VERB

§ 15. Present Copulas. The present-tense copulas ('am, is, are') consist of the following enclitics:

POSTCONSONANTAL		POSTVOCALIC	
م -im	ین -în	م -m	ین -yn
یت، ی، -î(t)	ن -in	یت، ی، -y(t)	ن -n
ه -a	ن -in	یه -ya	ن -n

Examples are with کورد *kurd* 'Kurdish' and لێره *l'era* 'here':

{	کۆردم kúrdim 'I am Kurdish'	}	کۆردین kúrdîn 'we are Kurdish'	
	کۆردی kúrdî		}	کۆردن kúrdîn 'you are Kurdish'
	کۆردیت kúrdît 'you are Kurdish'			کۆردن kúrdîn 'they are Kurdish'
{	لێرەم l'erám 'I am here'	}	لێرەین l'eráyn 'we are here'	
	لێرەیی l'eráy		}	لێرەن l'erán 'you are here'
	لێرەیت l'eráyî 'you are here'			لێرەن l'erán 'they are here'
	لێرەیه l'eráya 's/he is here'			

When the 3rd-person possessive enclitic (*-î/-y*) is followed by the 3rd-person copula (*-a*), a special form, *-yatî*, is used.

کتابه <i>ktâw-a</i> .	It's a book.
کتاوی <i>ktâwî</i> > <i>ktâwyatî</i> .	his book > It's his book.

The negative copula is formed on the base *nîy-*:

نیم nîyim I am not	نین nîyîn we are not
نیت، نی، نی، nîyî(t) you are not	نین nîyîn you are not
نیه nîya he/she/it is not	نین nîyîn they are not

SORANI KURDISH

§ 16. **‘To Have.’** There is no verb in Kurdish equivalent to the English verb ‘to have.’ Kurdish expresses possession through the following formula:

noun possessed (indefinite or absolute) + possessive pronoun + *háya/níya* (present) or *hábû/hanábû* (past) or some form of the verb *bûn* ‘to be’

.پرسیاریکم ههیه. <i>Pirsyârèkim háya.</i>	I have a question.
.پرسیاریکم ههبوو. <i>Pirsyârèkim hábû.</i>	I had a question.
.پارهت ههیه. <i>Pârat háya.</i>	You have money.
.کتاویکی باشی نیه. <i>Ktâwèk i bâshî níya.</i>	He doesn't have a good book.
.قهلهمانمان ههبوو. <i>Qatamânman hábû.</i>	We had some pens.
.چهند کورتان ههیه؟ <i>Chand kuřtân háya?</i>	How many sons do you have?
.زۆر پارهیان ههتهبوو. <i>Zor pârayân hanábû.</i>	They didn't have much money.
.تاقه کوریکی دهی. <i>Tâqa kuřekî dabe.</i>	He has an only son.

§ 17. **The Present Habitual/Progressive.** The present habitual tense corresponds to the English simple present used for habitual action (‘I go’), progressive action (‘I’m going’), and the future (‘I’ll go, I’m going to go’¹). It is formed from the present stem of the verb with a prefixed modal marker, which receives the stress, and the following suffixed personal endings.

CONSONANT STEMS		VOWEL STEMS	
-im	-în	-m	-yn
-î(t)	-in	-y(t)	-n
-e(t)	-in	-â(t)/-(t)	-n

The inherent (*t*) shown for the 2nd- and 3rd-persons singular is characteristic of literary Kurdish and seldom appears in the more informal spoken lan-

¹ Unlike Kurmanji, Sorani Kurdish has no future tense. The future may be expressed periphrastically (“I want to go,” e.g.), but normally the future sense is gained from context.

THE VERB

guage. It is recovered, however, when any enclitic or suffix is added to the verb form (see §18 below).

The modal prefix in Sulaymani Kurdish is *á-*; in most other dialects the modal prefix is *dá-*. Since otherwise verbs are conjugated identically in all varieties of Sorani Kurdish, the modal marker will be shown in this book as *dá-*, and examples will be given with *á-* or *dá-* as they occur in the texts from which they have been taken. Examples of the conjugation of verbs with present stems ending in a consonant are as follows (examples are *-ch-* ‘go’ and *-nûs-* ‘write’):

	چوون chûn ‘to go’		نووسین nûsîn ‘to write’
1	دهچم dáchim	دهچین dáchîn	دهنووسم dánûsim دهنووسین dánûsîn
2	{ دهچیت dáchît دهچی dáchî¹	{ دهچن dáchin	{ دهنووسیت dánûsît دهنووسی dánûsî دهنووسن dánûsin
3	{ دهچیت dáchet دهچی dáche	{ دهچن dáchin	{ دهنووسیت dánûset دهنووسی dánûse دهنووسن dánûsin

In the negative, the modal marker *á-* is replaced by stressed *nâ´-* (< *na* + *a-*).

ناچم nâchim	ناچین nâchîn	نانووسم nânûsim	نانووسین nânûsîn
ناچیت nâchî(t)	ناچن nâchin	نانووسیت nânûsî(t)	نانووسن nânûsin
ناچیت nâche(t)	ناچن nâchin	نانووسیت nânûse(t)	نانووسن nânûsin

The negative of the modal marker *dá-* is *náda-*:

نهدهچم nádachim	نهدهچین nádachîn	نهدهنووسم nádanûsim	نهدهنووسین nádanûsîn
نهدهچیت nádachî(t)	نهدهچن nádachin	نهدهنووسیت nádanûsî(t)	نهدهنووسن nádanûsin
نهدهچیت nádache(t)	نهدهچن nádachin	نهدهنووسیت nádanûse(t)	نهدهنووسن nádanûsin

The negative of the Sulaymani habitual is occasionally used as an emphatic

¹Henceforth the second- and third-person singular forms will normally be given as *dáchî(t)* and *dáche(t)*, with only the literary form in Arabic script but with both forms in transcription.

SORANI KURDISH

negative in dialects that normally have the negative in *náda-*, as in نانووسم *nânûsim* ‘I don’t ever write’ (which would then contrast with نه‌ده‌نووسم *ná-danûsim* ‘I’m not writing’) and قه‌یدی ناکا *qaydè nâkâ* ‘it doesn’t matter at all.’

For verbs with stems ending in a vowel, the personal endings combine with stems in *-a*, *-o*, and *-e* as follows (examples, کردن *kirdin* ‘to do,’ present stem *ka-*; رۆ‌یشتن *royshtin* ‘to go away,’ present stem *ro-*; گه‌ران *gařân* ‘to turn,’ present stem *gaře-*). The only forms that show changes in the stem vowel are the 3rd-person singular of the *-a-* and *-o-* stems, which change to *-â(t)* and *-wâ(t)* respectively.

A-STEMS

ده‌کەم dákam	ده‌کەین dákayn
ده‌کەیت dákay(t)	ده‌کەن dákan
ده‌کە(ت) dákâ(t)	ده‌کەن dákan

Common verbs conjugated in the present tense like *kirdin/ka-* are خستن *khistin*/خه *kha-* ‘to throw,’ بردن *birdin*/به *ba-* ‘to carry,’ دان *dân*/ده *da-* ‘to give,’ and گه‌یشتن *gayshstin*/گه *ga-* ‘to reach.’

O-STEMS

ده‌رۆم dárom	ده‌رۆین dároyn
ده‌رۆیت dároyt	ده‌رۆن dáron
ده‌روا(ت) dárwâ(t)	ده‌رۆن dáron

Like *ro-* are خواردن *khwârdin*/خو *kho-* ‘to eat’ and شستن *shitin* (or شوردن *shurdin*)/شو *sho-* ‘to wash.’

Verbs with present stems in *-e*, of which there are many, keep the theme vowel unchanged throughout the conjugation, and in the 3rd-person singular nothing is added other than the inherent *-t*.

E-STEMS

ده‌گه‌رێم dágařem	ده‌گه‌رێین dágařeyn
ده‌گه‌رێیت، ده‌گه‌رێی dágařey(t)	ده‌گه‌رێن dágařen
ده‌گه‌رێت، ده‌گه‌رێی dágaře(t)	ده‌گه‌رێن dágařen

Like *gaře-* are all verbs with infinitives ending in *-ân*.

THE VERB

One verb with a peculiar present tense is هاتن *hâtin* ‘to come’ (present stem *-ye*). In Sulaymani Kurdish the present stem, *ye-*, is regularly conjugated but without the modal marker *a-*. In most other dialects, particularly Iranian varieties, the present stem combines with the modal marker *da-* to become *de-*. The two variants are conjugated in the present as follows:

SULAYMANI		NON-SULAYMANI	
یەم yem	یەین yeyn	دەیم dem	دەین deyn
یەیت yey(t)	یەن yen	دەیت، دەیی dey(t)	دەن den
یە(ت) ye(t)	یەن yen	دە(ت) de(t)	دەن den

The negative is regularly conjugated on the stem *nâye-*:

نایەم nâyem	نایەین nâyeyn
نایەیت nâyey(t)	نایەن nâyen
نایە(ت) nâye(t)	نایەن nâyen

§ 18. **Verbs in -awa.** Many Kurdish verbs end with the suffix *-awa*, which has the following basic meanings: (1) ‘again, back, re-,’ as مان *mân* ‘to remain, be left’ > مانەو *mânawa* ‘to be left behind,’ گۆتن *gotin*/وتن *witin* ‘to say’ > گۆتەو *gotinawa*/وتەو *witinawa* ‘to say again, repeat,’ گەران *garân* ‘to turn’ > گەرانی *garânawa* ‘to return,’ (2) ‘open,’ as in کردنەو *kirdinawa* ‘to open,’ and (3) to give a nuance of meaning to a verb, as سوور کردن *sûr-kirdin* ‘to make red’ > سوور کردنەو *sûr-kirdinawa* ‘to sauté.’ This said, it should also be noted that *-awa* often adds nothing of any real lexical significance to the verb but gives a perfective aspect instead. All such verbs are regularly conjugated. With verbs ending in *-awa*, the *-awa* suffix is added after the personal ending, as in

دەرگا دەکەمەو <i>dargâ dakamawa</i>	I(’ll) open the door
دەگەرینەو <i>dâgařenawa</i>	you/they(’ll) return

Second- and third-person forms always recover the *t* inherent in the personal endings before *-awa*, as in

دەگەریتەو <i>dâgařetawa</i>	he’ll return
-----------------------------	--------------

SORANI KURDISH

ده که یته وه *dakaytawa* you open

Full inflections of گه رانه وه *gařanawa* and کردنه وه *kirdinawa* are as follows:

ده که ریمه وه dágařemawa	ده که رینه وه dágařeynawa
ده که ریتنه وه dágařeytawa	ده که رنه وه dágařenawa
ده که ریتنه وه dágařetawa	ده که رنه وه dágařenawa
ده که مه وه dákamawa	ده که ینه وه dákaynawa
ده که یته وه dákaytawa	ده که نه وه dákanawa
ده که اته وه dákâtawa	ده که نه وه dákanawa

§ 19. **The Present Subjunctive.** Like the present habitual, the present subjunctive is formed from the present stem of the verb and the personal suffixes. The modal marker for the subjunctive is *bi-*.

چوون chûn	کردنه وه kirdinawa
بجیم bíchim	بکه مه وه bíkamawa
بجین bíchîn	بکه ینه وه bíkaynawa
بجیت، بجی bíchî(t)	بکه نه وه bíkanawa
بجیت، بجی bíche(t)	بکه نه وه bíkanawa
بجین bíchîn	بکه اته وه bíkâtawa

In compound verbs, the *bi-* prefix is optional, and when it is omitted the lack of a modal prefix identifies the verb as subjunctive. The modal prefix is regularly omitted with close compound verbs with prefixes like *war-* and *hař-*.

بانگ بکه م bâng (bî)kam	بانگ بکه ین bâng (bî)kayn
بانگ بکه یت bâng (bî)kay(t)	بانگ بکه ن bâng (bî)kan
بانگ بکه ات (ت) bâng (bî)kâ(t)	بانگ بکه ن bâng (bî)kan
وه رگرم wargirim	وه رگرین wargirîn
وه رگری، وه رگریت wargirî(t)	وه رگرن wargirin
وه رگری، وه رگریت wargire(t)	وه رگرن wargirin

When the preceding word ends in a vowel and the verb stem begins with a

THE VERB

single consonant, the vowel of the modal prefix may be elided, giving, e.g.,

وا بزاتم <i>wâ b'zânim</i>	I think (lit., if I know thus)
ئەم وووشە یە بنووسین <i>am wushayâ b'nûsîn</i>	let's write this word

This feature is not represented in the Kurdo-Arabic writing system.

The negative prefix for the subjunctive is *nâ-*, which replaces *bî-* where it occurs.

نەچم <i>nâchim</i>	نەچین <i>nâchîn</i>	نەکەم <i>nâkam</i>	نەکەین <i>nâkayn</i>
نەچیت <i>nâchî(t)</i>	نەچین <i>nâchin</i>	نەکەیت <i>nâkay(t)</i>	نەکەن <i>nâkan</i>
نەچیت <i>nâche(t)</i>	نەچین <i>nâchin</i>	نەکەت (ت) <i>nâkâ(t)</i>	نەکەن <i>nâkan</i>

The present subjunctive of the verb *bûn* 'to be' is based on the stem *b-*. It occurs both with and without the *bî-* prefix with the following conjugations:

WITHOUT PREFIX		WITH PREFIX	
بم <i>bim</i>	بین <i>bîn</i>	بیم <i>bîbim</i>	بیین <i>bîbîn</i>
بیت <i>bî(t)</i>	بین <i>bîn</i>	بییت <i>bîbî(t)</i>	بیین <i>bîbîn</i>
بیت <i>be(t)</i>	بین <i>bîn</i>	بییت <i>bîbe(t)</i>	بیین <i>bîbîn</i>

When the verb means 'to be' the *bî-* prefix is omitted, but when it means 'to become' or is part of a compound verb like *nîzîk-bûn* 'to get near' or *âshkirâ-bûn* 'to be revealed' in the following examples, the *bî-* prefix is present.

مەروەف نای ناھومید بێ. <i>Mirov nâbe nâhumed be.</i>	One should not be despondent.
نەیان دەویرا نەزیک مائەکانیان <i>Nâyândawerâ nîzîk i</i> بێنەو. <i>mâtakânyân bîbinawa.</i>	They didn't dare get near their houses.
دەترسێ روژێک بێت ئەم نەبێت یە <i>Dâtirse rozhêk bet am</i> ئاشکرا بێ. <i>nihenâ âshkirâ bibe.</i>	She fears there will come a day this secret will be revealed.

The present subjunctive of *hâtin* 'to come' is regularly conjugated on the stem *be-* (for **bîye-*). Note that the 3rd-person singular subjunctive of *hâtin* is identical to the 3rd-person singular subjunctive of *bûn*, i.e. both are *be(t)*.

SORANI KURDISH

هاتن *hâtin*

بیم bem	بین beyn
بینی، بینیت bey(t)	بین ben
بی، بیئت be(t)	بین ben

The verbs *henân* ‘to bring’ and *heshtin* ‘to let’ have subjunctives formed both on the regular stems *bîhen-* and *bîhet-* and on the contracted stems *ben-* and *bet-*:

REGULAR SUBJUNCTIVE		CONTRACTED SUBJUNCTIVE	
هینان <i>henân</i>			
بهنیم bîhenim	بهینین bîhenîn	بینم benim	بینین benîn
بهینیت bîhenî(t)	بهین bîhenin	بینیت benî(t)	بین benin
بهینیت bîhene(t)	بهین bîhenin	بینیت bene(t)	بین benin
هیشتن <i>heshtin</i>			
بهیلیم bîhelim	بهیلین bîhelîn	بینم behim	بینین behîn
بهیلیت bîheli(t)	بهیلن bîhelin	بینیت behi(t)	بین behin
بهیلیت bîhele(t)	بهیلن bîhelin	بینیت befe(t)	بین behin

The present subjunctive is used in the following instances:

(1) independently—i.e. not dependent upon a preceding construction—as a deliberative (English ‘should’). In literary style, the interrogative particle ئایا *âyâ* often introduces the construction.

ئایا پاشه‌وپاش بگه‌رێته‌وه؟ <i>Âyâ pâshawpâsh bigäre-tawa?</i>	Should he retrace his steps?
سبه‌ینی نیم؟ <i>Sbaynî bem?</i>	Should I come tomorrow?
ده‌رگا بکه‌ینه‌وه؟ <i>Dargâ bikaynawa?</i>	Should we open the door?

(2) in the 1st persons as a cohortative (‘let me, let’s’) and in the 3rd persons as a hortatory (‘let him..., may he ...’). The 1st-person is often preceded by *bâ* or *wâra* (‘c’mon’).

.با بروین <i>Bâ biroyn.</i>	C’mon, let’s go.
.وه‌ره، فیلێکی لی بکه‌ین <i>Wâra, fetêki le bikayn.</i>	C’mon, let’s play a trick on him.
.نه‌یته‌ دی <i>Nâbetà dî.</i>	May it not happen.

THE VERB

داینبشینهوه. *Dâ-binîshinawa.* Let them sit back down.

(3) as complement to all verbs and constructions of wanting (see §20), ability (see §21), necessity, etc.

ئەمەوی بچمە مائی. *Amawe bîchimà mâte.* I want to go home.

دەتوانم بتینم. *Datwânim búbinim.* I can see you.

پێویستە کە سەری لەو مەروڤە *Pewîst a ka sar i l' aw* It is necessary for her to
کلۆلە بدات کە چاوەروانی ئەکا. *mîrov a kitoká bîdât ka* pay a visit to that mis-
châwařwânî akâ. erable man who is wait-
ing.

پێویست نیه کە بلیم ... *Pewîst nîya ka bîtem...* It is not necessary that I
say...

(4) after a number of conjunctions like بەرلهوهی *bar l' awaî* 'before' and
ba be awaî 'without'¹

بەرلهوهی بچي ... *bar l' awaî biche...* before he goes/went...

بەرلهوهی ئیوه داینبشین ... *bar l' awaî ewa dâ-* before you sit/sat down...
binîshin...

بە بێ ئەوهی قسه بکا، رویشت. *Ba be awaî qsa bikâ,* Without speaking, he left.
roysht.

بە بێ ئەوهی بتینی ... *ba be awaî bitbine...* without his/her seeing
you...

(5) in the protasis of a possible conditional:

ئەمە ئەگەر بێتە دی، ئەتوانین *Ama agar betà dî, atwânin* If this should come about,
بلیین ... *bîteyn...* we can say that...

ئەگەر بتەوی، دەتوانی. *Agar bitawe, datwânî.* If you want to, you can.

¹ *Bar l' awaî* is always followed by the present subjunctive; the proper tense for English translation is gained from context. In English 'without' is followed by a gerund, but in Kurdish it is followed by a subjunctive clause, which is necessarily personal.

SORANI KURDISH

ئەگەر بێت و هیزی ئەتۆم بو *Agar bet u hez i atom bo* If it **should be** that the
 شەڕ و کۆشتار و لە ناو بردن بە *shaʔ u kushtâr u la nâw* power of the atom **be**
 کار بپێترئ ... *birdin ba kêr bîhenre...* **used** for war, slaughter,
 and destruction...

§ 20. ‘To Want.’ The Kurdish verb corresponding to the English verb ‘want’ is *wîstin* (present stem *we-*). The construction that serves as the present tense of this verb is compounded of the prefix *(d)â-* (negative *nâ-*) + possessive pronoun enclitic + *-awe*. The full inflection of the present tense is as follows:

AFFIRMATIVE PRESENT

دەمەوئ dámawe	دەمانەوئ dámânawe
دەتەوئ dátawe	دەتانەوئ dátânawe
دەپەوئ dáyawe	دەپانەوئ dáyânawe

NEGATIVE PRESENT

نەمەوئ námawe	نەمانەوئ námânawe
نەتەوئ nátawe	نەتانەوئ nátânawe
نەپەوئ náyawe	نەپانەوئ náyânawe

PRESENT SUBJUNCTIVE

بەوئ bímawe	بمانەوئ bímânawe
بتەوئ bítawe	بتانەوئ bítânawe
بپەوئ bíyawe	بپانەوئ bíyânawe

When the complement, or logical object, of *wîstin* (i.e. what one wants) precedes the verb, the “subject” pronominal enclitics are usually attached to the complement, and the verb is the invariable 3rd-person singular *(d)awe* (negative *nâwe*). The full present “conjugation” of this construction is:

AFFIRMATIVE

NEGATIVE

م دەوئ -im dáwe	مان دەوئ -mân dáwe	م ناوئ -im nâwe	مان ناوئ -mân nâwe
ت دەوئ -it dáwe	تان دەوئ -tân dáwe	ت ناوئ -it nâwe	تان ناوئ -tân nâwe
ی دەوئ -î dáwe	یان دەوئ -yân dáwe	ی ناوئ -î nâwe	یان ناوئ -yân nâwe

THE VERB

as in the following examples:

ئەو دەم ئەوى <i>Awám awe.</i>	I want that.
ئەم شتاتەى ناوى <i>Am shitânáy nâwe.</i>	He doesn't want these things.

All verbal complements of 'want' are in the subjunctive, as in the following paradigm of 'want to go':

دەمەوى بچىم dámawe bíchim	دەمانەوى بچىن dámânawe bíchîn
دەتەوى بچىت dátawe bíchî(t)	دەتانەوى بچىن dâtânawe bíchin
دەيەوى بچىت dáyawe bíche(t)	دەيانەوى بچىن dáyânawe bíchin

Other examples are as follows:

ئەتەوى نامەيەك بنووسى. <i>Atawe nâmayèk binûsî.</i>	You want to write a letter.
ئەيەوى كىتاپنىڭ بىكرى. <i>Ayawe ktâwèk bikře.</i>	He wants to buy a book.
دەمانەوى نامەيەك بنووسىن. <i>Damânawe nâmayèk binûsîn.</i>	We want to write a letter.
ئەتانەوى پرسىياريك بىكەن؟ <i>Atânawe pirsyârèk bikan?</i>	Do you (pl) want to ask a question?
نەيانەوى دەرس بىخوينىن. <i>Nâyânawe dars bikhwe-nin.</i>	They do not want to study.

Wîstin is conjugated as a transitive verb in the past (see §27 below).

§ 21. 'To Be Able.' The verb 'to be able' is *twânîn* (pres. stem *twân-*). *Twânîn* is regularly conjugated in the present, and it is necessarily followed by a subjunctive complement. Below is given the full present conjugation, affirmative and negative, of 'can/can't say':

دەتوانم بلىم dâtwânim bílem	دەتوانىن بلىين dâtwânîn bífeyn
دەتوانىت بلىيت dâtwânî(t) bíley(t)	دەتوان بلىن dâtwânin bífen
دەتوانىت بلىت dâtwâne(t) bíle(t)	دەتوان بلىن dâtwânin bífen
ناتوانم بلىم nâtwânim bílem	ناتوانىن بلىين nâtwânîn bífeyn
ناتوانىت بلىيت nâtwânî(t) bíley(t)	ناتوان بلىن nâtwânin bífen

SORANI KURDISH

ناتوانیت بلیت **nâtwâne(t) bîle(t)** ناتوانن بلین **nâtwânin bîlen**

The subjunctive is regularly formed: بتوانم *bîtwânim*, بتوانیت *bîtwânî(t)*, بتوانیت *bîtwâne(t)*, &c., negative subjunctive: نهتوانم *nâtwânim*, نهتوانیت *nâtwânî(t)*, &c. *Twânîn* is conjugated as a transitive verb in the past (see §27 below).

§ 22. ‘To Remember.’ The idiom used for ‘to remember’ is له بیر بوون *la bîr bûn*, literally “to be in the mind.” The construction of the idiom, like the present of *wîstin*, depends upon whether or not there is preposed matter.

NOTHING PREPOSED	WITH PREPOSED MATTER
له بیرمه la bîrim a له بیرمانه la bîrmân a	سم له بیرمه -im la bîr a جان له بیرمه -mân la bîr a
له بیرته la bîrit a له بیرتانه la bîrtân a	ست له بیرته -it la bîr a ستان له بیرته -tân la bîr a
له بیریه la bîrî a له بیریانه la bîryân a	ی له بیریه -î la bîr a بیان له بیریه -yân la bîr a

Simple ‘I remember,’ ‘you remember,’ &c. (without mentioning what one remembers) are له بیرمه *la bîrim a*, له بیرته *la bîrit a*, &c. (negative له بیرمه نیه *la bîrim nîya*, له بیرته نیه *la bîrit nîya*). However, if anything is preposed to the construction, that is, what one remembers, the enclitic pronouns are detached from *bîr* and attached to the preposed matter, as in the following:

ئهو رۆژانهه له بیرمه *Aw rozhânâm la bîr a.* **I remember** those days.

Hence, the prepositional phrase is actually *-m la bîr*, where the complement to *la bîr*, *-(i)m*, has been preposed, or placed before the preposition. Other examples are the following:

ناومی له بیر نیه. <i>Nâwimî la bîr nîya.</i>	He doesn’t remember my name.
وه لایم پرسیاره کهت له بیر نه بوو. <i>Wakâm i pirsyâarakât la bîr nâbû.</i>	You didn’t remember the answer to the question.

Other constructions involving *bîr* are *-î ba bîrâ hâtin* and *-î bîr kawtinawa* ‘to remember,’ all of which usually take preposed pronominal enclitics.

وات به بیرا هات که... *Wât ba bîrâ hât ka...* Thus you remembered that...

THE VERB

شتیکم هات به بیرا. <i>Shitèkim hât ba bîrâ.</i>	I remembered something.
دایکیان کهوتتهوه بیر. <i>Dâykyân kawtawâ bîr.</i>	They remembered their mother.
وهکوه شتیکیان بیر کهوتتیهوه. <i>wakû shitèkyân bîr kawti-betawâ</i>	as though they remembered something
and <i>la bîr chûn</i> ‘to forget.’	
ناوی ئه و پیاوهم له بیر چوو. <i>Nâw i aw pyâwâm la bîr chû.</i>	I forgot that man’s name.
شتیکت له بیر چوو؟ <i>Shitèkit la bîr chû?</i>	Did you forget something?

§ 23. **Pronominal Objects of Verbs.** Direct-object pronouns of verbs in the present tense and the present subjunctive mood are normally enclitics attached to some part of the verbal conglomerate (i.e. the verb, any preverbal prefixes, compounding agent). Identical to the possessive enclitic pronouns, the direct-object pronouns are as follows:

AFTER CONSONANTS		AFTER VOWELS	
م -im	مان -mân	م -m	مان -mân
ت -it	تان -tân	ت -t	تان -tân
ی -î	یان -yân	ی -y	یان -yân

The enclitic pronouns are attached in the following order:

1. If the verb is compound, the pronoun object is added to the preverb:¹

بانگم دهکن. <i>bângim dákan.</i>	They are calling me .
وهری دهگیرن. <i>warî dagirîn.</i>	We’ll take it up.
ئهحمدههلیان دهگری. <i>Ahmad hatyân dagire.</i>	Ahmad will pick them up.
فیری ئهیم. <i>ferî âbim.</i>	I’ll learn it .

¹A preverb may be (1) a noun like *bâng* ‘call’ as in *bâng kirdin* ‘to call,’ (2) an adjective like *âshkirâ* ‘obvious’ as in *âshkirâ kirdin* ‘to clarify,’ or (3) a directional element like *war* ‘up’ as in *war-girtin* ‘to take up.’

SORANI KURDISH

2. If the verb is not compound, the pronoun object is added to the model prefix (*á-*, *dá-*, *bí-*) or the negative prefix (*nâ-*, *ná-*):

دهیانینی. <i>dáyânbîne.</i>	He'll see them .
دهتینیم. <i>dâtbînîm.</i>	I'll see you .
نەیدەناسم، نایناسم. <i>nâyânâsim/nâydanâsim.</i>	I don't know him .
نایکرم. <i>nâykřîm.</i>	I'm not going to buy it .
ئەمەوی بیکرم. <i>amawe bîykřîm.</i>	I want to buy it .
هەز ئەکەم بێنێرمەو بو رفیقێکم. <i>Haz akam bîynerimawa bo rafîqêkim.</i>	I'd like to send it to a friend of mine.
روو بکەینە ولاتیك کەس نەمانناسی. <i>Rû bikaynà wiâtêk kas namânnâse.</i>	Let's go to a country where nobody knows us .

§ 24. **The Imperative.** The singular imperative of verb stems ending in vowels is formed from *bí-* + the present stem. The plural imperative is exactly like the 2nd-person plural subjunctive. As in the subjunctive of close compound verbs, the *bí-* prefix is usually omitted; in open compounds it is generally found but may be omitted.

INFINITIVE	PRES. STEM	SINGULAR IMPERATIVE	PLURAL IMPERATIVE
kirdin	ka-	بکە bîka	بکەن bîkan
royshtin	ro-	برۆ bîro	برۆن bîron
tawâw-kirdin	tawâw-ka-	تەواو (ب)کە tawâw-(bi)ka	تەواو (ب)کەن tawâw-(bi)kan

If the present stem ends in a consonant, the singular imperative is formed from *bí-* + present stem + *-a*. The plural imperative is identical to the 2nd-person plural subjunctive.

bûn	b-	ببە bîba	ببن bîbin
chûn	ch-	بچە bîcha ¹	بچبن bîchin

¹ In addition to *bîcha*, *chûn* has several alternative imperatives, viz. بچۆ *bîcho* and بچۆرە *bîchora*.

THE VERB

girtin	gir-	بگره bígira	بگرن bígirin
nûsîn	nûs-	بنووسه bínûsa	بنووسن bínûsin
gwe-girtin	gwe-gir-	گوئی (ب)گره gwe-(bi)gira	گوئی (ب)گرن gwe-(bi)girin
dâ-nîshtin	dâ-nîsh	دا(ب)نیشه dâ-(bi)nîsha	دا(ب)نیشن dâ-(bi)nîshin
wis-bûn	wis-b-	وس به wis-ba	وس بن wis-bin

Note the irregular singular imperatives of *birdin*, *dân*, *khistin*, and the totally irregular imperative of *hâtin*:

birdin	ba-	بهره bîbara	بهن bîban
dân	da-	بدره bîdara	بدن bîdan
khistin	kha-	بخره bîkhara	بخن bîkhan
hâtin	ye-	وهره wâra	وهرن wârin

The *bî-* prefix of the imperative takes pronominal direct objects exactly like the subjunctive prefix:

<p>به چاوی خۆت بمینه چون پیاویم! <i>Ba chaw i khot bimbîna</i> <i>chon pyâwèkim!</i></p> <p>ببینه له گه‌ل خۆت! <i>Bîyhena lagat khot!</i></p>	<p>See (me) with your own eyes what kind of man I am!</p> <p>Bring him/her/it with you!</p>
---	---

Imperatives are often preceded by the “attention-getting” particle *de da*.

The negative imperative prefix is *má-*, which replaces *bî-* where it occurs.

مه‌گری! <i>Mágrî!</i>	Don't cry!
مه‌بینه! <i>Máyhena!</i>	Don't bring it!
دامه‌نیشه! <i>Dâ-mánîsha!</i>	Don't sit down!

§ 25. The Simple Past (Intransitive). The simple past (preterite) of intransitive verbs is formed by adding unstressed personal suffixes to the past stem of the verb. The past stem is derived by deleting the *-(i)n* ending of the infinitive, e.g., *hâtin* > *hât-*, *bûn* > *bû-*.

SORANI KURDISH

AFTER CONSONANTS		AFTER VOWELS	
-im	-în	-m	-yn
-î(t)	-in	-y(t)	-n
—	-in	—	-n

Examples of the simple past inflection are from هاتن *hâtin* ‘to come,’ بوون *bûn* ‘to be,’ گهیین *gayîn* ‘to arrive’ (int.), and مان *mân* ‘to remain.’

هاتم <i>hâtîm</i>	هاتین <i>hâtîn</i>	بووم <i>bûm</i>	بووین <i>bûyn</i>
هاتیت <i>hâtî(t)</i>	هاتن <i>hâtin</i>	وویت <i>bûy(t)</i>	بوون <i>bûn</i>
هات <i>hât</i>	هاتن <i>hâtin</i>	بوو <i>bû</i>	بوون <i>bûn</i>
گهیم <i>gayîm</i>	گهیین <i>gayîyn</i>	مام <i>mâm</i>	ماین <i>mâyyn</i>
گهیییت <i>gayîy(t)</i>	گهیین <i>gayîn</i>	مایت <i>mây(t)</i>	مان <i>mân</i>
گهیی <i>gayî</i>	گهیین <i>gayîn</i>	ما <i>mâ</i>	مان <i>mân</i>

The negative is formed by prefixing *nâ-*:

نهاتم <i>nâhâtîm</i>	نهاتین <i>nâhâtîn</i>	نهبووم <i>nâbûm</i>	نهبووین <i>nâbûyn</i>
نهاتیت <i>nâhâtî(t)</i>	نهاتن <i>nâhâtin</i>	نهوویت <i>nâbûy(t)</i>	نهبوون <i>nâbûn</i>
نهات <i>nâhât</i>	نهاتن <i>nâhâtin</i>	نهووو <i>nâbû</i>	نهبوون <i>nâbûn</i>
نهگهیم <i>nâgayîm</i>	نهگهیین <i>nâgayîyn</i>	نهمام <i>nâmâm</i>	نهماین <i>nâmâyyn</i>
نهگهیییت <i>nâgayîy(t)</i>	نهگهیین <i>nâgayîn</i>	نهمایت <i>nâmây(t)</i>	نهمان <i>nâmân</i>
نهگهیی <i>nâgayî</i>	نهگهیین <i>nâgayîn</i>	نهما <i>nâmâ</i>	نهمان <i>nâmân</i>

The *t* of the 2nd-person singular form is recovered if the verb has any suffixed ending like *-awa* or the directional suffix *-à*. For example, the verbs *hâtinawa* ‘to come back’ and *chûnà mâl* ‘to go home’ are conjugated as follows:

هاتمهوه <i>hâtîmawa</i>	هاتینهوه <i>hâtînawa</i>	چوومه مأل <i>chûmà mâl</i>	چووینه مأل <i>chûynà mâl</i>
هاتیتهوه <i>hâtî(t)awa</i>	هاتنهوه <i>hâtinawa</i>	چووینه مأل <i>chûy(t)à mâl</i>	چوونه مأل <i>chûnà mâl</i>
هاتهوه <i>hâtawa</i>	هاتنهوه <i>hâtinawa</i>	چوو مأل <i>chûà mâl</i>	چوونه مأل <i>chûnà mâl</i>

§ 26. **The Past Habitual/Progressive (Intransitive).** The past habitual (‘I used to go’) and progressive (‘I was going’) is formed by adding the habitu-

THE VERB

al/progressive prefix (*d*)*á*- to the simple past.

دههاتم dáhâtîm	دههاتین dáhâtîn	ده‌گه‌ییم dágayîm	ده‌گه‌ییین dágayîyn
دههاتیت dáhâtî(t)	دههاتن dáhâtin	ده‌گه‌یییت dágayîy(t)	ده‌گه‌یین dágayîn
دههات dáhât	دههاتن dáhâtin	ده‌گه‌پی dágayî	ده‌گه‌یین dágayîn

For past habituals in *á*-, the negative is formed by prefixing *ná*- to the affirmative, but, unlike the present, the negative prefix does not combine with the modal prefix:

نه‌ههاتم náhâtîm	نه‌ههاتین náhâtîn	نه‌هه‌گه‌ییم nágayîm	نه‌هه‌گه‌ییین nágayîyn
نه‌ههاتیت náhâtî(t)	نه‌ههاتن náhâtin	نه‌هه‌گه‌یییت nágayîy(t)	نه‌هه‌گه‌یین nágayîn
نه‌ههات náhât	نه‌ههاتن náhâtin	نه‌هه‌گه‌پی nágayî	نه‌هه‌گه‌یین nágayîn

For past habituals in *dá*-, the negative is regularly formed by prefixing *ná*- to the affirmative:

نه‌دههاتم nádahâtîm	نه‌دههاتین nádahâtîn
نه‌دههاتیت nádahâtî(t)	نه‌دههاتن nádahâtin
نه‌دههات nádahât	نه‌دههاتن nádahâtin
نه‌ده‌گه‌ییم nádagayîm	نه‌ده‌گه‌ییین nádagayîyn
نه‌ده‌گه‌یییت nádagayîy(t)	نه‌ده‌گه‌یین nádagayîn
نه‌ده‌گه‌پی nádagayî	نه‌ده‌گه‌یین nádagayîn

As in the present tense, in the Suleymani dialect the marker is *á*-, and it is used as both past habitual and past progressive; in other dialects the marker is *dá*-.

§ 27. The Simple Past (Transitive): The Ergative. The simple past tense of transitive verbs is formed from the past stem of the verb and an agent affix—the ergative construction.¹ The agent affixes are identical to the enclitic

¹ In ergative-type constructions what we think of as the subject is the “agent” (or “logical subject”) and what we think of as the direct object is the “patient” (for Sorani we will also call it “logical object”). In ergative languages that also have case, the agent is in an oblique case (and/or otherwise marked) and the patient is in the nominative (or subjective) case with the verb agreeing in number (and gender if applica-

SORANI KURDISH

possessive pronouns:

م - (i)m	مان - mân
ت - (i)t	تان - tân
ی - î/-y	یان - yân

The agent affix usually precedes the verb and is attached to some preverbal matter (more about which shortly) to give the following “conjugation” of *khwârdin* ‘to eat.’

م خوارد - im khwârd	مان خوارد - mân khwârd
ت خوارد - it khwârd	تان خوارد - tân khwârd
ی خوارد - î khwârd	یان خوارد - yân khwârd

If only the verb is expressed, or only the verb and its logical subject, the agent affixes are added to the end of the past stem, as

خواردم khwârdim	خواردمان khwârdmân
خواردت khwârdit	خواردتان khwârdtân
خواردی khwârdî	خواردیان khwârdyân

If anything other than the verb is expressed, then the agent is affixed to the first available preverbal matter—“available preverbal matter” includes the following categories in hierarchical order:

(1) the negative prefix, as in

نه‌خوارد <i>námkhwârd</i>	I didn’t eat (it).
نه‌تدیت <i>nâtdît</i>	you didn’t see (him/her/it).

ble) with the patient. In Kurmanji Kurdish, for example, where a distinction between independent subject and oblique pronouns has been retained, the subject pronoun for ‘he’ is *ew*, and the oblique ‘him’ is *wî*; the subject ‘I’ is *ez*, and the oblique ‘me’ is *min*. ‘He saw me’ in Kurmanji is *wî ez dîtîm* (where *dîtîm* agrees with the patient *ez*), and ‘I saw him’ is *min ew dîtî*. Sorani, having lost independent oblique pronouns, resorts to pronominal enclitics to express the agent. An oversimplification is to think of the ergative as a passive (e.g., ‘the dog bit the man’ expressed as ‘by the dog the man was bit’), but it is important to realize that speakers of ergative-type languages by no means think of the construction as passive (particularly since Sorani Kurdish has a passive, see §34 below).

THE VERB

نه‌ینووسی *náyñûsî*

he didn't write (it).

Full inflection of the negative past tense of *khwârdin* is as follows:

نه‌مخوارد *námkhwârd*

نه‌مانخوارد *námânkhwârd*

نه‌تخوارد *nátkhwârd*

نه‌تانخوارد *nátânkhwârd*

نه‌یخوارد *náykhwârd*

نه‌یانخوارد *náyânkhwârd*

(2) the progressive prefix, as in

ده‌منووسی *dámnûsî*

I was writing (it).

ده‌په‌ست *daybast*

he was tying (it).

Full inflection of the progressive past tense of *khwârdin* is as follows:

ده‌مخوارد *dámkhwârd*

ده‌مانخوارد *dámânkhwârd*

ده‌تخوارد *dátkhwârd*

ده‌تانخوارد *dátânkhwârd*

ده‌یخوارد *dáykhwârd*

ده‌یانخوارد *dáyânkhwârd*

(3) a compounding preverb as in

هه‌لمگرت *halimgirt.*

I took (it).

ده‌ره‌پینا *darîhenâ*

he took (it) off/out.

Full inflections of the past tenses of *hał-girtin* 'to pick up' and *nâma-nûsîn* 'to write letters' are as follows:

هه‌لمگرت *halimgirt*

هه‌لم‌انگرت *halmângirt*

هه‌لتگرت *halitgirt*

هه‌لت‌انگرت *haltângirt*

هه‌لیگرت *haligirt*

هه‌لی‌انگرت *halýângirt*

نامه‌م نووسی *nâmam nûsî*

نامه‌مان نووسی *nâmamân nûsî*

نامه‌ت نووسی *nâmat nûsî*

نامه‌تان نووسی *nâmatân nûsî*

نامه‌ی نووسی *nâmay nûsî*

نامه‌یان نووسی *nâmayân nûsî*

(4) the logical object (patient) of the verb, as in

نامه‌که‌م نووسی. *nâmakám nûsî.*

I wrote the letter.

ئه‌و کاره‌ی نه‌کرد. *aw kêrây nâkird.*

He didn't do that.

SORANI KURDISH

When the logical object is modified by the enclitic *-îsh/-yîsh* 'too, also,' the enclitic comes between the logical object and the agent affix:

براکانی ژنه که یشی بانگ کرد. *birâkân i zhinakâyîshî* **He** invited his wife's
bâng kird. brothers also.

(5) a prepositional phrase other than temporal or manner,¹ as in

بۆ ره فیتیکیان نووسی. *Bo rafîqèkyân nûsî.* **They** wrote it to a friend.
به پینووستم زانی بیانووسمه وه و *Ba pewîstim zânî bîyân-* **I** considered it necessary
چاپیان بگه م. *nûsimawa u châpyân* to write them down and
bikam. get them printed.

Generally speaking, the only things to which the agent affix cannot be joined are (1) the expressed logical subject to which the agent affix refers (*pyâwakâ wîfî* 'the man said'), (2) temporal adverbs and phrases like 'today' and 'at that time,' and (3) prepositional phrases of manner (generally with the preposition *ba*) like *ba tûrîîawa* 'in anger,' *ba pêlê* 'in haste,' and *ba hata* 'in error.'

An overtly expressed logical subject in no way obviates the necessity for a third-person agent affix, but the agent affix cannot be attached to the logical subject.

کابرای پیر دره مه کانی وه رگرت. *Kâbrâ i pîr diramakânî* The old gent took the dir-
wargîrt. hems.
کوره کان به منیان وت. *Kuřakân ba minyân wit.* The boys said to me.
من به کوره کانم وت. *Min ba kuřakânîm wit.* I said to the boys.

Each and every transitive verb in the past tense must have its own agent affix, i.e. one agent affix cannot serve more than one verb. For example, in the phrase *rûy kird u gutî* ('he faced him and said'), the first agent affix, *-y*, serves only the verb *rû-kird*; the second verb, *gut*, must also have an agent affix, and since there is no preposed matter, the affix is on the end of the verb.

¹ Prepositional phrases with pronominal complements present a special problem. See §27.3 below.

THE VERB

When a phrase consists only of an expressed logical subject (agent), prepositional matter to which the agent affix cannot be attached, and verb, then the agent affix is attached to the verb:

... کیچکه به توور هئیه وه وتی *kichaká ba tûřařawa* the girl said angrily...
witî...

§ 27.1. **The Ergative in South Sorani.** In North Sorani the past tense of all transitive verbs is made on the ergative model with agent affixes as described above. In South Sorani, however, a split has occurred. Generally, the ergative construction has been displaced by the non-ergative construction on the model of intransitive past verbs (and doubtlessly under the influence of Persian). However, the older ergative construction has remained for certain figurative expressions. Although the ergative is theoretically available for any past transitive verb, its use may produce a statement on the figurative plane that sounds “funny” or odd—i.e. a figurative use that really has no conventional application. For instance, the verb مأل سووتن *mâl sûtin* ‘to burn someone’s house’ may have an actual, literal application, as in

مألکه ی دارا سووتم *mâtaká i Dârâ sûtim* I burned Dara’s house
down

or it may have a figurative application, as in

مألکه ی دارام سووت *mâtaká i Dârâm sût* “I burned Dara’s house”

but here, since it is ergative, it is figurative and really means “I ruined him,” “I did him in.” The verb نان خواردن *nân-khwârdin* ‘to eat bread’ may be either actually ‘to eat (some) bread’ or figuratively ‘to break bread, have a meal, enjoy someone’s hospitality.’ On the actual level the past tense is *nân khwârdim*, as in

نان خواردم *nân khwârdim* I ate bread.

while on the figurative level the past tense is *nânim khwârd*, as in

لهتهك ئیه نامم خوارد *Latak ewa nânim khwârd.* I broke bread with you (I
enjoyed your hospitality).

North Sorani, with no such differentiation, expresses these two examples as

SORANI KURDISH

mâtaká i Dârâm sûtâ and *nânim khwârd* in all situations (*nân khwârdim* is meaningless in North Sorani).

§ 27.2. **Pronouns as Logical Objects of Past Transitive Verbs.** With past transitive verbs, when the agent affix precedes the verb, enclitic pronominal logical objects are attached to the past stem of the verb, but the enclitics used are the subject endings for the intransitive past,¹ as in the following paradigm of the verb *âgây-kirdin* ‘to inform’ with the 3rd-person singular agent affix -y.

ئاگای کردم *âgây kirdim* he informed **me** ئاگای کردین *âgây kirdin* he informed **us**
ئاگای کردیت *âgây kirdî(t)* he informed **you** ئاگای کردن *âgây kirdin* he informed **you**
ئاگای کرد *âgây kird* he informed **him/her** ئاگای کردن *âgây kirdin* he informed **them**

A 3rd-person singular logical object is not overtly expressed with a pronominal suffix since it is implicit in the zero ending of the verb (as in the second example below).

نه مدیتیت <i>nâmdî(t)</i>	I didn't see you
نه مدیت <i>nâmdî</i>	I didn't see him/her/it
هه لنگرتن <i>hañtgirtin</i>	you picked them up
نه ماندیتین <i>nâmândîtin</i>	we didn't see you (pl)
ده تانگیشان <i>dâtânkeshân</i>	you (pl) were pulling them

With a 3rd-person plural inanimate logical object, the verb optionally agrees in number with the logical object. In the example, کابرای پیر دره مه کانی وه رگرت *kâbrâ i pîr diramakânî wargirt* ‘the old gent took the dirhems,’ the verb could also be وه رگرتن *wargirtin* to agree with the plural logical object. Similarly, in the sentence

پیاویک کتاوه کانی کری (کپین) *Pyâwèk ktâwakânî křî(n)*. A man bought the books.

the verb *křî* may agree with the plural logical object as *křî(n)*. With 1st- and

¹ Another way of analyzing this pattern is to think of the past transitive verb *dît* as meaning “saw him/her/it.” Similarly, *dîtim* means “saw me,” *dî(t)* means “saw you.” The logical subjects of these verbs must be expressed by agent affixes.

THE VERB

2nd-person logical objects and with animate 3rd persons, the verb performs agrees with the object in both number and person.

When the agent affix does not precede the verb (i.e. if only the verb, or verb + logical subject, and no other element is present), the logical subject agent affix is suffixed to the verb first, and the logical object follows the agent affix **except for the 3rd-person singular agent**. When the logical subject is 3rd-person singular, the order is reversed: the logical object cedes the logical subject. In the table below are all available forms using *dîtin* ‘to see’ as an example; the logical objects are given in boldface. Again, a 3rd-person singular logical-object pronoun is not expressed; it is built into the verb.

	me	you	him/her	us	you	them
I saw	—	دیتیمیت <i>dîtimi(t)</i>	دیتیم <i>dîtim</i>	—	دیتمین <i>dîtimin</i>	دیتمین <i>dîtimin</i>
you saw	دیتیم <i>dîtitim</i>	—	دیتیت <i>dîtit</i>	دیتین <i>dîtitîn</i>	—	دیتین <i>dîtitin</i>
s/he saw	دیتیمی <i>dîtimi</i>	دیتیتی <i>dîtitî</i>	دیتی <i>dîtî</i>	دیتینی <i>dîtinî</i>	دیتینی <i>dîtinî</i>	دیتینی <i>dîtinî</i>
we saw	—	دیتیمانیت <i>dîtmânî(t)</i>	دیتیمان <i>dîtmân</i>	—	دیتیمان <i>dîtmânin</i>	دیتیمان <i>dîtmânin</i>
you saw	دیتیمانم <i>dîttânim</i>	—	دیتیمان <i>dîttân</i>	دیتیمانین <i>dîttânîn</i>	—	دیتیمان <i>dîttânin</i>
they saw	دیتیمانم <i>dîtyânim</i>	دیتیمانیت <i>dîtyânî(t)</i>	دیتیمان <i>dîtyân</i>	دیتیمانین <i>dîtyânîn</i>	دیتیمان <i>dîtyânin</i>	دیتیمان <i>dîtyânin</i>
	me	you	him/her	us	you	them
I didn't see	—	نہمدیتیت <i>nâmdîti(t)</i>	نہمدیت <i>nâmdît</i>	—	نہمدیتین <i>nâmdîtin</i>	نہمدیتین <i>nâmdîtin</i>
you didn't see	نہتدیتیم <i>nâtdîtim</i>	—	نہتدیت <i>nâtdît</i>	نہتدیتین <i>nâtdîtin</i>	—	نہتدیتین <i>nâtdîtin</i>
s/he didn't see	نہیدیتیم <i>nâydîtim</i>	نہیدیتیت <i>nâydîti(t)</i>	نہیدیت <i>nâydît</i>	نہیدیتین <i>nâydîtin</i>	نہیدیتین <i>nâydîtin</i>	نہیدیتین <i>nâydîtin</i>

SORANI KURDISH

we didn't	—	نه‌ماندیتیت	نه‌ماندیت	—	نه‌ماندیتین	نه‌ماندیتین
see		<i>námândîtî(t)</i>	<i>námândît</i>		<i>námândîtîn</i>	<i>námândîtîn</i>
you didn't		نه‌تان‌دیتیم	نه‌تان‌دیت		نه‌تان‌دیتین	نه‌تان‌دیتین
see		<i>nátândîtîm</i>	<i>nátândît</i>		<i>nátândîtîn</i>	<i>nátândîtîn</i>
they didn't		نه‌یان‌دیتیم	نه‌یان‌دیتیت		نه‌یان‌دیتین	نه‌یان‌دیتین
see		<i>náyândîtîm</i>	<i>náyândîtî(t)</i>		<i>náyândîtîn</i>	<i>náyândîtîn</i>

In South Sorani the situation is altogether different. Since, with the few exceptions noted above, the ergative construction has been lost, transitive verbs are regularly conjugated exactly like intransitives, and pronominal objects are added directly to the end of the verb form—all on the Persian model. The normal forms for South Sorani are as follows (note that the normal South Sorani third-person plural ending is *-an* instead of *-in*):

	me	you	him/her	us	you	them
I saw	—	دیتیمت	دیتیمی	—	دیتیمان	دیتیمیان
		<i>dîtîmît</i>	<i>dîtîmî</i>		<i>dîtîmîtan</i>	<i>dîtîmyân</i>
you saw	دیتیم	—	دیتیتی	دیتیمان	—	دیتیتیان
	<i>dîtîtîm</i>		<i>dîtîtî</i>	<i>dîtîtmân</i>		<i>dîtîtyân</i>
s/he saw	دیتیم	دیتت	دیتی	دیتیمان	دیتتان	دیتیان
	<i>dîtîm</i>	<i>dîtît</i>	<i>dîtî</i>	<i>dîtîmân</i>	<i>dîtîtan</i>	<i>dîtîyân</i>
we saw	—	دیتیتت	دیتیتتی	—	دیتیتتان	دیتیتیان
		<i>dîtîtînit</i>	<i>dîtîtînî</i>		<i>dîtîtîntân</i>	<i>dîtîtînyân</i>
you saw	دیتیم	—	دیتیتی	دیتیمان	—	دیتیتیان
	<i>dîtînim</i>		<i>dîtîtinî</i>	<i>dîtîtinmân</i>		<i>dîtîtinyân</i>
they saw	دیتهم	دیتهنت	دیتهنی	دیتهمان	دیتهنتان	دیتهنیان
	<i>dîtînim</i>	<i>dîtîtanit</i>	<i>dîtîtanî</i>	<i>dîtîtanmân</i>	<i>dîtîtantân</i>	<i>dîtîtanyân</i>

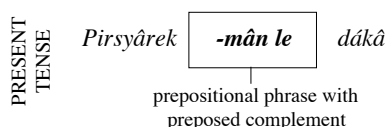
§ 27.3. Pronominal Prepositional Complements with Agent Affixes. In past transitive verbs the space normally available for a preposed pronominal complement is taken by the agent affix. In this case, the preposition and its complement are split—the preposition precedes the verb, and the complement of the preposition is “bumped” to the end of the verb, but the pronouns

THE VERB

used are the endings used for intransitive past verbs (*-im/-m*, *-î(t)/-y(t)*, *-*, *-în/-yn*, *-in/-n*, *-in/-n*). Note especially that when the prepositional complement is 3rd-person singular, nothing is added to the verb stem. Since the past verb has built-in logical objects, these logical objects are used in such constructions as prepositional complements. The example

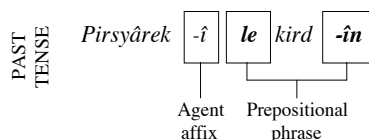
پرسیاریکمان لی دهکا. *Pirsyârèkmân le dakâ.* He asks a question of us.

(present tense), can be viewed diagrammatically as follows:

But in the past tense—‘he asked a question of us’—the agent affix takes the place that would be occupied by the preposed complement to the preposition, so the complement of the preposition is removed to the end of the verb stem,

پرسیاریکی لی کردین. *Pirsyârèkî le kirdîn.*¹ He asked a question of us.

In another example,

¹ Or, the incomplete sequence *pirsyârek-le-kird-* can be thought of as meaning “asked-a-question-of” and the personal ending *-în* supplies the “object” “us.” Such an approach is probably closer to how native speakers “feel” all such constructions involving a preposition + verb. In the next example, *bo-nârd-* is certainly felt to mean “sent-to” and *-in* supplies the “object” “them.” Even in the present-tense example *bo-dânerim* is felt to mean “I-am-sending-to” and the preposed *-yân* supplies the object “them.” Native speakers do not seem to feel that *-yân bo* really “go together” as a coherent unit in any way separable from the verb; they think of *bo-dânerim* as the coherent unit and feel that the proper place to pause is between *-yân* and *bo*, not between *bo* and *dânerim*. To a certain extent, in the minds of native speakers *bo-nârdin* is not felt to differ substantially from *hat-girtin* or any other compound verb.

SORANI KURDISH

ئەو کتاوانەیان بو دەنێرم. *aw ktâwânâyân bo dánerim.* I'm sending those books to them.

the preposition *bo* has its complement *-yân* preposed:

aw ktâwâná **-yân bo** *dánerim*
prepositional phrase
with preposed complement

In the past, however, the agent affix *-(i)m* takes the place of the complement of the preposition. The complement is deferred to the end of the verb stem and is changed from *-yân* to *-in*, giving

ئەو کتاوانەم بو نارڊن. *aw ktâwânám bo nârdin.* I sent those books to them.

aw ktâwâná **-m** **bo** *nârd* **-in**
agent affix prepositional phrase

When the first available element to which an agent affix can be attached is a preposition, the complement of the preposition is “bumped,” as in the following:

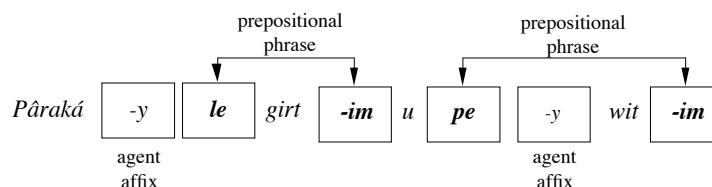
دایکیان بۆی سوور کردنەوه و *dâykyân boy sûr kirdin-* their mother fried it for
بۆی دانان. *awa u boy dâ-nân.* them and set it down
before them.

dâykyân **bo** **-y** *sûr kird* **-in** *-awa*
agent affix
prepositional phrase

Here the *-y* on *boy* in both parts of the sentence is the agent affix referring to *dâykyân* and the *-in* in *kirdinawa* and *dâ-nân* furnishes the complement of the preposition *bo*. Another example is as follows:

THE VERB

... پاره‌که‌ی لی گرتم و پیی وتم ... *pârakáy le girtim u pey witim...* he took the money from me and said to me...

Here the *-y* on *pâraká* and on *pe* is the agent affix ('he'), and the *-im* suffix in the verbs *girt* and *wit* are complements to the prepositions *le* and *pe* respectively.

Other examples are as follows:

- < ده‌رگایان کرده‌وه بو من (بوم) > *dargâyân kirdawa bo min* They opened the door **for** me.
 ده‌رگایان بو کرده‌ومه *(bom) > dargâyân bo kir-dimawa*
- < پووله‌که‌ی وه‌رگرت لیمه (لیمان) > *pûlakay wargirt l' ema* He took the money **from** us.
 پووله‌که‌ی لی وه‌رگرتین *(lemân) > pûlakay le wargirtîn*
- < ئه‌مه‌مان وت به تو (پیت) > *amámân wit ba to (pet) >* We said this **to you**.
 ئه‌مه‌مان پیی وتیت *amámân pe witî(t)*
- وتم پیت < پیی وتیت *witim pet > pem witî(t)* I said **to you**.
- < قسه‌م کرد بو ئیوه (بوتان) > *qsam kird bo ewa* I told **you** a story.
 قسه‌م بو کردن *(botân) > qsam bo kirdîn*
- گویم گرت له‌و (لیی) < گویم لی *gwem girt l' aw (ley) >* I listened **to him**.
 گرت *gwem le girt*
- ونی به نه‌وان (پیلیان) < پیی وتن *witî ba awân (peyân) >* He said **to them**.
pey witîn

Since the ergative construction is not in normal use in South Sorani, the placement of these pronouns is quite the reverse of North Sorani. Therefore, while in North Sorani *pey witim* means 'he said to me,' in South Sorani it means 'I said to him.' *Bot kirdim* means 'you did it for me' in North Sorani but 'I did it for you' in South Sorani, and *bomân kirdin* means 'we did it for

THE VERB

کوره کورپه کهمان دیتیت. *kuř a korpaká'mân dîtî(t)*. We saw **your** infant son.

کوره کورپه کانین دیتین. *kuř a korpakân'yân dîtîñ*. They saw **our** infant sons.

The first example could also be expressed as *kuř a korpakám'î dît*, but the combination of possessive pronoun + agent affix is generally avoided. Hence the “bumped” possessive.

§ 28. The Perfect Active Participle. The perfect active participle is formed by adding *-û* to the past stem of the verb. With past stems that end in vowels the participle takes the form *-w*.

CONSONANT STEMS		VOWEL STEMS	
INFINITIVE	PARTICIPLE	INFINITIVE	PARTICIPLE
هاتن <i>hâtin</i> >	هاتوو <i>hâtû</i>	مان <i>mân</i> >	ماو <i>mâw</i>
تیگه یشتن <i>te-gayshtin</i> >	تیگه یشتوو <i>te-gayshtû</i>	روودان <i>rû-dân</i> >	رووداو <i>rûdâw</i>
کردوهوه <i>kirdinawa</i> >	کردوووه <i>kirdûawa</i>	کرین <i>křîn</i> >	کریو <i>křîw</i>

In meaning the perfect active participle corresponds roughly to the English present perfect participle: هاتوو *hâtû* ‘having come,’ تیگه یشتوو *te-gayshtû* ‘having understood,’ کردوووه *kirdûawa* ‘having opened,’ &c. Transitivity and intransitivity are retained in the participle, i.e. کریو *křîw* means ‘having bought’ in the active sense, not ‘bought’ in the passive sense. (For the perfect passive participle, see §34.1 below.)

The perfect active participle is principally used to form the present perfect tense (see §29 below), but it can also be used both adjectivally (پاشکھوتوو *pâshkawtû* ‘fallen behind, backward,’ دانیشتوو *dânîshstû* ‘having sat down, seated,’ and نوستوو *nustû* ‘having gone to sleep, asleep’) and nominally (رووداو *rûdâw* ‘event’ < روودان *rû-dân* ‘to happen, take place’).

§ 29. The Present Perfect Tense (Intransitive). The present perfect tense of intransitive verbs is formed from the perfect active participle plus the present copulas. Examples from مان *mân* ‘to remain’ (perfect active participle ماو *mâw*) and هاتن *hâtin* ‘to come’ (perfect active participle هاتوو *hâtû*) are:

SORANI KURDISH

ماوم mâwim	ماوین mâwîn	هاتووم hâtûm	هاتووین hâtûyn
ماویت mâwî(t)	ماون mâwin	هاتوویت hâtûy(t)	هاتوون hâtûn
ماوه mâwa	ماون mâwin	هاتوه hâtûa	هاتوون hâtûn

The negative is formed by prefixing *ná-*

نهماوم námâwim	نهماوین námâwîn	نهاتووم náhâtûm	نهاتووین náhâtûyn
-----------------------	------------------------	------------------------	--------------------------

&c.

Verbs ending in *-awa* are conjugated as follows. Note especially the infix *-t-* in the 3rd-person singular.

ماومه mâwimawa	ماوینهوه mâwînawa	هاتوومهوه hâtûmawa	هاتووینهوه hâtûynawa
ماوینتهوه mâwîtawa	ماونتهوه mâwinawa	هاتووینتهوه hâtûytawa	هاتوونتهوه hâtûnawa
ماوتهوه mâwatawa	ماونتهوه mâwinawa	هاتووتهوه hâtûatawa	هاتوونتهوه hâtûnawa

For general purposes, the present perfect tense of Kurdish is equivalent to the English present perfect ('I have come'). It is in all respects the exact equivalent of the Persian past narrative (هاتووم *hâtûm* = آمده‌ام and ماوه *mâwa* = مانده‌است), and this means that in Kurdish the present perfect is used in situations where an action or change of state in the past is felt to be of particular relevance to a present situation.

§ 29.1. The Present Perfect Tense (Transitive). The present perfect tense of transitive verbs is made from the agent affixes plus the past participle plus the 3rd-pers. pres. copula (*-a*), as in *khwardin* 'to eat' and *křîn* 'to buy.'

م خواردووہ -im khwârdûa	مان خواردووہ -mân khwârdûa
ت خواردووہ -it khwârdûa	تان خواردووہ -tân khwârdûa
ی خواردووہ -î khwârdûa	یان خواردووہ -yân khwârdûa
م کریوہ -im křîwa	مان کریوہ -mân křîwa
ت کریوہ -it křîwa	تان کریوہ -tân křîwa
ی کریوہ -î křîwa	یان کریوہ -yân křîwa

Verbs in *-awa* have a *-t-* inserted between the copula *a* and *-awa*, as in کردنهوه

THE VERB

kirdinawa ‘to open’ and *dozînwawa* ‘to discover.’

م کردووتهوه -im kirdûatawa	مان کردووتهوه -mân kirdûatawa
ت کردووتهوه -it kirdûatawa	تان کردووتهوه -tân kirdûatawa
ی کردووتهوه -î kirdûatawa	یان کردووتهوه -yân kirdûatawa
م دوزیوهتهوه -im dozîwatawa	مان دوزیوهتهوه -mân dozîwatawa
ت دوزیوهتهوه -it dozîwatawa	تان دوزیوهتهوه -tân dozîwatawa
ی دوزیوهتهوه -î dozîwatawa	یان دوزیوهتهوه -yân dozîwatawa

When nothing else is available to which the agent affixes may be joined, they fall on the participle and are followed by the 3rd-person singular copula *-a* (except the 3rd singular, which has the form *-yatî*¹), as in *khwârdin* خواردن and *křîn* کړین:

خواردوومه khwârdûma	خواردوومانه khwârdûmâna
خواردووته khwârdûta	خواردووتانه khwârdûtâna
خواردوویهتی khwârdûyatî	خواردوویانه khwârdûyâna
کړیومه křîwima	کړیومانه křîwmâna
کړیوته křîwita	کړیوتانه křîwtâna
کړیویهتی křîwyatî	کړیویانه křîwyâna

When any other element is available, the agent affixes are joined thereto, as in the negative:

نەمخواردوو námkhwârdûa	نەمانخواردوو námânkhwârdûa
نەتخواردوو nátkhwârdûa	نەتانخواردوو nátânkhwârdûa
نەیخواردوو náykhwârdûa	نەیانخواردوو náyânkhwârdûa
نەمکړیوه námkřîwa	نەمانکړیوه námânkřîwa
نەتکړیوه nátkřîwa	نەتانکړیوه nátânkřîwa
نەیکړیوه náykřîwa	نەیانکړیوه náyânkřîwa

¹ The same *-yatî* that results consistently from the 3rd-person singular enclitic *-î/-y* plus the 3rd-person singular copula. The spelling of this suffix is inconsistent. See §15 above.

SORANI KURDISH

§ 30. **The Past Perfect Tense (Intransitive).** For intransitive verbs with past stems ending in a consonant (like *hatin* > *hat-*), the past perfect tense, which is functionally equivalent to the English past perfect ('I had come, you had gone'), is formed from the past stem + *i* + the past tense of *bûn* 'to be.' Verbs with past stems ending in a vowel (like *bûn* > *bû*) form the past perfect tense from the simple stem + the past tense of *bûn*.

هاتبووم hâtibûm	هاتبووين hâtibûyn
هاتبوويت hâtibûy(t)	هاتبون hâtibûn
هاتبوو hâtibû	هاتبون hâtibûn
چووبووم chûbûm	چووبووين chûbûyn
چووبوويت chûbûy(t)	چووبون chûbûn
چووبوو chûbû	چووبون chûbûn

The negative is formed by prefixing *ná-* to the verb:

نههاتبووم náhâtibûm	نههاتبووين náhâtibûyn
نههاتبوويت náhâtibûy(t)	نههاتبون náhâtibûn
نههاتبوو náhâtibû	نههاتبون náhâtibûn

The past perfect of *bûn* 'to be' can be slightly irregular. In addition to the expected بووبوو *bûbû*, there is also a conjugation based on the form ببوو *bibû*, as follows:

بووم bibûm	بووين bibûyn
بوويت، ببوويت bibûy(t)	ببون bibûn
ببوو bibû	ببون bibûn

The past perfect tense is commonly used in the expression *heshtâ* + negative past perfect + *ka* ('no sooner had...than,' 'scarcely had...when').

<p>ههشتا نهنوستبوو كه دهنگيكي به گوي گهپشت. <i>dangèk'î ba gwe gaysht.</i></p>	<p>No sooner had he gone to sleep than a sound reached his ear.</p>
--	--

§ 30.1. **The Past Perfect Tense (Transitive).** The past perfect tense of

THE VERB

transitive verbs is formed, like that of intransitive verbs, from the past stem + *-i-* + the past tense of *bûn*—with the addition of the agent affixes somewhere. Past stems that end in vowels add *bû* directly without the *-i-*. Examples: *dîtin* and *dân*:

م دیتبوو -im dîtibû	مان دیتبوو -mân dîtibû	م دابوو -im dâbû	مان دابوو -mân dâbû
ت دیتبوو -it dîtibû	تان دیتبوو -tân dîtibû	ت دابوو -it dâbû	تان دابوو -tân dâbû
ی دیتبوو -î dîtibû	یان دیتبوو -yân dîtibû	ی دابوو -î dâbû	یان دابوو -yân dâbû

As with all past transitives, if there is nothing else to which the agent affixes can be attached, they go onto the end of the verb form, as in

دیتبووم dîtibûm	دیتبوومان dîtibûmân	دابووم dâbûm	دابوومان dâbûmân
دیتبووت dîtibût	دیتبووتان dîtibûtân	دابووت dâbût	دابووتان dâbûtân
دیتبووی dîtibûy	دیتبوویان dîtibûyân	دابووی dâbûy	دابوویان dâbûyân

And if there is any available preverbal matter, the agent affixes are attached thereto, as in negative and compound verbs. Examples: *dîtin* and *dar-hênân*.

نه مدیتبوو námdîtibû	نه مان دیتبوو námândîtibû
نه ت دیتبوو nátâtîtibû	نه تان دیتبوو nátândîtibû
نه ی دیتبوو náyâtîtibû	نه یان دیتبوو náyândîtibû
دهر مهینابوو darimhenâbû	دهر مانهینابوو darmânhenâbû
دهر تهینابوو darithenâbû	دهر تانهینابوو dartânhenâbû
دهر پهینابوو darîhenâbû	دهر یانهینابوو daryânhenâbû

§ 31. **The Past Subjunctive.** The intransitive past subjunctive is formed like the past perfect, but instead of the past tense of *bûn*, the present subjunctive of *bûn* is added. Examples: *hâtin* and *chûn*:

هاتیم hâtibim	هاتین hâtibîn	چوویم chûbim	چووین chûbîn
هاتیت hâtibî(t)	هاتین hâtibin	چوویت chûbî(t)	چووین chûbin
هاتیت hâtibe(t)	هاتین hâtibin	چوویت chûbe(t)	چووین chûbin

The negative is formed by prefixing *ná-* to the verb:

SORANI KURDISH

نه‌هاتبم **náhâtîbim** نه‌هاتبڻ **náhâtîbîn** نه‌چووبم **náchûbim** نه‌چووبڻ **náchûbîn**
 نه‌هاتبیت **náhâtîbî(t)** نه‌هاتبڻ **náhâtîbin** نه‌چوویت **náchûbî(t)** نه‌چووڻ **náchûbin**
 نه‌هاتبیت **náhâtîbe(t)** نه‌هاتبڻ **náhâtîbin** نه‌چوویت **náchûbe(t)** نه‌چووڻ **náchûbin**

Transitive verbs are similarly formed (here, as usual, a 3rd-person singular patient is assumed). Examples: *dîtin* and *dân*:

م دیتبی -im dîtibe(t)	مان دیتبی -mân dîtibe(t)
ت دیتبی -it dîtibe(t)	تان دیتبی -tân dîtibe(t)
ی دیتبی -î dîtibe(t)	یان دیتبی -yân dîtibe(t)
م دایی -im dâbe(t)	مان دایی -mân dâbe(t)
ت دایی -it dâbe(t)	تان دایی -tân dâbe(t)
ی دایی -î dâbe(t)	یان دایی -yân dâbe(t)

If there is no preverbal matter available, the agent affixes are attached to the verb, as follows in the examples *dîtin* and *kirdinawa*:

دیتبیم dîtibetim	دیتبیمان dîtibetmân
دیتبیت dîtibetit	دیتبیتان dîtibettân
دیتبیتی dîtibetî	دیتبیتیان dîtibetyân
کردیتبیمه‌وه kirdibetimawa	کردیتبیمانه‌وه kirdibetmânawa
کردیتبیته‌وه kirdibetitawa	کردیتبیتانه‌وه kirdibettânawa
کردیتبیتیه‌وه kirdibetîawa	کردیتبیتیانه‌وه kirdibetyânawa

And if there is any available preverbal matter, the agent affixes are attached thereto, as in *dîtin* and *dar-henân*:

نه‌مدیتبیت nâmdîtibe(t)	نه‌ماندیتبیت nâmândîtibe(t)
نه‌تدیتبیت nâtdîtibe(t)	نه‌تاندیتبیت nâtândîtibe(t)
ته‌یدیتبیت nâyîtibe(t)	نه‌یاندیتبیت nâyândîtibe(t)
ده‌رمه‌یناییت darimhenâbe(t)	ده‌رمانه‌یناییت darmânhenâbe(t)
ده‌ره‌یناییت darithenâbe(t)	ده‌رتانه‌یناییت dartânenâbe(t)
ده‌ره‌یناییت darîhenâbe(t)	ده‌ریانه‌یناییت daryânhenâbe(t)

THE VERB

The past subjunctive is used (1) after all constructions that take subjunctive complements when the complement is in the past, as, for example

(a) after دهی *dábe* ‘must,’ as in

پیاوهکان دهی رویشتبین. *Pyâwakân dábe royshtî-bin.* The men must have gone.

دهی ئه و شتانهت دیتبې (دیتبې). *Dábe aw shitânát dîtibe (dîtibin).* You must have seen those things.

(b) for a past tense complement to a predicate adjective. Such complementary clauses are often introduced by the conjunction که *ka* ‘that,’ but it is optional.

رهنگه که باران باریبې (باریبیت). *Rang a ka bârân bârîbe(t).* It’s possible that it (has) rained.¹

لازم نیه (که) دیتبیم. *Lâzim niya (ka) dîtibetim.* It’s not necessary for me to have seen it.

(2) in past clauses after superlatives (note that a relative-clause antecedent modified by a superlative is in the indefinite state, ...*èk*).

یه که مین که سینکه که هه ولی دایې ... *yekamîn kasèk a ka hawî dâbe...* He is the first person who has attempted...

In this type of clause the subject of the relative clause must be the same as the noun modified by the superlative. In an example such as

یه که مین که سینکه که دیتوومه *yekamîn kasèk a ka dîtûma* he’s the first person I’ve seen

the relative clause is not subjunctive because the subjects of the main clause (‘he’) and of the relative clause (‘I’) are different.

(3) in past relative clauses after negatives (‘there isn’t anyone who has ...’) or expressions with an essentially negative sense (‘there are few who have...’)

¹Compare this with the present subjunctive: *rang a ka bârân bibâre(t)* ‘it’s possible that it will rain.’

SORANI KURDISH

<p>کەس نیە کە ئەم کتاوەی نەخویندبێ. <i>Kas niya (ka) am ktâwáy</i> <i>nákhwendibe.</i></p>	<p>There isn't anyone who hasn't read this book.</p>
<p>کەم کەس هەیه حکایەتە کۆن و لەمێژینەکانی کوردی لە دایە پیرە و باب و دایک و کەس و کاری خۆی نەبێستبێ. <i>Kam kas haya hikâyat a</i> <i>kon u lamezhînakân i</i> <i>kurdî la dâypîra u bâb u</i> <i>dâyk u kasukâr i khoy</i> <i>nâbîstibe.</i></p>	<p>Rare is the person who has not heard old Kurdish stories of long ago from his grandmother, grand- father, mother, and rela- tives.</p>

(4) after *wak(û)* 'وہکوو' 'as though' in the past for hypothetical situations (note that *wak(û)* followed by the indicative means 'just as' for situations that have actually occurred)

<p>وہکوو شتیکیان بیر کەوتبیتەوہ... <i>Wakû shitèkyân bîr kawti-</i> <i>betawa...</i></p>	<p>As though they remem- bered something...¹</p>
--	---

(5) in the past protasis of a possible conditional

<p>ئەگەر گیانی خۆم بەخت کردبێ لە پیناوی کورما، من هیچی کەم ناوئ. <i>Agar gyân i khom bakht</i> <i>kirdibe la penâw i</i> <i>kuřim'â, min hîch i ka'm</i> <i>nâwe.</i></p>	<p>If I have sacrificed my life for the sake of my son, I do not want anything else.</p>
---	--

§ 32. **The Irrealis Mood.** The irrealis mood, which expresses an unfulfilled or unfulfillable contrafactual statement, usually dependent upon an unrealized conditional, is identical to the past habitual tense (*a-* or *da-* + past tense).

(a) The irrealis is used in the apodosis of contrafactual conditionals (see §33 below) and expressions that are contrafactual apodoses with ellipsis, as in

<p>نەمەتوانی هیچی تر بکەم. <i>Namatwânî hîch i tir</i> <i>bikam.</i></p>	<p>I couldn't have done any- thing else (even if I had wanted to).</p>
--	--

¹ This may be contrasted with *wakû aw shitâyân bîr kawt* 'وہکوو ئەو شتەیان بیر کەوت' "just as they remembered that thing."

THE VERB

Har kasè wây dazânî. هر کسه وای ده زانی. Anybody would have known.

(b) The irrealis is used after *khozga* 'would that' for unfulfilled wishes in the past:

Khozga jârèk i tirîsh ahâtî! خوزگه جاريکی تيريش نه هاتيت! Would that you had come some other time!

Khozga zîstân nâdahât! خوزگه زستان نه ده هات! Would that winter had not come!

§ 33. **The Past Conditional.** There are two forms of the past conditional mood ('if I had gone,' 'had I gone'). The first past conditional mood is formed of the subjunctive prefix *bî-* (negative *nâ-*) + the simple past conjugation + *-âya*.

INTRANSITIVE

بہاتیمہ <i>bîhâtîmâya</i>	بہاتینہ <i>bîhâtînâya</i>
بہاتیتہ <i>bîhâtîtâya</i>	بہاتینہ <i>bîhâtînâya</i>
بہاتاہ <i>bîhâtâya</i>	بہاتینہ <i>bîhâtînâya</i>

TRANSITIVE

¹ <i>-im bînúsfâya</i> م بنووسیاہ	<i>-mân bînúsfâya</i> مان بنووسیاہ
<i>-it bînúsfâya</i> ت بنووسیاہ	<i>-tân bînúsfâya</i> تان بنووسیاہ
<i>-î bînúsfâya</i> ی بنووسیاہ	<i>-yân bînúsfâya</i> یان بنووسیاہ

The second past conditional is similarly formed, but the *bî-* prefix is optional, and instead of the personal endings + *-âya*, the verb is formed like the past subjunctive but based on *bâ-*, a variant of the subjunctive of *bûn*.

INTRANSITIVE

ہاتیم (bî)hâtîbâm، ہاتیم	ہاتین، ہاتین (bî)hâtîbâyn
ہاتیت (bî)hâtîbâyt، ہاتیت	ہاتین، ہاتین (bî)hâtîbân

¹ Or, if there is nothing preceding to which the agent affix can be attached, the forms are *bîmûsfâya*, *bînúsfâya*, *bîynûsfâya*, &c.

SORANI KURDISH

(هاتبان، هاتبان) **(bî)hâtibân** هاتبان، هاتبان (هاتبان، هاتبان) **(bî)hâtibâ(ya)**

TRANSITIVE

مان بنوسبا (ه) **-mân (bî)nûsibâ(ya)** م بنوسبا (ه) **-im (bî)nûsibâ(ya)**

تان بنوسبا (ه) **-tân (bî)nûsibâ(ya)** ت بنوسبا (ه) **-it (bî)nûsibâ(ya)**

یان بنوسبا (ه) **-yân (bî)nûsibâ(ya)** ی بنوسبا (ه) **-î (bî)nûsibâ(ya)**

The past conditional mood is used in the following instances:

(a) In contrafactual conditional sentences, the protasis (the 'if' clause) contains a verb in the past conditional mood, and in the apodosis (the result clause) the verb is in the irrealis. Note, as in the last three examples below, that *agar* may be elipsed from the protasis.

<p>ئه‌گه‌ر دوینی هاتبانیه، ئازادت
ده‌دیت. <i>Agar dwene bîhâtîtâya,</i>
<i>Âzâdît dâdît.</i></p>	If you had come yesterday, you would've seen Azad.
<p>ئه‌گه‌ر نامه‌کەت بناردایه، ئه‌گه‌ی.
<i>Agar nâmakat bînârdâya,</i>
<i>âgayî.</i></p>	If you had sent the letter, it would've arrived.
<p>ئه‌گه‌ر بتنوسبایه، له‌ بیره
نه‌ده‌چوو. <i>Agar bitnûsîyâya, la bîrit</i>
<i>nâdachû.</i></p>	If you had written it, you wouldn't have forgotten it.
<p>من ئه‌گه‌ر بمزانیبایه ئه‌وه‌امان
به‌سه‌ر دئ، ئه‌م ریکایه‌م
نه‌ده‌گرت به‌ر و خۆم و
باوکیشم تووشی ئه‌م هه‌موو
به‌ده‌ختی و مألویرانیه
نه‌ده‌کرد. <i>Min agar bimzânîbâya</i>
<i>awhâmân basar de, am</i>
<i>regâyâ'm nadagirtâ bar u</i>
<i>khom u bâwkîshimim tûsh</i>
<i>i am hamû badbakhî u</i>
<i>mâtwerânîâ nadakird.</i></p>	If I had known that it would happen thus to us, I wouldn't have taken this road and I wouldn't have caused myself and my father to encounter all this misfortune.
<p>مأل به‌ مأل بگه‌رایتایه، بینه‌گه‌ له
ئافره‌ت و منال هیه‌چ که‌سیکی
ترت نه‌ده‌دی. <i>Mât ba mât bîgařâytâya,</i>
<i>bejîga la âfrat u minât</i>
<i>hîch kasêk i tirit nâdadî.</i></p>	Had you gone around house by house, you wouldn't have seen any-one other than women and children.

THE VERB

<p>نه ناسياونك بيديبان، به هر دووكياني ده گوت چوله كه.</p>	<p><i>Nanâsyâwèk biydîbân, ba har dûkyânî dagut choṭa- ka.</i></p>	<p>Were someone who didn't know to see them, he would call them both swallows.</p>
<p>بيوتايه برؤ لهو به رزائي به خوت بخه خواره وه، خوم ده خسته خواره وه.</p>	<p><i>Biywitâya biro l' aw bar- zââ khot bikha khwâra- wa, khom dakhistâ khwâ- rawa.</i></p>	<p>Had he said, "Go throw yourself off that high place," I would have thrown myself off.</p>

(b) The past conditional mood is used for past complements to شاللا *shâḥâ* ('I wish') and بريا *biryâ* ('would that,' functionally equivalent to *khozga* + ir-realis [see §32, above]) for unfulfilled wishes.

<p>شاللا سواري كه ريكي شيان بكرديتايه و كولان به كولاني شار بيانگي ايتايه.</p>	<p><i>Shâḥâ swâr i karêkîshyân bîkirdîtâya u koṭân ba koṭân i shâr biyângeřây- tâya.¹</i></p>	<p>I wish they had mounted you on an ass and paraded you through every street in town.</p>
<p>بريا نهو كاره ي نه كردبايه.</p>	<p><i>Biryâ aw kârây nakirdi- bâya.</i></p>	<p>Would that he hadn't done that.</p>

§ 34. **The Passive Voice.** The past passive stem is constructed from the present stem of a transitive verb + *-râ*. The present passive stem is the present stem + *-re-*. For example, from the stem *bîn* 'see' comes *bînran* 'to be seen,' *bînra* 'it was seen,' and *dâbînre(t)* 'it is/can be seen'; from the stem *ner* 'send' comes *nerrân*² 'to be sent,' *nerrâ* 'it was sent,' and *dânerre(t)* 'it is sent.' The past and present passives are regularly conjugated:

PAST PASSIVE

بينرام <i>bînram</i>	بينراين <i>bînrayn</i>	نيررام <i>nerrâm</i>	نيرراين <i>nerrâyn</i>
بينرايت <i>bînray(t)</i>	بينران <i>bînran</i>	نيررايت <i>nerrây(t)</i>	نيرران <i>nerrân</i>

¹ *Bîyângeřâyâtâya* = *bî* (subjunctive prefix) + *yân* (agent affix) + *gerâ* (verb stem) + *yt* (2nd-person singular patient suffix) + *âya* (conditional suffix).

² Since *rr* = *ř*, the verb *nerrân* is often written alternatively as نيران.

SORANI KURDISH

بینرا **bînrâ** بینران **bînrân** نیررا **nerrâ** نیرران **nerrân**

PRESENT PASSIVE

ده بینریم **dábînrem** ده بینرین **dábînreyn** ده نیریم **dánerrem** ده نیرین **dánerreyn**
 ده بینریت **dábînrey(t)** ده بینرین **dábînren** ده نیریت **dánerreyt** ده نیرین **dánerren**
 ده بینری **dábînre(t)** ده بینرین **dábînren** ده نیری **dánerre(t)** ده نیرین **dánerren**

The past perfect passive conjugation is regularly formed as a vowel stem ('I had been seen, I had been sent' &c.):

بینرابووم bînrâbûm	بینرابوون bînrâbûyn
بینرابوویت bînrâbûy(t)	بینرابوون bînrâbûn
بینرابوو bînrâbû	بینرابوون bînrâbûn
نیررابووم nerrâbûm	نیررابوون nerrâbûyn
نیررابوویت nerrâbûy(t)	نیررابوون nerrâbûn
نیررابوو nerrâbû	نیررابوون nerrâbûn

Irregular passives. Although the passive is regularly and predictably formed from the vast majority of verbs, the following common verbs have irregularly formed passives:

ACTIVE	PASSIVE
یستین <i>bîstin</i> >	یستران <i>bîstrân bîstre-</i> , as well as the regularly formed یسران <i>bîsrân bîsre-</i>
دان <i>dân</i> >	دران <i>d(i)rân d(i)re-</i>
دیتین <i>dîtin</i> >	بیدران <i>bîndrân bîndre-</i> , as well as the regularly formed بینران <i>bînrân bînre-</i>
گرتین <i>girtin</i> >	گیران <i>gîrân gîre-</i>
گوتین <i>gotin</i> >	گوتران <i>gutrân gutre-</i>
خستین <i>khistin</i> >	خران <i>khîrân khire-</i>
خواردن <i>khwârdin</i> >	خوران <i>khurân khure-</i>
کردن <i>kirdin</i> >	کران <i>k(i)rân k(i)re-</i>

THE VERB

ناردین <i>nârdîn</i> >	ناردران <i>nâdrân nâdre-</i> , نیردران <i>nerdrân nerdre-</i> , and the regularly formed نیرران <i>nerrân nerre-</i>
نان <i>nân</i> >	نرا <i>n(i)rân n(i)re-</i>
وتین <i>witîn</i> >	وتران <i>witrân witre-</i>

Other moods and tenses of the passive are regularly formed. All passive verbs are intransitive by definition and therefore never form their past tenses on the ergative model. Examples of passive constructions are as follows:

پینویسته ئەم حکایه تانه بنووسرینهوه و له چاپ درین و بلاو بکرینهوه.	<i>Pewîst a am hikâyatânâ binûsrenawa u la çâp dren u bihaw bikrenawa.</i>	It is necessary that these stories be written down, printed, and published.
تەنەکه یه که له بهر دوکانه که دانرايوو.	<i>Tanakayêk la bar dukâna- ká dâ-nrâbû.</i>	A can had been set down in front of the shop.

§ 34.1. The Past Passive Participle. The past passive participle is regularly formed from the past passive stem in *-râ + -w*, giving, for example, *bînraw* ‘having been seen,’ *nerraw* ‘having been sent,’ and *nûsrâw* ‘having been written.’ The negative participle is regularly made by prefixing *nâ-* (نه بینهوه *nâbînraw* ‘not having been seen,’ نه نیرراو *nânerraw* ‘not having been sent’).

From the past passive participle is made the present perfect passive conjugation (‘I have been seen, I have been invited,’ &c.):

بینراوم bînrawim	بینراوین bînrawîn
بینراویت bînrawî(t)	بینراوین bînrawîn
بینراوه bînrawa	بینراوین bînrawîn
بانگ کراوم bâng krâwim	بانگ کراوین bâng krâwîn
بانگ کراویت bâng krâwî(t)	بانگ کراوین bâng krâwîn
بانگ کراوه bâng krâwa	بانگ کراوین bâng krâwîn

Examples of passive constructions:

وتوو کردن <i>witû-kirdîn</i> ‘to iron’ >	وتوو کران <i>witû-kirân</i> ‘to be ironed’
--	--

SORANI KURDISH

ریز لیگرتن *rez le-girtin* 'to respect' > ریز لیگیران *rez le-gîrân* 'to be respected'
 نووسینهوه *nûsînawa* 'to write down' > نووسراوهوه *nûsrânawa* 'to be written
 down'

بەرگه پاک و تهمیزه وتووکرارهکهی *barg a pâk u tamîz a wîtû-* his nice, clean, **ironed**
kirâwakáy clothes

پیاویکی بهرزی ریزلیگیراو *pyâwêk i barz i rezlegîrâw* an eminent, **respected**
 man

زوری زوری ئەم حکایهتانه *Zorba i zor i am hikâya-* The vast majority of these
 نه نووسراونهوه. *tânâ nanûsrâwinawa.* stories **have not been**
written down.

§ 35. **Postposed Verbal Complements.** With verbs of motion many verbal complements are postposed, i.e. they come after the verb and are linked it by the unstressed vowel *â*. For example, *chûn* is 'to go,' but *chûnâ mâlê* is 'to go home.' The linking vowel occurs in all persons in all tenses. In the present tense the *t* inherent in the 2nd and 3rd persons singular is recovered before the *â*. An example of the present tense is that of *chûnâ mâlê*:

ده چمه مائی <i>dâchimâ mâlê</i>	ده چینه مائی <i>dâchînâ mâlê</i>
ده چیتته مائی <i>dâchîtâ mâlê</i>	ده چنه مائی <i>dâchinâ mâlê</i>
ده چیتته مائی <i>dâchetâ mâlê</i>	ده چنه مائی <i>dâchinâ mâlê</i>

In the past tenses, the linking *â* also comes between the verb and its complement. The *t* inherent in the 2nd person singular is always recovered. An example of the paradigm for verbs with consonant-final stems is *hâtinâ darê*, 'to come out.'

هاتمه دهری <i>hâtimâ darê</i>	هاتینه دهری <i>hâtînâ darê</i>
هاتیتته دهری <i>hâtîtâ darê</i>	هاتنه دهری <i>hâtinâ darê</i>
هاته دهری <i>hâtâ darê</i>	هاتنه دهری <i>hâtinâ darê</i>

In 3rd-person singular past verbs ending in *-û* and *-î*, a *t* may be infix (depending upon dialect) between the verb and the linking *â*, as in *chûnâ shârawa* 'to go to town' and *gayînâ mâtawa* 'to reach home.'

THE VERB

چوومه شارهوه chûmà shârawa	چووبنه شارهوه chûynà shârawa
چووبته شارهوه chûytà shârawa	چوونه شارهوه chûnà shârawa
چووته شارهوه chûtà shârawa¹	چوونه شارهوه chûnà shârawa
که بییمه مالهوه gayîmà mâlawà	که بیینه مالهوه gayîynà mâlawà
که بییته مالهوه gayîytà mâlawà	که بیینه مالهوه gayînà mâlawà
که بییته مالهوه gayîtà mâlawà	که بیینه مالهوه gayînà mâlawà

In past verbs that end in *-â*, a *y* is infixed between the verb and the linking *à*, as in *dânà yek* ‘to throw together’:

دامه یهك dâmà yek	دامانه یهك dâmânà yek
داته یهك dâtà yek	داتانه یهك dâtânà yek
دایه یهك dâyà yek	دایانه یهك dâyânà yek
م دایه یهك -im dâya yek	مان دایه یهك -mân dâya yek
ت دایه یهك -it dâya yek	تان دایه یهك -tân dâya yek
ی دایه یهك -î dâya yek	یان دایه یهك -yân dâya yek

With verbs in *-awa*, the *-awa* suffix takes precedence over the directional *-à*, which is deleted. Compare the following:

هاتمه هوش <i>Hâtimà hosh.</i>	I came to consciousness.
هاتمهوه هوش <i>Hâtimawa hosh.</i>	I regained consciousness.

When a postposed directional complement is turned into a preposed pronominal enclitic, the directional *-à* becomes *-è*.

ئهیهوئ بگاته شار < ئهیهوئ <i>Ayawe bigâtà shâr</i> >	He wants to get to town >
بیگاتی <i>Ayawe biygâtè.</i>	He wants to get to it .
هه رگیز ناگه مه ئه وکیوه <i>Hargîz nâgamà aw kew a</i>	I'll never make it to those
دورانه < نایانگه من <i>dûrânâ</i> > <i>nâyângamè.</i>	far-away mountains >
	I'll never make it to them .

¹ چووه شارهوه *Chûà shârawa* also exists in some regions.

SORANI KURDISH

This also happens occasionally with the verb *دان بـه* *dân ba* 'to give to,' in which case the preposition *ba* is deleted, its place taken by the directional *-ê*. A full conjugation of this phenomenon is illustrated by the following:

- ئەمەت دەدەمى **ama't dadamè** 'I'll give this to you'
 ئەمەم دەدەیتى **ama'm dadaytè** 'you'll give this to me'
 ئەمەیان دەداتى **ama'yân dadâtè** 's/he'll give this to them'
 ئەمەى دەدەینى **ama'y dadaynè** 'we'll give this to him/her'
 ئەمەمان دەدەننى **ama'mân dadanè** 'you'll give this to us'
 ئەمەتان دەدەن **ama'tân dadanè** 'they'll give this to you (pl)'

Examples:

<p>شتیک بە سۆالکەرەکان بدات <
شتیکیان بداتی <i>Shitèk ba suâlkarakân</i>
<i>bîdât > Shitèkyân bîdâtè.</i></p>	Let him give something to the beggars > Let him give them something.
<p>شتیکم بەو پیاوێ دا < دامى
دای > <i>Shitèkim b' aw pyâwâ</i>
<i>dâ > dâmè</i></p>	I gave something to that man > I gave it to him.
دە دراوم بدەرى. <i>Da dirâwim bidarè.</i>	Give me ten dirhems.
دە هەزار لیرەت دەدەمى. <i>Da hazâr lîrat dadamè.</i>	I'll give you ten thousand liras.

§ 36. **Factitive Verbs.** The factitive infinitive is formed from the present stem of the intransitive (if the intransitive stem ends in *-e*, it is dropped) + *-(y)ândin*. The present stem of all such verbs is in *-(y)en-*. Examples are:

<p>روخان <i>rukhan</i> (pres. stem <i>rukhe-</i>)
'to be destroyed' ></p>	<p>روخاندن <i>rukhandin rukhen-</i> 'to
destroy'</p>
<p>مردن <i>mirdin</i> (pres. stem <i>mir-</i>)
'to die' ></p>	<p>مراندن <i>mirândin miren-</i> 'to make
die, to kill'</p>
<p>گەشتن <i>gayshtin</i> (pres. stem <i>ga-</i>)
'to reach' ></p>	<p>گەياندن <i>gayândin gayen-</i> 'to make
reach, to deliver'</p>
<p>تێ گەشتن <i>te-gayshtin</i> (pres. stem <i>te-</i>
<i>ga-</i>) 'to understand' ></p>	<p>تێ گەياندن <i>te-gayândin te-gayen-</i> 'to
make understand'</p>

THE VERB

- رئوی خیرا راکیشا و خوی مراند. *rewî kherâ râkeshâ u khoy mirând.* The fox quickly stretched out and played 'possum ("made himself dead").
- لاوهکان خویان گه یاندی. *lâwakân khoyân gayândè.* The youths got themselves to him.
- ئهگەر هه زه لهه هاتنه نه کردایه، دهه متوانی به جوریک تیی بگه ییم. *agar hazim l' am hâtinâ nakirdâya, damtwânî ba jorèk tey bigayenim.* If I hadn't wanted to come on this trip, I could have made him understand somehow.

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

§ 37. **Expressions of Temporal Duration.** For statives ('X state has been going on for X amount of time'), the Kurdish temporal expression consists of: the temporal + -(y)a + present perfect tense verb:

<p>چەند سالیکیە باسی چۆنیاتی یە ککرتنی شیوە کانی زمانی کوردی هاوووتە گوری.</p>	<p><i>Chand sâtek a bâs i cho- neî i yekgirtin i shewa- kân i zimân i kurdî hâtû- atà gořè.</i></p>	<p>For several years now dis- cussion of how to unite the dialects of the Kurd- ish language has come to the fore.</p>
<p>چەند ساعەتیکە لێرە نیشتمومە.</p>	<p><i>Chand sâ'atek a l' era nîshtûma.</i></p>	<p>I've been sitting here for several hours.</p>

For present statives with the verb 'to be' ('he's been here for X amount of time') the formula is: temporal + -(y)a + present copula:

<p>چوار سألە لێرە یە.</p>	<p><i>Chwâr sât a l' era ya.</i></p>	<p>He's been here for four years.</p>
---------------------------	--------------------------------------	---

For on-going, progressive action continuing to the present ('it's been raining for X amount of time') the formula is: temporal + -(y)a + present progressive verb.

<p>چەند رۆژیکە باران دەباری.</p>	<p><i>Chand rozhèk a bârân dabâre.</i></p>	<p>It's been raining for sever- al days.</p>
<p>زۆر لە میژوو دەزانی...</p>	<p><i>Zor la mezhû a dazânim...</i></p>	<p>I've known for a very long time...</p>

For negatives ('I haven't done X for X amount of time') the formula is: temporal + -(y)a + negative present perfect verb.

<p>چوار سألە نەماندیتوونە.</p>	<p><i>Chwâr sât a námândîtûna.</i></p>	<p>We haven't seen them for four years.</p>
<p>چەند رۆژیکە باران نەباریوە.</p>	<p><i>Chand rozhèk a bârân nâbârîwa.</i></p>	<p>It hasn't rained for several days.</p>

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

For the past ('something had been going on for X amount of time'), the formula is: temporal + (*da*)*bû* + past progressive for affirmative or past perfect for the negative ('I hadn't done X for X amount of time'):

چەند روژنیک دەبوو باران دەباری.	Chand rozhèk dabû bârân dabârî.	It had been raining for several days.
چەند روژنیک بوو باران نەباریبوو.	Chand rozhèk bû bârân nâbârîbû.	It hadn't rained for several days.
نزیکی سێ چوار مانگ دەبوو نەمدیتبوو.	Nizîka i se-chwâr mâng dabû namdîtîbû.	I hadn't seen him for nearly three or four months.
زۆر لە میژوو بوو دەمزانێ ...	Zor la mezhû bû dam-zânî...	I had known for a long time that...

§ 38. **Subordinating Conjunctions.** Subordinating conjunctions generally consist of prepositions + *awaî* (*ka*), where the relative *ka*, as in relative clauses (see §39), is optional.

Conjunctions that mean 'after,' like *la dwâî ka* (له دوایا که), *la dwâ i awaî ka*, and *la pâsh awaî ka* (له پاش ئەوەی که), are followed by an indicative verb, present or past according to sense.

له دوایا که چاک ئەبیتەو ئەیبینی.	la dwâî'â ka châk abîtawa, aybînî.	After you are well again, you'll see him.
دوای ئەوەی که شار خروشا	dwâ i awaî ka shâr khiroshâ, ...	After the city was thrown into an uproar, ...

Conjunctions that mean 'before' (*bar l' awaî ka* بەر لەوەی که), *pesh awaî ka* پێش ئەوەی که) are invariably followed by a present subjunctive verb. The correct tense for English translation is gained from context.

بەر لەوەی لافاوێ هورژم بێنیتە سەر ژوورەکانمان منالەکان پێکەوێ یاریان ئەکرد.	bar l' awaî lâfâwakâ hurizhm benetâ sar zhû-rakân mân, minâtakân pekawa yârîyân akird.	Before the torrent hurled down on our rooms, the children were playing together.
---	--	---

Other conjunctions that demand a subjunctive verb include *ba be awaî* (*ka*) 'without'

SORANI KURDISH

... به بی بینم ده مزانی که... *ba be awaî biybînim, dâm-zânî ka...* **Without my seeing it, I knew that...**

and (که) *bo awaî (ka)* 'in order that'

ئەو یەكەم رۆژی بو خۆراهیێنان، *aw yekam rozh'î bo kho-* He had set that first day
 بو مەشق دانا بوو، بو ئەوەی پی *râhenan, bo mashq dâna-* for getting ourselves ac-
 و پەلەمان را بێت و لە هەموو *bû, bo awaî pe u pilmân* customized, for practice, **in**
 روویێکەوێ خۆمان بو ئەو ریگە *râbet u la hamû rîyêk-* **order that** our legs and
 دوور و درێژە نامادە بکەین. *awa khomân bo aw rega* feet **become accustomed**
dûr u drezhâ amâda bi- and that **we make** our-
kayn. selves ready in every way
 for that long road.

بو ئەوەی پاکێ و بی گوناھی خوی *bo awaî pâkî u begunâhî i* **in order that he prove his**
 بسەلمینی... *khoy bisalmene...* innocence...

A short list of common subordinating conjunctions:

بەو مەرجهی (که) *b' aw marjâî (ka)* provided that, on condition that (+ subj.)

بە بی ئەوەی (که) *ba be awaî (ka)* without (+ pres. subj.)

بەر لەوەی (که) *bar l' awaî (ka)* before (+ pres. subj.)

بو ئەوەی (که) *bo awaî (ka)* in order that (+ pres. subj.)

چونکوو *chunkû* since

دوای ئەوەی (که) *dwâ i awaî (ka)* after

جا که *jâ ka* inasmuch as

که *ka* when

کاتی، کاتی *kâtè(k)* when

پاش ئەمەیی/ئەوەی (که) *pâsh amâi/awaî (ka)* after

پێش ئەوەی (که) *pesh awaî (ka)* before (+ pres. subj.)

§ 39. **Relative Clauses.** Relative clauses in Kurdish are often, but not necessarily, introduced by the relative pronoun *ka* 'who, which, that.' Syntactically Kurdish relative clauses do not differ significantly from Persian relative clauses, with the exception of the omission of the relative pronoun,

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

which does not happen in Persian. The antecedent of any relative pronoun, expressed or omitted, is usually but not necessarily marked by enclitic *-î*, *-e*, or *-èk*. Generally speaking, the relative pronoun *ka* may be omitted, particularly when it functions as the object of the verb in the relative clause. The relative pronoun is not often omitted when it functions as the subject (logical or real) of the verb in the relative clause—as in English ('the man whom I met' and 'the man with whom I went' may be equally well expressed as 'the man I met' and 'the man I went with,' but 'the man who came' cannot become *'the man came').

If the syntactical function of the relative pronoun within the relative clause is other than subject of the verb, the grammatical place is marked within the clause by a "referent pronoun" that refers back to the relative. The verb inside a relative clause modifying a true indefinite or nonspecific antecedent is in the subjunctive, as in Persian. Examples follow.

<p>سهری کوره‌کهی که نوستیوو له سهر رانی برد.</p>	<p><i>sar i kuřakât ka nustibû,</i> <i>la sar rânî bird.</i></p>	<p>She took the head of the boy, who had fallen asleep, from her lap.</p>
--	--	---

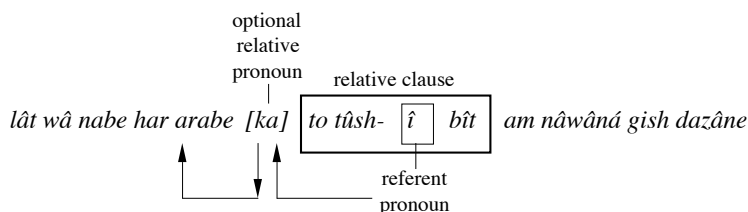
In this example the relative pronoun *ka* functions as the subject of *nustibû*—and is therefore not omissible—and the antecedent is marked by *-î*.

<p>یه‌کیک له لاه‌کان که بو فروشتنی به‌ره‌م چوبووه شار که‌رایه‌وه و مزگینی پی دان.</p>	<p><i>yekèk la lâwakân, ka bo</i> <i>froştin i barham chû-</i> <i>bûa shâr, gařâyawa u</i> <i>mizgeni pe dân.</i></p>	<p>One of the young men, who had gone to town to sell produce, returned and gave them the good news.</p>
---	---	--

Here the relative pronoun *ka* refers to the antecedent *yekèk la lâwakân*. The *-èk* ending on *yekèk* functions as the marker of the antecedent.

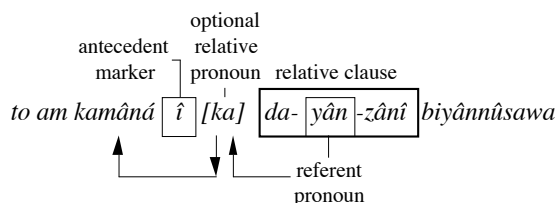
<p>لات وا نه‌بی هر عه‌ره‌بی تو تووشی بیت ئەم ناوانه‌گش ده‌زانی.</p>	<p><i>lât wâ nabe har 'arabè to</i> <i>tûshî bît, am nâwânâ gish</i> <i>dazâne.</i></p>	<p>Don't think every Arab you meet knows all these names.</p>
---	---	---

SORANI KURDISH

In this example the referent pronoun *-î* complementing *tûshî* refers to the antecedent, *har arab*, marked with the enclitic *-e*. The relative pronoun is omitted. The verb *tûsh-bît* is in the subjunctive because the antecedent is nonspecific and the clause is hypothetical ('any and every Arab you may meet'¹).

تۆ ئەم کەمانە دەیانزانی *to am kamânâi dayânzânî*, Write down these few
 بیاننوسەو. *biyânnûsawa*. **things you know.**

In this example the referent pronoun *-yân* in *dayânzânî* refers to the antecedent *am kamânâ*, which is marked as antecedent by *-î* without the relative pronoun. The *-yân-* in *biyânnûsawa* is a resumptive object pronoun, which, strictly speaking, is optional since the object of *binûsawa* has already been stated (*am kamânâ*). Such resumptive object pronouns are often used after a relative clause to make clear that the antecedent of the relative clause is actually the object of the main verb.

لهوانە گیاهی لی کردوون *l' awânâi gilay le kirdûn*, It is different from those
 جیاوازه. *jyâwâz a*. **things he has complained of.**

¹ Compare the hypothetical subjunctive clause with the actual *هەر عەرەبێ من تووشی* *har 'arabê min tûshî bûma* "every Arab I've met," where the antecedent is definite and the verb of the relative clause describes something that has actually happened.

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

Here the referent pronoun *-n*, the “bumped” complement of the preposition *le*, refers to the antecedent *awâna*, which is so marked by *-î* without the relative pronoun.

زۆری له خۆی ئەکرد که ئەو دوو فرمیسکه گهورهیهی ئەیانەوی بکەونه خواری بیانشاریتەوه.	<i>zorî la khoy akird ka aw</i> <i>dû firmesk a gawrayât</i> <i>ayânawe bikawinà</i> <i>khwârè biyânshâretawa.</i>	He was forcing himself to hide those two large tears, which were about to dribble down.
---	---	--

In this example the antecedent of the relative clause, *dû firmesk a gawrayâ*, is marked by *î*, and the relative pronoun is omitted. The *-yân-* in *biyânshâretawa* is another example of a resumptive object pronoun.

بیرم له هەر شتیك کردیتەوه، بیرم له مردن نەمکردبووهوه.	<i>bîrim la har shitèk kirdi-</i> <i>betawa, bîrim la mirdin</i> <i>namkirdibûawa.</i>	Whatever I had thought about, I hadn't thought about dying.
--	--	---

In this example, *هەر شتیك har shitèk* ‘whatever’ produces an indefinite relative clause; thus the verb *bîrim kirdibetawa* is subjunctive, and in this case, past subjunctive.

§ 40. Directional Nouns in è. Certain nouns become quasi-adverbial directionals with the addition of unstressed *-è*. Among these are *مائی mâtè* ‘homeward,’ *ژووری zhûrè* ‘inward,’ and *دەری darè* ‘outward.’ These directionals tend to occur as postposed directionals after *-à* (see §35).

§ 41. Orthographic Peculiarities of Sorani Kurdish. For the most part, Sorani Kurdish is written in a “phonetic” version of the Arabic alphabet in which all but one of the vowels are given graphic representations. Only the vowel *i* is not represented internally in a word.

The only real inconsistency in the writing system is the representation of the sequence *ye*, which is written *یـه*, as though it were *ya*, which is written the same. Both the writing of *ye* and the lack of indication of *i* go back to early twentieth-century attempts to render Ottoman spelling more “phonetic” and actually have nothing to do with Kurdish, but since Kurdish spelling was devised during the late Ottoman period, it has been saddled with *یـه* for *ye* and nothing for *i*.

SORANI KURDISH

Writers of Kurdish, as well as writers of other languages using the Arabic alphabet, are loathe to write several *y*'s in sequence. It is probably safe to say that a word like *gayfyn* 'we arrived,' which technically should be spelled گهییین, with three *y*'s in a row (one for the first *y*, a second for the *î*, and a third for the second *y*), will never be seen with all three *y*'s. At most it will appear as گهین, the same spelling as *gayîn* 'you/they arrived.' The same applies to the sequence *-î i*, i.e. a word ending in *î* followed by the *i* of the *izâfa*: rarely is this sequence spelled with two *y*'s; generally the *-î* ending of the word is spelled with *y* and the *izâfa y* is omitted, as in

بو دڤنهرى ئهوانه	bo dîhnarmî i awâna	for placating them
حکایهت ئه‌ندازه و بارستایى	hikâyat andâza u bâristâtî i	A story does not have a
دیاری‌کراوى نیه.	dyârîkrâwî niya.	clearly defined size or length.

In the reading passages occasionally a *zer* vowel point has been inserted under the *y* (ی) to indicate the missing vowel of the *izâfa*.

The same applies to the sequence *îy*, where a word ends in *î* and is followed by the 3rd-person singular pronominal enclitic (possessive or agent affix). Occasionally the sequence is spelled in full with the correct number of *y*'s, but normally only one *y* is written. This is particularly true when there would be three *y*'s, as in

مال‌ئاوايى له خه‌لك كرد.	mâtâwâiy la khatk kird.	He bade farewell to the people.
--------------------------	-------------------------	---------------------------------

The sequence *îa*, as in *tânjîtaká* 'the hunting dog,' is written as either تانجیه‌که or تانجی‌یه‌که, as though the sequence were *î-ya*. The sequence *îèk*, given the orthographic peculiarity of the *-ek* suffix after vowels, may be written as *îek* or as *îyek*, as in *tânjîèk* 'a hunting dog,' which can be written either as تانجی‌یه‌ک or more commonly as تانجی‌یه‌ک.

There is also no unanimity among writers of Kurdish with regard to the writing of compound words. Some put all the elements together, and others leave each element separate. Thus, *dîhnarmî* is spelled either دڤنهرى or دڤنهرى, and *dyârîkrâw* is either دیاری‌کراو or دیاری‌کراو. This is rarely troubling to the reader, but the longer compounds like سهرنج‌راکیش *sarinjřâkesh* 'attrac-

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

tive' become, the more difficult they become to recognize.

§ 42. **Vowel Contractions.** (1) The sequence *-îa-* is often contracted to *-e-*, as in ئەمەرىكىيەكە *amarîkîaká* > ئەمەرىكىكە *amarîkeká*.

(2) The sequences *-ûwa-* and *-ûa-* can be contracted to *-o-*, as in بووئەتەوہ *bûwatawa* > بوتەوہ *botawa*, دیتوئەتەوہ *dîtûatawa* > دیتوتەوہ *dîtota*, and بیوئەوہ *bîbûatawa* > ببوئەوہ *bîbowa*.

Verb Tenses and Moods

Present Habitual/Progressive (*kawtin* 'fall,' *nûsîn* 'write,' & *qsa-kirdin* 'speak')

SINGULAR	PLURAL
ده كهوم <i>dákawim</i>	ده كهوين <i>dákawîn</i>
ده كهويت <i>dákawî(t)</i>	ده كهون <i>dákawin</i>
ده كهويت <i>dákawe(t)</i>	ده كهون <i>dákawin</i>
ناكهوم <i>nâkawim</i>	ناكهوين <i>nâkawîn</i>
نده كهوم <i>nâdakawim</i>	نده كهوين <i>nâdakawîn</i>
<hr/>	
ده نووسم <i>dânûsim</i>	ده نووسين <i>dânûsîn</i>
ده نووسيت <i>dânûsî(t)</i>	ده نووسن <i>dânûsin</i>
ده نووسيت <i>dânûse(t)</i>	ده نووسن <i>dânûsin</i>
نانووسم <i>nânûsim</i>	نانووسين <i>nânûsîn</i>
نده نووسم <i>nâdanûsim</i>	نده نووسين <i>nâdanûsîn</i>
<hr/>	
قسه ده كهوم <i>qsa dâkam</i>	قسه ده كهين <i>qsa dâkayn</i>
قسه ده كهويت <i>qsa dâkay(t)</i>	قسه ده كهين <i>qsa dâkan</i>
قسه ده كهات <i>qsa dâkâ(t)</i>	قسه ده كهين <i>qsa dâkan</i>
قسه ناكهوم <i>qsa nâkam</i>	قسه ناكهين <i>qsa nâkayn</i>
قسه نده كهوم <i>qsa nâdakam</i>	قسه نده كهين <i>qsa nâdakayn</i>

Present Subjunctive ('that I fall,' &c.)

بكهوم <i>bîkawim</i>	بكهوين <i>bîkawîn</i>
بكهويت <i>bîkawî(t)</i>	بكهون <i>bîkawin</i>
بكهويت <i>bîkawe(t)</i>	بكهون <i>bîkawin</i>
ناكهوم <i>nâkawim</i>	ناكهوين <i>nâkawîn</i>
<hr/>	
بنووسم <i>bînûsim</i>	بنووسين <i>bînûsîn</i>
بنووسيت <i>bînûsî(t)</i>	بنووسن <i>bînûsin</i>
بنووسيت <i>bînûse(t)</i>	بنووسن <i>bînûsin</i>
نانووسم <i>nânûsim</i>	نانووسين <i>nânûsîn</i>

VERB TENSES AND MOODS

قسه (ب)کدم <i>qsa (bí)kam</i>	قسه (ب)کدین <i>qsa (bí)kayn</i>
قسه (ب)کدیت <i>qsa (bí)kay(t)</i>	قسه (ب)کدن <i>qsa (bí)kan</i>
قسه (ب)کات <i>qsa (bí)kâ(t)</i>	قسه (ب)کن <i>qsa (bí)kan</i>
قسه نهکدم <i>qsa nákam</i>	قسه نهکدین <i>qsa nákayn</i>

Simple Past ('I fell,' &c.)

FOR INTRANSITIVE: کەوتن *KAWTIN* 'TO FALL'

کەوتم <i>káwtim</i>	کەوتین <i>káwtîn</i>
کەوتیت <i>káwtî(t)</i>	کەوتن <i>káwtin</i>
کەوت <i>káwt</i>	کەوتن <i>káwtin</i>
نهکەوتم <i>nákawtim</i>	نهکەوتین <i>nákawtîn</i>
نهکەوتیت <i>nákawtî(t)</i>	نهکەوتن <i>nákawtin</i>
نهکەوت <i>nákawt</i>	نهکەوتن <i>nákawtin</i>

FOR TRANSITIVE VERB FOLLOWED BY AGENT AFFIX: نووسین *NŪSĪN* 'TO WRITE'

نووسم <i>nūsîm</i>	نووسیان <i>nūsîmân</i>
نووسیت <i>nūsîy(t)</i>	نووسیتان <i>nūsîtân</i>
نووسی <i>nūsîy</i>	نووسیان <i>nūsîyân</i>
نه‌م‌نووسی <i>námnnūsî</i>	نه‌مان‌نووسی <i>námânnnūsî</i>
نه‌ت‌نووسی <i>nátnūsî</i>	نه‌تان‌نووسی <i>nátânnūsî</i>
نه‌ی‌نووسی <i>náynūsî</i>	نه‌یان‌نووسی <i>náyânnūsî</i>

FOR AGENT AFFIX PRECEDING A TRANSITIVE VERB: قسه کردن *QSA-KIRDIN* 'TO SPEAK'

قسه‌م کرد <i>qsám kird</i>	قسه‌مان کرد <i>qsámân kird</i>
قسه‌ت کرد <i>qsát kird</i>	قسه‌تان کرد <i>qsátân kird</i>
قسه‌ی کرد <i>qsáy kird</i>	قسه‌یان کرد <i>qsáyân kird</i>
قسه‌م نه‌کرد <i>qsam nákird</i>	قسه‌مان نه‌کرد <i>qsamân nákird</i>
قسه‌ت نه‌کرد <i>qsat nákird</i>	قسه‌تان نه‌کرد <i>qsatân nákird</i>
قسه‌ی نه‌کرد <i>qsay nákird</i>	قسه‌یان نه‌کرد <i>qsayân nákird</i>

Past Habitual/Progressive (= Irrealis) ('I used to fall,' 'I would have fallen,' &c.)

SORANI KURDISH

ده‌که‌وتم <i>dákawtim</i>	ده‌که‌وتین <i>dákawtîn</i>
ده‌که‌وتیت <i>dákawtî(t)</i>	ده‌که‌وتن <i>dákawtin</i>
ده‌که‌وت <i>dákawt</i>	ده‌که‌وتن <i>dákawtin</i>
نه‌ئه‌که‌وتم <i>nákawtim (Sul.)</i>	نه‌ئه‌که‌وتین <i>nákawtîn (Sul.)</i>
نه‌ده‌که‌وتم <i>nádakawtim</i>	نه‌ده‌که‌وتین <i>nádakawtîn</i>
<hr/>	
ده‌مئووسی <i>dámnûsî</i>	ده‌مانئووسی <i>dámânnûsî</i>
ده‌تنووسی <i>dâtûsî</i>	ده‌تانئووسی <i>dâtânnûsî</i>
ده‌بنووسی <i>dáyûsî</i>	ده‌یانئووسی <i>dáyânnûsî</i>
نه‌مه‌نووسی <i>námanûsî (Sul.)</i>	نه‌مانه‌نووسی <i>námânanûsî (Sul.)</i>
نه‌مده‌نووسی <i>námdanûsî</i>	نه‌مانده‌نووسی <i>námândanûsî</i>
<hr/>	
قسه‌م ده‌کرد <i>qsam dákird</i>	قسه‌مان ده‌کرد <i>qsamân dákird</i>
قسه‌ت ده‌کرد <i>qsat dákird</i>	قسه‌تان ده‌کرد <i>qsatân dákird</i>
قسه‌ی ده‌کرد <i>qsay dákird</i>	قسه‌یان ده‌کرد <i>qsayân dákird</i>
قسه‌م نه‌ئه‌کرد <i>qsam náakird (Sul.)</i>	قسه‌مان نه‌ئه‌کرد <i>qsamân náakird</i>
قسه‌م نه‌ده‌کرد <i>qsam nádakird</i>	قسه‌مان نه‌ده‌کرد <i>qsamân nádakird</i>

Present Perfect ('I have fallen', &c.)

که‌وتووم <i>kawtûm</i>	که‌وتوین <i>kawtûyn</i>
که‌وتووت <i>kawtûy(t)</i>	که‌وتوون <i>kawtûn</i>
که‌وتوو <i>kawtûa</i>	که‌وتوون <i>kawtûn</i>
نه‌که‌وتووم <i>nákawtûm</i>	نه‌که‌وتوین <i>nákawtûyn</i>
<hr/>	
نووسیومه <i>nûsîwima</i>	نووسیومانه <i>nûsîwmâna</i>
نووسیوته <i>nûsîwita</i>	نووسیوتانه <i>nûsîwtâna</i>
نووسیویه‌تی <i>nûsîwyatî</i>	نووسیویانه <i>nûsîwyâna</i>
نه‌مئووسیوه <i>námnûsîwa</i>	نه‌مانئووسیوه <i>námânnûsîwa</i>
<hr/>	
قسه‌م کردوو <i>qsam kirdûa</i>	قسه‌مان کردوو <i>qsamân kirdûa</i>
قسه‌ت کردوو <i>qsat kirdûa</i>	قسه‌تان کردوو <i>qsatân kirdûa</i>
قسه‌ی کردوو <i>qsay kirdûa</i>	قسه‌یان کردوو <i>qsayân kirdûa</i>
قسه‌م نه‌کردوو <i>qsam nákirdûa</i>	قسه‌مان نه‌کردوو <i>qsamân nákirdûa</i>

VERB TENSES AND MOODS

Past Perfect ('I had fallen,' &c.)

که‌وتیوم <i>kawtibûm</i>	که‌وتیوین <i>kawtibûyn</i>
که‌وتیویت <i>kawtibûy(t)</i>	که‌وتیوون <i>kawtibûn</i>
که‌وتیوو <i>kawtibû</i>	که‌وتیوون <i>kawtibûn</i>
نه‌که‌وتیووم <i>nâkawtibûm</i>	نه‌که‌وتیوین <i>nâkawtibûyn</i>
<hr/>	
نوسیبووم <i>nûsibûm</i>	نوسیبومان <i>nûsibûmân</i>
نوسیبوت <i>nûsibût</i>	نوسیبوتان <i>nûsibûtân</i>
نوسیبوی <i>nûsibûy</i>	نوسیبویان <i>nûsibûyân</i>
نهمنوسیبوو <i>nâmnûsibû</i>	نهماننوسیبوو <i>nâmnûsibû</i>
<hr/>	
قسه‌م کردیوو <i>qsam kirdibû</i>	قسه‌مان کردیوو <i>qsamân kirdibû</i>
قسه‌ت کردیوو <i>qsat kirdibû</i>	قسه‌تان کردیوو <i>qsatân kirdibû</i>
قسه‌ی کردیوو <i>qsay kirdibû</i>	قسه‌یان کردیوو <i>qsayân kirdibû</i>
قسه‌م نه‌کردیوو <i>qsam nâkirdibû</i>	قسه‌مان نه‌کردیوو <i>qsamân nâkirdibû</i>

Past Subjunctive ('that I have fallen,' &c.)

که‌وتیم <i>kawtibim</i>	که‌وتین <i>kawtibîn</i>
که‌وتیت <i>kawtibû(t)</i>	که‌وتین <i>kawtibin</i>
که‌وتیت <i>kawtibe(t)</i>	که‌وتین <i>kawtibin</i>
نه‌که‌وتیم <i>nâkawtibim</i>	نه‌که‌وتین <i>nâkawtibîn</i>
<hr/>	
نوسیبیم <i>nûsibetim</i>	نوسیبیمان <i>nûsibetmân</i>
نوسیبیت <i>nûsibetit</i>	نوسیبیتان <i>nûsibettân</i>
نوسیبیتی <i>nûsibetî</i>	نوسیبیتیان <i>nûsibetyân</i>
نهمنوسیبیت <i>nâmnûsibet</i>	نهماننوسیبیت <i>nâmnûsibet</i>
<hr/>	
قسه‌م کردی <i>qsam kirdibe</i>	قسه‌مان کردی <i>qsamân kirdibe</i>
قسه‌ت کردی <i>qsat kirdibe</i>	قسه‌تان کردی <i>qsatân kirdibe</i>
قسه‌ی کردی <i>qsay kirdibe</i>	قسه‌یان کردی <i>qsayân kirdibe</i>
قسه‌م نه‌کردی <i>qsam nâkirdibe</i>	قسه‌مان نه‌کردی <i>qsamân nâkirdibe</i>

Past Conditional I ('had I fallen,' &c.)

بکه‌وتیمایه <i>bîkawtimâya</i>	بکه‌وتینمایه <i>bîkawtînâya</i>
--------------------------------	---------------------------------

SORANI KURDISH

بکهوتتا یه <i>bikawtîtâya</i>	بکهوتتا یه <i>bikawtinâya</i>
بکهوتتا یه <i>bikawtâya</i>	بکهوتتا یه <i>bikawtinâya</i>
نکهوتتا یه <i>nâkawtimâya</i>	نکهوتتا یه <i>nâkawtînâya</i>
بمنووسیا یه <i>bîmnûsîâya</i>	بمانوووسیا یه <i>bîmânnûsîâya</i>
بتنووسیا یه <i>bîtnûsîâya</i>	بتانوووسیا یه <i>bîtânnûsîâya</i>
بینوووسیا یه <i>bîynûsîâya</i>	بیانوووسیا یه <i>bîyânnûsîâya</i>
نهمنووسیا یه <i>nâmnûsîâya</i>	نهمانوووسیا یه <i>nâmânnûsîâya</i>
قسهم بکردا یه <i>qsam bikirdâya</i>	قسهمان بکردا یه <i>qsamân bikirdâya</i>
قسهت بکردا یه <i>qsat bikirdâya</i>	قسهتان بکردا یه <i>qsatân bikirdâya</i>
قسه ی بکردا یه <i>qsay bikirdâya</i>	قسه یان بکردا یه <i>qsayân bikirdâya</i>
قسهم نه کردا یه <i>qsam nâkirdâya</i>	قسهمان نه کردا یه <i>qsamân nâkirdâya</i>

Past Conditional II ('were I to have fallen,' &c.)

بکهوتتا بام <i>bikawtibâm</i>	بکهوتتا باین <i>bikawtibâyn</i>
بکهوتتا ی <i>bikawtibây</i>	بکهوتتا ب <i>bikawtibân</i>
بکهوتتا <i>bikawtibâ</i>	بکهوتتا ب <i>bikawtibân</i>
نکهوتتا بام <i>nâkawtibâm</i>	نکهوتتا باین <i>nâkawtibâyn</i>
بمنووسیا <i>bîmnûsîbâ</i>	بمانوووسیا <i>bîmânnûsîbâ</i>
بتنووسیا <i>bîtnûsîbâ</i>	بتانوووسیا <i>bîtânnûsîbâ</i>
بینوووسیا <i>bîynûsîbâ</i>	بیانوووسیا <i>bîyânnûsîbâ</i>
نهمنووسیا <i>nâmnûsîbâ</i>	نهمانوووسیا <i>nâmânnûsîbâ</i>
قسهم بکردا <i>qsam bikirdîbâ</i>	قسهمان بکردا <i>qsamân bikirdîbâ</i>
قسهت بکردا <i>qsat bikirdîbâ</i>	قسهتان بکردا <i>qsatân bikirdîbâ</i>
قسه ی بکردا <i>qsay bikirdîbâ</i>	قسه یان بکردا <i>qsayân bikirdîbâ</i>
قسهم نه کردا <i>qsam nâkirdîbâ</i>	قسهمان نه کردا <i>qsamân nâkirdîbâ</i>

PASSIVE TENSES AND MOODS

Present Passive ('I am seen')

دهبیرنیم <i>dabînrem</i>	دهبیرن <i>dabînreyn</i>
دهبیرنیت <i>dabînrey(t)</i>	دهبیرن <i>dabînren</i>

VERB TENSES AND MOODS

دهیتریت <i>dabînre(t)</i>	دهیترین <i>dabînren</i>
نایتریم <i>nâbînrem</i>	نایترین <i>nâbînreyn</i>
نهدهیتریم <i>nâdabînrem</i>	نهدهیترین <i>nâdabînreyn</i>

Present Subjunctive Passive ('that I be seen')

بیتریم <i>bîbînrem</i>	بیترین <i>bîbînren</i>
بیتریت <i>bîbînre(t)</i>	بیترین <i>bîbînren</i>
بیتریت <i>bîbînre(t)</i>	بیترین <i>bîbînren</i>
نهیتریم <i>nâbînrem</i>	نهیترین <i>nâbînreyn</i>

Past Passive ('I was seen')

بیرام <i>bînrâm</i>	بیراین <i>bînrâyn</i>
بیرایت <i>bînrây(t)</i>	بیران <i>bînrân</i>
بیرا <i>bînrâ</i>	بیران <i>bînrân</i>
نهییرام <i>nâbînrâm</i>	نهییراین <i>nâbînrâyn</i>

Present Perfect Passive ('I have been seen')

بیراوم <i>bînrâwim</i>	بیراوین <i>bînrâwîn</i>
بیراویت <i>bînrâwî(t)</i>	بیراون <i>bînrâwin</i>
بیراوه <i>bînrâwa</i>	بیراون <i>bînrâwin</i>
نهییراوم <i>nâbînrâwim</i>	نهییراوین <i>nâbînrâwîn</i>

Past Perfect Passive ('I had been seen')

بیرابوم <i>bînrâbûm</i>	بیرابوین <i>bînrâbûyn</i>
بیرابوویت <i>bînrâbûy(t)</i>	بیرابوون <i>bînrâbûn</i>
بیرابوو <i>bînrâbû</i>	بیرابوون <i>bînrâbûn</i>
نهییرابوم <i>nâbînrâbûm</i>	نهییرابوین <i>nâbînrâbûyn</i>

Past Subjunctive Passive ('that I have been seen')

بیرام <i>bînrâbim</i>	بیراین <i>bînrâbîn</i>
بیرایت <i>bînrâbî(t)</i>	بیراین <i>bînrâbîn</i>

SORANI KURDISH

بیترا بیت *bînîrâbe(t)*
نەبیترا بام *nâbînîrâbîm*

بیترا بێن *bînîrâbîn*
نەبیترا بێن *nâbînîrâbîn*

Past Conditional Passive ('had I been seen')

بیترا مایە *bibînîrâmâya*
بیترا تایتە *bibînîrâtâya*
بیترا تایتە *bibînîrâtâya*
نەبیترا مایە *nâbînîrâmâya*

بیترا مایە *bibînîrâynâya*
بیترا تایتە *bibînîrânâya*
بیترا تایتە *bibînîrânâya*
نەبیترا مایە *nâbînîrâynâya*

Synopsis of Tenses and Moods

	INTRANSITIVE	TRANSITIVE	PASSIVE
infinitive	چوون <i>chûn</i> to go	بانگ کردن <i>bâng kirdîn</i> to invite	بانگ کران <i>bâng krân</i> to be invited
past	چووم <i>chûm</i> I went	بانگم کرد <i>bângim kird</i> I invited him/her ¹	بانگ کرام <i>bâng krâm</i> I was invited
past habitual	ده‌چووم <i>dachûm</i> I used to go	بانگم ده‌کرد <i>bângim dakird</i> I used to invite him	بانگ ده‌کرام <i>bâng dakrâm</i> I used to be invited
pres. perf.	چووم <i>chûwim</i> I have gone	بانگم کردووہ <i>bângim kirdûa</i> I have invited him	بانگ کراوم <i>bâng krâwim</i> I have been invited
past perf.	چووہووم <i>chûbûm</i> I had gone	بانگم کردبووہ <i>bângim kirdibû</i> I had invited him	بانگ کرابووم <i>bâng krâbûm</i> I had been invited
present	ده‌چم <i>(d)achim</i> I('ll) go	بانگ ده‌کام <i>bâng (d)akam</i> I('ll) invite	بانگ ده‌کریم <i>bâng (d)akrem</i> I am (will be) invited
pres. subj.	بچیم <i>bichim</i> that I go	بانگ بکام <i>bâng bikam</i> that I invite	بانگ بکریم <i>bâng bikrem</i> that I be invited
past subj.	چووبیم <i>chûbim</i> that I have gone	بانگم کردبیت <i>bângim kirdibe(t)</i> that I have invited him	بانگ کرابیم <i>bâng krâbim</i> that I have been invited

¹ Because of the ergative nature of the past tenses, a 3rd-person singular object is built into the verb.

SORANI KURDISH

past cond. I	بچوو مایه <i>bichûmâya</i>	بانگم بکردایه <i>bângim bikirdâya</i>	بانگ بکرامایه <i>bâng bikrâmâya</i>
past cond. II	(ب)چوو بام <i>(bi)chûbâm</i>	بانگم (ب)کردبا <i>bângim (bi)kirdibâ</i>	بانگ (ب)کرابام <i>bâng (bî)krâbâm</i>
	had I gone	had I invited him	had I been invited
irrealis (=	ده چووم <i>(d)achûm</i>	بانگم ده کرد <i>bângim (d)akird</i>	بانگ ده کرام <i>bâng (d)akrâm</i>
past			
habitual)	I would have gone	I would have invited him	I would have been invited

Conditional Sentence Types

present/future possible (present subjunctive or simple past indicative protasis, indicative apodosis)

ئهگەر بچیت (چوو)، دهیانینیت.	<i>Agar biche(t) (or chû), dayânînet.</i>	If he goes, he'll see them.
ئهگەر بچیته (چووینه) کوردستان، فیری کوردی دهی.	<i>Agar bîchîtà (or chûytà) Kurdîstân, fer i kurdî dabî.</i>	If you go to Kurdistan, you'll learn Kurdish.

past possible (past subjunctive protasis, indicative apodosis)

ئهگەر لهوی وهفر بارین، نایه.	<i>Agar l'awe wafr bârîbe, nâyen.</i>	If it has snowed there, they won't be coming.
ئهگەر چوون، نازاتم کهمی چوو دهی.	<i>Agar chûbe, nâzânim kay chûa darè.</i>	If he has gone, I don't know when he went out.
ئهگەر چووینه کوردستان، دهی فیری کوردی بی.	<i>Agar chûbîtà Kurdîstân, dabe fer i kurdî bibî.</i>	If you have gone to Kurdistan, you must have learned Kurdish.
ئهگەر نه چووینه کوردستان، ناتوانی فیری کوردی بی.	<i>Agar nâchûbîtà Kurdîstân, nâtwânî fer i kurdî bibî.</i>	If you haven't gone to Kurdistan, you can't have learned Kurdish.

contrafactual (past conditional protasis, past habitual apodosis)

SYNOPSIS OF TENSES AND MOODS

ئەگەر بچووايه دەبديتن. <i>Agar bichûâya, daydîtin.</i>	If he had gone, he would have seen them./ If he were to go, he would see them.
ئەگەر بچوويتايە کوردستان، فیری کوردی دەبووی. <i>Agar bíchûytâya Kurdis-tân, fer i kurdî dabûy.</i>	If you had gone to Kurdistan, you would have learned Kurdish.
ئەگەر نەچوويتايە کوردستان، فیری کوردی نەدەبووی. <i>Agar nâchûytâya Kurdis-tân, fer i kurdî nâdabûy.</i>	If you hadn't gone to Kurdistan, you wouldn't have learned Kurdish.

Conversion Table for the Sorani and Kurmanji Alphabets

Recently there have been attempts, particularly on the internet and on the part of Kurds influenced by speakers of Kurmanji Kurdish, to write Sorani in the Latin-based Kurmanji alphabet. The conversion is as follows:

Sorani	Sorani Arabic	Kurmanji
<i>a</i>	ه	<i>e</i>
<i>â</i>	ا	<i>a</i>
<i>b</i>	ب	<i>b</i>
<i>ch</i>	چ	<i>ç</i>
<i>d</i>	د	<i>d</i>
<i>e</i>	ئ	<i>ê</i>
<i>f</i>	ف	<i>f</i>
<i>g</i>	گ	<i>g</i>
<i>gh</i>	غ	<i>x</i>
<i>h</i>	ح، ه	<i>h</i>
<i>i</i>	ی	<i>i</i>
<i>î</i>	ئ	<i>î</i>
<i>j</i>	ج	<i>c</i>
<i>k</i>	ک	<i>k</i>
<i>kh</i>	خ	<i>x</i>
<i>l</i>	ل	<i>l</i>
<i>ł</i>	ل	<i>ll</i>
<i>m</i>	م	<i>m</i>
<i>n</i>	ن	<i>n</i>
<i>o</i>	و	<i>o</i>
<i>p</i>	پ	<i>p</i>
<i>q</i>	ق	<i>q</i>
<i>r</i>	ر	<i>r</i>
<i>ř</i>	ر	<i>rr</i>
<i>s</i>	س	<i>s</i>
<i>sh</i>	ش	<i>ş</i>
<i>t</i>	ت	<i>t</i>
<i>u</i>	و	<i>u</i>
<i>û</i>	وو	<i>û</i>
<i>v</i>	ف	<i>v</i>

CONVERSION TABLE FROM SORANI TO KURMANJI

w	و	w
y	ی	y
z	ز	z
zh	ژ	j
‘	ع	(not indicated)

In writing Sorani in the Kurmanji alphabet, a one-to-one correspondence is observed. The *i* of the *izâfa* after consonants is written as *î* joined directly to the preceding word, but after vowels it is usually written as *y*, as in *ray gîştî* for زاراهێ زانستی *râ i gîştî* ‘public opinion’ and *zaraway zanistî* for زاراهێ زانستی *zârâwa i zânistî* ‘scientific language.’ An example of such transcribed text is given below:

Ber le Sedam Husên hîç berpîrsêkî Êraqî newêrawe îmza le ser rêkkewtinêk bikat ke otonomî bidate kurd, ewîş le 11-î adarî 1970 rêkkewtin-name benawbangekey adarî legell Mela Mistefa Barzanî mor kird, tefsîrî ciyaciya bo karekey (cêgirî berrêz) dekira. Hendê deyanut be rastî deyewê ew birîne qûlley cestey Êraq tîmar bikat, hendêkî dîkeş deyanut deyewê piştgirî hêzî serbazîy bo xoy misoger bikat û bîxate jêr rikêfî xoyewe, diway ewey le biwarekanî emnî û rageyandin û hizbî da ew pallpiştîyey misoger kirdibû.¹

In Arabic script the passage is as follows:

بەر له سه‌دام حوسین هه‌یج به‌رپرسیکی عێراقی نه‌وێراوه ئیمزا له سه‌ر ریککه‌وتنیک بکات که ئۆتۆنۆمی بده‌ته‌ کورد، ئەویش له ۱۱ی ئاداری ۱۹۷۰ ریککه‌وتنامه به‌ناوبانگه‌که‌ی ئاداری له‌که‌م‌مه‌لا مسته‌فا بارزانی مۆر کرد، ته‌فسیری جیاجیا بو‌ کاره‌که‌ی (جیگری به‌ریز) ده‌کرا. هه‌ندێ ده‌یانوت به‌ راستی ده‌یه‌وی ئەو برینه‌ قووله‌ی جه‌سته‌ی عێراق تیار بکات، هه‌ندیکێ دیکه‌ش ده‌یانوت ده‌یه‌وی پشستگیری هه‌یزی سه‌ربازی بو‌ خۆی مسۆگه‌ر بکات و بیخاته ژیر رکیفی خۆیه‌وه، دوا‌ی ئەوه‌ی له‌ بواره‌کانی ئەمنی و راگه‌یاندن و حزبی دا ئەو پالپشتی‌یه‌ی مسۆگه‌ر کردبوو.

An example of a slightly different form of transcription sometimes used on the internet is as follows:

Ke dellín zimaní Kurdí, mebest ew zimaneye ke ésta Kurd qisey pédeken. Gelé zimanwan u rojh hellatnasí henderí (ferengí) degell zimaní Kurdí xerék búne, zurbey ew zanayaney ke be shéweyéki gishtí ya taybetí le zimaní Kurdí duwawin gutúyane ke em zimane le biney zimanekaní Hínd

¹Taken from the internet at www.kerkuk-kurdistan.com/hevpeyvinek.asp?ser=1&cep=4&nnimre=281).

SORANI KURDISH

u Urupayí u binemalley Hínd u Éraní u le xézane zimaní Éraní ye u degell zimaní Farsí xizmayetí nizíkí heye. Ja zimaní Kurdí ke ewe rewishtí con peyda buwe? Ashkiraye zimaní hemú willaté zimaní daníshtiwani willateke debé, eger rodawekaní méjhúyí all u gorrékí neteweyíyan le willatekeda pék nehénabé ewa zimanekesh her zimaní daníshtiwekaní koní willatekeye u pécewaney emesh pécewane debé. Ja bizanín babeteke bo zimaní Kurdí cone?¹

In Arabic script, this text is as follows:

که ده‌لین زمانی کوردی، مه‌به‌ست ئەو زمانه‌یه که ئیستا کورد قسه‌ی بیده‌کن. گه‌لی زمانوان و رۆژهه لاتناسی هه‌نده‌ری (فه‌ره‌نگی) ده‌گه‌ل زمانی کوردی خه‌ریک بوونه، زوریه‌ی ئەو زانایانه‌ی که به‌ شینوه یه‌کی گشتی یا تایه‌تی له‌ زمانی کوردی دواون گوتویانه‌ که ئەم زمانه‌ له‌ بنه‌ی زمانه‌کانی هندوئوروپایی و بنه‌مائه‌ی هندوئیرانی و له‌ خه‌زانه‌ زمانی ئیرانی‌یه و ده‌گه‌ل زمان فارسی خه‌زماه‌تی نزیکی هه‌یه. جا زمانی کوردی که ئەوه ره‌وشتی چۆن په‌یدا بووه؟ ئاشکرایه‌ زمانی هه‌موو ولاتی زمانی دانیش‌توانی ولاته‌که ده‌ی، ئەگه‌ر رۆداوه‌کانی میژووپی ئالوگۆریکی نه‌ته‌وه‌ی‌یان له‌ ولاته‌که‌دا بێک نه‌هینایێ ئەوا زمانه‌که‌یش هه‌ر زمانی دانیش‌توه‌کانی کونی ولاته‌که‌یه و پینچه‌وانه‌ی ئەمه‌ش پینچه‌وانه‌ ده‌ی. جا بزانی‌ن بابه‌ته‌که‌ بو زمانی کوردی چۆنه‌؟

¹Taken from the website www.kurdishacademy.org/ku/history/history.html.

بو خموندره

SORANI KURDISH

(١) پەندی پێشینیان^١

چیرۆکی ئەم پەندەمان لە لایەن سەید جەلالی خادەمی لە سەقزەو بە دەست
گەشتوووە:

«ریشی تەماحکار بە هینی موفلیس»

پەندەکە لێرەو سەرچاو دەگرنی کە دەلین:^٢

کابرایەکی راوچی تانجی بەکی دەبی بە ناوی «موفلیس». روژنیک دەچیتە راو.
تانجی بەکە ی زۆر خێرا دەبی. هەر لە شاخیک دوو کەرویشک راو دەکا، بەلام بەو
رازی نابی. دەچیتە شاخیکی تر. لەویش دوو کەرویشک دەکووژی. تەماح دەیگری و
هەر دەس هەلناگری و دەچیتە شاخیکی تر. کەرویشک هەلنەستینی و تاژی بەکە
تیبەر دەدا. کەرویشک کە بە سەر هەر سە بەفریکا تیدەپەری، تاژی بە دوای
کەرویشکە دەدا و کابرای راوچی بە دوای هەردووکیاندا. تاژی بەکە لە سەر کلیا
بەفرە کە کەرویشکە دەگری. کابرای راوچیش دەگاتە سەریان، بەلام کلیا بەفر
هەرەس دەکا و هەموویان تیک دەپینچی و لە کەندەلان و شیویکی خوار کیووەکیان
توند دەکا و لە ژیر بەفردا رەق هەلدین.^٢

^١ لە ژمارانی جۆراوجۆری گوڤاری «سرو» وە وەرگیراوە.

لە لایەن چیرۆک *chirok* story; پێشینیان *peshiniân* ancestors; *pand advice*, proverb; بەند
la lâyan from; سەید *sayid sayyid*, title borne by lineal descendants of the Prophet
Muhammad; *Jalâl i Khâdamî* in accordance with Persian usage, in Iran
an *izâfa* vowel falls between the given name (*Jalâl*) and the family name (*Khâdamî*);
Saqiz Saqqez, a town in Iranian Kurdistan; *ba dast gayshtin*
(*ga-*) to be received (the *-mân* enclitic on *am pandâmân* goes with *ba dast*);
rîsh beard; *tamâhkâr* greedy; *hîn* butt; *muffîs* bankrupt; کە
erawa...ka from the fact that; *sarchâwa girtin* to originate; گۆتن (لێ)
gotin (te-) to say.

کابرا *kâbrâ* man; راوچی *râwchî* hunter; تانجی *tânjî* hound (for the spelling of *tânjîkî*,
see §41; the sentence is a topic-comment construction: “a hunter, he has a hunting
dog named...”); *ba nâw i* by the name of; روژ *roz* day; *chûnâ râw* to
go hunting; *kherâ* fast; *har* right, just (often not translated); *shâkh* moun-
tain; *l' awe'sh* there too (for the enclitic *-(i)sh* see §11); دوو *dû* two;
karweshik rabbit; *râw-kirdin* to hunt down; *râzî la* satisfied with;

READINGS

باش ماوه يەك راوچى كە دەچنە ئەو شوپنە بۇ راو دەيانىننەو. تەماشاشا دەكەن. ئەو ە فلان راوچى يە. پېنج كەرويشكى لە لاو ە و ريشى بە قوونى تانجى يەكەو ە نووساو ە رەق ە لاتوو. ەەر لەو سەر دەمەو ە ئەم پەندە باو بوو ە دەلېن: «رېشى تەماحكار بە ەينى موفليس.»^۱

* * *

چىرۆكى ئەم پەندەمان لە لايەن كاك ئەحمەد پاداش لە پىرانشارو ە بە دەست كەشتوو:

«ەركەس چالى بۇ خەلكى ەلكەنى بۇ خۇى تىدەكەوى»

پاشايەك نۆكەرىكى دەين. ەموو روژى لىرەيەكى دەداتى. ئەويش لىرەكە دەدا بە كبراىەكى كوېرى سواكەر. روژىك كوېرە دەكەوئتە بىرى ئەو ە فىلېك لە نۆكەرەكە بكا. بە ەلكەوت دەزانى كە كبراى نۆكەر ئەم شەو ە سىر و ماست دەخوا. ەلدەستى، دەچىتە لاي پاشا و دەلى: «پاشام خۆش بى! نۆكەرەكەت زور خەراپە. لە ەموو

تەماح گرتن; *tamâh greed*; ەماح; *kûzhân (kûzhe-)* to kill; *kûzhân* كوژان (كوژى); *èk i tir* another; *tamâh-girtin* for greed to grab s.o., to become greedy; *das hat-girtin* دەس ەلكرتن; *hat-sitândin* ەلستاندن to flush (animals) out of their holes (for the conjugation of all verbs ending in *-ândin*, see §36); *tebar-dân (da-)* to set (a dog) on (for the conjugation of *dân*, see §17); *ka* when; *haras a bafr* snowdrift; *te-parîn ba sar... (d)â* تە پەرىن بە سەر... (د) to leap on top of; *ba dwâ i...dâ* بە دوای... دا; *kilîl a bafr* snow-bank; *gayshtinà sar* گەشتنە سەر to arrive at; *haras-kirdin* ەرس كردن to collapse in an avalanche; *hamûyân* ەموويان all of them; *tek-pechân* تەك پىچان to envelope; *kandaîan* كەندەلان edge of a ravine; *shîw* شىو narrow valley; *khwâr* خوار low-lying, deep; *kew* كىو mountain; *la zher...dâ* لە ژىر... دا; *tund-kirdin* توند كردن to tumble (trs.); *raq hat-hâtin* رەق ەلھاتىن to be frozen solid (for the present conjugation of *hâtin*, see §17).

^۱ *pâsh* پاش after; *mâwa* ماو ە period of time; *shwen* شوپن place; *dîtinawa* دىتنەو ە (بين); *tamâ-shâ-kirdin* تەماشاشا كردن; *î la lâwa* ى لە لاو ە beside him (for preposed pronominal complements of prepositions, see §14.1); *qûn* قوون butt; *nûsan ba...awa* نووسان بە... ەو ە to be stuck to; *raq hat-hâtin* = *raq hat-hâtin*; *sardamawa* سەردە مە و ە immediately; *bâw-bûn* باو بوون to gain currency.

SORANI KURDISH

جیگا یهك باست دهكا و دهلی پاشا بۆ گه نیوی له زاری دی. ئەگەر باوەریش ناکهی، به یانی که دیتە لات به تاقی بکهوه. کاتیک قسه ت دهگه ل دهکا، دهستی به لووتی یهوه دهگرئ و روو لهو لا دهکا.»^۱

به یانی زوو نوکەر دیتە لای پاشا. کاتی به یه کهوه قسه دهکهن نوکەر دهستی به لووتی یهوه دهگرئ، روو لهو لا دهکا. پاشا قسه کهمی کویره باوەر دهکا. کاغەزێک ده نووسی و دهیداته دهست نوکەر و دهلی «بیه بۆ خه زندهار!»^۲

کاتیک نوکەر له مأل دیتە دەر، کویره کاغەزێکی به دهستهوه دهبینی و لیبی دهپرسی «ئهو کاغەزه چیه؟»^۳

نوکەر دهلی «ئهوه پاشا بۆی نووسیوم که بۆ خه زندهاری بهرم.» کویره دهکه ویتە پارانهوه و لالانهوه. دهلی «بیده به من بۆ خه زندهاری بهرم، به لکوو شتیکم بداتی.» نوکەر به زهپی پیندا دی و کاغەزه کهمی ده داتی و دهیبا بۆ خه زندهار. خه زندهار که نامه که دهخوینیتهوه دهبینی لیبی نووسراوه: «هه لگری نامه که دیتە لاتان، سه ری بېرن و کای

^۱ *kâk* brother, Mr; پیرانشهار *Pîrânshâr* Piranshahr, a town in Iranian Kurdistan; *harkas* (+ subj.) anyone who; چال *chât* pit, hole (*chatè* is a stylistic variant of *châtèk*); *khatk* people; هه لکه سن *hat-kanin* to dig; بو خوی *bo khoy* himself; ق *te-kawtin* (*kaw-*) to fall into; پاشا *pâshâ* king; نوکەر *nokar* servant; لیره *lîra lira*, pound; دان *dân* (*da-*) to give (*-î dadâtè* see §35); کویر *kwer* blind; سوالکەر *swâlkar* beggar; به *kawtinà bîr* to occur to; به *fet-kirdin la* to play a trick on; به *ba hatkawt* by chance; زانین *zânîn* to know; شهو *shaw* night; سیر *sîr* garlic; *chûnà lâ i* to go to; *mâst yoghurt*; (خو) *khwârdin* (*kho-*) to eat; *gotin* (*te-*) to say; خه راپ *kharâp* awful; جیگا *jegâ* place; باس کردن *bâs-kirdin* to discuss; گه نیوی *ganîwî* stench; زار *zâr* mouth; باوەر کردن *bâwař-kirdin* to believe; به یانی *bayânî* morning; به تاقی کردنهوه *batâqî-kirdinawa* to investigate; کاتیک (*kâtîk*) when (*conj.*); قسه کردن *qsa-kirdin* to talk; دهست به لووتهوه گرین *dast ba lûtawa girtin* to hold the nose; روو لهو لا کردن *rû l' aw lâ kirdin* to turn the face away.

^۲ *bayân i zû* early in the morning; به یه کهوه *ba yekawa* together; کاغەز *kâghaz* paper; نووسین (نوس) *nûsîn* (*nûs-*) to write; دانه دهست *dânà dast* to hand to; بردن (به) *bir-din ba-* to take, carry.

^۳ *khaznadâr* treasurer; له مأل هاتنه دەر *la mâl hâtinà dar* to come outside; پرسین *pîrsîn* to ask.

READINGS

ده پيستی ئاخن!«^۱

خهزنهدار خيرا جهللادان بانگ دهكا و دهلي «سهري ئهم پياوه لي بدن و كاي
ده پيستی ئاخن!»

نوكر به ياني ده چينه لاي پاشا. پاشا له ديتني ئهو، سهري سور ده ميئي و ليني
ده پيسي «كاغهزه كهت برده لاي خهزنهدار؟»^۲

نوكر له وه لامدا دهلي «نه خير، گه ورم، بو خوم نه مبرد. كويريك زورم له بهر
پاراهه و ئه مينيش به زهيم پيدا هات و دامني بهلكوو خهزنهدار شتيكي بداتي.» له و كاته دا
جهنازه ي كويره يان هينا كه كايان ده پيستی ئاخنيبوو. پاشا به نوكره ي گوت «ئه و
روژه ي قسه ت له گهل من ده كرد، بو چي ده ستت به لووتت ده گرت و رووت له و لا
ده كرد؟»

نوكره گوتي «قوربان، ئهو روژه سير و ماستم خواردبوو و گوتم با بونه كه ي بو
پاشا نه چي.»

پاشا سهريكي راوه شاندا، له بهر خويه وه گوتي «ههركهس چالي بو خهلكي
ههلكه ني، بو خوي تيده كه وي.»^۲

* * *

^۱ *barim: bar* is an alternative present stem of *birdin*; *kawtinà* (+ inf.) to start to; *pârânawa* to beg; *lâtânawa* to beseech; *batkû* maybe; *shit* thing; *bazaî* بهزه بي *bazaî* compassion; *bazaîy pe' dâ hât* (for the orthography of *bazaîy*, see §41) he felt compassion; *nâma* نامه *khwendinawa* to read over; *nûsrân* نووسران to be written (for the passive voice, see §34); *hatgir* هه لگر *sar-bîrîn* سه ر برين to cut the head off; *kâ* straw; *pest* پوست *kâ da pest âkhîn* to stuff the skin with straw.

^۲ *sar le-dân* سه ر لي دان *bâng-kirdin* بانگ كردن *jattâd* جهللا د *suř-mân* (men-) سو ر مان (ملي) to behead.

^۳ *l' aw* له و كاته دا *gawram* گه ورم *nakher* نه خير *watâm* وه لام *kâtâ' dâ* at that moment; *janâza-henân* (hen-) جهنازه هينان (هين) *qurbân* قوربان *roz* روژ *bon* بو ن *labar khoyawa* له بهر خويه وه *sar râ-washândin* سه ر راوه شاندين to shake the head.

SORANI KURDISH

خودا له سولتان مەحمود گەورەترە

گوايه سولتان مەحمود (سەدەى يازدەهەم) زۆر رقى له دارتاشيك بووه. فەرمانى پى دەدا ئەگەر له ئىوارەوه هەتا بەيانی پر به ژووریک ئاردەمشارى بۆ ئامادە نەکا، له سەرى دەدا.

دارتاش به پەستى بهوه هاتەوه مأل و خۆى بۆ مردن ئامادە کرد، چونکۆ دەيزانى له دەسەلاتيدا نيه ئەم کارە هەلسوورپىنى. ژنەکهى دلخۆشى دايهوه و پىى گۆت «پياوهکه، بنوو. خودا له سولتان مەحمود گەورەترە.»

شەبەقى بەيان که له دەرگا درا، دارتاش گەردن ئازائى له ژن و مندالەکانى کرد، بەلام که دەرکهى کردەوه نۆکەرەکانى سولتان مەحمود داوايان لى کرد سندوقىک بۆ تەرمەکهى سولتان دروست بکا، چونکۆ سولتان له نيوه شەودا مردووہ!

ئەم پەندە پىيان دەلى که تەنانەت له کاتى گرفتارى و رۆژە رەشى و داماویدا نايى هوميدبراو بين چونکۆ زۆر هۆکار و هيز و دياردە هەن که ئىنمە لىيان ئاگادار نين و نازانين بار و خۆلى زەمانە چون هەلدەسوورپى و بە چ لايەکدا دەکەوى. خوداى مەزن خۆى دەزاني چ دەکا و له سەرەوهى هەموو هيزىکەوهيه و چارەنووسى هەموومان بە دەست ئەوه. جا که وا بوو، مرؤف له هيج هەل و مەرجىکدا نايى له

گوايه *Sultân Maḥmūd Sultan Mahmud of Ghazna*; سولتان مەحمود *khudā* خودا؛ فەرمان دان *gwāya* it seems; سەدە *sada* century; رقى *riq* spite; دارتاش *dārtāsh* carpenter; پى *farmān-dān* (da-) to order; ئەگەر *agar* if; ئىوارە *ewāra* evening; هەتا *hatā* until; ئامادە *piř* full; ئاردەمشار *piř ba zhûrek ârdamshâr* a roomful of sawdust; بە ژووریک ئاردەمشار *âmāda-kirdin* to prepare; هاتنە مأل *ba pastāwa* dejectedly; بە پەستىهوه *hâtinā mât* to come home; مردن *mir-din* (mir-) to die; چونکۆ *chunkû* since, because; دەسەلات *dasatât* power; دلخۆشى دانەوه *hat-sûrândin* to accomplish; ژن *zhin* wife; شەبەقى بەيان *dîtkoshî-dânawa* to console; نووستن *nûstin nû-* to sleep; *shabaq i bayân* at the break of dawn; دەرگا دران *la dargâ dirân* for a knock to come at the door; گەردنازايى کردن له *gardinâ:ât kirdin la* to say good-bye to; مندال *mindât* child; بەلام *batâm* but; کردنەوه *kirdinawa* to open; داوا کردن له *dâwâ-kirdin la* to ask s.o. (+ subj. to do s.th.); سندوق *sindûq* chest; تەرم *tarm* corpse; دروست کردن *dirust-kirdin* to make; نيوه شەودا *la nîwashaw'dâ* at midnight.

READINGS

خودا ناھومید بی. دەبی تەوہ کۆلی ھەبی.^۱

* * *

«بوو بە خوینەکەى سیاوش»

ئەم پەندە لە کارەساتە ناسراوەکەى سیاوش کۆرى کەیکاوس دەدوى. ئەم داستانه لە نيو کوردەکانى ئيران و عىراقدا باوە و ئەگەر پێتەوہ بۆ زۆر پيش ئەو کاتەى شانامەى تيدا نووسراوەتەوہ. بۆ ئەوہى روون بێتەوہ ئەم کارەساتە چون بووہ بە پەند، پێويستە ئەوبارە روون بکړیتەوہ کە خوینەکەى تيدا رژاوە:^۲

سوودابەى ژنى کەیکاوس ھەز لە سیاوشى ھەنەزای دەکا و دەپەوى لە خستەى ببات، بەلام لەم کارەدا کە سەر نەکەوت بوختانى پینکرد. ئەویش بۆ ئەوہى پاکى و بێگوناھى خۆى بسەلمینى بە نيو ئاگردا رویشت و بىزىان لەو سەرى پەوہ دەر چوو.^۲

^۱ rozharashî misfortune; روژەرەشى giriftârî anguish; tanânat especially; تەنانتە; dâmâwî tribulation; داماموى; hokâr cause; ھۆکار; humedbiřâw despondent; ھومیدبىراو; âgâdar la aware of; ئاگادار لە; han there are; ھەن; dyârda phenomenon; دياردە; hez power; ھەز; bâr u khoî zamâna the vicissitudes of fortune; ھەلسووران; hat-sûrân to evolve; لا; kawtin (kaw-) to fall; (کەو); mazin mēzin; ھەلسووران; jâ ka great; ھا کە و بوو; chârânûs remedy, help; چارەنووس; la sarawa i over; لە سەرەوہى; wâ bû since that is so; mirov man, human being; مەروە; hal time; مەرج; marj condition; دەبی; dabe (+ subj.) should; nâbe (+ subj.) should not; نا بێ; tawakul trust in God. تەوہ کۆل.

^۲ khwen blood; سیاوش; Siyâwish Siyavush, son of the Sassanian Shah Kay-Kaus; کەى کاوس; Kay-Kâwis Kay-Kaus; kuř son; کۆر; nâsrâw well-known; ناسراو; kârasât tragedy; کارەسات; dwân la to speak about; دوان لە; dâstân story; نيو; Erâq Iraq; عىراق; Erân Iran; ئيران; bâw current; بۆ; gařânawa bo to go back to; پيش; Shânâma the Shâhnâma, the epic of Iranian kingship written by Firdawsi in 1010; بو ئەوہى; rûn-bûnawa to be clear; روون بوونەوہ; awbâra in that regard; رۆن کران; rûn-kirân to be explained; رژان; rizhân to be shed.

ھەز کردن لە; Sûdâba Sudaba, wife of Kay-Kaus and stepmother of Siyavush; سوودابە; haz-kirdin la to like, to want; ھەنەزا; hanazâ stepson; دەپەوى; dayawe see the conjugation of the present tense of wistin, §20; لە خستە بىردن; la khishia birdin to have illicit sexual relations with; کار; kâr affair; سەر کەوتن; sar-kawtin to succeed; بوختان کردن بە; بوختان کردن بە; bukhtân-kirdin ba to slander; پاکى; pâkî purity; بىگوناھى; begunâhî innocence; سەلماندن; sahmândin to prove; بە نيو; ba new through; ئاگر; âgir fire; رۆ; royshtin ro- to

SORANI KURDISH

له و کاته دا ئەفراسیاب شای تووران هیرشیی هینایه سەر ولات و کهیکوس
 فهرمانی به کوره کهی دا دژی دوژمن شه پکا. سیاوشی دلشکاو له داخان چوووه ریزی
 لهشکری دوژمن. ئەفراسیاب له خوی نزیك خستهوه و کچه کهی خوی لی ماره کرد و
 کردی به فهرمانهوا، به لام ناحهزان تاوانیان بۆ ریک خست و له ئەنجامدا سیاوشی
 کوشت. دنگ و باسی کوشتنی سیاوشی گهیشته ئیران. روستهم هاته کوشکی
 کهیکوس و سوودابهی ژنی به قز راکیشا و سهری بری. پاش ئەمه به لهشکریکهوه
 چوووه سهر تووران و کردی به یهک پارچه ئاور و ئەفراسیابی دهرکرد و ماوه یهک خوی
 بوو به فهرمانهوای تووران، به لام که روستهم گهرايهوه بۆ ئیران، ئەفراسیاب دیسان
 بووهوه به فهرمانهوای تووران.¹

هیندیك نهزیله دهلین که سهری سیاوشیان بری خویننه کهی دهکولی و
 ههله چوو که ئەوه نیشانهی پاک و ئی تاوانی ئەو بووه، به لام هوی ئەوهی ئەم رووداو
 ئاوسانهی به بۆته پهنده ئەوهیه که خوینی سیاوش زۆر جار دهبووه هانهی هیرش و
 لهشکرکیشانی ئیرانی به کان بۆ سهر ولاتی تووران، و لیرهوه گوتووایه «خوینی سیاوش
 ههر ناکووژیتهوه و نابریتهوه».²

go; *l' aw sariawa dar-chûn* to come out on the other side; *beziyân* without harm; بێزیان

شا *Afrâsiyâb* Afrasiab, the ruler of Turan, the traditional enemy of Iran; *shâ* shah, king; *herish-henânâ sar* to attack; *witât* country; ولات; *dîzh i* against; *duzhmin* enemy; دوژمن; *shař-kirdin* to fight; *dîshikâw* broken-hearted; *la dâkhân* grieving; له داخان; *rîz* line, rank; *lashkir* army; لهشکر; *la kho nizîk-khistinawa* to seat near oneself; *kich* daughter; کچ; *mâra-kirdin* to marry; *farmânrawâ* ruler; *nâhaz* malevolent; ناحهز; *tâwân rek-khistin bo* to accuse falsely; *anjâm end* (کوژ); *kushtin (kuzh-)* to kill; *dang u bâs* word, rumor; دنگ و باس; *Rostam Rustam*, the champion warrior of Iran; *koshk* palace; *râ-keshân* to drag; *ra keshân* را کیشان; *qizh hair* to burn to the ground; *dar-kirdin* to drive away; *dar* دهر کردن; *mâwa* period of time; *gařânawa bo* to return to; *disân* once again; گهرايهوه بۆ

hendêk thus; *nazîla* short, in short; *kolîn* to boil; *hat-chûn* to flow; *nîshâna* sign; *ho* reason; *ho* reason; *rîdâw* event; *âwsânâi* legendary; *botâ* = *bûwata* بووته = *botâ* بۆته; *zor jâr* many times; *jâr* جار; *jâr* جار

READINGS

* * *

«رهنجی بووه به رهنجی فرههاد»

له ئەنجامی خوۆشه‌ویستی به‌ناوبانگه‌که‌ی فرههاد و شیرینی ژنی خه‌سه‌رو په‌رویزدا (۵۹۰-۶۲۷) په‌یدا بووه که نیزی له «خه‌سه‌رو و شیرین» هکه‌یدا لیبی دواوه و زوړیش ریبی تی ده‌چی که له ئەفسانه‌یه‌کی کوندا دهرباره‌ی شیرین وه‌ری گرتی.^۱

نیزی به‌م چه‌شنه ئەفسانه‌که ده‌کا: که خه‌سه‌رو به خوۆشه‌ویستی نیوان شیرین و فرههادی زانی، داوا له فرههاد ده‌کا کینوی بیستوونی بو کون بکا. فرههاد بریار ده‌دا فره‌مانه‌که‌ی به‌چی بیتی به‌و مه‌رجه‌ی شیرینی بداتی. خه‌سه‌رو به‌مه‌ قایل ده‌تی چونکووه له‌وه دلنیا‌یه که ئەم کاره‌ی پی ناکری، به‌لام که ئاگاداری خه‌سه‌رو ده‌که‌ن دلداره‌که‌ی هیزیک‌ی وای به فرههاد داوه خه‌ریکه کینوه‌که کون ده‌کا، پیریزنیک ده‌نیریتته لای بو ئەوه‌ی به درو پینی بلی که گوايه شیرین مردووه و فرههاد له داخان خوی ده‌کووژی.^۲

ئیس‌تا ئەم په‌ندانه دهرباره‌ی ئەو که‌سانه‌وه ده‌گوتی که هه‌موو ژانیان بریتی به له هه‌ول و تیکووشان و ره‌نج‌دان که‌چی هه‌یچیان ده‌سگیر نابن.^۳

hâna provocation; *lashkirkeshî* mobilization; *gotin* to say; کووژانه‌وه; *kûzhânawa* to be extinguished; برانه‌وه *biřrânawa* to be stopped, to cease.

ranj pain, suffering; فرههاد *Farhâd* Farhad; *khoshawîstî* love; ره‌نج *banâwbâng* famous; شیرین *Shîrîn* Shirin, Armenian princess and wife of the Sassanian Chosroës Parvez; په‌رویز *Parwez* Parvez; بوون *paydâ-bûn* to come into being; نیزی *Nizâmî* Nizami of Ganja, Persian poet (1141-1209); دوان *dwân la* to speak about; ده‌چی که *rey te-dache ka* (+ subj.) it is possible that; ئەفسانه *afsâna* legend; کون *kon* ancient; دهرباره *darbâra* concerning; وه‌رگرتن له *war-girtin la* to take from (for the past subjunctive, see §31).

کون کردن *kun-kirdin* to tunnel through; بیستوون *Besitûn* Bihistun; نیوان *newân* between; چه‌شن *chashn* manner; بریار دان *biřyâr-dân* to decide; فره‌مان *farmân* order, command; به‌چی هینان *ba je henân* to carry out; بوون به *qâyil bûn ba* to agree to; دلنیا *dînyâ la* convinced of; به‌کران *kirân ba* to be done by; ئاگادار کردن *âgâdâr-kirdin* to inform; دلدار *dîddâr* beloved; یکی وا *-èk i wâ* such a; خه‌ریک بوون *kharîk-bûn* (+ present tense) to be busy doing s.th.; پیریزن *pîrezhin* old woman; ناردنه لا *nârdînâ (ner-) lâ* to send to; درو *diro* lie; له داخان *la dâkhân* out of grief; کووژ (کووژ) *kushîn kûzh-* to kill.

ئیس‌تا *estâ* now; که‌س *kas* person; گوتران *gutrân* to be said (see §34); ژیان *zhÿân* life;

SORANI KURDISH

* * *

«مادام نهوشیروان حاکم بی و بهختهک وهزیری، سهد کهلاوه به پوولیک»

ئهم پهندانه له دژی چهوساندنهوهی نهوشیروانی ساسانی (۵۳۱-۵۷۹) بهم چهشنه پهیدا بووه:^۱

نهوشیروان له سههتای فهمرانههواپیدا کاربهدهستیکی دلرهق و زوردار بووه. جارنیک لهگهل بهختهکی وهزیری له باغدا پیاسهیان دهکرد. بینیان دوو بایقووش له سهه دیواری کهلاوهی کوشکیکی روخاودا ههلهنیشتون. بهختهک که گوايه زمانی بالدارانی دهزانی، گوئی له قسهی بایقووشهکان بوو. یهکیان خوازینی کچی ئهوهی تریانی بو کورهکهی دهکرد. ئهوپش بو مارهیی داوای کهلاوهیهکی کرد. یهکهمیان وهلامی دایهوه که «زور ئاسانه دوو ئهوهنده کهلاوهی بو پهیدا بکا، بهو مهرحهی ههمان شای ئیستا بیئی.»^۲

وهزیر قسهی بایقووشهکان بو پاشا دهگیریتهوه و ئهوپش بریار دهدا بهرای بهرای خهراپه نهکا و واز له زورداری بیئی له بهرامبهه کهلهکهیدا.^۳

رهخ; *tekoshân* effort; تیکوشان; *hawt* toil; ههول; *bireti la ...dâ* consisting of; بریتی له ... دان *ranj-dân* to suffer; کچی *kachî* but; دهسگیر بوون *dasgîr-bûn* to be attained.

مادام *mâdâm* as long as; نهوشیروان *Nawshîrwân* Anosharwan, Sassanian shah of Iran; *wazîr* وهزیر; *Bakhtak* Bakhtak, Anosharwan's vizier; بهختهک *hâkim* ruler; حاکم *kalâwa* ruin; کهلاوه *pît* pittance; پوول *la dizh i vis-à-vis* له زژی; چهوساندنهوه *chawsândinawa* tyranny; ساسانی *Sâsânî* Sassanian.

سههته *saratâ* beginning; فهمرانههواپی *farmânrawâi* reign; کاربهدهست *kârbadast* authority; دلرهق *dîtraq* cruel; زوردار *zordâr* oppressive; باغ *bâgh* garden; پیاسه کردن *pyâsa-kirdin* to take a stroll; بینیان *binîn* to see; بایقووش *bâyqûsh* owl; دیوار *dîwâr* wall; روخا *rukhâw* ruined, tumbled-down; ههلهنیشتون *hat-nîshtin* to perch; زمان *zîmân* language; بالدار *bâldâr* bird; گوئی *gwe* ear; قسه *qsa* speech; خوازین کردن بو *khwâzben-kirdin* to arrange a marriage for; مارهیی *mârâi* wedding gift for the bride; کردن ... *dâwâ i* ... *kirdin* to ask for; وهلام *walâm-dân* to reply; ئاسان *âsân* easy; دوو ئهوهنده *dû awanda* twice as many; پهیدا کردن *paydâ-kirdin* to find; بهو مهرحهی *b' aw marjâi* on condition that; ههمان *hamân* that very; مان (مین) *mân (men-)* to remain.

گیرانهوه *geřânawa* to translate; بهرای بهرای *bibiřây-bibiřây* (+ negative) never ever; خهراپه کردن *kharâpa-kirdin* to do evil; واز هینان *wâz-henân la* to cease; بهرامبهه *barâmbar* with regard to, toward; گهل *gal* flock, subjects.

READINGS

(۲) خوین و سیکه توره^۱

محهمه د رهمه زانی

بال کورت و بال دريژ، دوستی گیانی گیانی بوو. نه ناسیاونیک بیدیبان، به هر دوویکی ده گوت چوله که، هیچی دیکه.^۲

روژی له روزان به ناسانی سامالوه بوون، برسیه تی برستی له هر دوویکیان سهندبوو. بال کورت به دلته نگی یه وه گوتی:

— با بنیشینه وه له م دهشت و سه حرایه. له هه موو چه شنه گیایه که رواوه. هر نه بی پرووشه یه که ده کین؟ من نه وه له برسا دهمرم.^۳
بال دريژ گوتی:

— نا، خو راگره، با بگه یه نه و کیوانه. زگی برسی وا باشه له بهر زانی تیر بی. له م دهشت و سه حرایه ناده میزادی نگریس ناهیلن هیچان وه گیان که وی.^۴

بال کورت ته ماشایه کی نه و کیوه دورانه ی کرد و به هیوا بر او ی گوتی: «من هه رگیز نایانگه می.» له دوسته که ی هه لبرا و نزم بووه. هینده نزم بووه سیبهری له عرز ده خشا. جاده یه که وه که ماری نوستوو به سینهی ده شته که دا دريژ بپووه.

^۱ له «سروه» ۷ (۱۳۷۰): ۲۷ و هر گراوه.

Bâtdrezh “Long-wing” بالدریژ; *Bâtkurt* “Shortwing” بالکورت; *sikatora gizzard* سیکه توره^۲ نه ناسیواو *dost i gyânî-gyânî bosom friends* دوستی گیانی گیانی *dost* دوست; *nanâsyâw* unfamiliar, someone who doesn't know; *biydîbân* بیدیبان for the past conditional tense see §33; *cholaka* چوله که; *hîch i dika* هیچی دیکه.

rozhè la rozhân روزی له روزان *rozhè la rozhân* one day; *âsmân* آسمان *sâmât* clear, blue; *birsiyatî* برسیه تی *birsiyatî* hunger; *birîst-sandinawa la* to take hold of powerfully; *bâ c'mon* (نیش) *nîshtin (nîsh-)* to sit, to land; *dasht* دهشت *sah-râ* سه حرا *riwân* روان *giyâ* گیای *har nabe* هر نه بی; *prûsha-kirdin* پرووشه کردن *la bîrsâ mirdin* له برسا مردن *prûsha-kirdin* to nibble; *la bîrsâ mirdin* to die of hunger.

birsi برسی *zig* زگ *kho râ-girtin (gir-)* خو راگرتن *nâ* نا *ter-bûn* تیر بوون *barzât* بهر زانی *bâsh* باش *adamizâd* ناده میزاد *nigrîs* نگریس *heshtin (het-)* هیشتن (هیل) *wa gyân kawtin* وه گیان کهوتن *wa gyân kawtin* to escape alive.

SORANI KURDISH

ماشینیک به پرتاو، به رهو رووی بآل کورت دههات. بآل کورت فریا نه کهوت خو لا دا و خوئی له شووشه بهندی پیشه وهی ماشینه که سهواند و اهت و پت بوو و پهڕ و پوی با بردی و ته نیا دلۆپه خوینیک و سیکه توره یه کی برسی به شووشه که وه به جی ما.^۱ ناو ماشینه که، شاعیریکی تیا بوو که سهری قهله مه که یان شکاند بوو. به قوونی قهله مه که ی له دهفته ره که ی باخه لیا نووسی: «مه رگ له نزمایدا پیروژ نیه، ئەگه رچی به خوین و به سیکه توره یه کی برسی براز یته وه.»^۲

(۳) ریوی ته مه بآل

محمد حوسین پاسیار

زهمانی قه دیم، له جهنگه لیککی سهوز و پهڕ له داردا ریوی یه کی ته مه بآل به ته نی ده ژیا. مام ریوی خه وخه وی بوو. رۆژ هه تا ئیواره دهنووست. ناگای له دهوور و بهری خوئی نه بوو. جاری وا بوو برسیش ده بوو له کونه که ی نه دههاته دهوور.^۳

^۱ *tamāshā-kirdin* to look at; *dār distant* دور; *hîwâbîrâwî de-spair*; *hargîz* (+ neg.) never; *gayshtinâ (ga-)* to reach; *hat-bîrân la* to part from; *nizim-bûn* to descend; *sebar* shadow; *arz* earth; *khishân* to crawl; *jâda* road; *wak* like; *mâr* snake; *sîna* breast; *drezh-bûn* to stretch out; *mâshen* car; *pirtâw* haste; *baraw rû i* opposite, toward; *firyâ-kawtin* to come in time (+ subj. to); *shûsha-band i peshawa* front windshield; *sirawândin la* to collide with; *lat u pat bûn* to be smashed to smithereens; *par* feather; *po* dust; *bâ* wind; *tanyâ* only; *dîtop* drop; *ba je mân* to remain behind.

^۲ *nâw* inside; *shâ'îr* poet; *tyâ (= tey'â)* *bû* there was; *qatam* pencil; *daftar* notebook; *shikândin* to break; *qûn i qatam* butt of a pencil; *bâkhał* breast; *marg* death; *nizimât* ignobleness; *piroz* victory; *agarchî* even if; *râzânawa* to be adorned.

^۳ *rewî* fox; *tambal* lazy; *zamân* time; *qadîm* olden; *jan-gal* forest; *sawz* green; *pir la* full of; *dâr* tree; *ba tanî* alone; *zhyân* to live; *mâm* uncle; *khawkhawî* sleepy-head; *nustîn* (nustîn) to sleep; *âgâ la* aware of; *dawr u bar* surroundings; *kun* hole; *hâtinâ dar la* to come out of.

READINGS

ئىۋارەيەكى كە برسېتى ھېرشى بۇ ھېنا لە كۈن ھاتە دەر. لە نىۋ جەنگەلدا دەستى
 كەرد بە مل و مۇ كەردن. لە پەر گوئى لە دەنگى پېيەك بوو. سەرى ھەلېنا، دىتى
 راۋچى يەك ھىندەي نەماۋە بېگاتى. لە ترسان و لە تەمبەلېان نەيتوانى را بكا. فەكرى
 كەردەۋە و گوۋى «ۋا باشە خۇم بېرېم.» خېرا راکشا و خۇى مراند. راۋچى گەيشتە
 سەرى. نوۋكە شەپېكى تى كوتا و گوۋى «حەيف، تۆيۋە. دەنا، ھەر ئېستە كەۋلم
 دەكەرد.» دوايە چەقۇيەكى تېزى دەرھېنا و بۇ يادگار ھەر دوۋك گوئى بىرى و بە جىيى
 ھېشت. مام رېۋى ئېشى زۇر پىن گەيشت، بەلام جوۋلەي نەكەرد. لە دلې خۇى دا
 گوۋى «ھەر نەمرم، گوئىشم نەي، قەيدى ناك.»^۱

راۋچى ھەۋەلى ھىندە دوور نەكەوتبۋە، راۋچى يەكى دىكەي گەيشتە سەر. مام
 رېۋى ديسان خۇى مراند و چاۋى ھەلنەھېنان. كەبرى راۋچى دەستېكى بە پىشتى دا
 ھېنا و گوۋى «حەيف، ئەو رېۋى يە تۆيۋە. گوئى براۋە.» ئەۋىش چەقۇى دەرېنا و
 كلكى خىشت بىرى. مام رېۋى لە تا و ئېش و ئازار وەخت بوو بزىقېنى، بەلام ھەر
 چۆتېك بوو خۇى راگرت و جوۋلەي نەكەرد. كەبرا كلكى ھەلگرت و رۆيشت.^۲

^۱ *miš u mo kirdin* to sniff around for food; *la piř* all of a sudden; *dang* sound; *pe* foot(step); *sar* سەر ھەلېنان; *henda namāwa* (+ subj.) almost; *biygātè* *biygātè* بېگاتى; *la tirsân* in fright; *la tambatân* out of laziness; *twânîn* (توان) توانىن; *twânîn* (twân-) to be able (see §21); *râ-kirdin* to run away; *fikr-kirdinawa* to think; *kho mirândin* to play 'possum; *râ-kishân* to stretch out; *nûk a shap te-kutân* to give a sharp kick; *hayf* too bad, what a pity; *topîn* to be dead (of animals); *danâ* otherwise; *danâ* دەنا; *har estâ* right now; *dwāya* then; *chaqo* knife; *dar-henân* to take out; *biřîn* to cut off; *ba je heshtin* (het-) to leave alone; *esh* pain; *jûta-kirdin* to budge; *la diř i kho'dâ gotin* to say to oneself; *qaydè* قەيدى ناکا; *nâkâ* it doesn't matter.

^۲ *châw* چاۋ; *dika* دىكە; *dûr-kawtinawa* to go far; *hawaî* ھەۋەلى; *châw hat-henân* to lift the eyes; *biřrân* to be cut off; *kilk* tail; *tâ u esh u âzâr* sharp pain; *wakht bû* (+ subj.) almost; *zîqândin* زىقاندىن; *har chonèk bû* somehow or other; *hat-girtin* to take.

SORANI KURDISH

رَبووی گۆتی «کلک و گویم براوه، به لَام چانیه زیندووم.» له بهر ته مه لێ له جیبی خۆی هه لئه ستا و هه روا له وێ تخیل بوو. کابرای کلک بر زۆر دوور نه که وتبووه که دوو راوچی دیکه په یدا بوون. هاتنه سه ر مام ربووی. په کیان گۆتی «حه یف ئه و ربوویه تۆ پیوه. کلک و گویمی براوه. ده نا، هه ر ئیستا لێمان ده کردنه وه.»^۱

ئه ووی دیکه یان گۆتی «ده ی جا کلک و گویمی براوه. خۆ پیسته که ی ماوه. وه ره که وێی که یین.»

مام ربووی ته مه به ل هه رکه گویمی له و قسانه بوو زانی ئیدی کاری ته واوه. راست بووه و هه لات، به لَام هینده دوور نه که وتبووه که که وته به ر گوڵله ی راوچی په کان و له تۆز و خۆل که وزا.

به لێ، مام ربووی ته مه به ل، گویمان بری، هه یچی نه کرد. کلکیان بری، هه یچی نه کرد. ئاخیره ش کوشتیان! ئه ری، ئه گه ر مام ربووی ته مه به ل نه با، ئاوا ی به سه ر ده هات؟^۲

(۴) بولبول و ئیواره ی ماته م^۳

ئه نوهر ره وشه ن

ئیواره یه، دلته نگه ی، کزی، بێ ده نگه ی، به جارێک هه موو شوینیکیان داگرتووه. هه ورێکی غه مگینه به سام ئاسمانی شینی بێ ره نگ کردووه و دیمه نی ئیواره ی ماته مزه ده ی به ته می غه م داپوشیوه. ئاسمان غه مباره، چیا غه مباره، ده شت و پێ

^۱ = *hatnastâ* هه لئه ستا; *tamañ laziness* ته مه لێ; *tîndû alive* زیندوو; *châ niya at least* چا نیه^۱ کلک بر; *tikhet* تخیل; *hat-wastân* هه لئه ستان; *hatnawastâ* هه لئه وه ستا; *le-kirdinawa* لێ کردنه وه; *kilkiñ tail-cutter*

^۲ *îdi* ئیدی; *wara come (imperative)* وه ره; *pest skin* پیست; *day jâ hey, c'mon* ده ی جا^۲ *râst-bûn* راست بوون; *kârî tawâw a he's done for* کاری ته واوه; *hatâtin* هه لاتین; *hat-hâtin* هه له اتن; *hat-hâtin =* هه له اتن; *kawtinâ bar* که وته به ر; *gulla* گوڵله; *gawzân* که وزان; *khoñ* خۆل; *toz* تۆز; *batê* به لێ; *âkhir* ئاخه ر; *ba sar hâtin* به سه ر هاتن; *awâ* ئاوا; *are yes* ئه ری; *finally*

^۳ له «سروه» ۷ (۱۳۷۰): ۲۸-۲۹ وه رگه راوه.

This piece was written after the Baathist attack on Halabja with chemical weapons in March, 1988.

READINGS

دهشت غەمبارە. تەنانەت شەقەى شابالى بالدەرەکانیش دەنگى غەمى لى دەبيستري. سپاي غەم و ناؤمىدى ھەموو ولاتى داگير کردووہ. ھەتاوى زيز و بى تين جار و بار لە سووچىكى ئاسمانەوہ لە ژير رەشە ھەورى بەسامەوہ خو دەنوئى، بەلام ھەور پيشى پى دەگرى و کىژولەى جوانى ھەتاو تواناي ئەوہى نيە بەرگى زىرپىنى غەم گرتووى خوى بە زینەورانى سەرزەوى بنوئى.^۱

شەو نيزىك بۆتەوہ و ھەتاو زور ھەست بە تەنيابى دەکا؛ خوى لە ئەويندارەکانى ليکبراو دەبينى؛ برستى نەماوہ بە دەروونى پەرغەمەوہ ھەولى خو نواندن دەدا، بەلام ديسان ھەورى ملھور بەرى دەگرى.^۲

ھەورى رووگرز دەروونى پرە لە برين و ناسور؛ پەژارەى زورە؛ نيوچاوانى پرە لە چىرۆكى غەم.^۳

غەمى زەرد بوونى گولالە و بەبيوون، ئيشى سيس بوونى شلليز و ھەلز و ھيرو،

کرى *dittangî* loneliness; ماتەم *mâtam* bereavement; *bulbul* nightingale; بولبول ^۱
kizî despondency; *bedangî* silence; بىدەنگى; *ba jârèk* all at once; بە جار يک *dâ-*
girtin to envelope; ھەور *hawr* cloud; غەمگين *ghamgîn* sad; *basâm* terrible; شين
shîn blue; *berang-kirdin* to make colorless; بىرەنگ کردن *dîman* aspect, mien;
 پىدەشت *dâ-* *poshîn* to cover over; *ghambâr* raining down grief; غەمبار *chyâ* mountain; چيا
pedasht foothills; تەنانەت *tanânât* especially; شەق *shaq* rustle of a bird's wing in
 flight; شابال *shâbâl* wing; بالدەر *batdâr* bird; بىستەران *bîstrân* to be heard; سپا *sipâ* army,
 host; غەم *gham* grief; ناؤمىدى *nâumedî* despair, hopelessness; داگير کردن *dâgîr-kirdin* to
 invade; ھەتاو *hatâw* sun; زيز *zîz* unhappy, angry; بىتەين *betîn* weak; جار و بار *jâr u bâr*
 now and again; سووچ *sûch* corner; رەش *rash* black; *kho nwândin* to show
 oneself; جوان *kîzholâ* young girl; پيش گرتن بە *pesh-girtin* to get in front of; ھەمگرتوو
jwân pretty; توانا *twânâ* power; بەرگ *barg* raiment; زىرپىن *zeřîn* golden; غەمگرتوو
ghamgirtû bereaved; زینەور *zînowar* living thing; سەرزەوى *sar-zawî* the earth; نواندن
nwândin to show.

^۲ *nîzîk* near; بۆتەوہ *botawa* = بووہتەوہ *bûwatawa* (see §42); ھەست کردن بە *hast-*
kirdin to feel; تەنيابى *tanyâi* loneliness; ئەويندار *awîndâr* lover; ليکبراو *lekbîrâw* cut
 off; برست *biřist* force; دەروون *darûn* interior; پەرغەم *piřgham* full of grief; ھەولەدان
hawt- *dân* to try; ملھور *milhuř* bully; بەرگرتن *bar-girtin* to block.

^۳ رووگرز *rûgirz* frowning; برين *birîn* wound; ناسور *nâsor* infection; پەژارە *pazhâra*
 sorrow; نيوچاوان *newchâwân* forehead.

SORANI KURDISH

که به هۆی چهکی کیمیای دینده به عسی یه کانه وه، زیز و مل که چ خه ریکی گیان
ئه سپاردن.^۱

هه م و ته می نیوچاوانی هه وری رووتال چیرۆکی زۆری ده گێراوه. داستانی
به هاریکی باس ده کرد که بۆ گولانی تازه شین بووی کیو و ده شته کان ببوو به وهرزی
خهزان، وهرزی تیاچوون و نه مان. تیاچوونی نازلاوان و نه مانی ژیان بۆ گیان له بهرانی
کوردستان. بولبولیکی غه مبار به دیتنی ئەم هه موو په ژاره یه کۆلی دلی که وته خورۆشین،
له گه رووه بچکۆلانه که یه وه به دهنگی خۆشی پر له غه مه وه که وته خویندن. هه ر
دهنگیکی، ئاههنگی شینیکی ده گێرا، دهنگی خۆشی سه مفونی یهکی بهرز بوو که بۆ
دیمه نی شانۆی ئیوارهی غه م بلاو ده بووه. جریوهی خۆشی بولبول له چیا و دۆل، له
دهشت و ئاسمان، له خانوو تاریکه کان دهنگی ده دایه وه. ئاههنگی بولبول هینده بلند
بوو که دهنگی خۆشی پرشین ده گه بشته گوئی هه وری غه مبار. دهنگیک که
هه له به سستی خۆش و دلته زینی ده گوت بۆ دهشت و چیا، بۆ هه تاو و ئاسمان، بۆ گز و
گیای زهرد هه لکه راوی شاخه کان، بۆ گیان که نشتی مندالان و تازه لاوان و ژانانی
بۆ تاوان.^۲

^۱ *zard yellow*; گولاله *gulâta tulip*; به بیوون *baybûn camomile*; سیس بوون *sîs-bûn* to wither; هیلیر *shiller* a type of tulip; هه لیز *hatiz* a plant with needle-like leaves; *hero* marshmallow; چهک *chak* weapon; کیمیای *kîmîawî* chemical; دینده *dirînda* savage; به عسی *ba'sî* Baathist; زیز *zîz* angry; مل کهچ *milkach* with bowed head; گیان ئه سپاردن *gyân-aspârdin* to give up one's life.

^۲ *ham u tam* dark cloud; رووتال *rûtât* frowning; چیرۆک گێران *chîrok ge'ân* to tell a story; به هار *bahâr* spring; داستانی *dâstân bâs-kirdin* to tell a story; گول *gul* flower; تازه *tâza* fresh; شین بوون *shîn-bûn* to be green (of vegetation); وهرزی خهزان *warz i khazân* autumn harvest; بیا چوون *tyâ-chûn* to go away; نه مان *namân* to cease to exist, to be no more; نازلاو *nâzlaw* tender shoot; له بهرانی *la barân i* throughout the length and breadth of; کول *kuł* rage; دل *dił* heart; خورۆشین *khuroshîn* to scream, cry out; که وته *garû* throat; بچکول *bichkoł* infant; دهنگ خویندن *dang-khwendin* to sing; *kawtinâ* (+ inf.) to start to; هه ر *har ...êk* every; ئاههنگ گێران *âhang-ge'ân* to sing a tune; شین *shîn* lament; خوش *khosh* pleasant; سه مفونی *samfonî* symphony; بهرز *barz-bûn* to arise, be loud; شانۆ *shânô* stage; بلاو بوون *biław-bûn* to be broadcast; جریوه *jirîwa* cooing; دۆل *doł* valley; خانوو *khânû* home; تاریک *târik* dark; بلند *bilind* loud; هه له به سستی *hatbastî* poetry; خوش *khosh* happy, come-

READINGS

نالەى بولبول كارى كرده سەر هەور، و ناسۆرى دەروونى تەشەنا كەرد. لە ناکاو شىرخاندى و بە زگە نرکەووە لە پىرمەى گىرمانى دا و بە خور ئەسرىنى داباراندا، ئەسرىن بۆ ئەو شانۆيە، بۆ تياچوونى بە بن تاوانى ئەو سىروشتە جوانە. تاوى باران نەبرايەووە، دەنگى بولبول نەکووزايەووە. ئەو دەنگەى لە گەل ئەو ويدا كە پەژارەى لى دەبارى، بەلام پىر لە هیوا و ئامانج بوو. دەيگوت: دەستەو ئەژنۆ دامەنىشن! هەرچەند غەم زۆرە، وەرن با پىنكەووە ديسان بەهاريكى نوئى پىر لە خۆشى و سەربەستى بە دى بىنن.

هەور هيندە گىرا و ئەسرىنى داباراندا؛ بولبوليش هيندەى خوئىندا تاخەمى لە هەموو دلان تاراندا. باران، ژارى مەرگى لە دۆل و چيا و ليرە وارشتەووە، نيوچاوانى هەور كرايەووە و بە رەنگى سپيو گەوال گەوال بوو. ئاسمانى شين ديسان دەركەوت. هیوا و شادى لى دەبارى. هەتاو بۆ جاريكى دىكە لەو ئىوارەيەدا بە تىنەووە تيشكى زيپىنى خۆى، كە پىرە لە شادى، بەسەر جىماندا بلاو دەكاتەووە و بەرگى دلتهنگى دادەرنى. هەموو گىمان لە بەران بەو گزنگە جوانە دەبووزئەووە و دەكەونە خۆ رازاندەووە تا ديسان بناغەى بەهاريكى شاد و پىر گول و وەرزه يەكى خۆش بۆ ژيان دابريژن. بۆ جاريكى دىكە سىروشت لە دلتهنگى و كزى وە دەر هات. دەشت و دۆل و چيا و ئاسمان لە دواساى ئەو رۆژەدا بە دەنگى بزوينەرى بولبول بەرگى هیوا و شادىيان كردهووە بەر، و شان بەشانى ئەو بالندە دەنگ خۆشە بچكۆلە دل پىر لە هیوايە كەوتنە خوئىندى سىروودى شادى و ئەوين، سىروودى هیوا بۆ گەيشتنى دوبارەى بەهاري

zard-hatgařaw yellowed; *gyānkanisht* the moment of death; *mindāt* child; *tāzalāw* adolescent; *zhin* woman; *betāwān* innocent.

nāta wail; *kār-kirdinā sar* to affect; *tashanā-kirdin* to heal; *la nākāw* suddenly; *shīrīkhāndin* to roar; *zig* belly; *nirka* rumbling; *piřma* snivel; *giryan* to cry; *khuř* flood; *asrīn* tear; *siřusht* nature; *tāwē bārān* a torrent of rain; *biřrānawa* to stop; *kūzhānawa* to cease; *bārīn* to rain down; *hīwā* hope; *āmānj* aspiration; *dastaw azhno dā-nīshtin* to grieve; *harchand* no matter how much; *warin* come; *pekawa* together; *nwe* new; *khoshī* happiness; *sarbastī* freedom; *ba je henān* to bring forth.

(۵) گاشه بهرد^۲

جهلال مهله کشا

له داوینی چیا یه کی بهرز و سه رکه شدا، گوندیکی گچکه هه لکه وتبوو. گاشه بهردیکی زهلام و زه به لاج به سه ر گونده که دا ده پروانی. ریزی ماله کان وه کوو زوری بهی گونده کانی کویستان، له سه ر یه ک چی کرابوون. سه ربانی هه ر ماییک حه وشه ی ماییکی تر بوو. هه موو یه ک نهومی و له بهرد ساز کراو...^۲

له بناری چیا دا خه لکی گوند له مه لایان گدانه وه هه تا خورئاوا، بی وچان، له مووچه و مه زرا هه ولیان ده دا، عاره قیان ده رشت و له سه ر زه وینی به رده لانی ژیا نی خو یان به ریوه ده برد. ئیتر جگه کار و کار و کار، بیریان له هیچ نه ده کرده وه و ئاسوی بیر و

تارانن *kham* grief; خه م *dâ-bârândin* to rain down (trs.); گاشه *giryâ* weeping; تارانن *târândin* to drive away; ژار *zhâr* poison; وارشتنه وه *wâ-rishtinawa* to wash away; رنک *rang* color; *newchâwân kirânawa* for a forehead to be smoothed; سپیو *spîw* white; گه وال گه وال *gawât-gawât* wispy; شادی *shâdî* rejoicing; باران *bârân* to rain (int.); به تینه وه *ba tînawa* powerfully; تیشک *tîshk* ray; جیهان *zêrîn* golden; جیهان *jihân* the world; بلاقو کردنه وه *bitâw-kirdinawa* to spread; دارنان *dâ-rinân* to shed (skin, clothes); بووژانه وه *gyânlabar* living thing; گزنگ *gizing* first rays of dawn; بناغه دارشتن *bûzhânawa* to flourish; خو رازاندنه وه *kho râzândinawa* to bedeck oneself; وهرزه *warza* harvest; ده ر هاتن له *wa dar hâtin la* to emerge from; دواسات *dwâsât* aftermath; بزوینه ر *bi-zwenar* warbling; کیردنه وه بهر *kirdinawa bar* to put on (clothing); شان به شانی *shân ba shân i* shoulder to shoulder with; بالنده *bâtinda* bird; ده نگخوش *dangkhosh* melodious; سروود *sirûd* anthem; ته وین *awîn* love; ژین *zhîn* life.

^۲ له «سروه» ۳ (۱۳۷۰): ۳۰-۳۳ وهرگراوه.

گاش *gâsh* big, huge; بهرد *bard* rock; گاشه بهرد *gâshabard* boulder; داوین *dâwen* foot (of a mountain); سه رکه ش *sarkash* lofty; گوند *gund* village; گچکه *gichka* tiny; هه لکه وتن *hat-kawtin* to be situated; زه لام *zalâm* huge; زه به لاج *zabalâh* enormous; سه ر *rwânîn ba sar* to loom over; ریز *rîz* line; مال *mât* house; وه کوو *wakû* like; زوری بهی *zorba i* most of; کویستان *kwestân* mountainous region; له سه ر یه ک *la sar yek* on top of each other; چی کران *che-kirân* to be built; سه ربان *sarbân* roof; حه وشه *hawsha* courtyard; نهوم *nihom* story, floor; ساز کران *sâz-kirân* to be made.

READINGS

ئەندىشەيان ھەتا ئەو پەرى گوند و مووچەكانيان تىپەرى نەدەكرد. باب و باپىرانيان بەو جوورە ژىابوون. باوك پىر دەبوو، كور جىنگاى دەگرتەو. كور پىر دەبوو، و شىلەى گىيانى بەگەرەووى زەویندا دەکرد و نەوەى نوئى كارەكەى درىژە دەدا. وەك بلىسى چاوەنووسيان ھەر ئەو بوو، وەك جامەيەك بە بالايان برابوو.

شەويك لە پرىكا، خەلكى ئاوايى بە بىستى گرم و ھۆرىكى ترسىنەر و سامناك لە خەو رابوون و بە پەشوكاوى رژانە نىو كووچە و كۆلان. بوومە لەرزەيەك زەوینی راشەكاندبوو. گاشە بەردى زەلام لە جىنگاى خۇى ھەلقەندرابوو و لە كەمەرچىنى چيا، لە سەر خركەبردەكان، بە جوورىكى سامناك، وەك ھەرەشە لە ئاوايى بكات، راوہستابوو. چووكەتەوژمىك گاشە بەردەكەى پال پىوہ دەنا و گوندەكەى خاپوور دەکرد. خەلك ئىتر ئەترەشيان چووبوو و نەياندەویرا نىزىكى مائەكانيان ببنەوہ. جىنى مەتانە نەبوو. گاشە بەرد ھاكا بەر بىتەوہ، خەلك ئىتر دەست و دلپان يەكى نەدەگرت. ردىن سىسى و گەرەبىاوان پىيان وابوو، ھەبى و نەبى ئەم بەلایە ئاكامى كردەوہكانى خۇيانە. گاشە بەردى زەبەلاح سىبەرى گرانى سام و پەكى بە سەر گوندا كىشابوو. ماوہيەك رابوارد، بەلام بەرد ئىتر لە جىنگاى خۇى نەبزووت. خەلك ئوخزىيان بە دلأ ھات و نوئى شوكرىان بە جى ھىنا و گەرەنەوہ گوند و ژيانى ئاسايى خۇيان دەست پىكردەوہ، بەلام ھەر لەمە ترسىدا بوون و شەو خەويان لى نەدەكەوت چوونكە

¹ *binâr* foot; *khatk* people; *malâbângdân* dawn; *hatâ* until; *mêzra* mezza; *mûcha* farm; *be wîchân* without cease; *chorâwâ* sundown; *mazrâ* field; *hawf-dân* to toil; *âraq-rishtin (rezh-)* to sweat; *zawîn* soil; *bardatânî* rocky; *zhyân i kho ba rewâ* to eke out a living; *îtir jîga* other than; *kâr* work; *bîr* to think of; *âso* horizon; *bîr* thought; *andesha* idea; *pař* edge, side; *tepař-kirdin* to go beyond; *bâb* father; *bâpîr* grandfather; *jûr* manner; *bâwk* father; *pîr* old; *jegâ i ... girtin* to take the place of; *shîla i gyân ba garû i zawîn'dâ kirdin* to pour the fluid of one's life down the throat of the earth, to die; *nawa* generation; *drezha-dân* to carry on the work of; *wak bîtey* as you might say, it was as though; *châwanûs* fate; *jâma* clothing; *ba bâta bîrân* to be cut to fit.

SORANI KURDISH

دهنگی نائاسای هه مووی له مأل و گوند دهرده پهراند.^۱

رۆژێك یهكێك له پیره پیاوانی دئ به ههر دووك چاوی خۆی دیتبووی دوو ماری زهنگی له ژیر گاشه بهردهوه دهرهاتن و هیندی به دهور بهردهكهدا گهران و هه میسان گهرانهوه ژیر بهردهكه. ئیتر خهلك وایان دهزانی: بهرد به لای خودایی به، دوو ماره كهشیان به خییوی بهردهكه دهزانی و له سهه فتوای گهوره پیاوانی گوند بریار درا هه موو رۆژێك به نۆبه مائیک خۆراك بۆ مارهكان ببات. ئەم کاره دهبووه هۆی دل نه رمی بهردهكه. له بن بهردهكهدا دوو سهكۆیان چی کرد و به نۆبه ژمه نانیان بۆ مارهكان دهرد. به هه لکههوت ئەگهر کهسی ئەم ئهرکهی له بیر چوو بایه، گاشه بهرد له سهه خرکه و خیزه لان هیندی دهخشی و ئهرکهکهی وه بیر دههینانهوه.^۲

la piřek'â all of a sudden; *awât* village; *bistin* (bis-) to hear; *girm u hoř* loud noise; *tirsinar* frightening; *sâmnâk* dreadful; *la khaw râ-bûn* to wake up; *ba pashokâwî* with terror; *rizhânâ* to pour into; *kûcha* lane; *kołân* street; *bûmalarz* earthquake; *râ-shikândin* to split; *hat-qandrân* to be uplifted; *khirkabard* gravel; *zor* manner; *hařasha kirdin la* to threaten; *râ-wastân* to stop; *chûkatawizhm* slight pressure; *pât pewa nân* to push; *khâpûr-kirdin* to destroy; *atrash gall* (+ subj., to do s.th.); *werân* to dare; *mitmâna* safe; *hâkâ* thus; *bar-bûnawa* to fall (*gâshabard hâkâ barbetawa* 'with the boulder about to fall'); *ridenspî* elder; *gawrapyâw* dignitary; *peyân wâ bû* they thought; *habe u nabe* one way or another; *bařa* calamity; *âkâm* result; *kirdawa* deed; *separ keshân ba sar ...dâ* to cast a shadow over; *girân* burdensome; *sâm* terror; *pak* helplessness; *râ-bwârdin* to pass (of time); *îtir...na* no more, no longer; *bizûtin* to budge; *okhizhn* calm; *nwez h i shukr ba je henân* to perform prayers of thanksgiving; *gârânawa* to return; *âsâi* usual; *dast pe-kirdinawa* to take up again; *tirsî la* fear of; *khawyân le nadakawt* they couldn't get to sleep; *nââsâi* unusual; *hamûy* constantly; *dar-pařândin la* to invade.

pîrapyâw old man; *de* village; *hardûk* both; *mâr* snake; *zangî* black; *dar-hâtin* to come out; *hendê* for a while; *ba dawr gařân* to circle around; *hamîsân* once again; *khudât* God-

READINGS

* * *

سالگار نيك رابوارد. پیره پیاوان و به سالچوان له گه ل هوشه و فیشه ی ماره کان و خشکه و پشکه ی گاشه بهرددا راهاتبوون، به لام نهوه ی نوی له م بار و دوخه نارازی بوون. پیکه وه داده نیشتن، به چپه و سرته دهنگی نار هزایه تی خو یان به گو یی یه کتردا ده چرپاند و به شوین ریگای چاره سه رکردنی نه و به لایه دا ده گه ران. ده یانگوت:^۱

— ئاخ، تا که ی له ژیر سییه ری مهرگ و ترسدا بژین؟ تا که ی به ره می کار و ره نجان له گه رووی نه و ماره زه نکیانه که یین؟ و...

چهند که سیکیان کویره سه وادیکیان هه بوو، ده ور بهر گه رابوون، سه ره به سستی گونده کانی تریان دیوو و ده یانویست کوت و زنجیری نه م سام و ترسه له ده ست و پی و گه ردن بپسیین. تاکوو سه ر نه نجام، یه کیک له لاهه کان، که بو فروشتنی به ره م چوو بووه شار، گه رایه وه و مزگینی پی دان: ریگای رزگاری دیتوته وه. له شاردا پاله وانیک دیتوو. شانی وا، بالی وا، گو یالی وا!! زنجیر ده پسینی، مار نه فسوون ده کات، و رسته میکه و له تار یف نایه...^۲

sent; *khew lord* فتوا; *fitwâ decision* بریار دران; *biřyâr-dirân* for a decision to be made; *ba noba* by turns; به نوبه; *chorâk* خوراک; *dîhnarmî* placation; دلره رمی; *bin* foot, bottom; *sako* سه کو; *che-kirdin* چی کردن; *zhaman* زه من; *la bîr chûn* له بیر چوون; *ba hatkawt* به لکه وت; *khîrka* خیرکه; *wa bîr* وه بیر هینانه وه; *khishîn* خشین; *khezatân* خیزه لان; *henânawa* هه نانه وه; *to remind*.

basâtâchû به سالچوو; *hûsha u fîsha* هوشه و فیشه; *khishka* خشکه و پشکه; *u pishka* creeping; راهاتن له گه ل; *râ-hâtin* راهاتن له گه ل; *lagat* to become accustomed to; بار و دوخ; *bâr u dokh* burden; نارازی له; *nârâzî la* discontent with; پیکه وه; *pekawa* together; دانه نیشتن; *dâ-nîshtin* to sit down; سرته و چپه; *chipa u sirta* whispering; یه کتردا چرپاندن; *ba gwe yektir'dâ chirpândin* to whisper into each other's ears; به شوین ریگای; *ba shwen regâ i* going in search of; چاره سه رکردن; *chârsasar-kirdin* to remedy.

ترس; *âkhir* alas; تا که ی; *tâ kay* how long; سییه ر; *sebar* shadow; مهرگ; *marg* death; *tirs* fear; ژین ژین (ژی); *zhîn zhî-* to live; ره نجان کار و ره نجان می کار; *barham i kêr u ranjmân* the fruits of our labors; کردن... له گه رووی... *la garû i ... kirdin* to put down the throat of; ده ور بهر; *chand kasêk* several people; کوه سه واد; *kwerasawâd* semi-literacy; ده ور بهر; *dawrbar-gařân* to go about; کوه سه ره به سستی گوند; *sarbast i gund* village boundary;

SORANI KURDISH

سەرەتا، ردین سپی و گەورەپیاوانی گوند دژی ئەم قسانە رادەووەستان و بە توندی لاوەکانیان دەمکوت دەکرد، بەلام شەویک گاشە بەرد، بە گرم و هۆر، هەمیسان چەند میتریک خزایە پیش. ئیتر بریار درا بە دوای پالەوان دا بچن.^۱

* * *

لاوانی گوند، پالەوانیان لە گوشەیهکی شاردا دیتەووە. خەلک دەورەیان داووبو. پالەوانی چی؟ بالای بەرز و سینگی ئەستور، دوو باسکی وەك دوو کۆلەکه و هەر لاقیکی بە قەدەر ساقەتی دارە پەلکیک. لە ژیر تاشە بەردیکدا راکشابوو. سێ لاوی بەهیز، تاشە بەردەکیان بە کوتک لە سەر سینگی دەشکاند. پالەوان سەر کەوتوانە هەستا، رشتەیهکی زنجیری بە دەور خۆیدا ئالاند. خۆی بۆ گرمۆلە کرد و سەری هەلپری. هاواریکی کرد و زۆری بۆ خۆی هینا. دەمارەکانی وەك سوجەمار دەرپەری بوون. خەلک چەپلەیان بۆ لێدا و لە هەر لایەکەووە سکەیی پوولیان بۆ هاویشت. پالەوان شاگەشکە ببوو. پوولەکانی کۆ دەکردهووە و دوای خیری بۆ خەلکەکه دەکرد. لاوانی گوند زیاتر لە هەموو کەس پوولیان بە سەر پالەواندا باراند. پالەوان تەکانیکی بە خۆ دا و زنجیرهکەیی پچراند...^۲

تاکوو *pisândin* to break; *gardin* neck; گەردن; *kot u zinjîr* bonds and chains; و زنجیر *tâkû* this continued until; *sar anjâm* finally; سەر ئەنجام; *lâw* youth; *firoshîn* فروشتن; *barham* produce; بەرھەم; *shâr* city; شار; *mizgen dâna* to give good news to; *regâ* way; ریکا; *rîzgârî* salvation; رزگاری; *dîtowa* = دیتوو تەووە; *dîtawân* strong man; پالەوان; *shân* shoulders; شان; *bât* arm; بآل; *gopât* club; ئە; *Rostam Rustam*, a legendary champion; رۆستەم; *afsûn-kirdin* to charm; فەسوون کردن; *la târif nahâtin* to be indescribable; تارێف نەھاتن.

saratâ initially; سەرەتا; *dîzh i ... râ-wastân* to take a stance against; زژی ... راوہستان; *ba tundî* roughly; بە توندی; *damkut-kirdin* to silence; دەمکوت کردن; *girm u hoj* boom; گرم و هۆر; *ba* به دوای ... چوون; *khizânâ pesh* to creep forward; خزانە پیش; *mîtr* meter; میتەر; *dwâ i ... chûn* to go in search of.

sîng سینگ; *bâtâ* stature; بالآ; *dawra-dân* to encircle; دەورە دان; *goshâ* گوشە; *chest*; *astûr* thick; ئەستور; *kotaka* column; کۆلەکه; *bâsik* upper arm; باسک; *lâq* leg; لاق; *ba qadar* as much as; بە قەدەر; *sâqat* tree trunk; ساقەت; *patk* plane tree; پەلک; *râ-kishân* to stretch out; بەهیز; *bahez* strong; *shikândin* to shatter; شکاندن; *kutik* blow; کوتک; *hastâ* = هەستا; *hastâ* هەستا; *sarkawtûâna* triumphantly; سەرکەوتوووانە; *ba dawr khay'dâ* به دەور خۆیدا ئالاندن; *rishtayêk i zinjîr* a piece of chain; رشتەیهکی زنجیر

READINGS

دوای ئەو، دەرکەشی سەندوو قیچی کردەو، دوو ماری زەنگی سەریان لە سەندوو قەسەو دەرەینا و بە هەر و گیف، لە عەرد خشان. پالەوان خەتیکی بە دەوریاندا کیشا، ویردیکی خویند. مارەکان وەك بزمار کران، لە جینی خۆیان چەقین و پەپکەیان بەست.^۱

پالەوان چەند چەشمە تری گیرا. پوولینی تری کۆ کردەو، و مالاواپی لە خەلک کرد. خەلک بلاوویان کرد. پالەوان کەل و پەلەکی کۆ کردەو و بە کۆلیدا دا و وەری کەوت. لاوەکان شوینی کەوتن. پالەوان رووی کردە بیابان، گەیشتە ماله رووخاوە بەک. لاوەکان خۆیان گەیاندى. پالەوان هەر کە ئەوانی دیت، لە ترسان زبانی بەسترا. پیی وا بوو دز و ریکرن و تەمایان لە پوولەکی کردووه. هات هەلی، بەلام لاوەکان لە سەر رینگای چەقین. بە رەنگ هەلەزراکوی گۆتی.^۲

âtândin to wrap around oneself; *girmota-kirdin* to twist and turn; *hêlêrîn* *hał-bîrîn la* to get free from; *zor bo hâwâr-kirdin* to shout; *hâwâr* ھاوار کردن; *khoy henân* to make a great effort; *damâr vein* دەمار; *sujamâr* serpent; *dar-pařin* to pop out; *chaptla le-dân bo* to applaud for; *le hêr* لە هەر; *la har lâyêkawa* from every side; *sika i pût* coin; *hâwishtin hâwez-h-* to toss; *shâgashka* overjoyed; *ko-kirdinawa* to gather up; *du'â i kher kirdin bo* to say thank-you to; *ziyâtir la* more than; *bârândin* to rain down; *takân ba kho dân* to shake oneself; *pichîrândin* to break apart.

sar سەر دەرەینان; *kirdinawa* to open; *sindûq* chest; *darka lid* دەرکە; *dar-henân* to stick the head out; *ba har u gif* threateningly; *ard* عەرد; *khât* line; *keshân* to draw; *wîrd khwendin* to recite a spell; *bizmâr-kirân* to be nailed down; *chaqîn* to sink to the ground; *papka-bastin* to coil up.

chashma-geřân to perform a trick; *mâtâwât-kirdin la* to say good-bye to; *biława-kirdin* to disperse; *kal u pal* paraphernalia; *ba koł'dâ dân* to sling over the shoulders; *wa re kawtin* to set out; *shwen kawtin* to follow; *rû-kirdinà* to set out for; *biyâbân* wilderness; *rûkhâw* ruined, tumbled-down; *kho gayândinà* to get oneself to; *zibân bastrân* for the tongue to be tied; *pey wâ bû* he thought, he imagined; *diz* thief; *regir* robber; *tamâ-kirdin la* to have designs on; *hał-hâtin* to run away; *la sar regâ i ... chaqîn* to block s.o.'s way; *ba ranghatbizirkâwî* with the color

SORANI KURDISH

— چیتان دهوی؟
یه کیك له لاههكان گوئی:
— ئەهی پالەوانی خاوهن شکۆ! ئیمه له گوندیکی دوورهوه هاتووینه خزمهتت.
هیوادارم ناویمیدمان نهکهی!^۱
یهکی تریان گوئی:
— تووشی به لایهك بووین. تهنیا تو دهتوانی رزگارمان بکهی!
پالەوان پیی وا بوو تیتالی پیی دهکهن. گوئی:
— لیم گهرین، بابه. خو من ریشهنجاری ئیوه نیم. دهستم لی هه لگرن!^۲
لاههكان یه کدهنگ گوئیان:
— ئەهی پالەوانی بی هاوتا، به ههزار هیوا و ئاواتهوه هاتووین. خه لکی گونده کهمان
چاوهروانی جهنابتن و ئیمه نوینهری ئەوانین. دهست مهتی به روومانهوه! دلمان
مهشکینه!^۳
پالەوان گوئی:
— بیکه به خاتری خودا. تازارم مهدهن. هاتی، ههر چم ههیه، بو ئیوه.
ئه مجار، یهکی له لاههكان به ئهدهبهوه له بهرانبهری پالەوان دا راوهستا و حال و
حهکایهتی تاشه بهرد و مارهکانی گیرایهوه. ئیتر پالەوان دلنیا بوو: زانی بهخت رووی

drained from the face.

^۱ ay O ئەهی; *khâwanshiko* خاوهنشکو; *hâtinà khizmat* هاتنه خزمهت; *nâumed-kirdin* ناویمید کردن; *hîwâdâr* هیوادار; *to come to see*; *tûsh i ... bûn* تووشی ... بوون

^۲ *baîa* calamity; *tanyâ* only; رزگار; *tîtât-kirdin ba* to play a trick on; له; *gařân la* گهران له; *rizgâr-kirdin* کردن به; *bâba* fellow; بابه; *rishqanjâr* ریشهنجار; *dast hat-girtin la* to let go. دهست هه لگرتن له;

^۳ *yekdang* with one voice; *behâwtâ* بیهاوتا; *âwât* expectation; ئاوات; *châwârwan i* expecting; چهنابت; *janâbit* your excellency; نوینهر; *dast nân ba rû'awa* to turn away; دهست نان به رووهوه; *dît-shikândin* دل شکندن; *to break the heart*.

READINGS

تیکردووه. گۆتی:

— زۆر باشه. زۆر باشه... من بۇ خزمەت ئامادەم. جا، رى كەون، با برۆين!

* * *

ورد و درشت، ژن و پياو، كور و كال، به تيكراي خەلكى گوند بو پيشوازي له پالەوان چووبوون. دەول و زورنايان لىدەدا، به چه پلەريزان و شادى، پالەوانيان هينايه ناو گوند. مەريكيان له بەر پىي پالەواندا قوربانى كرد و به خوينةكەى دەر و ديوارى گونديان نەخشاند. پالەوان به سەرسورمان و ناباوهرى يەووه لهو گوپەند و شاپى بهى دەروانى و له خوشيان پاى وه عەرز نەدەكەوت. هەتا ئىستا هەرگىز رىزي واى لى نەگىرابوو. شاگەشكە ببوو. به فيز و له خويايى، دەستىكى له كەلهكەى نابوو و به لهقاندنى سەر و بزووتى قامكى جوايى خەلكى دەدا يەووه.^۲

پاش كورته وچانېك پالەوان له پيش، خەلك به دوايدا، بەرهو لای گاشه بەرد وه رى كەوتن. كاتى گەيشتنه نيزىكى بەردەكه خەلك به ريز راوہستان. هيندى دەستيان بەرهو ئاسمان هەلبېبوو و دوعايان دەكرد. پالەوان ماوہ يەك له بەردەكەى روانى. ئەمجار

^۱ *âzâr-dân* بازار دان; *biykan ba khâtir i khudâ* leave it to God; *hân* here, take it; *amjâr* ئەمجار at this point; *ba adabawa* politely; *la barâmbar i* before; *hâl* situation; *hakâyat* story; *baht rû-kirdin ba* for fortune to smile on; *dînyâ* convinced; *re-kawtin* to hit the road, get under way; *khizmat* service; *âmâda* ready.

^۲ *wird* small; *dirisht* large; *kuř u kât* boys and girls; *ba tekrât i* together with; *peshwâzî la* greeting; *dawl u zuřnâ le-dân* to play drums and clarions; *chaptarezân* applause; *shâdî* rejoicing; *mař* sheep; *qurbânî-kirdin* to slaughter; *nakhshândin* to smear on; *sarsuřmân* perplexity; *nâbâwařî* disbelief; *go-band* celebration; *rwânîn la* to look at; *la khoshîân* out of glee; *pây wa 'arz nadakawt* he couldn't keep his feet on the ground; *hargîz* (+ neg.) never; *rêz gîrân la* for respect to be paid to; *shâ-gashka* overjoyed; *la khobât* puffed up with pride; *fiř* pride; *dastêk la kalakâ nân* to put a hand on the head, to be flabbergasted; *sar laqândin* to shake the head; *bizâtin* to wag; *qâmik* finger; *jawab dan* *jawâb-dân* to reply.

SORANI KURDISH

به چەند شەقاو خۆی گەیانده پال گاشه بەرد. یهکی هاواری کرد:

— پالەوان، تاگات له مارەکان بێ.

یهکی تر گۆتی:

— خودا پشت و پەنات بێ! ^۱

لای ئیوارە بوو. مارەکان بۆ خواردنی ژەمەن له کون وه دەر کەوتبوون. پالەوان به دیتنی مارەکان بەزەبی یهکی هاتی. پالەوان ئەم لا و ئەو لای گاشه بەرەکه گەرا. دەستیکی خستە ژێر گاشه بەرد و سووکه زۆریکی کرد... له بەر خۆیهوه گۆتی:

— چەندە ساویلکەن! ^۲

خەریک بوو دەم بکاتەوه و ریگای لەناو بردنی بەردەکه به خەلک بلی، به لام ژبانی تال و نالەباری خۆی هاتەوه پێش چاو... تەنیا و ئاوارە، مال له کۆل، هەر رۆژە له شارێک، نه ژنی، نه مندالی، نه مالی، نه بژیوی، هیچی نه بوو. وهك عەنتەرەکهی لوتی سالیح، بۆ خەلک دەوری دەگێرا. خەلک پینی پیندەکەنین، به سووکهوه لینی دەروانین. هەتا پوولێکی رهشیان بۆ دەهاویشت. عارهقهی رهش و سووری دەردەدا. ئەگەر جار و بار ئالقهی له حیم کراوی زنجیرهکه له کاتی خۆیدا نهکرا بایهوه، ئیتر خەلک دەوریان چۆل دەکرد و دەبایه سهری بی شیبو بنیتەوه، به لام ئیستا ئەو خەلکه ساویلکه ئەویان به پارێزەر و رزگارکەری خۆیان دەزانی. له بەر خۆیهوه گۆتی:

— پالەوان، بهخت به پینی خۆی هاتوو، به فیرووی نهدهی.

به; *baraw lâ i toward* به‌رهو لای; *wichân to rest* وچان; *kurta short* کورتە ^۱
ba rîz râ-wastân to stand in a line ریز راوهستان
dast baraw âsmân دەست به‌رهو ئاسمان برین
hat-bîrîn to raise the hands to heaven; *du'â-kirdin to pray* دوعا کردن
shaqâw شەقاو
hâwâr-kirdin to shout هاوار کردن
pât base پال
step, pace

âgât be la watch out for; تاگات بێ له ^۲
khudâ pisht u panât be may God protect you.

wa dar kaw-tin to come out وه دەر کەوتن; *zhaman food* ژەمەن; *lâ i ewâra toward evening* لای ئیوارە ^۳
am ئەم لا و ئەو لای; *bazâieki hâtê he had a feeling of pity* هاتی بەزەتیەکی هاتی
dast khistinâ zher to stick the hand under; دەست خستنه ژێر
lâ u aw lâ i all around; *labar khayawa to himself* له‌بەر خۆیهوه
sûk-kirdin to deprecate; سووک کردن
sâ-wilka poor, miserable.

READINGS

پالەوان ھەستایە سەر پێ و رووی لە خەلکەکە کرد و گوئی: ۱

— ئەم بەردە دەماری لە خاکدا یە. ھەلناقەندری. کاری من نیە!

خەلک بە پارانەوہ گوئیان:

— پالەوان، ئەم بەردە بێریشە یە. لە سەر خرکە و خیزەلانی. ئەگەر بتەوی،

دەتوانی.

پالەوان گوئی:

— نا، کاری من نیە. یەکیکی تر بدۆزنەوہ. پالەوان زۆرن.

پالەوان بە ئانقەست کەوتە رێ بروات. خەلک پێشیان پینگرت و گوئیان:

— پالەوانی خاوەن شکۆ! ھیوای ئەو خەلکە ھەژارە توی، بە جێمان مەھیلە. تەنیا

تۆ دەتوانی لەم بەلایە رزگارمان بکە! ۲

پالەوان گوئی:

— ھیزیکی زۆری دەوی. من ماوہ یەك نەخۆش بوومە. کز و لاواز بووم. ماوہ یەك

^۱ *dam-kirdinawa* to speak; دەم کردنەوہ; *kharîk bûn* (+ subj.) to be about to; خەریک بوون; *la nâw birdin* to get rid of; لە ناو بردن; *tât* bitter; تال; *chyân* life; ژیان; *nâtabâr* pitiful; نالەبار; *hâtinawa pesh châw* to come to one's vision; ھاتنەوہ پێش چاو; *âwâra* homeless; ماڵ; *lofi luti*, an itinerant entertainer who usually has a performing monkey; *antar* monkey; عەنتەر; *Lotî Sâtîh* apparently a proverbial *lofi*; *dawr-geřân* to cut flips; دەور گێران; *pe-kanîn* to laugh at; *ba sūkawa rwânîn la* to look upon with pity; *ba sūkawa rwânîn la* to look upon with pity; *pît* a *rash* old coin; عارەقەمێ رەش و سەور دەردان; *âraqa i rash u sūr dar-dân* to work up a sweat; *jar u bâr* from time to time; جار و بار; *âtqa i lahîmkirâw i zinjîr* the soldered links of the chain; *kât* back of the neck; چۆل کردن; *chof-kirdin* to abandon, leave; *sar beshîw nân* to lay one's head down without dinner; سەر بێشێو نان; *pârezar* protector; رزگارکەر; *rizgârkar* savior; ھاتن... *bakht ba pe i ... hatin* for fortune to smile on; *ba feřo dâ*n to squander; بە فیرو دان; *hastânâ sar pe* to stand up; روو کردن; *rû-kirdin la* to turn one's face toward.

کاری من نیە; *damâr* root; خاک; *khâk* earth; *hat-qandrân* to be uprooted; ھەلنەندران; *berîsha* without roots; *kâr i min niya* I can't do it; بە پارانەوہ; *ba pâřânawa* pleadingly; *berîsha* without roots; *khîřka* gravel; خەریک; *khezâtân* sand; خیزەلان; *dozînawa* to find; ئانقەست; *la ânqast* deliberately; *pesh-girtin ba* to block; پێش گرتن بە; *khâwanshiko* master; *hazhâr* poor, miserable; (ھیل) *ba je heshtin (het-)* to abandon.

SORANI KURDISH

لازمه ههتا هیز و توانام وه دهست بێهوه.

گوټیان:

— به جیان مههیلله! تۆ چی بێنی؟ سه‌رمان له ریت دایه!

پالهوان گوټی:

— لانی کهم دهبن یهک سال بخۆم و بنووم ههتا هیزه کهی جارام وه دهست

بێهوه.¹

خه‌لک مه‌رجه کهی پالهوانیان قه‌بوول کرد و بریار درا هه‌ر رۆژه به‌ نۆبه یه‌کینک خۆراکی پالهوان وه‌ ئه‌ستۆ بگرئ. ئیتر به‌خێو کردنی پالهوان ده‌ستی پیکرد. زگی پالهوان، وه‌ک هۆرپکی ئین و قوول، تیر نه‌ده‌بوو. هه‌رچییان تینی ده‌ئاخنی هه‌ر قۆره‌ی ده‌هات. خه‌لک په‌یتا په‌یتا خۆراکیان بۆ ده‌هینا. دوا‌ی ماوه‌یه‌ک تۆوی مریشک و که‌له‌باب له‌ ئاوا‌ی برآ. پالهوان رۆژ له‌گه‌ل رۆژ قه‌له‌وتر ده‌بوو و بالا‌ی ده‌کرد. ده‌تگۆت فووی ده‌ده‌ن. سینگی ببوو به‌ قه‌د تاشه‌ به‌ردیك، دوو باسکی وه‌ک ساقه‌تی دره‌خت. ئیتر پالهوان له‌ ناو ئه‌و خانووه‌ بۆیان ته‌رخان کردبوو نه‌ده‌گونجا. هۆده‌یه‌کی گه‌وره‌یان بۆ چی کرد. دوا‌ی شه‌ش مانگ نه‌ په‌ز، نه‌ بز، نه‌ گا... هه‌یچیان به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌ما، و هه‌موویان کرد به‌ گه‌رووی پالهوان دا. پالهوان ده‌بخوارد و ده‌نوست. هه‌رکه به‌ خه‌به‌ر ده‌هاته‌وه‌ ده‌ینه‌راند: برسیمه... خۆراک بێن!²

¹ لازم *lâzim* necessary; لاواز *lâwâz* thin; کز *kiz* limp; نه‌خۆش *nakhosh* ill; هیز *hez* power; سه‌ری که‌سینک *wa dast henânawa* to get back; وه‌ ده‌ست هه‌ینانه‌وه *twânâ* ability; توانا *twânâ* ability; سأل *sât* least; لانی که‌م *lân i kam* at least; له‌ ری دان *sar i kasek la re dâ* to disappoint s.o.; جارام *jârân* former.

² وه‌ ئه‌ستۆ *asto* neck; ئه‌ستۆ *qabût-kirdin* to agree to; قه‌بوول کردن *marj* stipulation; مه‌رجه *marj* stipulation; گرتن *wa asto girtin* to assume a burden; به‌خێو کردن *bakhew-kirdin* to look after, to take care of; زگ *zig* belly; هۆر *hoř* sack; بێن *bebin* bottomless; قوول *qût* deep; تیر بوون *terbîn* to get full; قۆره *qořa* whatever; ئاخنی ده *âkhnîn da* to stuff into; هه‌رچی *harchî* whatever; که‌له‌باب *kalabâb* rooster; په‌یتا په‌یتا *paytâ-paytâ* constantly; مریشک *tow i mirîshik* egg; په‌رمان *biřrân* to cease to exist; رۆژ له‌گه‌ل رۆژ *roz h lagat roz* day by day; قه‌د *fû-dân* to blow up; فوو دان *fû-dân* to blow up; قه‌له‌و *qataw* fat; بالا‌کردن *bâtâ-kirdin* to get taller; ته‌رخان کردن *tarkhân-kirdin* to set aside for exclusive use; چو گونجان *gunjân* to fit; هۆده *hoda* room; گه‌وره *gawra* large; چی کردن *che-*

READINGS

سەر ئەنجام پالەوان وای لیهای میچی ژورره کهی رووخاند و سەری وه دەر کهوت. ئەوەنده زل و بالابەرز ببوو، خەلک له ژیر پێیدا بوون. لینی دەرسان و زاتی نیزیك بوونهوهیان نهبوو. سەر ئەنجام، یهك سأل دوای هات. خەلک هیجیان به دەستەوه نهمابوو. زگیان به پشتیانەوه نووسابوو.^۱

— ئەی پالەوانی خاوهن شکو! ئەی پالەوانی پالەوانان! ئیتر ئەلوه عده ئەلوه فا!^۲

پالەوان پیکهانی. دۆل و دەشت و چییا دەنگی دایهوه. دواى ئەوه خۆی راتهکاند. ههستایه سەر پی. زهوی له ژیر پێیدا دهله رزی. ههتا له گوند وه دەر کهوت، چهند خانووی رماند، چهند ژن و زاروک له ژیر پیی دا تلهقانهوه. خەلک وه دواى پالەوان کهوتن. کاتی پالەوان گهیشته پهناى بەردهکه، به سووکی له بەردهکهی روانی. مارهکان سەریان دەر هینابوو. پالەوان به تووره پی یهوه هەر دوو ماره کهی گرتن و خواردنی. دەنگی دهول و زورنا و چهپله و شادی له ههموو لایه کهوه به رزه وه بوو. پالەوان دەستی خسته ژیر گاشه بەرد و ترکاندی. دەشت و چییا کهوته له رزه. گاشه بەردی ههتا سەرسەری ههلبەری و له دۆلیکی قوولی هاویشت. خەلک له شادی ئەو سەرکهوتنه دا ههله پهرین. پالەوان، دەستیکی به زگیدا هینا. ههستی به برسیتی کرد. له جیگای به تالی گاشه بەرده که دا دانیشت. ماندوو ببوو. باوشکیکی دا. دوو ماره زهنگی یه که سەریان له زاری دەر هینا. پالەوان نه راندی:^۳

kirdin to build; *shash six* شەش مانگ *mâng month*; *paz* sheep; *bizin* goat; *gâ* cow; *harka* هەرکه; *ba garû i ...dâ kirdin* to stuff down the throat of; *ba khabar hâtinawa* to come to enquire after s.o.; *na'ândin* نه راندن; *bîrsîm a I'm hungry* برسیمه *na'ândin* to yell;

mîch roof; *zhûr* room, chamber; *rûkhândin* to destroy; *zil* زل; *hûge* huge; *zât i ... bûn* زاتی ... بوون; *tîrsân la* to be afraid of; *bâtâbarz* tall; *dwâ hâtin* to come to an end; *zîg ba pîshtawa* زگ به پشتەوه نووسان; *nûsân* for the belly to be stuck to the back, to be skin and bones.

“it’s time to keep your promise.” (الوعدة الوفاء. *al-wa'da al-wafâ* (Ar.))^۱

*dang-*دەنگ دانەوه; *dasht* دەشت; *dot* دۆل; *pe-kanîn* پیکهانی;^۲ *larzîn* لەرزین; *kho râ-takândin* خۆ راتهکاندن; *dânawa* to echo; *tîraqânawa* تلهقانهوه; *zârok* زاروک; *rimândin* رماندن; *ba sûtî* به سووکی روانین له; *panâ shelter* پەنا; *kawtin wa dwâ i* to fall in after; *wa dwâ i* to fall in after

SORANI KURDISH

— برسیمه... یاللا، زوو کهن... خوراک... خوراک.^۱

(۶) باسی ئەدەبی: پەخشان^۲

یوسف بابەکری

بێگومان کەم کەس هەیه له تەمەنی مندالی خۆیدا حکایەتە کۆن و لەمێژینەکانی کوردی له دایەپیره و باب و دایک و کەس و کاری خۆی نەبێستبێ و ئیستاش زۆری له بیر نەمان. حکایەت له ئەدەبیاتی جهمان دا مێژوی لەمێژینە هەیه و له ئەدەبیاتی کوردی دا هەرودەر. زۆریە زۆری ئەم حکایەتانه نەنووسراوە و له دەس چوون. ئەوهی ماویشە سینگ بە سینگ و دەستاودەست گەییووتە بەرە ی ئەمرۆ. دیارە لەو دەستاودەستی و ئێرە و ئەوی کردندا ئالوگۆری زۆریان بە سەردا هاتوو و بۆ ئەوهی چی دیکە سەرگوێلاکیان تیک نەشکی، پێویستە بنووسرێنەوه و له چاپ درێن و بلأو بکرینەوه. ئەوهش پێداویستی بە کار و تیکۆشان و لیکۆلینەوهی دلەندانی ئەدەبی کوردی هەیه.^۲

rwânîn la to look deprecatingly; *tûrâi anger*; نوورەیی; *dawl u zuřnâ* drums and clarions; *chapla* applause; *barzawa bûn* to be raised (voice, sound); *dast khistinâ zher* to stick the hand under; *nirkândin* to grunt; *kawtinâ larz* to start to shake; *hatâ sarsarî* altogether; *hat-bîrîn* to cut loose, uproot; *hâwîshîtin (hâwezîh-)* to toss; *hat-pařîn la shâdî' dâ* to jump for joy; *sarkawtin* success; *hast-kirdin* to feel; *birsetî (= bîrsiyatî)* hunger; *batât* empty; *bâwîshk-dân* to be tired; *mândû* tired; *dâ-nîshîtin* to sit down; *zâr* yawn; *narândin* to yell.

yâtâ c'mon; *zûu kirdin* to be quick.

^۲ له «سروه» ۴:۳۲ (۱۳۶۷): ۱۰-۱۱ وەرگیراو.

begumân without doubt; *taman* age; *kam kas haya* there are few people; *mindâtî* childhood; *hikâyat* tale; *kon* old; *lamezhîna* ancient; *dâyapîr* grandmother; *kas u kêr* people, kin; *la bîr mân* to remain in the memory; *adabiyât* literature; *jihân* the world; *mezhû* history; *harwatir* even more so; *zorbâ i zor* the great majority; *la das chûn* to be written down; *nûsrânawa* to be written down; *la das chûn* to

READINGS

نیشانه و تايبەتمەندی بە کانی حکایەت. لە حکایەتدا رووداوی سەیر و سەمەرە دەبیندری کە لە واقعی ژيان زۆر بە دوورن. بۆ وینە، دەتوانین قسە کردن بۆ دەسەلاتداری بالندە و گیاندارى دیکە دەست راکیشین. لە حکایەتدا قارەمانىکی دیاریکراو یا رووداویکی تايبەتی کەمتر دیتە گۆری. رووداو و قارەمانەکان زۆر جۆراوجۆر و جیاوازن. زمانى حکایەت زمانى ئاسایى خەلکە، و قارەمانەکانیش بە زمانى خەلک دەدوین و لە راستیدا وت و وێژى کەسەکانى نيو حکایەت هەمان وت و وێژى روژانەى خەلکە لە کۆمەلگای ژياندا.^۱

زمانى ئاسایى دەبێتە هۆى ئەو کە هەموو کەس لە پەند و رازى حکایەت بگا و کەلکیان لى وەرگرى. لە حکایەتدا زۆرتر لە پەند و مەتەلى کۆن کەلک وەردەگرى و لە سەر يەك دەتوانین بليين حکایەت زمانى حالى جەمبوروەى خەلکە و زمانەکەشى زمانى پەرەسەندووێ نيو کۆمەلە.^۲

be lost; *sing ba sing* breast to breast; سینگ بە سینگ *dastâwdast* hand to hand; دستاودەست *gayinà bara i amfo* to come down to today; ديار *dyâr* obvious; تیک شکان *sarugwelâk* form, shape; سەرگوپىلاک *âtugor* change, transformation; ئالوگۆر *tek-shikân* to be broken apart; لە چاپ دران *la châp dirân* to be printed; بلاق کرانەو *bitâw-kirânawa* to be published; پيداويست *pedâwist* necessary; تیکوشان *te-koshân* to make an effort; لیکۆلینەو *le-kolinawa* to collect; دلبەندى *dîband i* interested in; ئەدەب *adab* literature.

سەیر *rûdâw* event; رووداو *nîshâna* sign; نیشانه *sayr* strange; سەمەرە *samara* amazing; بیندران *bîndrân* to be seen; لە واقعی ژيان *la wâqi' i zhyân* in real life; بەدوور *ba dûr* rare; وینە *wena* illustration; دەسەلاتدار *dasatâtdâr* authority figure; بالندە *bâtinda* bird; گیاندار *gyândâr* animal; دیکە *dika* other; دەست *dast râ-keshân* to point to; قارەمان *qâramân* hero; دیاریکراو *dyârikirâw* clear-cut; تايبەتی *tâybatî* special; کەمتر *kamtir* less; هاتنە گۆری *hâtinà gofê* to come to the fore, to be under discussion; جۆراوجۆر *jurâjor* varied; جیاواز *jiyâwâz* different; زمان *zimân* language; ئاسایى *âsâi* usual; زمانى *zibân* language; (دوى) *dwân (dwe-)* to speak; لە راستیدا *la râstî' dâ* in truth; وت و وێژ *wit u wezh* conversation; هەمان *hamân* that very; روژانە *rozhâna* every-day; کۆمەلگەى ژيان *komatga i zhyân* living society.

هۆ *ho* reason; هەموو کەس *hamûkas* everyone; پەند و رازى حکایەت *pand u râz i hikâyat* the moral of a story; کەلک وەرگرتن لە *kalk war-girtin la* to benefit from; سەر يەك *la sar yek* altogether; جەمبوروەى خەلک *jambûra i khalk* exponent; زمانى حالى *zimân i hât* ordinary people; پەرەسەندن *parasandin* to be in general use; کۆمەل *komat* society.

SORANI KURDISH

نیوهروکی حکایهت زور قورس و پتهو نیه و له باری زانیاری بهوه کهمهوینه و زورتر له سهر ژیان و کار و ئاکاری بالنده و زیندهوهردا ساغ بوتهوه. بالنده و گیاندارى دیکه قارهمانى سهرهکین. ئەگەر جار و بار ئادهمیزادیک ریی ده رووداووهکانی حکایهت کهوت، نهخشی دهرهجه دوو یا سیی ههیه. له حکایهتدا ههمیشه بهرههمییکی کومه لایهتی یا ئەخلاقی ههیه که ده بهکیک له قارهمانهکانیدا رنگ ده داتهوه و ده بینه سهرمهشق. حکایهت بو مندالان زور سهرنجراکیشه و ده توانین وهک ئامرازییکی بارهینان کهلکی لی وهرگرین. گیاندارى نیو حکایهت ههر یهکهی نموونهی چهشنه ئەخلاق و ئاکارن: ریوی نیشانهی فیلبازی، پشیله نیشانهی سپلهی و بیسفهتی و سهگ نیشانهی وهفاداری و بهئهمهگیه. حکایهت ئەندازه و بارستایی دیاریکراوی نیه و کورتی و دریزی بهکهی به دهست دارێزهرهکهیهتی^۱.

(۷) تهرم^۲
 فهرهاد شاکهلی

له زیندانی تهنهايمهوه تا چاو برکات
 دهشتی بیکه ناری بیدهنگییه.
 بهفر گرتوو یهتی.

^۱ newarok contents; قورس qurs fixed; پتهو pitaw firm; له باری la bâr i for the purpose of; زانیاری zânyârî science; کهمهوین kamhawen unproductive; ئاکار âkâr conduct, morals; بالنده bândinda bird; زیندهوه zînewar animal; ساغ sâgh sound; سهرهکی sarakî main; ئادهمیزاد âdamîzâd human being; نهخشی nakhsh role; دهرهجه daraja class; ههمیشه hamîsha always; بهرههم barham produce; کومه لایهتی komatâyatî social; ئەخلاقی akhlâqî moral; دانسهوه rang-dânawa to color; سهرمهشق sarmashq lesson; سهرنجراکیش sarinjîrâkesh attractive; وهک wak as; ئامراز amrâz instrument, tool; بارهینان bârhenân upbringing, education; کهلک وهگرین له kalk war-girtin la to benefit from; گیاندار gyândâr animal; نموونه nimûna example; ئەخلاق akhlâq morals; فیلبازی fetbâzî trickery; پشیله pishîla cat; سپلهی sîptatî infidelity; بیسفهتی besîfatî disloyalty; سهگ sag dog; وهفاداری wafâdârî fidelity; بهئهمهگی baamagî faithfulness; ئەندازه andâza length; بارستایی bâristâtî size; دیاریکراو dyârîkirâw set, determined; کورتی kurtî shortness; دریزی drezhî length; دارێزهر dârezhar formulator.

^۲ له فهرهاد شاکهلی، «بونی تاریکی» (Spånga, Sweden: APEC, 1997)، ۹۳-۹۹ وهرگیراو.

READINGS

بەم شەوگەرە

ھاواری وەك لوورە دەنگ دەداتەووە.

ھاواری بەندییەكە تاك و تەنیا.^۱

ئەو چەند رۆژەى سەرەتا باشتەر بوو، بەلام ئەو ئەو ئەم بەیانییەووە تەرمەكەى باوكم بۆنى كەردوووە. زۆر ناخۆشە، زۆر زەحمەتە بەو شەوئە بەس باوكم بكەم، باس تەرمەكەى بكەم، بەلام چى بكەم؟ واىە. ئىستا ئەو تەرمىكە بۆنىشى كەردوووە. بۆنەكەى هى ئەو نىيە پىاو خۆى لى نەبان بكات و گوئى نەداتى. بۆنىكى تىژ و لىنج و قورسە. وا هەست دەكەم گەرووى لى پەر بوووە و بە ناو دەمار و رەگ و ماسوولكەكانىشدا پەخش دەبیت. من دلنیا ئەم بۆنە بۆكەسىكى تر زۆر قورسترە، زۆر ناخۆشترە. من لەبەر ئەوئە تەرمى باوكە، ناتوام، ناویرم لە دلەووە بۆنەكەى واىە. بىجگە لەووش من ناچارم لەگەل ئەم بۆنەدا، لەگەل ئەم تەرمەدا بىژم، بەلام كەسىكى تر دەتوانى لى دووركەوئیتەووە و خۆى رزگار بكات. كەس نایى بە زۆر خۆى بە بۆنىكى وا و و و كاس بكات.^۲

لە سەرەتادا هەر تەرمىكە بوو، تەرمىكى وشك و رەق، كە تا دەهات قورستر

^۱ *tarm* corpse; زىندان *zîndân* prison; تەنیا *tanhât* loneliness; تا چاو بر كات *tâ châw* as far as the eye can see; بىكەنار *bekanâr* unlimited; بىدەنگى *bedangî* silence; ھاوار *hâwâr* shawgâr nighttime; بەفر گرتن *bafr girtin* for snow to cover s.th.; لوورە *lûra* grawl; كەس نایى *tâk* solitary.

^۲ بۆنەكەى *bayânî* morning; ئەوئە *awatâ* there, *voilà*; سەرەتا *saratâ* beginning; *bon-kirdin* to smell; ناخۆش *nâkhosh* unpleasant; زەحمەت *zâhmat* difficult; *shewa* manner; نەبان *nabân-kirdin* to ignore; گوئى *gwe-dânâ* to pay attention to; تىژ *tîzh* sharp; لىنج *lînj* cloying; قورس *qurs* heavy; هەست *hast-kirdin* to feel; گەروو *garû* throat; دەمار *damar* vein; رەگ *rag* artery; ماسوولكە *mâsûlka* sinew; پەخش بوون بە ناو *pakhsh-bûn ba nâw* to spread through; دلنیا *dînyâ* convinced; لەبەر ئەوئە *labar awat* because of the fact that; ویران *wêrân* to dare; لەووش *la dîtawa gotin* to say to oneself; بىجگە *bejîga l'awa'sh* nonetheless; ناچار *nâchâr* (+ subj.) obliged to; ژى *zhîn (zhî-)* to live; دوور *dûr-kirdinawa* to get rid of; رزگار *rizgâr-kirdin* to save; كەس نایە بە زۆر *kas nâyê ba zor* (+ subj.) no one could be forced to; و و *wîr* dizzy; كاش *kâs* faint.

SORANI KURDISH

وگرانتەر ده‌بوو و له هه‌لگرتن نه‌دههات. زۆری ماندوو کردم، مه‌رگم به چاوی خۆم
 بیینی، به‌لام هه‌ر چۆنیک بێ گه‌یاندمه ئێره، گه‌یاندمه ئەم جیگایه. ئەه‌ی له ئێسته به
 دواوه چی بکه‌م؟ چی له‌و بکه‌م و خۆم چی بکه‌م؟^۱

ئهو ئیوارهی که‌وتینه ری باوگم رێگ و سڤ و ساغ بوو. هه‌یچ نیشانه‌یه‌کی
 نه‌خۆشی و ماندووبوونی پیوه دیار نه‌بوو. خۆی هه‌ستی به هه‌یچ نه‌ده‌کرد و منیش
 هه‌یچی وام تیا به دی نه‌کرد. نازام بۆ چی پیی خوش بوو سه‌ر له ئیواره بکه‌وینه ری.
 من هه‌زم ده‌کرد به‌ر به‌یانیه‌کی زوو ده‌چین و یه‌که‌م رۆژه‌که‌مان رۆژیکی درێژ بێت و
 چه‌ند قوناخیکێ باش بپین. ئەو به جۆریکی دیکه بیری لێ کردبووه‌وه. نه‌خشه‌که‌ی به
 جۆریکی دیکه دانا‌بوو. ده‌بویست یه‌که‌م رۆژ زۆر ماندوو نه‌بین، ئیواره‌که‌ی بکه‌وینه
 ری و دوا‌ی پینج شه‌ش سه‌عاتی خۆمان بکه‌یه‌نینه ئەشکه‌وته‌که. ئەو شه‌وه له‌وی
 به‌یه‌نه سه‌ر. ئەو یه‌که‌م رۆژی بۆ خوراهینان، بۆ مه‌شق دانا‌بوو، بۆ ئەوه‌ی پی و پلمان
 رابێت و له هه‌موو روویکه‌وه خۆمان بۆ ئەو رێگه دوور و درێژه ئاماده بکه‌ین. جا به
 راستی باشیشی بۆ چوو‌بوو، چونکه ئەگه‌ر وامان نه‌کردایه، ئەگه‌ر وه‌ک من بیرم لێ
 کردبووه‌وه، وامان بکردایه، ده‌فه‌وتاین. هه‌ر یه‌که‌م رۆژ به ته‌واوی ماندوو ده‌بووین و
 رێگه‌که چاوترسینی ده‌کردین، به‌لام بیره‌که‌ی ئەو ئەوه‌ بوو که یه‌که‌م رۆژ خۆمان به
 ته‌واوی له قه‌ره‌ی سه‌ختی و زه‌حه‌تییه‌که ناده‌ین، ناچین به گژ ئەو رێگا درێژه
 زراوتوقینه‌دا، ته‌نیا خۆمان تاقی ده‌که‌ینه‌وه و چاو و لاق و ده‌ست و پشتان، هه‌موو
 گیانمان راده‌هینین و خۆمان بۆ رۆژی دواتر و بۆ رۆژه‌کانی دواتر ئاماده ده‌که‌ین.^۲

^۱ *tâ dahât, ...tir dabû as time went on, it kept getting more ...*; تر ده‌بوو; *raq stiff*; ره‌ق; *wishk dry* وشک
 ماندوو; *hat-girtin to pick up* هه‌لگرتن; *girân heavy* گران; *mândû-kirdin to make tired* کردن
har chonêk be somehow or other; هه‌ر چۆنیک بێ; *bînîn to see*; بینین; *marg death*; مه‌رگ; *la esta ba dwâwa from now on*.
 له ئێسته به دواوه

^۲ *kawtinà re to start out*; کاتینه ری; *rek in order, all right*; رێگ و سڤ و ساغ; *hail and hearty*
ba dî kirdin to observe; به‌دی کردن; *tyâ in him*; تیا; *nakhoshî illness* نه‌خۆشی; *dar-chûn to go out*
 ده‌چوون; *bar bayân i zû early in the morning*; به‌ر به‌یانی زوو; *dre:h long* درێژ; *qonâkh halt (on a journey)*
 بێر; *bîr-kirdinawa la to have an idea about*; نه‌خشه‌دانان; *ashkawt to make plans*; ئەشکه‌وت
 به‌سه‌عات; *kho gayândinà to get oneself to*; خۆ گه‌یاندمه; *sa'ât hour* سه‌عات

READINGS

ئەمەيش، ئەم بېرەيش دادى نەداين. ديسان ھەر تيا چووين. ديسان ھەر ھەموو شتيكمان لى تيك چوو. لە راستيدا ئەو خۆى تيا چوو، من نا. ئەوھى بە خەيالى كەسماندا نەدەھات و نەھاتبوو رووى دا. بېرم لە ھەر شتيك كەربلنەو، بېرم لە مردن، مردنى باوكم، نەكردبووھو. دەلیم ئەو تيا چوو، بەلام بە راستى ئەوھى تيا چووھە منم، نەك ئەو. ئەو مرد و رزگارى بوو، بەلام ئەوھە منم كە ھەرچى بارى گرانی ئەم دنيايە ھەيە بە سەر شانمەوھە. ئەوھە منم كە سەرى دنياىم لى ھاتۆتە يەك و نازانم چى بكەم. جياوازىيەكە بە رووالەت ئەوھە: ئەو مردووه و من زىندووم، بەلام سەد خۆزگەم بە خۆى، سەد خۆزگە بە ھەموو مردوويەك، بەس نيە يەكجارە دەمریت و تەواو. منيش بە ناخىرى گياىم زىندووم و دەژيم، كەچى ئەوھى ھيو بى لە دلما نيە، ئەوھى رووناكى بى لە ھىچ لاينكەوھە ناينم و بە دى ناكەم.

باوكم زور زوو مرد. باوهرم نەدەكرد ھەروا زوو مەرگ بەرینى بگرى و تەنگى پى ھەلچنى. باسى تەمەنى ناكەم، باسى ئەوھە دەكەم كە زوو لە پەلويۇ كەوت و تەواو بوو. بۆ تەمەن بەشى خۆى تەمەنى ھەبوو. لە شەست بەرەو ژوور بوو. ساردى و گەرمى ژيانيشى زور ديتبوو. ئەم جارە زور بەرگەى نەگرت. رۆزى پىنجەمان بوو. بۆ

cave; *birdinà sar* to spend (time); *kho rà-henân* to get oneself into shape; *mashq* practice; *pe* foot; *pil* toes; *râ-bûn* to become accustomed; *rega* road; *âmâda-kirdin* to make ready; *ba râstî* really; *ba* بە تەواوى *fawtân* to be exhausted; *bâsh chûn bo* to go well for; *châwtirsên-kirdin* to teach a lesson; *qara i tawâwî* completely; *anywhere near*; *sakhtî* hardship; *kho dân la* to subject oneself to; *ba gîzh ...dâ chûn* to tangle with; *zirâwtoqîn* galling; *tâqî-kirdinawa* to test; *lâq* leg; *pisht* back; *gyân* body.

dâd-dân to work out for; *dîsân* again; *tyâ-chûn* to go away, to be gone; *tek-chûn la* to go wrong for; *khayât* imagination; *ba khayât i ...dâ hâtin* to occur to the mind of; *rû-dân* to happen; *nak aw* not him; *bâr* load; *dinyâ* world; *shân* shoulders; *gyawâzi* difference; *ba ruwâtat* obviously; *sad khozga* "a great pity"; *bas* enough; *ba nâkher i gyân* unwillingly; *kachî* but; *rûnâkî* brightness.

SORANI KURDISH

شەوێهکەیی باوێم مرد. ئەگەر ئەو شەوێه بامابایە و بگەبشتایەتە رۆژ، پێمان دەنایە رۆژی شەشەم، بەلام ئەو ئەو شەوێه تەواو بوو. مردنەکەیی کۆتوپر بوو. رۆژانی سەرەتا زۆر باش بوو، زۆریش بەگور بوو. تەنیا دوا رۆژ، رۆژی پێنجەم، ماندوویی پێوه دیار بوو. هەستم کرد وەک جارێ هەنگاو نانی و پێش ناکەوی. جاروبار رادەوێستا و پشووێهکی باشی دەدا و ئەوجا دەکەوتەوێه ری. من لەبەر دلی ئەو پێشی نەدەکەوتم، نەمدەوێست هەست بەوێه بکات کە دەزانم ماندووه. منیش خۆم دوا دەخست و هەنگاوم شلتر دەکردەوێه. خۆراوایەکی درەنگ بوو. لامان دایە شییوێکی قوول. ئاسوی خۆرنشین سوورایی لی برابوو. دەبوو راوێستین، دەبوو چاو بگێڕین بۆ جیگەییکی و شەوێهکەیی تێدا بیهێنە سەر. رۆژانی دیکەش هەر وامان کردبوو. ئەو ئیوارەیی باوێم وەک جارێ نەبوو. رەنگی تیکچوو بوو. کە لە پەنای کەندالەکەدا دانیشتین هەناسەییکی قوولی هەلکێشا و هیچی نەوت. دەمزانی ژان و خەمیکی زۆر و گەورە لە دل و دەرووێدا پەنگی خواردۆتەوێه، بەلام ئەو لەوانە نەبوو زەبوونی و بیدەستەلاتی بیهێنی بە رووی خۆیدا. زۆر هەولم لەگەلی دا پارووه نانیکی بخوا، قومئ ئاو بخواتەوێه. هیچی نەوێست. وتی «تۆ نانی خۆت بخۆ. من ئێستا هیچم پێ ناخوری.» نەگەبشتە بەیانی. هەر ئەو شەوێه و هەر لەو جیگایەدا مرد. مردنەکەشی زۆر سەیر بوو. من کەسم نەدیوو و

بمیری.^۱

^۱ *bâwar-kirdin* to believe; *barben-girtin* to grab by the throat; *la* له پەلوی کەوتن; *taman* تەمەن; *tang hat-chinîn ba* to squeeze tightly; *la palupo kawtin* to be unable to endure any longer; *ba aw zhûr la* on the other side of; *sârdî u garmî i zhyân dîtîn* to experience ups and downs in life; *barga-girtin* to resist; *kutupîr* کۆتوپر quick, sudden; *bagûr* strong; *mândwetî* ماندوویی exhaustion; *wak jârân* as before; *hangâw-nân* to take a step; *pishû-dân* to take a breath; *labar dît i* in order not to hurt the feelings of; *kho dwâ-khistin* to keep behind; *hangâw shil-kirdin* to slow down one's pace; *shil* شل کردن; *dirang* late; *lâ-dânà* to camp in; *qût* قوول deep; *âso* ئاسۆ horizon; *khornishîn* خۆرنشین sunset; *sûrât le-bîrân* to take on a red tinge; *châw-ge'rân bo* to look around for; *tek-chûn* تیک چوون; *panâ* پەنا shelter; *witin* (variant of *kandât* hill; *hanâsa hat-keshân* to draw a sigh; *witin* (variant of *gotin*) to say; *zhân* ژان pain; *kham* خەم grief; *darûn* دەروون interior; *pedng* پەنگ

READINGS

ئىستاش ئەو چوار رۇژە من لەگەل تەرمەكەى باوكدا دەژىم. ئەمرو، ئەم ئىوارەيه، ئەمشەو چوار رۇژى تەواو، بەلام مەگەر ھەر خوا بزائى چۆن چوار رۇژىك بوو. ئەو ەى بەسەر من ھاتوو ە گىرانەو ە نايەت و ھى ئەو ە نيە باس بکرى.^۱

من ئەگەر بزائىبايە ئاوامان بە سەر دى و رۇژم بەم رۇژە دەگا، ئەم ريگايەم نەدەگرتە بەر و خۆم و باوكيشم تووشى ئەم ھەموو بەدبەختى و مألويرانيە نەدەکرد. دەى جا چۆنم زانبايە؟ خۆ من نە جادووگەرم و نە غەيبزان. وام زانى دە پانزە رۇژىكمان پى دەچى و بە خۇشى دەگەينە مەنزل. بە راستى باوک لە من زياتر ھەزى دەکرد. ھەر خۇشى ئەم ريگايە ھەلبىزارد. من بە گويرايەلى باوک راھاتبووم. لە قسەى دەرنەدەچووم، بيوتايە برؤ لەو بەرزايى ە خۇت بچە خوارەو، خۆم دەخستە خوارەو. ئەگەر ھەزم لەم ھاتنە نەکردايە، دەمتوانى بە جۇرىك تىنى بگەيلىم، بەلام پىم خۇش بوو، بۇيە قسەم لە قسەى باوكدا نەکرد.^۲

ھەر بەكەم شەو كە لامان دايە ئەشكەوتەكە، ھەستم کرد ھەلسوكەوتى باوک ەك جاران نيە. دەم و دووى گۇراو ە بە شىو ەكى دىكە قسەم لەگەل دەكا. جاران ھەر كور و باوك بووين. كور و باوكىك كە ئەگەرچى زۇرىش نيزىك و تىكەل بووين، بەلام

bedasta- bîndestê lâtî بىندەستەلآتى; *zabûnî misery* زەبوونى; *pang-khwârdinawa* to be pent up; خواردنەو ە *hawt-dân* ھەول دان; *ba rû i kho'dâ henân* to admit; بە رووى خۇدا ھىنان; *powerlessness*; *pârû a nân* piece of bread; پارو ە نان; *qumè âw* a sip of water; ھىچم; *hîchim pe nâkhure* I can't eat anything; پى ناخورى سەير; *sayr* strange.

magar har khwâ bizâne "could even God know?" who could possibly know?; ئەمرو^۱ *la ge'ânawa nâyet* it can't be told; گىرانەو ە نايەت; *hî awa niya* it's not really anything; ھى ئەو ە نيە *bâs-kirân* to be talked about.

regâ girtinâ bar to take a road; بەرگرتنە بەر; *ba sar hâtin* to happen; بە سەر ھاتن; *âwhâ* thus; *badbakhtî* misfortune; *tûsh i ... bûn* to meet with; بوون ... *mâtwerânî* disaster; جادووگەر *ghaybzân* fortune teller; *gwe'âyadî i* submission to; گويرايەلى *ha' bîzhârdin* to select; ھەلبىزاردن; *manzil* stopping place; *barzâi* high place; خۆ *râ-hâtin ba* to be accustomed to; راھاتن بە *kho khistinâ khwârawa* to throw oneself down; خستەنە خوارەو ە *khosh-bûn ba* to be on good terms with; بوون بە *bóya* for that reason; بۇيە *qsa la qsa i ...dâ kirdin* to contradict.

SORANI KURDISH

دیسانیس سنووریک له نیواندا دەمایهوه، سنووریک که نه من دەمتوانی لیبی بیههوه و نه ئەو دەبویست لیبی بێتە ئەم دیوهوه. ئیستا که وەک بلیی باوکم ئەو سنوورە ی رەچاو نەدەکرد. وەک دۆستیک دەیدواندم و پرسى پى دەکردم. من هەر یەكسەر وای بۆ چووم که دەیهوی تێم بگهیهی. ئیستا ئیتر دوو هاوسەفەرین، دوو ریبوارین و دەبی خوشی و ناخوشی وەک یەك بەش بکەین. ئای بابە گیان! بریا نەك پینج رۆژ، پینج سأل پینکەوه له سەفەردا بووینایه. بریا هەرچی زەحمەت و دەردیسەری ههیه بهر من بکەوتایه و تەنبا هەر تۆ نەمردیتایه. خەمی من ئیستا که هەر خەمیک و دووان نییه، له لایەکهوه دەردی هەرە گرانى باوک مردن، له لایەکیشهوه ئەوهی که باوکم، تەرمى باوکم، بۆتە باریکی گران و چۆتە کۆلم. رزگار بوونیشم نییه. چى لى دەکەم؟ خو ناکرێ هەر وای لهم چۆلهوانییهدا به جیبی بهیلم. بۆکیى به جى بهیلم و دواى چى؟ تازە لهوهدا نەماوه به پەشیمانبوونەوه ئەم دەردە چار بکری. ئەگەر هەر رۆژی یەکهمی سەفەرەکهمان بمزانایه ئاوامان به سەر دى، زۆر به ئاسانی دەگهراينهوه چونکه هیشتا نزیك بووین، زۆر دوور نەگهوتبووینەوه.¹

بهلام ئیستا ئەوا نۆ رۆژه به ریبوین و زۆر دوور کهوتووینەتەوه. نۆ رۆژه به ریبوین! بهلی، راسته، نۆ رۆژه، بهلام نۆ رۆژه رى نییه، چونکه تەنبا ئەو پینج رۆژهی پینکەوه بووین، ههموو رۆژی، رۆژه ریبهکهان دەبرى. ئەوهندە رینگهمان دەبرى

¹ *ashkawt cave*; ئەشکەوت *hatsukawt behavior*; هەلسوکەوت *dam u dû expression*; دەم و دوو *sinûr* سنوور; *tekat* تیکەل; *agarchî* ئەگەرچی *goṛân* گۆران *to change*; *na...na* neither...nor; نە...نە *paṛîn la* *to transgress*; پەڕین *hâtinà* هاتنە دیهوه *dîawa* *to become apparent*; وەک بلیی *wak bîtey* *you might say*; *rachâw kirdin* *to observe, maintain*; *dost* دوست *friend*; *dwândin* *to speak to*; *pirs-kirdin ba* *to ask questions of*; *yeksar* *immediately*; یەكسەر *te-gayândin* *to make understand*; ریبوار *hâwsafar* *traveling companion*; *rebwâr* *traveller*; *bash-kirdin* *to participate, share*; ئای *ây oh*; بریا *biryâ* *would that* (see §33); هەر...یک و *u tanhâ* *if only*; و تەنبا *dard i sar* *headache*; دەردى سەر *safar trip*; سەفەر *har ...èk u dûân* *just one or two...*; له لایەکهوه *la lâyekawa* *on the one hand*; دەرد *dard pain*; له لایەکیشهوه *hara-girân* *very heavy*; هەرە گران *la lâyekîshawa* *on the other hand*; تازە *dwâ i chî* *what for?*; چى *çotawânî* *wilderness*; چۆلهوانى *koł* *back*; کۆل *tâza* *moreover*; پەشیمانبوونەوه *pashîmânûnawa* *regret*; چار کران به *châr-kirân ba* *to remedy*; هیشتا *gaṛânawa* *to change*; گهراينهوه *ba âsânî* *easily*; به ئاسانی

READINGS

كە پياۋنىك دەپى بە رۇژنىك يېرى، بەلام لەو رۇژەۋە كە باۋم مردوۋە نەمتوانىۋە زۇر برۇم. كە پىكەۋە بوۋىن چاك دەرۋىشتىن و رىگەمان دەبرى. ئىستا ئەۋە بە من ناكرى چونكە تەنىام. ئەگەر بلىم لەبەر ئەۋەى تەنىام باش نارۇم، رەنگە راست نەپى: لە لاپىكەۋە لەبەر ئەۋەى پياۋ كە تەنىا بىت سەلتەزەلام بى، سووكتەرە و دەپى باشتر برۋا و دوا نەكەۋى؛ لە لاپىكى دىكەشەۋە چونكە تەنىا نىم، ئىستاش خۇم و باۋم پىكەۋە، ھەر وەك رۇژى يەكەم و وەك ئەۋ پىنج رۇژەى پىكەۋە دەھاتىن، بەلام ئىستا ئىتر باۋم خۇى نىە، بەلكە تەرمەكەيەتى، تەرمىك كە بۇنىشى كىدوۋە و دەپى ھەلىشىبىگرم تا دەيگە يىنە شوپىنىك، جىگايەك. ئەۋە چوار رۇژە من و ئەم تەرمە رى دەكەين، چوار رۇژە بە رىۋەين، بەلام ئەۋەى لەم چوار رۇژەدا برىۋمانە، چوار رۇژەى نىە. رەنگە بە ھەموۋى ئەۋەندەى رۇژەرىيەك رىگەمان نەبرىپى. نا، رەنگە بە ھەموۋى ئەۋەندەى رۇژەرىيەك رىگەم نەبرىپى. ئەۋەى رى دەكا ھەر مەم، نەك باۋم. ئەۋ تازە تەرمىكە و ناتۋانى رى بكا. تەرمىكە و بۇنىشى كىدوۋە، بەلام من دەپى ھەم خۇم رى بكام، ھەم تەرمەكەى باۋكىشم ھەلگرم و ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ لەم شوپىنەۋە بۇ ئەۋ شوپىنى بگۈزۈمەۋە.^۱

(۸) پاشاى ھەوت كۆرە^۲

محمد ھەمە صالح توفيق

دەگىرپەۋە كە لە زەمانىكى زۇر كۇندا پاشايەك دەپى. ژنەكەيشى بارى ھەملى دەپى. وا دىتە پىشەۋە پاشا سەفەرىكى دوور و درىژى دەكەۋىتە بەر. لەبەر ئەۋە بە كۆرە گەۋرەى جى نشىنى خۇى دەلى: «كۆرم، ئەگەر ئەم سىكەى داىكت كۆر بوو، ئەۋە

بە من: *châk* well; چاك: *rozha re a day's journey* رۇژەرى; *rega birîn to travel* رىگە برىن^۱; *ba min nâkire* I can't do it; ناكرى; *rang a it's possible* رەنگە; *sattazalâm* solitary traveller; سەلتەزەلام; *ham...ham both...and* ھەم...ھەم; *batka* rather; بەلكە; *sûk* light; سووك; *hangâw ba hangâw* step by step; ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ; *gwâstinawa gwez-* to move, transport.

^۲ لە محمد ھەمە صالح توفيق، «چىرۋكى بەر ناگردانى كوردەۋارى» يەۋە ۋەرگىراۋە.

SORANI KURDISH

شه و چهره و ئاهه نگیکی بی ئەندازی بو بگیرن. ئەگەر کچ بوو، ئەوه به نهینی بیبه بو
چۆله وانیهك بیکورته.^۱

پاشا ئەم راسپیرییه دهکا و دهروا. ژنهکە ی له پاش تهواو کردنی نو مانگه و نو روژه
سکهکە ی دادەنی و کچی دەنی. کوری پاشا بو ئەوهی راسپاردهکە ی باوکی به جی
بیئی، مهلوتکه ههله دهگری و روو دهکاته چۆله هوانی یهك. لهو ناوهدا ئاشیک دەنی و به
ریکهوت ژنی ئاشه وانیش ئەو شهوه مندالیک به مردووی دەنی. کوری پاشا مندالهکە
دهداته مالی ئاشه وان و ژنهکە ی له جیاتی منداله مردووهکە ی دهگریته خوی و
بهخیوی دهکا.^۲

سال دی و سال دهروا. کچه گوره دەنی و دهکاته تهمنی بهشوودان. روژیکیان
پاشا دهچی بو راو و شکار و ری دهکە ویته گوزهری ئەو ئاشه و لهوی چاوی به کچی
ئاشه وان دهکەوی. کچی چی؟ هینده جوان بوو، نه بکه ی نه بخوی ههر تهماشای
سای گەردنی بکه ی! پاشا دهسه جی به تیری ئەشقی کچه گرفتار دەنی و ههر لهویدا
خوایینی کچه له ئاشه وان دهکا. ههر چهندهوه زیرودهست و پینوهند دهپانهوی پهشمیانی
بکه نهوه، هیچ سوودی نای. کوری پاشا که به مهسه لهکە دهزانی زور ههول دهدا باوکی
لهم که لکه لهی ژن هینانه وازیینی و پیی دهلی «بابه تو یهکی پاشا و پاشازاده، چیت
داوه له ماره کردنی کچه ئاشه وانیک؟ که ی ئەم کاره لایهتی پایه و مهقامی تویه!؟» به لام
باوکه هیچ شتیک له بریاری خوی نه پینایه خوارهوه و وتی «خوا یهکه و نای به دوو.

باری ههمل: *zamân* زمان; *hawtkuřa* with seven sons: ههوت کوره; *pâshâ* پاشا;
jenishîn جینشین; *hâtinâ peshawa* هاتنه پیشهوه; *bâr i haml* pregnancy;
ئاههنگ گیران; *shawchara* شه و چهره; *sik* child in the womb; *âhang-geřân* to hold a celebration;
به نهینی; *beandâza* بی ئەندازه; *kich* کچ; *ba nihenî* in secret; *kushtin kuzh-* to kill.

sik سک دانان; *mâng* مانگ; *râsperi-kirdin* راسپیری کردن;
dâ-nân to give birth; *râspârd* راسپارد; *ba je henân* به جی هینان; *task, charge*;
malotka مهلوتکه; *âsh* ئاش; *ba rekawt* به ریکهوت; *âshwân* ئاشه وان;
mindâtek i ba mirdût مندالیک به مردووی; *ta jyât i* له جیاتی;
place of; *bakhew-kirdin* بهخیو کردن; to take care of.

READINGS

هیناومه و دهینیم.»^۱

کوره چی بکا؟ ناچار نهینی مهسه کهی له لا درکاند و پاشا بهمه زور تیکچوو و فهرفانی دا ئەم کورهی و کچه کهی هەر دووکیان شاربه دەر بکرین. برا و خوشک بهکی سواری و لاخیک بوون و چیمان پیویست بوو بردیان و له ولات و مهمله کهتی باوکیان دەرچوون. کهم یان زور رویشتن کهس نازانی خوا خوئی نه بی تا ریمان کهوته شاریک. ته ماشایان کرد. شماره مات و خاموشه و خه لکه کهی ده لیبی خوئی مردوو یان به سهردا کراوه. ئەمانیش له مالیک لایان دا و له پاش کهمیك حهسانه وه کوره له خانه خوئی پرسن: «مامه، بو چی شماره کهتان بهم جوړه خه مناک و ماته؟»^۲

خانه خوئی وه لای دایه وه: «کوری خوم، ماوه یه که تووشی به لایه ک بووین و گرفتاری دهر دیکین. هه رچه ند ده کهین تیار ناکری. ئەژدیه یه که سهرچاوهی ئاوی شماره کهی لی گرتووین و هه ر ژۆره داوای کچینکمان لی دهکا بیخوا و ئەو جا ئاومان بو

که; *râw u shikâr* hunting; شوو دان *ba shû dân* to get (a female) married; *kawtinâ guzarî* to pass by; *na bikay na bikhoy, har tamâshâ i sâ i gardinî bikay* a common expression in story-telling for being mesmerized by beauty; *dasbaje* immediately; *fîr* arrow; *giriftâr-bûn ba* to be struck by; *ashq love*; *îrûdest* underling; *pewand* connection, kin; *pashimân-kirdinawa* to make s.o. change his mind; *sûd* profit; *masala* matter; *katka* wish, desire; *zhin-henân* to marry a woman; *wâz-henân la* to dissuade from; *pâshâzâda* son of a king; *mâra-kirdin* to marry; *lâyaq* appropriate; *pâya* rank; *maqâm* station; *la biryâr henânâ khwârawa* to make s.o. change a decision.

nâchâr helpless to do anything else; *la lâ dirkândin* to make public; *farmân-dân* to order; *tek-chûn la* to get angry with; *shârbadar-kirân* to be exiled; *birâ* brother; *khwishk* sister; *sawâr-bûn* to mount; *wilâkh* pack horse; *mamlakat* country; *kam yân zor royshtin kas nâzâne, khwâ khoy nabe* 'nobody but God knows how far they went,' a common expression in story-telling; *tamâshâ-kirdin* to look; *mât u khâmosh* in stunned silence; *khoî i mirdû ba sar'dâ kirân* to have ashes of mourning for the dead on the head, to be in deep mourning; *lâ-dân la* to take shelter in; *kamêk* a bit; *hasânawa* to rest; *khânakhwe* master of a house; *kamêk* a bit; *khâmâk* grieving; *mât* stunned.

SORANI KURDISH

بەر دەداتەو. مائمان ویران بووه و کەسەن بە دەستەو نەماوه.^۱

کۆرە وتی: «باشە، مامە، سبەینی نۆرە کێ یە؟»

«سبەینی نۆرە کچی پاشایە! بۆیە دەینی شار وا بە جاری مات و خامۆشە.»

بۆ سبەینی تەواوی خەلکی شار بە پیاو و ژنەو گرد بوونەو و بە رەو سەرچاوی ناوێکە رویشتن. کۆرە تەماشای کرد: وا کچی پاشایان رازاندوو تە و بۆ لای ئەژدییاکە دەبەن. زۆری لا سستم بوو ئەم کچە شوخ و جوانە دەرخواردی ئەژدییاکە کچی چەپەل بدری. لەبەر ئەو چوو پێشی لە کچی پاشا گرت و وتی: «راوەستن! من کێشە ی ئەم ئەژدییاکە چارەسەر دەکەم و لە ناوی دەبەم!» هەرچەندە خەلکە کە پێیان وت «باوکم، تۆ جوانکەیت و هیچت پێ ناکرێ. لییان گەڕێ. با، بە دەردی خۆمانەو بەتلینیەو» بەلام کۆرە قسە کەسی نەگرتە گۆی و هەستا دوو تیغی راست و چەپ لە خۆ دا و بەرەو رووی ئەژدییاکە چوو و وتی: «مەلعوون، بۆ کۆی لە دەستم دەر دەچیت؟ تۆ زالمیت و منیش زهوالی تۆم.»^۲

ئەژدییا لە توورە پێ دا چاوی پەرییە تەوقی سەری و پەلاماری کۆرە ی دا و لووشی کرد، بەلام تیغەکان لەم لا و لەو لاه ئەژدییا پاشان هەلدەری و کۆرە لەو سەرەو بە سەلامەتی هاتە دەرەو و ئەژدییا پاش لەو ناویدا هەلتروپی.^۲

تیار کران *dard* trouble; دەرد *giriftâr i beset* by; گرفتاری *watâm-dân* وەلام دان^۱ *tîmâr-kirân* to be remedied; ئەژدییا *azhdîhâ* dragon; سەرچاو *sarchâw* spring; ئاو *aw* water; بەردانەو *dâwâ-kirdin la* to demand from; داوا کردن لە *le-girtin* to block; لینگرتن *bar-dânawa* to release; ویران *werân* destroyed.

بۆ سبەینی *bo sbayne* upon the morrow; نۆرە *nora* turn; سبەینی *sbayne* tomorrow;^۲ تەواوی *tawâw i* all of; گرد بوونەو *gird-bûnawa* to assemble; رازاندن *râzândin* to bedeck; سستم *sitam* unjust; شوخ *shokh* comely; دران *drân* to be given to; دەرخواردی *darkhwârd i ... drân* to be given to; چەپەل *chapał* filthy; پێش گرتن لە *pesh-girtin la* to stand in front of; راوەستن *râ-wastân* to stop; کێشە *kesha* dispute; چارەسەر کردن *chârasar-kirdin* to resolve; ناو بردن *la nâw birdin* to get rid of; جوانکە *jiwânka* adolescent; گەران لە *gařân la* to leave alone; تەلانەو *tilândinawa ba ...awa* to deal with; گۆی *girtinà gwe* to listen to; تیغ *tîgh* blade; راست *râst* right; چەپ *chap* left; مەلعوون *mal'ûn* accursed; زالم *zâtîm* tyrant; زهوال *zawât* destruction.

توورە پێ *tûrâi* anger; چاوی پەرییە *châw pařînà* for the eye to light on; سەر *tawq a sar* top of the head; پەلامار دان *palâmâr-dân* to snatch; لووش کردن *lûsh-kirdin* to swal-

READINGS

خەلکەگە ھەموو کەوتنە خوۆشی و ئافەرین کردنی کۆرە. لەو کاتەدا کچی پاشا کە خەریک بوو لە خوۆشییاندا شاگەشکە بێ، ھەر دوو دەستی ھەلژەندە خوۆینی ئەژدیھاکەدا و کیشای بە پشتی کۆرەدا بۆ ئەو ھەی لە دواییدا بێناسیئەو.^۱

ئەو رۆژە لە شاردا بوو بە خوۆشی و ئاھەنگ گێران، و پاشا فەرمانی دا کێ ئەم چاکە و پیاوێتی یە لە گەل کردوو، با بێ خەلاتی بکا. زۆر کەس دەچوون و خوۆیان ھەلژەندە کیشا کە گواپە ئەوان ئەو ئازایەتی و پالەوانی بێیان کردوو، بەلام کچی پاشا ھەموو یانی بە درۆ خستەو، چونکە ئەو کەسە کە رزگاری کردبوو نیشانە کرابوو. لە شاردا کەس نەما نایەت، تەنیا کۆرە نەبێ کە لە پەری شار ھو ھەلژەندە کەیدا خانوویەکیان بە کرێ گرتبوو. پاشا فەرمانی دا ئەویشیان بردە بەردەمی و کاتی کچە نیشانە کە ی بێنی ناسی بەو و وتی: «بابە، ئەمە یە ئەو پالەوانە ی من و شاریشی رزگار کرد.»^۲

پاشا زۆر ریزی لی نا و سوپاسی کرد و پینی وت: «کۆرم، بخوازە لە مالی دنیا چیت دەوی، با خەلاتت بکەم و من قەت لەم چاکە یە ی تو دەر ناچم.»
 کۆرەش لە وەلامدا وتی: «پاشام سەلامەت بێ، با خەلاتە کە بێنی بۆ دوای.»^۲
 لە پاش بە یینی رۆژیکیان کۆرە دەچی بۆ راو و شکار و خوشکە کە ییشی دەچیتە

ھەلژۆین *ba salāmâtî hâtînâ darawa* to emerge unscathed; ھاتنە دەر ھوہ low; *hat-tropîn* to drop dead.

khwen خوۆین; *hat-zhandin* ھەلژەندن; *âfarîn-kirdin* ئافەرین کردن^۱ blood; *nâsin* ناسین to recognize.

خەلات کردن; *pyâwatî* پیاوێتی; *âhang-geřân* ئاھەنگ گێران^۲ *khatât-kirdin* to reward; *kho hat-keshân* خۆ ھەلکێشان to present oneself; *gwâya* as though, claiming; *âzâyatî* ئازایەتی; *pâtawânetî* پالەوانی; *heroicism*; *ba diro khistinawa* to give the lie to; *nishâna-kirân* نیشانە کران to be marked; *kas namâ nayet* there was no one left to come (the *na-* in *nayet* is pleonastic); ... تەنیا *tanyâ...nabe* only; *pař i shâr* پەری شار; *ba kire girtin* بە کرێ گرتن; *birdinâ bardam* بردنە بەردەم; *rent, hire*.

rez-girtin la to pay respect to; *supâs-kirdin* سوپاس کردن; *qat* قەت (+ neg.) in no way; *dar-chûn la* دەرچوون لە; *repay*; *pâshâm salâmat* پاشام سەلامەت بێ; *bo dwâi* بۆ دوای; *be hail to my king*; *bo dwâi* for later.

SORANI KURDISH

سەر بیری ناو حەوشە کەیان ئاو هەلگۆزیت، تەماشاش دەکا: دیویک له بنی بیرە کەو ه بانگی دەکا و دەلی: «دەستم دامینت، بەلکوو لەم بیرە دەرم بینیتە دەرەو» کچەش پەتییکی بۆ شۆر دەکاتەو و دەری دەهینیتە دەرەو و خزمەتییکی باشی دەکا و جل و بەرگ و خواردنی بۆ دابین دەکا. دیو زۆر سوپاسی دەکا و نیازی دەبی مالتاواپی بکا و برۆا، بەلام کچە دەلی: «بە هیچ شیوەیەک ریگەت نادەم برۆیت، و دەبی دەستم لەگەل تیکەل بکە. دەنا، بە کام دەلیم لەت و پەتت بکا.» دیویش بە ناچاری دەستی لەگەل تیکەل دەکا و لە ئەنجامدا کچە سکی پر دەبی و تا دی رەنگی زەرد و لاواز دەبی. هەرچەند براکە ی پیی دەلی: «خوشکم، چیتە؟ و بۆ چی وات لێهاتوو؟» ئەمیش لە وەلامدا دەلی: «چی بکەم، براگیان؟ نەخۆشم و کاری خوایه!»^۱

ئەوجا لە پاش نۆ مانگە و نۆ رۆژە کۆریکی دەبی و بە دیو دەلی: «تەگبیر چی یه؟ براکەم پیمان بزانی هەر دوکمان دا دەپاچی!» دیویش دەلی: «بە خوا، مەگەر هەر خوت چاری بۆ بدۆزیتەو» کچەش دەلی: «تۆ ئەم مەلۆتکە یه بێرە ئەو شوین و گوزەرە ی کام راوی لی دەکا و لە ریگە ی گەرانه وەیدا داینی. ئەو زۆر دل نەرم و بە بەزەبی یه و لەگەل خوی دەهینیتەو» دیو بە قسە ی دەکا و ئیوارە کاتی کۆرە لە راو دەگەریتەو، مەلۆتکە لەگەل خوی دەهینیتەو و دەلی: «خوشکی، مژدەم بەدری. هاوری یەکم بۆ پەیدا کردوی.»^۲

ئاو *hawsha* courtyard; حەوشە *bîr* well; بیر *la pâsh baynêk* after a while; لە پاش بە بینیک^۱ *bâng-kirdin* بانگ کردن; بن *bin* bottom; دینو *dew* demon; دینو *aw hat-gozân* to draw water; هەلگۆزان *dastim dâmenit* I beg you; دەستم دامینت *batkû* perhaps; بەلکوو *dar-henânâ darawa* to get out; پەت *pat* rope; شۆر کردنەو *shor-kirdinawa* to lower; جل *jil* clothing; بەرگ *barg* raiment; خواردنی *khwârdinî* food; دابین کردن *dâbîn-kirdin* to arrange; نیاز *niyâz* desire; مالتاواپی کردن *mâtâwât-kirdin* to say good-bye; ریگە *rega-dân* to allow to go; لەگەل *dast teka-kirdin laga* to have sex with; دەنا *danâ* otherwise; پەت کردن *lat u pat kirdin* to chop to pieces; ناچاری *nâchârî* helplessness; سکی پر بوون *sik piř-bûn* to get pregnant; دەبی ... *tâ de ... dabe* she becomes ... over time; زەرد *zard* pale; لاواز *lâwâz* thin.

ئەوجا *awjâ* then; تەگبیر چی یه *tagbîr chî ya?* what's to be done?; داپاچین *dâ-pâchîn* to split from top to bottom; گوزەر *guzar* path; کاک *kâk* brother; دل نەرم *dîrnarm* soft-hearted; مژدە *mizhda* good news; هاوری *hâwre* com-

READINGS

کچهش به سه رسورمانیکی ساختهوه دهلی: «جا، کاکه، من شیرم کوا نم منداله به خینو بکه م؟ به لام هه ر ئه ووت باش کردووه که نم مه لوتکه به سزمانهت له مردن رزگار کردووه. وهره با هه ر دوکمان ده سنوئژ بگرین و روو بکهینه قیبله و له خوا پاپرینه وه، به لکوو شیر بیته مه مکه کام و نم منداله جوانه ی پی به خینو بکه م.» براش به دلیکی پاکه وه دهلی: «باشه» و پاش نوئژ کردن و پارانه وه کچه دهلی: «کاکه، خوا دوعای گیرا کردوون و وا مه مکه کام شیریان تی هات.»^۱

و سأل دی و سأل دهروا. مندال گه وره ده بی و کوره هه موو روژ بو راوی خوئی ده چی و خوشکه کیشی بو خوئی خهریکی که یف و سه فا ده بی له گهل دیوه ی میردیدا، به لام هه ست ده کا سه ربه ست نیه و ده ترسی روژیک بیت نم نهینی به ناشکرا بی و براکه می بیکوژی. له بهر ئه وه به دیوه ی میردی دهلی: «پیاوه که، ده بی چاره سه ری بو نم دهرده ی نیمه بدوژیته وه و کاری بکه ی. براکه م له کول بکه یته وه و له ناوی به بیت. نه گینا، قهت ناحه سیننه وه!»^۲

دیوهش دهلی «باشه، تو ریگه یه کم بو دابنی تا جینه جیی بکه م.» ژنه دهلی «که وا بوو گوئی بگره، چیت پی ده لیم وا بکه. کام ئیواره له راو و شکار دیته وه و له سه ر فلانه کانیاو لا ده دا، ئاو ده خواته وه. تو بچو خوت بکه به ژه هر و تیکه لی ئاوه که به و بیکوژه.» کوره بچکول گوئی له م قسانه ده بی و هه لده ستی گوزه یه ک ئاو ده باته پیری خالیه وه و کاتی خال دیته وه و له سه رکانی و ئاوه که لا ده دا ئاو بخواته وه، نم گوزه ئاوه که می ده داتی و نایه لی ئاوی کافی به که بخواته وه و به م جوهره رزگاری ده بی. هه رچه نده

panion; پهیدا کردن *paydâ-kirdin* to find.

sarsuřmânawa amazement; ساخته *sâkhta* feigned; شیر *shîr* milk; *basizmân* unfortunate; ده سنوئژ گرتن *dasnwez-h-girtin* to make ablutions (for prayer); قیله *qibla* the kiblah, the direction of prayer; پارانه وه *pârânawa la* to beseech; مه مکه *mamik* breast; پاک *pâk* pure; نوئژ کردن *nwez-h-kirdin* to pray; دوعا گیرا کردن *du'â girâ-kirdin* to answer a prayer.

نهینی *sarbast* free; سه ربه ست *merd* husband; کایف و سه فا *kayf u safâ* gratification; ناشکرا بوون *nihenî* secret; له کول کردن *la koł kirdin* to shoulder, to take responsibility for; نه گینا *aginâ* otherwise.

SORANI KURDISH

خال هۆی ئەم کارەى لى دەپرسى، بەلام پىي نالى.^۱

دو روژى ئاينده ژنه به ديۆهى ميڤردى دهلى: «ئەمرۆ ببه به دوو پيشككيك و له پشتى دهركاگهوه خۆت مه لاس بده و كه هاته ژووره وه واى پيوه بده توو كى سه رى با بيبات.» كور كه يان گوپى له م ته گيره ش ده بى و كاتى خالى ديته وه ده سبه جى له گه لى ده چيته ژووره وه و قاچى ده خاته سه ر دوو پيشكه كه. ديۆه ش له بهر ئەوهى جه رگيتى پيوهى نادا و ئەمجاره ش كوره رزگارى ده بى.^۲

بو روژى سيهه م ژنه ده لى: «باشه، ببه به تووله ماريك و بچوره پيلا وه كانيه وه و كاتى له پىي كرد پيوه بده و بيكوژه.» كوره بچكول ديسانه وه گوپى له پيلا نه ش ده بى و كاتى خال هه لده ستى پيلا وه كاني له پى بكا ئەم خيرا راده كا و پيلا وه هه لده ته كيتى و ماره كهى لى ده رده په رى و ده روا.^۳

بهم شينو هيه خوشكى ناپاك هه رچى پيلان بوو به كارى هينا و بوى نه چوو ه سه ر و براى پى له ناو نه برا. روژيكيان برا له ناوه ختا و پيش وادهى خو ي له راو ده گه رپيته وه و ده بينى وا خوشكه كهى له گه ل ديويكدا پيكه وه خه وتوون و كوره بچكوله كيان به م لا و به و لادا ويل كر دووه و بو خويان را ده بوين. ئەميش هه لده كيشينه خه نه جهرى ده بان و هه ر دوويان داده پاچيته سه ر به كدا. وه ختى كوره

^۱ *rega dâ-nân* to show the way; ريگه دانان; *jebaje-kirdin* to take care of, to "polish off"; فلان *flân* such-and-such; *kânîaw* spring; خۆ کردن به *kho kirdin ba* to turn oneself into; ژهر *zhahr* poison; بچكول *bichkol* little; گوزه *goza* pot; بردنه پيرى *birdinâ pîr i* to offer to; خال *khât* maternal uncle; سهرکاني *sarkânî* spring; هيشتن (هيل) *heshtin (het-)* to allow (*nâhete* ناهيلنى > *nâyete* he doesn't allow); *kânî* spring.

^۲ *âyinda* next; دوو پيشك *dûpishk* scorpion; *kho matâs-dân* to crouch down; هاتنه ژووره وه *hâtinâ zhûrawa* to come inside; پيدان *pe-dân* to bite, sting; ته گير *bâ birdin* for the wind to carry away; توو كه سه ر *tûkasar* hair on the head; با بردن *bâ birdin* for the wind to carry away; *jarg* beloved child, offspring; قاچ خستنه سه ر *qâch khistinâ sar* to step on; جه رگ *jarg* beloved child, offspring (*jargetî* for جه رگي يه ق *jargiyatî* 'he is his child').

^۳ سيهه م *seham* third; تووله مار *tûl a mâr* little snake; بچوره *bichorâ* go into (imperative); پيلا وه *pe-law* shoe; پى کردن *pe-kirdin* to put on (a shoe); پيلان *pîlân* plan; هه لته كاندن *hat-takândin* to shake out; ده ريه رين *dar-parîn la* to fall out of.

READINGS

بچكۆل دېتەوۋە ۋ ئەم حالە دەبېئى، ترسى لى دەنېشى ۋ دەلى: «باشە، خالە، منىش دەكۆزى؟» ئەوېش دەلى: «نە، خالە، تۆ مندالېكى بى تاوانى. بۇ چى بتكۆرم؟»^۱
 ئەوجا كۆرە بچكۆل پېى دەلى: «خالە، جا، چ راست و چ درۆ، من كۆرى ئەو پىاو ۋ ژنەم ۋ چەند جار وېستووېانە تۆ لە ناو بېەن و من نەمھېشتووۋە.» پاشان باسى ژەھراوى كۆردى كانىاۋەكە ۋ دووېشك ۋ مارەكەى بۇ دەكا.^۲

(لە كورقى بېرېنەۋە). كۆرى پاشا بار ۋ بارخانە رېك دەخا ۋ لەگەل كۆرە بچكۆلى خوشكەزايدا بەرەو مالى باۋكى دەكەونە رى. زۆر يان كەم دەرۆن كەس نازانى خوا خۆى نەبى تا دەگەنە شوئېنىك ۋ لەوئى كۆرە بار دەخا بۇ ئەوۋى شەو لەوئى بھەسېنەۋە. كۆرەى خوشكەزاي پېى دەلى: «خالە، ھەز ناكەم لەم شوئېن ۋ گوزەرەدا بېنېنەۋە ۋ بە باشى نازاتم» بەلام خال ھېچ بايەخى بە قسەكەى نادا ۋ ھەر سەر لە ئىۋارە بۇ دەخەۋى. ناچار كۆرەى خوشكەزاي ئەو شەۋە نەخەۋت ۋ ئېشكى گرت، لە نېۋەشەۋدا دېۋىك ۋەك با ۋ بۇران بە بۆلەبۇل ھات ۋ دەيوت: «بۇن دى، بۇنى بېگانان دى، لەم دەور ۋ مەكانان دى! كى براى منى كوشتووۋە ھەر ئېستتا تۆز ۋ گەردى دەبەم بە ئاساندا.» كۆرە بچكۆل كە خۆى لە سەرى باۋكېۋە لە نەۋەى دېۋان بوو ھەلىكېشا خەنجەر ۋ دەم ۋ دەس لەۋىدا دېۋەى كوشت ۋ پاشان لووت ۋ گوئى برى ۋ خستىنېە تۋورەكەيەكەۋە ۋ بۇ خۆى لىى خەۋت.^۳

^۱ *nâpâk vile* ناپاك; *ba kêr henân* to put into effect; *chûnâ sar* توونە سەر; *wâda* appointed time; (خەۋ) *la nâwakht'â* unexpectedly; *khawtin* (khaw-) to sleep; *wet-kirdin* to turn loose; *bo kho* بۇ خۆ رابوردن (بۆر); *râ-bwârdin* (bwer-) to enjoy oneself; *hat-keshân* ھەلكېشان; *wakhtè* when; *hât* حال; *khâta*: children are customarily addressed by the relationship the speaker has to them, i.e. fathers address all their children, male and female, as بابە *bâba*, and maternal uncles address all their nieces and nephews as خالە *khâta*; *betâwân* يېتاۋان innocent.

^۲ *chi râst u chi diro* whether right or wrong; *wîstin* to want; *heshtin* (het-) to allow.

^۳ *la kurtî biřînawa* to cut short; *bâr u bârkhâna* supplies, provisions; *rek-khistin* to get together; *khwishkazâ* nephew; *rek* رېك

SORANI KURDISH

بۆ به یانی کورە حال و مەسەلەى دىوەى بۆ خالى گىرايهوه و ئەویش زۆر سوپاسى کرد و لىيان دارۆیشتن. کەم يان زۆر رۆیشتن کەس نازانى خوا خۆى نهى تا له شوینیکدا رىيان کەوتە دەله دیویک پال کەوتبوو و مەمكى چهپی راخستبوو و مەمكى راستى دابوو به خۆدا. دەبرکاند و دەبوت: «هەرکەسىک لىرەوه تىپهړى له دەستم دەناچى و لەت و پەتقى دەکەم. من بەلدار هاتووە بەلم شکاندووە و نالدار هاتووته نالم شکاندووە.»^۱

کورە بچکۆل وقى: «خاله، دەخىلتم، فریا کەوه، به دزه له پشتەوه بۆى برۆ و بى ئەوهى ئاگای له خۆى بىت کە گەبشتیتە لای، يەكسەر مەمكى راستى بخەرە دەمت و بيمژه. بەم کارە ئیتەر زىانت پى ناگەيەنى و به کورى خۆیت تەماشای دەکا و رازى خۆیت له لا دەدرکینى.» کورە به قسەى خوشکەزاکەى کرد و وهختى مەمكى راستى دەله دیوی خستە دەم، دیوه راجلەكى و وقى: «ئای ئادەمى، کى ئەمەى له لات درکاندووە؟! به گەورەى خوا قەسەم وات نەکردایە تۆز و گەردم دەبردى به ئاساندا، بەلام چى بکەم؟ ئیستا تۆ منت کرد به دایكى خۆت و پىم بلنى له چى عەودالنى، کورم، و به دواى چیدا ویلی؟» کورەش دەلى: «دەچمەوه بۆ مالى باوکم.» دیوه دەلى: «کورم،

ba bâshî nâzânim به باشى نازانم; *haz-kirdin* to like; *haz-kirdin* to unload; *bâr-khistin* خستن ئىشک گرتن; *bâyakh-dân ba* to pay attention to; *bâyakh-dân* به; *'I don't think it's good'*; *eshik-girtin* to keep watch; *nîwashaw* midnight; *wak bâ u borân* وەک با و بۆران; *begâna* stranger; *dawr u makân* دور و مەکان; *toz u gard* تۆز و گەرد; *ke who?* کى; *asmân sky* ئاسمان; *sar i bâwkîawa* on his father's side; *nawa race* نەوه; *hat-keshân* to draw a dagger; *dam u das* straightaway; *lît* nose; *khistinâ tûrakayêkawa* to stuff in a sack; *toorê kîyêkewê*

pât پال کەوتن; *dat a dew* demoness; *le dâ-royshtin* to set off; *le dâ-royshtin* لى دارۆیشتن; *nir-kândin* to recline; *mamik* breast; *râ-khistin* to spread out; *te-parîn* to pass by; *te-parîn* تىپهړین; *dar-chûn la dast* to escape the clutches; *bâtdâr & c.* this “jingly” phrase (‘I have broken the wing of any bird that has come, and I have broken the horseshoe of any horse that has come’) is based on a Kurdish proverb (نالدار هاتووە نالى پەراندووە، بەلدار هاتووە بەلى وەراندووە) and seems to be a sort of demonic chant, like the giant’s “fee fi fo fum” in English fairytales. In Iranian fairytales demons usually announce their approach with some sort of chant.

READINGS

ريگای مالى باوكت هيچگار سهخت و ههلهت و پر له مەترسى يه! له فلانه شوين تووشى فلانه سهغله تى دىيت و له فيساره شوين تووشى دهردى سهري يهكى وا ده بى. « به كورتي ههموو كوسپ و ناخوشى يهكى ريگاي بو دهكا و پيوسته نه مئيش چى بكا و چى نهكا! »

پاشان كوره و خوشكه زاكهى دهرؤن. ماوه يهكى زور دهرؤن تا دهگه نه نزيك شارنيك و له قهراخ شاره وه خيوته ههلهدهن و تهوجا به نيازى كهل و پهل و شتى پيوست كرپن دهچنه ناو شار و دهروانن خهلك ههموو مات و خه مبارن و دهليى خولى مردوو يان كراوه به سهردا. ته مانئيش هوى ته م حال و وهزعه له يهكيك دهرسن و ته وئيش له وه لامدا دهلى: « ته ژديها يهك بهرى سهرچاوهى ناوى شارى لى گرتووين و ههموو روژى ده بى كچيكى بو براز ئينينه وه و بوى بيهين بيخوات، دهن، نايه لى دلؤينيك ئاومان بو بيت و له تينواندا دهخنيكين. وا سبه ينيش نورهى كچى پاشايه و ده يني خهلكه كه له چ حاليكدان. »²

ته مانئيش به خه م و خه فه تىكى زوره وه دهگه رينه وه بو خيوته ته كهى خويان. نيوه شه وه كوره بچكول به دزى خاليه وه بو سهرچاوهى ناوه كه داده كشى و له وى دهنگ له ته ژديها دهكا و دهلى: « كافر، خوتم له بهردا راگره! » كوره چوونكه له نه وهى ديوان

² *dakhilitim* I beg you; *firyâ-kawtin* to assist; *ba dîza* surreptitiously; *la pishtawa royshtin bo* to go behind the back of; *be awat* (+ subj.) without; *khistinà dam* to put in the mouth; *mizhîn* to suck; *ziyân* harm; *ba kuř i khoy* as her own son; *râz* secret; *dirkândin la lâ* to disclose to; *raçhelê kin* *râ-chitakîn* to be startled; *âdamî* human; *qasam* oath; *awdât* wandering; *wet ba dwâ i ... dâ* looking for; *hejgâr* extremely; *sakht* difficult; *hatat* dangerous; *kosp* difficulty; *matirsî* fright; *saghatî* confusion; *fîsâr* such-and-such; *pewîst* necessary; *nâkhoshî* unpleasantness;

qarâkh outskirts; *khewat hat-dân* to pitch a tent; *kal u pal* paraphernalia; *křîn* to buy; *khambâr sad*; *khoy* *mir dî* see note 1 on p. 115; *waz* 'situation'; *nâyete* = *nâhele* (< *heshtin*); *la tînuân' dâ khinkân* to choke from thirst.

SORANI KURDISH

دهبێ هیز و گۆرێکی بێ شوماری دهبیت و ههڵدهکیشیتته شمشیر و ئەژدیها لهت و پهت دهکا و ههر لهویدا شمشیرهکهی دهچهقینیتته زهوی بهکهدا و تهلهسمی ئهوهی به سهردا دهخوینتی که له خوی زیاتر کهس بوی ههلهکه ندریت و ئهوجا دیتهوه بۆ لای خالی و دهخهوی.¹

بۆ سبهینتی ههموو خهڵکی شار دهچن بۆ سهراچاوهی ئاوهکه بۆ ئهوهی خواحافیزی به کجاری له کچی پاشای شارهکهیان بکهن. لهوێ تهماشنا دهکهن: ئەژدیها لهت و پهت کراوه. ئیدی له شاردا له ههموو مال و کووچه و کۆلانیکیدا دهبێ به ئاههنگ و شای لوغان و جارچی به شاردا جار دهدا که ههر کهسیک ئهم ئازایهتی و پالنهوانیتی بهی نواندوو به بیته پاشا خهلاتی دهکا، بهلام ههر کهسی خوی ههلبکیشایه و لافی ئهوهی لی بدایه که ئهم کارهی کردوو دهبوا به شمشیرهکهی له زهوی دهرهینایه، بهلام هیچ کهسیک لهوانه بۆیان دهرنههات. ئههجار به پاشایان راگهیاندا که «کهسه له شاردا نهماوه نه بهته ئیره، تهنیا دوو کهس نهبن له پهڕی شارهوه خیهوتیان ههلهداوه و نازانری باوک و کورن، بران، چین.» پاشا ناردی به شوینیاندا و له ریگا کوره بچکۆل به خالی وت: «بلی من ئهم کاره کردوو» و ئهوجا تهلهسمی دهرهینانی شمشیرهکهشی پی وت. بهم جۆره کاتی چوونه دیوانی پاشا خال وتی: «جهنابی پاشا، من ئهم ئەژدیهایهیم کوشتوو» و بۆ بهلگه و سهلهاندنی قسهکهیشی چوو شمشیرهکهی دهرهینا. پاشا زۆر ریزی لی نا و پیی وت: «چی ئارهزوو دهکهی؟ له پاره، له مال، له زیر و جهواهرات چهند دهبهی، بیبه.» لیره دا خوشکه زاکهی چپاندى به گویدا و وتی: «بلی، پاشا، من له مالی دنیا هیچ ناوی و تهنیا گولیکی باخچهکهتم دهوی.» کاتی کوره ئهم قسه به کرد پاشا دهسبهجی تیگه یشت و کچهکهی خوی لی ماره کرد. ئهوجا به

¹ *khafat sorrow* خهفت; *ba diz i unbeknownst to* داکشان; *dâ-kishân to creep up*; *kâfir infidel* کافر; *kho râ-girtin labar ...dâ to stand up against*; *da...* له بهر... *gôr strength* گۆر; *bashumâr untold* بێشومار; *shimshîr sword* شمشیر; *chaqânâ zawiakâ'dâ to stick in the ground*; *talasm-khwendin ba sar'dâ to cast a spell over*; *la khoy ziyâtir other than himself* له خوی زیاتر; *hañ-kandrân bo to be pulled out by*.

READINGS

تفاق و تەدارەکیکی پاشایانەوه بە ریی خستەن بۆ ولاتی باوکی کۆرە.^۱
 ماوهیەکی زۆر رۆیشتەن تا گەیشتنە شارێک. تەماشایان کرد: هەموو خەلکی شار
 کۆ بوونەتەوه و باز گەردانە بۆ هەلبژاردنی پاشایەکی نوی چونکە پاشای پێشوویان
 فەرمانی خۆی بە جی هینابوو و مردبوو. بازیش بنیشتایەتە سەر هەر کەسیکەوه ئەو
 کەسە دەبوو بە پاشا. ئەمانیش چوون لە پەری خەلکەکەوه وەستان و تەماشایان
 دەکرد. باز هەلدرا و کەوتە سوورانەوه بە سەر خەلکەکەدا و لە ناکوو نیشتنە سەر
 کۆرەوه. کاتی زانیان ئەم کاربایە غەریبە و خەلکی شار نیه، وتیان «باز بە هەلدادا چوو
 و با جاریکی دیکە هەلی دەینەوه.» بەم جۆرە سی جار بازیان هەلدا، و هەر سی
 جارەکی نیشتنە سەر کۆرەوه. ئەوجا تاجی پاشاییان لە سەر نا و لە سەر تەخت
 دایاننا. کۆرەیی خوشکەزاشی کرد بە وهزیری خۆی. ئەوجا هەلسا نامەیهکی نووسی بۆ
 باوکی که لە تا و دووری کۆرەکی هەر دوو چاوی کویر بووبوو. نامە که گەیشتنە باوک
 لە خوشیاندادا بەرچاوی روون بووهوه و چاوهکانی چاک بوونهوه و باوک و کۆر چوون بۆ
 لای یەکتەر و بە یەک شاد و شوکر بوونهوه.^۲

yekjārī final: یەكجاری; *khwâhâftî-kirdin la to say good-bye to* خواحافیزی کردن له;
jârchî جارچی; *shâi loghân* rejoicing: شای لۆغان; *koîân street* کۆلان; *kûcha lane* کووچه
herald; *jar-dân* to proclaim: جار دان; *nwândin* to carry out: نواندن; *lâf-dân* to
claim; *dar-henân* to pull out: دەرھینان; *râ-gayândin ba* to report to: راکەیانندن بە;
kas namâwa nayetâ era no one is left to come here (see note 3 on p. 124);
janâb جەنابی پاشا; *dîwân* دیوان; *nârdin ba shwen...dâ* to send for: ناردن بە شوین...دا.
i pâshâ your majesty; *rez-nân la* to show respect: ریز نان لە; *ârazû-kirdin* to
wish; *pâra* money; *er* gold; *zîr* زیر; *er* gold; *er* gold; *er* gold; *er* gold;
chipândin to whisper; *chipândin* to whisper; *chipândin* to whisper; *chipândin* to
whisper; *mât i dînyâ* worldly wealth; *mât i dînyâ* worldly wealth; *gut* گول; *gut* گول;
bâkhcha garden; *te-gayshtin* to understand; *tifâq* تفاق; *tadârak* تەدارەک;
tadârak provisions; *pâdishâyâna* پادشایانە regal.

ko-bûnawa to be gathered; *ko-bûnawa* to be gathered; *ko-bûnawa* to be gathered;
bâz-gardân to send a falcon aloft; *bâz-gardân* to send a falcon aloft;
hat-bizhârdin to choose; *hat-bizhârdin* to choose; *hat-bizhârdin* to choose;
farmân i فەرمانی خوا بە جی هینان; *farmân i* فەرمانی خوا بە جی هینان;
khwâ ba je hênân to obey God's command, to die; *khwâ ba je hênân* to obey God's
pař edge; *pař* edge; *pař* edge; *pař* edge;
hat-dirân to be sent up (falcon); *hat-dirân* to be sent up (falcon); *hat-dirân* to be
sûrânawa to circle around; *sûrânawa* to circle around; *sûrânawa* to circle
la ئە ناکو; *la* ئە ناکو; *la* ئە ناکو;
nâkâw suddenly; *nâkâw* suddenly; *nâkâw* suddenly;
tâj تاجی پاشایی; *tâj* تاجی پاشایی; *tâj* تاجی پاشایی;
ba hata'dâ by mistake; *ba hata'dâ* by mistake; *ba hata'dâ* by mistake;
gharîb غەریب; *gharîb* غەریب; *gharîb* غەریب;
la sar takht dâ-nân to put on the throne; *la sar takht dâ-nân* to put on the throne;
la sar takht dâ-nân to put on the throne;
wazîr وزیر; *wazîr* وزیر; *wazîr* وزیر;
tâw dûrî pain of separation; *tâw dûrî* pain of separation; *tâw dûrî* pain of
nâma letter; *nâma* letter; *nâma* letter;

SORANI KURDISH

(٩) ئەحمەد پاشا

محمد حەمە صالح توفیق

دەگیرنەووە کە لە زەمانی خۆیدا پاشایەك دەبێ. تاقە کۆریکی دەبێ. ناوی ئەحمەد دەبێ. کە کۆرە گەورە دەبێ و دەستی دار دەگرێ، داوا لە باوکی دەکا ئەسپێکی چاکی بۆ پەیدا بکا. باوکیشی دەلێ: «کۆرم، ئەووە رەوگە ئەسپ و ماینە. برۆرە ناویان و یەکیك بە دلێ خۆت هەلبژیرە.» کۆرە دەرواته ناو رەوگ و دەست دەخاتە سەر پشستی هەر ئەسپیان. ماینیک خیرا پشت دادەنەوێتی. کۆرە چوووەو بۆ لای باوکی و مەسەلەکە تیگەیاندا. ئەویش وتی: «کۆرم، هیچ دادی تو نادا. ماینە بەحرێ نەبێ کە ئیستا ئاووسە. وریای بە: هەر وەختیک زا، دەرواته قەراخ دەریا و نۆماکە ئی فری دەدا. لەبەر ئەووە تۆ دەبێ شالینەیهك بەی. کە زا، بیگری بە پاشەلیهوە و نەیهلی نۆماکە بکەوێتە دەریاوە.» بەم جۆرە کۆرە نۆمای ماینە بەحرێ هینایە مألەووە و بەخیوی کرد تا وای لێهات کەوتە ئالیک خواردن.^٢

جاریکیان ژنی پاشا، کە باوەژنی کۆرە بوو و دەمیک بوو شەیدای بوو بوو و دەیویست دەستی لەگەڵ تیکەل بکا، ناردیە شوینی بە ناوی بانگهێشتنی بۆ کردنەووە. لەم کاتەدا نۆما بەحرێ حیلکاندی و وتی: «نەخەلەتیی بە قسەئەو ژنە بکە. هەر کە حیلکاندم پێیەکت لە کەوشا بیئت و ئەو پیکەت نەکردی بە جینی بیلە و وەرەووە و خۆت نەدەئە بە دەستەووە.» کاتی کۆرە چوووە لای ژنە و نیازی خۆی لا ئاشکرا کرد، کۆرە یەکسەر هەلسا و ژنە لە دواوە گرتی، بەلام بێ سوود بوو. ئەوجا ژنە چوووە لای میردەکەئە و پێی وت ئەحمەد کاریکی وای کردووە. پاشا ناردیە شوین وەزیر و حال و

barchâw rûn-bûnawa to be delighted; *yektir* each other; *shâd u shukr* بونەووە و شوکر *shâd u shukr-bûnawa* to rejoice at seeing someone from whom one has been separated.

^١ لە محمد حەمە صالح توفیق، «چیرۆکی بەر ناگردانی کۆردەواری» یەووە وەرگیراوە. *asp* horse; *rawg* herd; *hat-bizhârdin* to select; *pisht* back; *mâyin* mare; *dâ-nawândin* to lower; *masala te-gayândin* مەسەلە تیگەیانندن; *bahrî* merhorse, a fabulous horse common in Iranian folklore; *âwus* pregnant; *wiryâ-bûn* وریا بوون; *zân* to give birth; *qarâkh* edge; *daryâ* sea; *nomâ* colt; *fiře-dân* فری دان; *shalîne* شالینە; *pâsha* hind leg; *âlik* fodder.

READINGS

مەسەلەى بۇ گىرپايەوۋە. ۋەزىر ۋى: «پاشام، ئەگەر ئىكەت لە دوۋە جەلە كانى درائى، ئەوۋە ئىشى خۇيەتى. ئەگەر لە پىئشەوۋە درائى، ئىشى كورەكەتە.» پاشان دەرکەوت كە پىلاننى ئىكەتە.^۱

بۇ رۇژى دوۋەم ئىكە دوۋبارە بانگەئىشتى كورەى كورد و دىسانەوۋە نۇما بەحرى حىلكاندى و پىسى ۋى: «ئەحمەد، نەكەى لە سەر جىگەكەى دانىشى. ئىكەتە دەروئىشىكى راسپاردوۋە ئەزىپايەك بجاتە ژىر جىگەكە و كە دانىشتى پىئشەوۋە دەدا و دەتكوزى، بەلام نەكە پاكە و هىچى لى نەكراۋە: بىخۇ.» كورە رۇيشت، بەلام ھەرچىچكانەوۋە نەكەى خوارد و گەراپەوۋە.^۲

بۇ رۇژى سىپەم ئىكە ژەھرى كورە خواردنەكەوۋە و دىسان ناردىە شوئىن كورەدا. نۇما بەحرى ئەمجارەش حىلكاندى و ۋى: «ئەكەى نەكە بچۇى. ژەھرى تى كوردوۋە و دەسبەجى دەتكوزى. توۋلەيەك لەگەل خۇت بىە.» كورە توۋلە سەگەكەى لەگەل خۇى برد و كەمىك لەو خواردنەى داىە و يەكسەر توۋلە ھەلۋەرى و رەق ھەلات.^۲

بۇ رۇژى ئايندە ئىكە لە جىگەى كورەكەدا لە ژىر رايەخەوۋە فەرمانى دا چالىكىيان ھەلەكەند چل گەز قوۋل بىت و لە بنى چالەكەدا شىشى ژەھراۋى چەقاند و ئەمجار

^۱ *bâwazhin* stepmother; *damèk* a while; *shaydâ-bûn* to be enfeathered with; *bângheshthin-kirdîn bo* to invite; *hîlkândin* to laugh in peals; *khatâtân* to be deceived; *peyêkit la kawsh'â bet u aw pekât nakirdibe ba je'y beta* 'let one of your feet be in your shoe, and keep the other foot, which you haven't put in your shoe, in its place,' i.e. be firm in your resolve; *kho dân ba dastawa* to let oneself fall into s.o.'s clutches; *la dwâwa girtin* to grab from behind; *besûd* futile; *dîrrân* to be ripped; *îsh* deed; *dar-kawtin* to realize; this part of the story is taken from the Koranic legend of Joseph and Zulaykha, Potiphar's wife, but the narrator has confused the details: in the Koranic version it is Joseph's garment that is examined, and if it is torn from behind, Zulaykha was the aggressor; if torn in front, Joseph was the aggressor (see Koran 12:26f.).

^۲ *dûbâra* once again; *dîsânawa* once more; *darwesh* dervish; *râ-spârdin* to charge; *azhîhâ* serpent; *nân* food; *pâk* unadulterated; *harchîchikânawa* no matter what they did.

^۳ *zahr* poison; *tûla sag* puppy; *hat-warîn* to fall down; *raq-hatâtin* to go stiff.

SORANI KURDISH

ناردی به شوین کوره دا. نوما به حری حیلکاندی و مهسه له که ی لئ گه یاند و ئه بچاره ش کوره دهر باز بوو.^۱

پاشان ژنه پاره یه کی زوری دا به هه کیمیک و ریککه موت له گه لئ که خوی بکاته نه خۆش و پاشان هه کیم بلئ ئه گهر گوشتی نوما ی به حری نه خوا، چاک نابیته وه. به م جوړه ژنه خوی نه خۆش خست و پاشا ناردی به شوین هه کیمدا و له پاش تهماشا کردن ئاموزگاری ئه وهی کرد که ده بی گوشتی نوما ی به حری بخوا، دهن چاک نابیته وه. ئه و جا پاشا ناردیه شوین ئه حمده و وتی: «رۆله، تۆ باوه ژنت خۆش ده وی یان نوما به حری؟» کوره ش له وه لامدا وتی: «بابه، من باوه ژنم به هه زار نوما به حری ناگورمه وه. با سه ری به رین، به لام با له پیشدا تاوئیک سواری بم و ده ورانیکی پی بکه م.» هه رکه ئه حمده سواری ببوو، نوما به حری بالئ لئ پهیدا بوو و هه لیگرت و رۆیشت تا گه یشتته قهراخ دهر یا یه ک و ئه وهنده ی بلئیی یه ک و دوو په رینه وه و رۆیشتن. له ریگا کوره په ریکی جوانی به رچاو که وت. نه بخوی، نه بکه ی، هه ر تهماشای ئه و په ره بکه ی، ئه وهنده جوان و ورشه دار بوو. نوما به حری وتی: «ئه حمده، دامه به زه! ئه م په ره تووشی گنجه لیکمان ده کا.» سوودی نه بوو. ئه حمده دلئ لئ چوو و هه لیگرت. ئه و جا له پاش رۆیشتنیکی زور گه یشتنه شاریک و له په ری شاره وه لایان دا خانیک.^۲

گمز gaz; چل chil forty; هه لکه نندن hat-kandin to dig; چال châ pit; رایه خ^۱ râyakh rug; شیش shîsh stake; چه قانندن chaqândin to stick up-right; دهر باز بوون darbâz-bûn to be saved.

ریک که وتن له گه ل rek-kawtin lagat to conspire with; گوشت gosht meat; خۆش ویستن khosh-wîstin to love; رۆله rōta son; گورینه وه به gořînwawa ba to exchange for; تاور tâw turn, circuit; ده وران کردن به dawrân-kirdin ba to take a turn on (a horse); هه رکه harka as soon as; دهر یا qarâkh edge; بال پهیدا بوون له bâl paydâ-bûn la for a wing to sprout on; داریا daryâ sea; «jack-rabbit» barchâw i ... که وتن pař feather; په ر pař to take off; په رینه وه pařînwawa to take off; «na bikhoy, na bikay &c. see note 1 on p. 122; دله چون له gechat dispute; دا به زین dâ-bazîn to get off; ورشه دار wirshadâr colorful; خان khân inn; دله چون له dît chûn la to be infatuated by;

READINGS

ماوہیہ کی پی جوو. مقومقو کہوتہ ناو شارہوہ کہ کورپکی وا شوخ و شہنگ ہاتوہ و پورپکی جوان و نہخشین وا بہ سہریہوہ و ہەر له کورہ پاشایان دہچی. قسہ و باس گہیشته پاشای ئەو شارہ و فہرمانی دا کورہیان بردہ خزمہتی، و چونکہ زور ہلکہوتوو و نہجیبزادہ بوو، پاشا کردی بہ وەزیری خوی. وەزیرہکانی تری پاشا ہہموو بوون بہ دەرہکی و ئەو بہ مالہکی و لەبەر ئەوہ کہوتنہ رقہبہرایہتی لەگہلیدا و ئیرہییان پی دہبرد. رۆژیکیان لە دیوانی پاشادا باس ہاتہ سہر باسی پەرہکە و وەزیرہکان وتیان: «ئاخو، ئەم پەرہ خوی وا رہنگینہ، خاوەنی چون بیت؟ جہناپی پاشا، ئەم کورہ کہ بتوانی ئەم پەرہ پەیدا بکا دەشتوانی خاوەنی وەدەست بئنی.»^۱

بہم جۆرہ پاشایان خستہ سہر کہلکہلہی پەیدا کردنی خاوەنی پەر بہو ہیواہی ئەحمەد لە ناو بچی و شوینیان پی لەق نہکا. پاشا ئیستہرہمی لە کورہ کہ کرد کہ بوی پەیدا بکا. ہەرچہندہ کورہ وتی «من لە ریگا دۆزیومہ تہوہ»، کہلکی نہبوو. بویہ چوو بۆ لای نوما بہحری و وتی: «دہستم دامینت، ریگاہکم بۆ دابنی.» نوما وتی: «نہموت ہلہی مہگرہ سہریشہمان توش دہکا؟ کہ وا بوو برۆ بۆ لای پاشا و بلئی حوشتریک دہوی بہ باری گہنمہوہ.» بہم جۆرہ ئەحمەد بہ سواری نوما بہحری حوشتر و باری دا لەبەر و رۆیشت. ماوہیہکی زور بہ ریگاوہ بوو تا گہیشته شوینیکی و لەوی نوما بہحری وتی: «ئہحمەد، من لیرہدا دہوہستم و نایہم. تۆ بچۆ سہر ئەو گردۆلکہیہ حوشترہ کہ سہر برہ و گہنمہ کہ برژینہ بہ دہوریدا و خویشت سکی حوشترہ کہ ہلدرہ و بچۆ ناویہوہ. پەلہوہر و مہلی دنیا لەو گہنمہ دہورووژین، و لای نیوہرۆوہ شای مہلان دی دہنووی دوان لەگہنمہ کہ دہدا. تۆ لەو کاتہدا ناوی خوا و پیغہمہر بینہ و دہست بہ، قاچی بگرہ و بہری مہدہ و ئاگات لە چاوت بی نہیکہبتہوہ. دہنا مہل

^۱ *nakhshîn* نہخشین; *shokh u shang* شوخ و شہنگ; *miqomiqo* مقومقو; *colorful* سہر; *sar head* چوں له; *chûn la* to look like; *birdinâ khizmat* بردنہ خزمہت; *bring before*; *halkawtû* ہلکہوتوو; *najibzâda* نہجیبزادہ; *aristocratic*; *bûn ba darakî* to be out "in the cold"; *bûn ba mâtakî* to be "in"; *erâyî-birdîn ba* to be jealous of; *riqabarâyati* رقہبہرایہتی; *spiteful rivalry*; *chon* چون; *khâwan* خاوەن; *ah?* *rangîn* رنگین; *colorful, beautiful*; *wa dast henân* وەدەست ہینان; *dashtwâne* he could also; *to get hold of*.

SORANI KURDISH

چاوت دهر دینن.^۱

بەم نەخشە یە ئەحمەد شای مەلانی هینا و خستیە قەفەزەو و بردیە بەردەمی پاشا و مەل رۆژی دوو سی جار بە خوشترین ئاواز دەخویند. ئەحمەد ئەوەندە تر لای پاشا خۆشەویست بوو. وەزیرەکانیش خەریک بوون لە داخ و خەفەتدا دەتەقین. بۆیە کەوتنە ریکخستنی پیلانیکی تر. هەموو رۆژی لە دیوانی پاشادا باسیان هەر باسی جوانی و شوخ و شەنگی کچی شای پەریان بوو تا وایان لە پاشا کرد گرفتاری تیری ئەشتی بی و شەو و رۆژ لە مەراقی چۆنیەتی دەسکەوتی ئەم کچی شای پەریاندا بی. ئەمانیش کە بۆ هەلیکی وا دەگەران، بۆ ئەوەی ئەحمەدی پی گرفتار بکەن، چوونە بن کڵیشە ی پاشاوە و وتیان: «جەنابی پاشا، ئەم کورە کە بتوانی شای مەلانت بۆ بیئیتە ئێرە، دەتوانی کچی شای پەریانیشت بۆ بەدەست بیئێ.» ماوەیەکی زۆر ئەم قەوانەیان خویندە گوئی پاشادا تا رازیان کرد و ناردی بە شوین ئەحمەددا و پیتی وت: «ئەحمەد، ئەمجارەیان دەبی چچی کچی شای پەریانم بۆ بیئێ و ئەم کارە بە تۆ نەبی بە کەس ناکرێ. ئەحمەد هەرچەندە وتی «پاشا، ئەمە لە توانای مندا نیە و پیم ناکرێ»، بەلام هیچ سوودیکی نەبوو و پاشا وتی: «ئەحمەد، تۆ کە توانیت شای مەلانت بۆ من پەیدا کرد، هەر بەم شێوەیەش دەتوانی کچی شای پەریانم بۆ بیئێ، و ئەگەر ئەم کارە نەکە، لە ملت دەدەم.» ئەحمەدیش خەم دایگرت و چوو بۆ لای نۆما بەحری و حال و مەسەلە ی تێگە یاند. ئەمیش وتی: «کاتی خۆی ئامۆزگاریم نەکردی پەرە کە هەل مەگرە

¹ *khistinà sar* to put into someone's head; *katkata i* craving for; شوین لەق *la nâw chûn* to disappear; لە ناو چون *b' aw hîwâyât* in hopes that; بەم هیوا یە *îstaram-kirdin ba* to plead with; ئیسخەرم کردن به *shwen laq-kirdin ba* to displace; کردن به *dozînwawa* to discover; دۆزینەو *regâ dâ-nân bo* to show the way; دیگا دانان بۆ *hushtir* حوشتەر; *tûsh-kirdin* to involve s.o. in s.th.; توش کردن *saresha* سەرئیشە *labar* لەبەر دان *ba swârî i* mounted on; بە سواری *ganim* گەنم *bâr* بار *girtoḥka* گردۆلکە *rizândin* رزاندن *sar-bîrîn* سەر برپین *hat-dîrîn* هەل درپین *ba dawr...dâ* around; بە دەور ... دا *palawar* پەلەوەر *wirûzhân* وروژان *mal* مەل *nîwawo* نیوەرۆ *danûk* دانووک *nâw i ... henân* ناوی ... هینان *diwân* دوان *payghamar* پە یغە مەر *dast-birdin* دەست بردن *qâch* قاچ *bar-dân* بەر دان *châw dar-henân* چا و دەر هینان *to pluck the eye out*.

READINGS

و تووشى به لايه كيان دهكا؟ ئىستاش چار نيه و برؤ بلى تدارهكى سه فهرم بو ناماده بكنن و دهرؤين.»^۱

به م جوره ئه حمده پهرپيه كولى نوما به حرى و وهك با بوى دهرچوو. زور يان كه م رويشت كهس نازانى خوا خوى نهين تا گه يشته شوينيك كه قلايچه يهكى به سه ر گريديكه وه لي ره ديار بوو. نوما به حرى وتى: «ئه حمده، به ختت هه لساو ه. ئىستا كچى شاي پهر يان له و قلايچه دا خه وى چل شه و و چل روزه دهكا و له سه ر لاي راست خه و تووه و به نه خونه كه ي چل گريي لي دراوه. هه ركه سى ئه و چل گريي به بكا ته وه ئه و له عه رش و قورش ماره ي له و هاتووه. جا خوت و به ختت، پليت بزاني، هه ر به ئايشكى ده تليشينيته وه.» ئه حمده وتى: «به ئيزنى خوا دهرؤم»^۲

و له وى بوى ريك كه وت، هه ر چل گريكه ي شل كرده وه و كچه به ناگا هاته وه و به سه ر سورمانه وه وتى: «چون ئه مه ت كرد؟ من بالدار هاتووه بالم شكاندووه و نالدار هاتووه نالم شكاندووه.» ئه حمده وتى: «به خوا، خوشت ين و ترشت ين، من كردوومه» و ناچار كچى شاي پهر يان وتى: «كه واته من له عه رش و قورش ماره له

بردنه به رده مى *nakhsha plan*; خستنه قه فه زه وه *khistinà qafazawa to put in a cage*; *birdinà bardam i to take to*; *âwâz* ئاواز; *awanda i tir so much more*; *taqîn to* خوشه ويست *khoshawîst beloved*; *dâkh* داخ; *khafat* خه فه ت; *taqîn to* شوخ و شه *kwânî beauty*; *pîlân rek-khistin to hatch a plan*; *jwânî* جوانى; *wâ kirdin la (+ subj.) to* رگى *shokhushangî elegance*; *parî peri, fairy*; *la marâq i ...dâ bûn to wonder*; *convince to*; *giriftâr smitten*; بوون *bo hal* بو هل گران *das-kawtin to be captured*; چونيقي *chonetî manner, how to*; *giriftâr-kirdin ba to entangle in*; چونه بن *qawân* قه وان خويندنه گوينى *...dâ to dupe*; *chunà bin kitesha i ...awa to dupe*; *khwendinà gwe i ...dâ to harp on s.th. into s.o.'s ear*; *râzî-kirdin to convince*; *la mil dân to behead*; *kham dâ-girtin for grief to afflict*; *âmôz:hgârî-kirdin to advise*; چار *châr remedy*.

قه لايچه *wak bâ like the wind*; وهك با *koł back*; *parînà to leap onto* پهرينه^۳ *qatâycha* fortress; *gird hill*; *bakht* به خت *bakhtit hałsâwa* به ختت هه لساو ه; *banakhun drawstring*; *râst right*; *gre-kirdinawa to untie a knot*; *gre-dirân la for a knot to be tied in*; *la 'arsh u qursh 'by God's throne and footstool' (an oath)*; *zânîn ba to be aware of*; *ânîshk* ئايشك *pitîshândinawa* پليشانده وه *ba îzn i khwâ by God's leave*.

SORANI KURDISH

تو هاتووو. «ئەوجا گەنج و جەواھیری خۆی کۆ کردوو و کەوتە تەك ئەحمەد و هاتن بۆ لای پاشا. کچی شای پەریان وتی: «دەبی خێوەتیکم لە دەرووی شار بۆ هەلبەدن چونکە من تا چل روژ مارەم لە پاشا نایە.» لەو ماوەیدا پاشا ئارامی لێ برا و سووبی بوو و مرد. دواپی ئەحمەد خۆی بوو بە پاشا و کچی شای پەریانی گواستەووە.^۱

پاش بە یینیک ئەحمەد پاشا یادی باوکی زۆر بێ تاقەتی کرد و فەرمانی دا تەدارەکی لەشکر و سپا ریکخرا و رویشت لە نزیک شارەکەیی مانی باوکی خێوەتی هەلدا. وەزیر بە هەلەداوان گەیشتنە لای پاشا و وتی: «جەنابی پاشا، چی بکەین؟ وا لەشکر و سپای بیگانه شاریان ئابلوقە داو و دەیکرن.» پاشا، کە لە تا و دووری کۆرەکەیی هەر دوو چاوی کوێر بوو و و ژنەکەشی کە بە ناحەق کۆرەیی رەهەندەیی و لاتان کرد گول بوو، وتی: «جا با لەشکری بیگانه شار داگیر بکەن. من تازە بە تەمای چیم؟ وا خۆم کوێر بووم و ژنەکەشم گول بوو.» ئەوجا کۆرە هاتە لای باوکی و وتی: «پاشا، تۆ کیت هەبە و بۆ چی وات لیهاتوووە؟» پاشایش حال و مەسەلەیی تەرفەنە بوونی کۆرەکەیی بۆ گێرایەووە و وتی: «کۆرم، ئەووە کلیلی شار و تۆ بێ بە نیشتنە جیبی من. من تازە کۆری خۆم بە چاوی ناییم و وا دەبینی زەلیل و مزەحیل دانیشتوووم.» ئەحمەد دلێ گەرم بوو و وتی: «بابە، من کۆرەکەیی خۆتم!» ئەوجا بەسەرھاتی خۆی لە غەریبی بۆ گێرایەووە و باوک دەسبەجێ چاوی چاک بوو و لەگەڵ کۆرەیدا بە یەك شاد و شوکر بوونەووە.^۲

بە ئاگا: *shil-kirdinawa* to loosen; *rek-kawtin* to go smoothly; ریک کەوتن^۱ بە ئاگان *ba âgâ hâtin* to come to consciousness; *bâtdâr* &c. see note 1 on p. 129; *ganj* treasure; گەنج *khoshit be u tirshit be* whether you like it or not; خوشت بێ و ترشت بێ ئارام بران *kawtinà tak* to sit behind (on a horse); کەوتنە تەك *jawâhîr* jewels; جەواھیر *ârâm bîrran la* to lose patience; بوونەووە *swe-bûnawa* to pine away; گواستەووە *gwâstinawa* (gwez-) to take to wife.

^۲ *pâsh baynêk* after a while; یاد *yâd* memory; *betâqat-kirdin* to make anxious; *lashkir* troops; لەشکر *sipâ* army; سپا *rek-khîrân* to be mustered; *hatadâwân* haste; هەلەداوان *begâna* foreign; بیگانه *âbloqa-dân* to lay siege to; تا و دوری *tâ u dûrî i* painful separation from; بە ناحەق *ba nâhaq* unjustly; داگیر *rahanda-kirdin* to make wander; گول بوون *gul-bûn* to contract leprosy; گول بوون *tarfana-* تەرفەنە بوون *tamâ* desire; تەما *tâza* anymore; تازە *dâgîr-kirdin* to capture; داگیر

READINGS

(۱۰) من و مه‌م و زینی خانی

هه‌ژار^۱

له پاش ئه‌وه‌ی وه‌رگیرانی مه‌م و زین به موکریانی چاپ و بلا و کرایه‌وه، برا و خوشکافی و یژه‌هوان، که به سۆرانیان ده‌زانی، خویندیانه‌وه و تا راده‌یه‌ک ده‌گه‌ل به‌ره‌مه‌که‌ی خانی بونه ئاشنا... کاره‌که‌میان لا په‌سه‌ند بو، شانازیم به به‌ختم ده‌کرد که توانیوم به پیی توانای هه‌ژارانهم، ئه‌و ده‌سته خوینده‌وارانهم به مه‌م و زین ناساندوه.^۲

به‌لام هیندی کهس له‌وانه‌ی کرمانجی به‌که‌یان نه‌دیو، یان دیویان به‌لام باش تیی نه‌گه‌ییون، له‌باتی په‌سندی خانی، ئافه‌رینیان له من ده‌کرد... ته‌نانه‌ت هه‌ندی دلساده‌ی واشم ده‌دین، که له روی منا ده‌یانگوت: تو خانیت زیندو کرده‌وه، — خودا تۆبه —!! گرو‌ت له خانی برده‌وه!! ئای له‌و کوفه‌ی به‌ده‌م ئه‌مانه‌دا ده‌هات!! بر‌وا بکه‌ن له‌و جو‌ره‌گفته تفتانه و، له‌و فه‌رمایشته مفتانه... له شه‌رمان و له عه‌یبه‌تان ده‌توامه‌وه... خواجه، ئه‌و په‌له‌ی بوختانه، چۆم لیخه ده‌یته‌وه؟! کی هه‌یه بۆم بسپه‌یته‌وه?^۳

bûn to be lost; *kilîl* key; *nîshtaje* successor; *zalîl* miserable; *mizmahîl* deprived; *basar-hât* adventure; *gharibî* exile; *châk-bûnawa* to be healed; *ba yek* together.

^۱ له هه‌ژار، «ئه‌حمه‌دی خانی: مه‌م و زین» (Paris: Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, 1989), ل ۱۳-۱۴ وه‌رگیراوه.

Mam u Zîn is an epic poem written by Ahmad Khânî at the end of the 17th century. Hazhâr does not use the double *wâw* for *û* (which has been added in the vocabulary in the notes); otherwise his spelling is consistent with normal usage. His highly idiosyncratic punctuation is reproduced as is.

چاپ *wargeřân* translation; *mukriyânî* the Mukri dialect of Kurdish; *châp-kirân* to be printed; *bitâw-kirânawa* to be published; *tâ râda* degree: *wezhawân* literary; *barham* production, work; *bûnà* to an extent, to a degree; *âshnâ dagał* to become familiar with; *pasand-bûn lâ i ...* to be pleasing to; *shânâzî-kirdin ba* to take pride in; *bakht* luck; *twânâ* ability; *hazhârâna* paltry, miserable; *dast* group; *khwendawâr* reader; *nâsândin ba* to make acquainted with.

^۲ *te-gayîn = te-gayshtin* to understand; *labât i* instead of; *pasind* liking; *te-gayshtin* to understand; *labât i* instead of; *pasind* liking;

SORANI KURDISH

ویژدانی پر له په ژاره، ده گوئی دله هه ژاره که مدا سرتاندى: نینۆکی په نجهی خۆت بینه و ئالۆشی پشتت بشکینه. دهنه کس ده فریات نایه...^۱
 بریارم دا مه م و زینی شیخی خانى ده گهل موکریانیه که دا لیک پیلۆز کم، تا ویژدایم بسیتته وه و، خوینده وارانیش بزنانن که هه ژاره له ده ریای مه زن لاویچیکى له سه ره وه هه لینگاوه و، بۆ نمونه شانى داوه، زه ریا هه ر وه کو خوی ماوه، ئه وه ده ریایه مه له وانى زۆر بینه کیشى به بین و پشودریزی پى ده وى تا بگاته ته ختی بنى و، گه وه ره وه شارته وه کانی که ده راده و ژمار نایه ن، وه ده س که وى. خو تا کوردیش ئازاد نه وى، مه له وان و توژه ره وه ی وا زانا، کوا هه لده که وى خوی له قه ره ی خانى بدا؟!^۲
 چم کرد:

چوار مه م و زیم په یدا کرد... به چوار چاپان. به رانبه ر به یه کم کردن، زۆر ورد لیبان ورد بومه وه، له ئاکاما:^۲

âfarîn-kirdin la to applaud; *tanânât* especially; *handê* rather, somewhat; *dîtsâda naïve*; (د) گوتن *la rû i ... (d)â gutin* to say to someone's face; *khudâ toba* God forbid!; *zîndû-kirdinawa* to bring back to life; *giro-birdinawa la* to get ahead of; *ây oh*; *kufr* curse; *dam* mouth; *biřwâ-kirdin* to believe; *gift* speech; *tift* mouth-puckeringly sweet; *farmâyisht* compliment; *mift* free, without cost; *farmâyisht a mift* empty compliment; *sharm* shame, embarrassment; *aybat* fear; *twân* to want; *paťa* stain, spot; *bukhtân* slander; *siřînawa* to wipe clean.

wîzhân conscience; *pazhâra* sadness; *sirtândin* to whisper; *nînok* fingernail; *panja* hand; *âtosh* itch; *da firyâ hâtin* to come to help.

lek petoz kirdin to put an end to; *biřyâr-dân* to decide; *bîsetawa* for *biřasetawa* from *hasânawa* to rest; *daryâ* sea; *mazin* great; *lâwech* handful; *hatenjân* to draw water; *nimûna* sample; *shân-dân* to show; *zaryâ* sea; *malawân* swimmer; *bînakeshî* taking a breath; *bîn* breath; *pishû* breath; *takhtabin* bottom; *gawhar* pearl; *washârtû* hidden; *da râda u zhîmâr nahâtin* to be inestimable and uncountable; *wa das kawtin* to be obtained; *âzâd* free; *tozhar* researcher; *ânâ* knowledgeable; *kwâ* how (for rhetorical questions); *kho la qara i ... dîn* to approach.

wird-bûnawa la ورد بوونه وه له *barâmbar ba yek kirdin* to compare; به یه کم کردن^۲

READINGS

۱- چاپی هه‌ولیری مام «گیو»م هه‌ر زو‌قت کرد... ئەو مامۆستا خوا به‌خشیوه‌ش وه‌ک زۆر کوردی ئەم زه‌مانه‌ لای وابوه: هه‌ر وشه‌یه‌ک و رسته‌یه‌ک خۆی نه‌یزانی دیاره‌ به‌ غه‌له‌ت نوسراوه!! ئیتر رامان و دامانیک، وچانیک بیرلینکردنه‌وه ده‌کوله‌که‌ی ته‌رپشدا ناویکی نیه... ئەوا ئەو فت.^۱

۲- مه‌م و زینی چاپی مۆسکو که‌ خاتم (سیدا رۆزینکو) سالی ۹۶۲ به‌ راسپییری ئاکادیمی علمی یه‌کیه‌تی سوڤیه‌ت (نه‌شرخانا ئەده‌بیاتا رۆژه‌لاتی) به‌ شیوه‌خه‌تی عاره‌بی، ده‌گه‌ل وه‌رگی‌راوی روسی و، پێشخه‌به‌ریک چاپ و بلاوی کرده‌وه. به‌ داخه‌وه‌ من پێشه‌کیه‌که‌یم نه‌دیوه. به‌لام له‌ په‌راویزاندا، ده‌رئه‌که‌وی که‌ له‌ به‌ر چه‌ند نۆسخه‌ نوسراوه‌ته‌وه... دو به‌یت له‌ویدا هه‌بون که‌ له‌وی هه‌مزهدا نه‌بون.^۲

۳- چاپی هه‌مزه... له‌ پێشه‌که‌یدا نوسراوه: «مایسی سالی ۳۳۵» که‌ به‌رانه‌بر به‌ ۱۹۱۹ی میلادی‌یه، له‌ دواییه‌که‌شی نوسراوه: «ئه‌و کیتابا کو مه‌ ژنی استنساخ کری ۱۱۶۵دا، عه‌زیز کوری شیلر مام زیدی ئه‌یسی بو، خودا ره‌حما خوه‌ لی بکا».^۲

to scrutinize; له‌ ئاکاما *la âkâm'â* in the end.

qit-kirdin یت کردن; *har zû* very early on; *Hawlerî* a native of Arbil; هه‌ولیری خوا to eliminate; *mâmostâ* professor, teacher, a title accorded learned persons; خوا *khwâ-bakhshîw* the late; وشه *wisha* word; رسته *rista* sentence; *ghatat* error; *wichân* to pause; *dâ-mân* to be stymied; دامان *râ-mân* to contemplate; رامان *bîr-lekirdinawa* to think; بیر لیکردنه‌وه *nâwêkî niya* 'do not exist in his enlightened view'; فت *fit* the sound of spitting.

^۱ 962 is common Turkish usage for 1962; *Mosko* Moscow; *khânim* lady; سیدا *sedâ* Ms.; به‌ راسپییری *ba râsperî i* under the auspices of; *âkâdemî* academy; *ulûm* (spelled in Arabic) science; علمی *yekîatî* union; سوڤیه‌ت *sovyet* soviet; here *Hazhâr* replicates the Cyrillic spelling of the Kurmanji for 'Oriental Literature Press' (*Neşîrxana Edebiyata Rojhetatî*); شیوه‌خه‌ت *shewakhat* type; عاره‌بی *ârabî* Arabic; روسی *rûsî* Russian; پێشخه‌به‌ر *peshkhabar* preface; به‌ داخه‌وه *ba dâkhawa* regrettably; پێشه‌کیه‌که‌ی *peshakîakây* its foreword; دین *dîn* to see (variant of *dîtin*); په‌راویزان *parâwezân* to edit, edition; ده‌رکه‌وتن *dar-kawtin* to turn out; چه‌ند *chand* several; نۆسخه *nuskha* manuscript, copy; به‌یت *bayt* line of poetry.

^۲ *mâyis* May; میلادی *mîlâdî* A.D.; the quotation is in Kurmanji: *ew kitaba ku me jê îstinsax kirî 1165'da 'Ezîz kurê Şêr Mam Zêdî nivîsî bû, Xuda rahma xwe lê bika*: 'the book from which I have copied was written in 1165 by Aziz son of Sher Mam Zedi, may God have mercy on him.'

SORANI KURDISH

به و حساب به ئه و نوسخه به ته مهنی شلیست سال بچوکتز له به که مین مه م و زینی به ده سخته خانی بوه، دو به یت له ویشدا دیتن که له نوسخه که می مؤسکودا نه نوسراون.^۱

سه ییدا همهزه له سالانی ۱۹۱۸ و ۱۹۱۹ سه ره رشتی چاپخانه می (نه جمی ئیستیقبال) له شاری تهسته مبول بوه، سالی ۹۵۶ له قامیشلی وهفاتی کرد...^۲

۴- مه م و زینی به لاتینی که ماموستا (همه ده مین بوز ته رسه لان) سالی ۹۶۸ له تورکیا به وه رگیراوی ترکیه وه له چاپی دا. فه رموشیه تی سالی ۹۵۸ له شاری شام به حروفی عاره بی له چاپ دراوه. که مخابن نه دیتومه، نه بیستومه!!^۳

ئاشکرایه: له بهر نوسخه نوسه ره وه و له چاپ ده رانی کتلیان بنیاده من و، بنیاده م به هه له ده جی، به پیی توانا هه له کام راست کردنه وه، په له کام هه لگرتنه وه، ده راره ی خه تی لاتینی بو ته م کاره، من چه ند تیلینیه کم هه به...^۴

آ- پیتته کانی ث، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ له ته زمانی عاره پیدا زور مشه نه... که ته گهر (ث - ص) به (س) - (ذ - ض) به (ز)، (ط) به (ت)، (ض) به (د) یان ز) بنوسرین، له زور شوین مانا تیک ده جی، بو نمونه: ته گهر «زه لال» که مانای گومرایی ده دا، «ده لال» یان «زه لال» بنوسین، مانا گورا... «ده لال» نازه، «زه لال» ئاوی رون و خو شه...^۵

^۱ حساب *hîsâb* calculation; ته مهن *taman* age; شلیست *shest sixty*; بچوکتز *bichuktir less*; یه که مین *yekamîn first* (see §12.1); ده سخته *daskhat* handwriting.

^۲ ئیستیقبال *najm star*; نه ج *châpkhâna* press; سه ره رشت *sarparisht* head, chief; قامیشلی *Qâmîshlî* Qamishli, in Syria; *îstîqbâl* future; تهسته مبول *Astambul* Istanbul; وهفاتی کرد *wafât-kirdin* to pass away, to die.

^۳ لاتین *lâtîn* Latin letters; تورکیا *Turkiyâ* Turkey; ترکی *tirkî* Turkish; فه رموشین *farmûshîn* to say; شام *Shâm* Damascus; حروف *hurûf* letters (spelled in Arabic); مخابن *mikhâbin* unfortunately; نه... نه *na...na* neither...nor.

^۴ نیادان *nyâdân* copyist; نوسخه نووسه ر *nuskhanûsar* clear, obvious; ئاشکرا *âshkirâ* take into consideration; هه له *hała* mistake; به پیی توانا *ba pe i twânâ* insofar as possible; تیلین *tebînî* observation; په له هه لگرتن *pata hat-girtin* to catch errors; راست کردنه وه *râst-kirdinawa* to correct.

^۵ مانا *mîsha* frequent; ته زمان *azmân* language; پیت *pît* letter (of the alphabet); مانا *mânâ* meaning; چوون *tek-chûn* to be lost; گومرایی *gumrâi* perdition; گوران *goŕân* to be changed; زه لال *zalâl* limpid; روون *rûn* clear. ناز *dalâl, nâz* coquetry; ده لال، ناز *dalâl, nâz* coquetry.

READINGS

لەو دوھەزار و پیننەد و پەنج و حەو بەیتانەدا کە لە مەم و زینە کەدان ... شەش
هەزار و پازدە وشەیی بە عەرەبی تیخزاو، نۆصد و بیست و هەشت و یژەیی فارسی
تیدایە. بیست و یەک وشەیی ترکیشی لێ میوانە.^۱

زۆر لە وشە عەرەبیەکان لە سۆنگەیی لاتینیە کەو لە شوین خۆیان ترازان، هەر
فارسیەکان و ترکیەکان و کوردیەکانی وەک خۆ ماون، تەنیا «خ» و «غ» نەبێتن کە
لینک هەلناوار دراون، بە بروای هەژارانەیی من: تا بە ئاویەکی روشن چارەسەری ئەم
پیتە تازیانە نەکەین، کە دە خەتی لاتین دا نین، نوسینەووی کە لە پوری هەرە هیژای
کەو نارامان وەکۆ: دیوانی جزیری، مەم و زینی شیخی خانی و، زۆری تریش بە لاتینی
نارەواپە، ئەو خەزینەیی گەوھەرانیە زایە دەبن. یان نیشانە بو ئەو پیتانە دا بنرین، یان
وەک هەبون، بنوسرین و، بە لاتینی رافە بکرین...^۲

ب- سەیدا ئەمەین بۆ ئەرسەلان، وەک لە زوانی عەرەبیدا زۆر مەلا و زۆر
شارەزایە، لە تورکیشتا گزوفتی بولبول ئەدا؟ کەمتر ئاشناپەتی زۆری دەگەل زوانی
فارسی هەپە... لە چەند شوینیک ئەویش زۆر کەم، لە فارسیەکان گرییی بۆ رەها
نەکراوە...^۳

پ- سەیدا دەلی: نازانین کەیی مەم و زین دەستی پێ کراوە، ئیژن: پەنج سالی بو
خانی خایاندو!! خانی لە پێشەکیەکانیدا فەرموگیەسی: «کیشایە جەفا ژ ب بویی عامی)

^۱ *wezha* وێژە و *hawt* حەوت = *haw* (dialectal) حەو؛ *te-khizân ba to slip into* تیخزان بە؛ *hawt* حەوت = *haw* (dialectal) حەو؛ *fârsî* Persian فارسی؛ *mîwân* میوان؛ *guest* میوان.

^۲ *la shwen kho tirâzân* لە شوین خۆ ترازان؛ *because of*؛ *la songa i ...awa* لە سۆنگەیی... هەو؛
ئەو؛ *lek hatnâwâr dirân* لینک هەلناوار دران؛ *not to be distinguished*؛ *chârasar i ... kirdin* چارەسەری... کردن؛ *to remedy*؛ *âwâ* مەلا؛ *roshin* روشن؛ *clear*؛ *tâzi* تازی؛ *kalapûrî* کە لە پوری؛ *traditional*؛ *nûsinawa* نوسینەووی؛ *literature*؛ *hara* هەرە؛ *hezhâ* هیژا؛ *worthy*؛ *kawnârâ* کەو نارا؛ *old*؛ *nârawâ* نارەوا؛ *unreadable*؛ *khazena* خەزینە؛ *treasury*؛ *âyê-bûn* زایە بوون؛ *to be lost*؛ *yân...yân* یان... یان؛ *either...or*؛ *nîshâna* نیشانە؛ *sign*؛ *dâ-nirân* دانان؛ *to be established*؛ *râva-kirân* رافە کران؛ *to be explained*.

^۳ *malâ* مەلا؛ *learned*؛ *shârazâ* شارەزا؛ *expert*؛ *gizuft* گزوفتی بولبول دان؛ *to warble like a nightingale*؛ *âshnâyati dagat* ئاشناپەتی دەگەل؛ *acquaintance*؛ *gre rahâ-kirân* گری رەها کران؛ *for a knotty problem to be solved*؛ *with*؛ *with*؛ *gre rahâ-kirân* گری رەها کران؛ *for a knotty problem to be solved*.

SORANI KURDISH

یانی سائیک ... وا ئەم مەتەلەش زاندران.^۱

شیخی خانی خۆی ژینامەیی خۆی بە کورتی بو درکاندین. لە هەزار و شیلیست و یەک هاتۆتە دنیا، لە تەمەنی چارده سالی بۆتە نوسەر، سالی هەزار و صەت و پینج لە مەم و زینی بۆتەو.^۲

ت- دەربارەیی سالی وەفاتی. ئەوی راستە هەر ئەو راستە جوان و هیژا و دروستەییە کە (عەلانیە ددین سەججادی) لە مەلایەکی بیستووە فرمویەتی: لە پشت کتیبیکدا دیومە عیبارەتی (طار خانی الی ربه) بە ئەبجد سالی وەفاتی خانیە... کە راست دەبێتە هەزار و صەت و نۆزده.^۳

دە هەژارە کەم دەلی: رەنگە لەو چارده سالیەدا هیچ نەبی چوار لیزگی دیکی زۆر نادری هۆندییەو. تا لە بەرانبەر پینجینەیی نیظامی دا خۆرائین و بۆریان بدن... بە هومییدم ئەو خەونەیی دلم وە دی بییت، بەرھەمی دیش لە خانیەو لە گوشەیی فراموشیەو بێتە دەری و، چاوی دلان پتر گەش و رون کەنەو... بە تەمای خوا.^۴

ج- ئەووی کە سەیدایی هیژا: بۆز ئەرسەلان لە چەند جی بە کە نوسیویە: زەبانی ناو مەتنە کەمان کردە زمان، لەو دەکا: قورعان نوسەرەویک بیژی: فوم و ثوم

^۱ *ezhin* they say: خایاندن *khâyândin* to spend time; *farmûgiyasî* (dialect) 'he has said'; یانی *yânî* that means; *mataf* mētel; *ândrân* to be figured out.

^۲ *zhînâma* biography; *ba kurtî* in brief; *dirkândin* to disclose; *hâtinâ dinyâ* to be born; *nûsar* writer; *sat* = *sad*.

^۳ *iwân* fine, nice; *dirust* correct; *malâ mulla*, cleric; *bîstin* to hear; *farmûn* to say (used like *fermûn* in Persian); *kteb* book; عیبارەت *'ibârat* expression; *târa Khânî ilâ rabbihi* (Ar.) "Khani flew to his lord"; *abjad* the system of assigning numerical values to the letters of the alphabet; A.H. 1119 = A.D. 1707-8.

^۴ *hîch nabe* if nothing else; *lîzga* bead; *nâdir* rare; *hondin* to string; *penjîna* quintet; *Nîzâmî* see p. 91; *da*... بەرامبەر *...dâ* to stand up to; *bof-dân* to beat (at a game); *humed* hope; *khawn* dream; *wa dî hâtin* to come true; *dîsh* another; گوشە *goshâ* corner; *farâmoshî* oblivion; *pitir* more; *gash* happy; بە تەمای خوا *ba tamâ i khwâ* God willing.

READINGS

هەردوکیان سیرن. من لەبات فوم لە قورعاندا توم نوسی. چونکە لەسەر زار سوکترە!!؟^۱

با کچی دەتوانی شەرحی کا و، لەبن وشەییەکی وەک زەبان بلین زەبان لە فارسیدا زمانی کوردی خۆمانە. نای فەرمايشتی خانی بە هیچ جۆر دەسکاری بکری، چون بوگە هەروا بیتی، چونکە مەم و زینی خانی پرتوکی پیروزی کوردە... دەبی هەروا دەستەخوردە راگیری...^۲

بە پنی توانا وشە و رستە عارەبیەکان و، فارسیەکان و، زاراوی خواپەرستانەم وشە لە بەرانبەر وشە، بەبی هیچ زۆر لیکدانەوه و درێژدان، بە کوردی مانا کردووە و، دەگەڵ وەرگیراوە کەمدا بەو کوردانەیی کە ئەقینداری ئازادین پێشکەش دەکەم. من خۆم لەسەر ئەو باوەرەم هەمو کوردیکی رۆشنبیر لەسەریهتی: بو موفەرک نوسخەییەکی لەلا هەبی، دە بەرگی مەخمەری بگری، بیکاتە نوشتەیی سەر دلی، ماچی کا و هانای پی بەری، دوایهکی بەخیریش بکا بو هەزار.^۳

مەن: 'we have rendered [the word] *zabân* in the text as *zimân*'; مەن: *zabâni* زەبانی *matn* text; *zimân* tongue, language; لەوه دەکا: 'he does this for the following reason'; فوم: *bezhe* he may say (a dialectal form); فوم: *fâm* and *thûm* are variants for 'garlic' in Arabic; سیر: *sîr* garlic; لەبات: *labât* instead of; لە سەر زار: *la sar zâr* on the tongue; سووک: *sûk* light.

بوگە: *daskârî-kirân* to be tampered with; دەسکاری کران: *farmâyisht* فەرمايشت *boga* smelly vegetation that animals will not eat; پرتوک: *pirtuk* piece; پیروز: *pîroz* auspicious; دەستەخوردە: *dastnakhurda* untouched.

بە بی هیچ: *ba be hîch* without any; زاراوە: *zârâwa* dialect; خواپەرست: *khwâparist* God-fearing; زۆر لیک دانەوه: *zor lek-dânawa* to over-interpret; ئەقیندار: *avindâr* lover; ئازادی: *âzâdî* freedom; پێشکەش کردن بە: *peshkash-kirdin ba* to offer to; رۆشنبیر: *roshinbîr* intellectual; دە بەرگ گرتن: *barg* cover; بو موفەرک: *bo mufařik* for auspiciousness; ماچی: *maç* wrap in a cover; مەخمەر: *makhmar* velvet; نوشتە: *nivishta* inscription; هانا: *hânâ* thus; پێبردن: *pe-birdin* to find one's way to, to bring oneself to; دوای بەخیر کردن بو: *du'â i bakher kirdin bo* to offer a prayer of well-being for.

SORANI KURDISH

— زمانی رۆژنامه نووسی و میدیا —

(۱۱) کوردسات^۱

بەرنامەى «پیرسە»: ئەم بەرنامەى تەرخانە بۆ پرسىارى بىنەرەکانى خۆى دەربارى بابەتە ھەمە چەشنەکانى وەك مێژوو، فەرھەنگ و گشت لاپەرە جۆراوجۆرەکانى کوردستان و کوردەوارى لە ئىستا و رابردوودا.^۲

بىنەران لە رىگەى فاکس و ئىمەیلەو ئەو بابەتەى کە خواستیانە دەیکەنە پرسىار و لە بەرنامەکەو لە لایەن کەسى پىسپۆرەو و بە پشت بەستن بە وینە وەلامەکانى خۆیان دەبىن. سەرئەنجام لە مەوداى وەلامەکانەو خزمەت بە زانیارى بىنەران دەکرى. ئەمە جگە لەوەى بەرنامەکە دەبیتە تۆمارىکى باش بۆ زۆر بابەت و روداو.^۳

تەوهرى دوەى ئەم بەرنامەى تەرخانە بە بانگەواز و سۆراخ کردنى ئەو کەسانەى کە لە رۆژگارە جۆر بە جۆرەکاندا بۆ سۆراخ بون و لە کەسوکارىان دابراون، لەم روووە جگە لە ھەولەکان ئەنجامى باشىشى ھەبوە.^۴

«بەرنامەى دیدار»: بەرنامەىکى سیاسى ھەفتانەىە. رۆژانى دووشەمە لە کەنالى

^۱ لە <http://www.kurdsat.tv/content.htm> ھووە وەرگىراو.

^۲ *barnâma* program; پرسىار *pirsyâr* question; تەرخان بۆ *tarkhân bo devoted to*; بىنەر *bînar viewer*; ھەمەچەشنە *hama-chashna* of all sorts; لاپەرە *lâpaŗa* page; گشت *gisht* public; فەرھەنگ *farhang* culture; جۆراوجۆر *jurâwjor* various; کوردەوارى *kurdawârî* Kurdishness; رابردو *râbirdû* past.

لە لاین... ھووە *îmayl* e-mail; ئىمەیل *fâks* fax; لاپەرە *la regâ i ...awa* via; رىگەى... ھووە^۳ *la lâyan ...awa* by; پىسپۆر *pispor* expert; پشت بەستن بە *pisht bastin ba* to click on; وینە *wena* image; وەلام *watâm* reply; ھووە... لە مەوداى *la mawdâ i ...awa* through; خزمەت *khizmat* service; زانیارى *zânyârî* knowledge; جگە لەوەى *jiga l' awaî* in addition to the fact that; تۆمار *tomâr* record.

^۴ *tawar* aim; دووھەم *dûham* second; بانگەواز *bângawâz* request for assistance; رۆژگارە جۆرەجۆرەکان *rozhgâr a* *rorhgâr a* the vicissitudes of fortune; بىسپۆراخ *besorâkh* lost; کەسوکار *kasukâr* kin-folks; جگە لە *l' am ruawa* in this way; لەم روووە *dâ-bîrrân la* to be cut off from; دابراون *la* without.

READINGS

کوردساته وه راسته وخۆ پێشکەش دەکریت. «دیدار» هەر هەفته یه و میوانداری سیاسی ته داریکی کورد ده کات و له گه لیدا سه باره ت به یه کینک له باس و بابه ته کانی روژ وتووێژ ده کات. به تایبه تی ئەو باس و بابه تانه ی راسته وخۆ یان ناراسته وخۆ په یوه ندی یان به کورده وه هه یه.¹

بینه رانی کوردسات ده توانن به ته له فون، یان فاکس یان پۆستی ئەلیکترۆنی به شداری بکه ن و پرسیاره کانیان ئاراسته ی میوانی «دیدار» بکه ن یاخود را و بۆچوونی خۆیان بلین. به رنامه ی «دیدار» له تاماده کردن و پێشکەش کردنی روژنامه نووس ئازاد صدیق محمه ده.²

«کلاورۆژنه»: زیندوو کردنه وه ی به لگه حاشا هه لنه گرانه ی ده بنه شاهیدی راسته قینه له سه ر ئەو حه قیقه ته ی هه زاران سآله ئیره نیشتهانی کورد بووه.

گه ران و پشکنین و خستنه رووی ئەو ناوچه شوینه واریه دیرینه ی کوردستان و ووردبوونه وه و لیکۆلینه وه ده رباره یان به راویژ له گه ل پسیوران و شاره زایانی زانستی ئارکۆلۆژیا.³

¹ *dūdār* interview; *siyâsî* political; *haftâna* weekly; *dû-shamma* Monday; *kanât* channel; *râstawkho* direct; *pesh-kash-kirân* to be presented; *hafta* week; *mewândâr-kirdin* to host; *siyâsatmadâr* politician; *sabârat ba* concerning; *witu-wezh-kirdin* to speak; *nârâstawkho* indirect(ly); *pewand ba* connection to.

² *talafon* telephone; *post i aliktronî* electronic mail; *bashdârî-kirdin* to participate; *ârâsta i* to, toward; *mewân* guest; *rozhnâmanûs* journalist; *bochûn* opinion; *yâkhud* or; *râ* view.

³ *kitâwrozhina* skylight; *zîndûkirdinawa* bringing to life; *batga* document; *hâshâhatnagir* indisputable; *shâhîd* witness; *râstaqîn* truthful; *haqîqat* truth; *nîshtmân* dwelling place; *pishkinîn* to examine; *khistinà rû* to unearth; *nâwcha* region; *wirdbûnawa* investigation; *shwenawârî* monumental; *derîn* ancient; *lekolînawa* research; *râwez* conversation; *pispor* expert; *shârazâ* knowledgeable; *zânist* field of knowledge; *ârkolo-zhiyâ* archaeology.

SORANI KURDISH

«كلاورۆژنه» به خواستی به زیندوو هیشتنه وهی شوینه وار و ئاسه واری میلیله تی کورد کار دهکات و ههول ده دات سه رنجی خه لک به ره و ئه و به شه گرنه گی میژوو رابکیشتیت به مه به سستی سه ر له نوئی بنیاتنه وه و پارێزگاری کردن له وهی ماوه چونکه ئه و به لگانه هینده زیندوون، پیوستیان به یه ک لایێ کردنه وه نی یه.^۱

«كلاورۆژنه» له هه موو به شه کانی نیشتهانی کوردا ده گه ری تا کو ده نگیک له سه ر ئه و رابردوو ه پر له سه ره ره یه ی کورد کو بکاته وه. رۆژگاریک ده ناسینی که کورد ده سه لاتی به هیزی ناوچه که بوون و ئاین و که لتور و رۆمانی یه کگرتویان هه بووه و ژیان دۆستی گه وه ره ترین درۆشیمان بووه.^۲

«به رنامه ی ئه نفال»: ئه م به رنامه یه تابه ته به گه شت و به سه رکردنه وه ی هه موو ئه و ناوچانه ی له سالی ۱۹۸۸ حکومه تی عیراق هیرشی سه ربازی تیدا کرده سه ر کورده گوندنشینه کان و له تاکا ما ۴۵۰۰ گوندی سووتاند و ۱۲ شاروچکه شی ته ختی زه وی کرد و خه لکه که ی زۆریه ی بی سه ر و شوین کرد که مه زنه ده کری به ۱۸۲ هه زار که س ته نها چه ند هه زار پیره میرد و مندال له و هیرشه رزگاریان بوو که ئه وانیش له زیندانه کانی حکومه تی عیراقدا هینده ئه شکه نجه دراون هه چیان باری ده روونیان ئاسایی نیه. به رنامه ی ئه نفالیش چاوپیکه وتن له گه ل ئه و رزگار بوانه دا ده کات تا له ریگایانه وه قوئاغه کانی ئه نفال وه ک چه ند به رنامه یه کی ئه رشیشی تو مار بکات جگه له وه ی هه ر له ری ی ئه م به رنامه یه وه درسه ی ورد ده کری و هه ول ده دری ئه و راستیانه به سه لمینری که کرده سه ربازیه کانی ئه نفال کرده یه کی جینۆسایدی هیزه کانی حکومه تی عیراق بووه بو

^۱ *ba zîndû heshtinawa* to bring back to life; زیندوو هیشتنه وه; *khwâst* request; خواست
sarinj râ-keshân baraw to attract the attention to; سه رنج راکیشان به ره و; *millat* nation; ملله ت
giring important; گرنه گ; *bash* portion, part; به ش
mabast goal, aim; مه به سست
binyât-nânawa to relay a foundation; بنیات نانه وه; *sar la nwe anew* سه ر له نوئی
pârezgârî-kirdin to protect; پارێزگاری کردن
ba yek lâyè kirdinawa to ignore. یه ک لایه کردنه وه

^۲ *ko-kirdinawa* کو کورده وه; *sarwarî* leadership; سه ره وه ری
tâku in order that (+ subj.); تاکو
nâsândin (nâsen-) to make known; ناساندن (ناسین)
dasatât authority; ده سه لات
bahez strong; به هیز
âyin religion; ئاین
kaltur culture; که لتور
român رۆمان
yekgirtû unified; یه کگرتوو
hyândostî love of life; دڕۆشم
droshtm distinguishing feature.

READINGS

سەر کوردەکان. ئەم بەرنامە بە دوو هەفتە جاریک روژانی چوارشەممە پێشکەش دەکریت.^۱

(۱۲) خەبات

(روژنامه بەکی سیاسی روژانه به. ئورگانی پارقی دیموکراتی کوردستانه)
(یهک شەممە ۲۷ی شوبات ۲۰۰۵، ۸ رەشەمی ۲۷۰۴ی کوردی، ۱۸ی محرم
۱۴۲۶ک)

«سەرۆک بارزانی پێشوازی له سەرەکی حزبی ئیسلامی عێراقی دهکات»
دوینی شەممە سەرۆک بارزانی له سه‌لاحه‌دین پێشوازی له به‌ریز موحسین عه‌بدوڵحه
مید، سەرەکی حزبی ئیسلامی عێراقی و شانیدیکی یاوه‌ری کرد که پینکها‌توو له د. ئە‌یاد
سامه‌رای و ئە‌ندازیار محممه‌د فازل سامه‌رای.^۲

تایبەت به: 1988; anfâl Anfâl, the the Iraqi campaign against the Kurds in 1988; تەن‌فەل
tâybat ba devoted to; گەشتە: gashî tour; بەسەرکردنەوه: basarkirdinawa visit; حکوومەت
hikûmat government; عێراق: Erâq Iraq; هێرش کردنە سەر: herish-kirdinà sar to make an
attack on; لا ئاکاما: la âkâm'â as a result; گوندنشین: gundnîshîn villager; سەربازی: sarbâzî military;
شارۆچکە: shârochka town; تەختی زەوی کردن: takht i zawî kirdin to flatten to the ground;
بێسەر‌وشوین: besar-u-shwen homeless; مەزنە کران: mazina-kirân to be estimated;
پیرەمێرد: pîramerd old man; چاوی‌پینکەوتن کردن له‌گەڵ... دا: châwpekawtin-kirdin lagat... dâ to visit with;
قوناغ: qonâgh historical event; ئەرشیفی: arshîvî archival; تۆمار کردن: tomâr-kirdin to re-
cord; هەموڵ دران: hawt-dirân to be attempted; ورد: wîrd minute, exact; دراسە کران: dirâsa-kirân to be studied;
کێدا کردە: kirda deed; راستی: râstî truth; سەلماندن: satmândin to prove; چوارشەممە: chwârshamma Wednesday;
جینۆساید: jînosâyd genocide;

روژانه: rozhnâma newspaper; سیاسی: siyâsî political; خەبات: khabât struggle;
rozhâna daily; ئورگان: orgân organ; پارقی دیموکراتی کوردستان: pârtî i dîmokrât i kurdîstân
Kurdistan Democratic Party (KDP); یەک‌شەممە: yekshamma Sunday; شوبات: shubât Feb-
ruary; سەرۆک: sarok leader; سەلاحه‌دین: Salâhadîn Salahuddin, a small town northeast
of Arbil; پێشوازی کردن: peshwâzî-kirdin to receive; سەرەکی: sarok head; حزب: hizb party;
موحسین عه‌بدوڵحه‌مید: Muhsîn 'Abdulhamîd Muhsin Abdulhamid; بەریز: barez respected, Mr.; پینکها‌تەن
له: pek hâtin la to consist of; ئە‌یاد سامه‌رای: D. Ayâd Sâmarât Dr. Ayad Samarrai;
ئە‌ندازیار محممه‌د فازل سامه‌رای: andâzyâr engineer; Mihamad Fâzîl Sâmarât Muhammad Fadhil Samarrai.

SORANI KURDISH

له دیداریکی دۆستانه دا، پرۆسه ی ههلبژاردن له عێراق تاوتویکراو هه ر دوو لا ئه
نجامی ههلبژاردنه کانیان به ئیجابی نرخاند، که ر هتدانه وه یه کی گهلانی عێراق بوو دژ به
تیرۆر و تیرۆریستان.¹

هه ر له دیداره که دا، بیرو را ده ر باره ی هه نگا وه کانی ئاینده و ئه ر که کانی سه ر کرایه
تی عێراق له ما وه ی ئه مسالدا ئالوگۆر کرا و له و رو وه دوو یاتی گزنگی به شدار بوونی ئه
و لایه نانه ی که به شدار بیان له ههلبژاردندا نه کرد بوو له پرۆسه ی سیاسی عێراق و
نووسینی ده ستوور و گشت پیندا ویستییه کانی کاری نیشتمانی عێراقی کرایه وه.²
سه رۆک بارزانی ته نکیدی له سه ر پیویستی به ر ده و امبوونی سیاسه تی ته و افق و یه
کخستی ریزه کانی نیشتمانی و مه بده ئی به شدار بوونیکی فراوان له لایه ن گشت پیکهاته و
لایه نه سیاسییه کانی عێراق کرده وه به شیوه یه ک که ره نگدانه وه ی ویست و ئاره زوو ه
کانی سه ر جه م گهلانی عێراق بیست.³

(۱۳) نیچیرقان بارزانی بو The New Anatolian:

«ئیمه له گهل ته نکه ره له هه ولی چا ککر دنه وه ی په ر ژینه کانی»

نیچیرقان بارزانی، سه رۆکی حکومه تی هه ری می کوردستان له نووسینگی خوی له هه
ولیر بو روژنامه ی «The New Anatolian» دوا و ده لی: چه ند به هه له تیگه یشتنیک

¹ ههلبژاردن *hat-bizhârdin election*; پرۆسه *pirosa process*; دۆستانه *dostâna friendly*; دیدار *dîdâr meeting*; تاوتویکراو *tâwtwekirâw suffering*; ئه نجام *anjâm result*; ئیجابی *îjâbî positive*; به نرخاندن *nirxândin ba to evaluate as*; ر هتدانه وه *ratdânawa rousing*; دژ به *dîzh ba against*; تیرۆر *tîror terror*; تیرۆریست *tîrorîst terrorist*.

² ئاینده *âyinda future*; هه نگا وه *hangâw step*; بیرو را ده ر باره ی *bîruû darbâra i thinking about*; سه ر کرایه ی *sarkirdâyati leadership*; ئه ر که *ark duty*; دوو یات کرانه وه *dûpât-kirânawa for a statement to be made*; به شدار بوون *bash-dâr bûn participation*; فراوان *firâwân large-scale*; ده ستوور *dastûr constitution*; گشت *gîsh public, general*; پیندا ویستی *pedâwîstî necessity*; نیشتمانی *nîshtmâni national*.

³ به ر ده و امبوون *bardawâmbûn continuation*; ته نکیدی *ta'kid-kirdinawa lasar to reaffirm*; سیاسه ت *siyâsat policy*; ته و افق *tawâfiq co-operation*; یه کخستن *yekkhîstin unification*; ریز *rîz rank*; مه بده *mabda' principle*; پیکهاته *pekhâta agreement*; ... ره نگدانه وه ی *rangdânawa i ... bûn to be in accordance with*; ویست *wîst will*; ئاره زوو *ârazû aspiration*; سه ر جه م گهل *sarjamgal community*.

READINGS

له نیوان ئەنکاره و کورد ههیه، که دهی لادیرین. ئەو له لای خۆیهوه ئامادهی گرتنه به ری هەر ریوشوینیکه که له مبارهوه پیویست ییت.^۱

ههروهها گوتی: سهزکدهکانی کورد بهم دواییه له ههولێ دوزینهوهی ریگایهک بوون بۆ دروستکردنی کهشیکێ له بار له نیوان کورد و تورکیا، بهلام به هوی ههلوئستی زۆر نیگهتشی میدیای تورکی شکستی هینا، «میدیای تورکی وهک بلیسی دهیهوی شه ریک له نیوان ئیمه و دهسهلاتدارانی تورکیا بنیتنهوه، ئیمه ئهوهمان ناوی، ئیمه ئامادهین بچینه ههموو ریگایهک بۆ چاککردنهوهی پهڕژینهکان».^۲

نیچیرقان بارزانی دهلی: ئەو بهرپرسانه له گهڵ ئەو وهفدهی تورکیا باس دهکات که له رۆژانی دادی سهزدانی ههولیر دهکهن، ههروهها گوتی: تورکیان له ههلبژاردنهکانی که رکوک هیچیان به دهست نههینا «تهگهڕ ئیمه 100 ههزار دهنگمان له کهرکوک به ده ستهینابایه، ئەو کاته خهلکی قسهیهکیان ههبوو بیکهن، بهلام به هوی ئەو تهنجامانهی به دهستهاتوون بارودۆخه که زۆر روون و ئاشکرایه».^۳

ههروهها گوتی: ئەوهی کورد له کهرکوکێ دهوی ساده و ساکاره، «ئیمه دهمانهوی ئەو کورد و تورکیانانە له ناوچه که ده پهڕیندراون بگهڕینهوه سهڕ مال و حالی خۆیان و دهمانهوی باری دیموگرافیی کهرکوک بگهڕینهوه سهڕ باری پێشانی خوی».^۴

Ankara Ankara ئەنکاره; *Nechîrvân Bârzânî* Nechirvan Barzani; *parzhîn* پهڕژین; *châkkirdinawa* چاککردنهوه; *harem* ههڕیم; *bahatategayshtin* بهههلهتیگه یشتن; *nûsinga* نووسینگه; *lâ-dirân* له لای خۆهوه; *la lâ i khoawa* on his part; گرتنه بهر; *girtinâ bar* to adopt; *reushwen* ریوشوین; *l' ambârawa* in this regard.

harwahâ thus; *am dwâtâ* recently; *kashek i labâr* a stormcloud; *hatwest* stance; *negatîv* negative; *mîdyâ* میدیا; *turkî* Turkish; *shikist-henân* شکست هینان; *sha'ek nânawa* to stir up a war; *dasatâtdâr* authority.

barpirs responsible party; *wafd* وفد; *turkmân* تورکیان; *Karkûk* Kirkuk; *dang* دهنگ; *bârudokh* بارودۆخ; *Karkûk* کهرکوک.

sâda ساده; *sâkâr* ساکار; *darpa'endrân* to be driven away; *bâr i dîmugrâfyâ* demographic situation; *peshân* پێشان; *former*.

Sorani Kurdish Vocabulary

Circumflexed vowels follow uncircumflexed vowels in alphabetization. The furtive *i* is indicated by italicization, e.g. **bâwîk** 'father' but **bâwkî** 'his father.'

Abbreviations: **adj.** = adjective; **cond.** = conditional; **demon.** = demonstrative; **imprs.** = impersonal (verb is always in the 3rd person singular); **impt.** = imperative; **pl.** = plural; **pron.** = pronoun; **sing.** = singular; **subj.** = subjunctive; **pres.** = present; **v.i.** = verb intransitive; **v.p.** = verb passive; **v.t.** = verb transitive (transitive implies that the past tense is formed on the ergative model, not that the verb necessarily takes a direct object either in Kurdish or in English).

Generally, compound verbs are listed under the nonverbal element of the compound; compounds with frequently-occurring elements like *dâ-*, *hat-*, and *pe-* are listed under the verb.

*

- a-** habitual verbal prefix (Sulaymani dialect); see **da-**
- à** directional suffix on verbs: *chûmà shâr* I went to town
- adab** ئه‌دهب literature, culture; ~ ئه‌دهبی literary; ~ **iyât** ئه‌دهبیات literature; ~ **par-war** ئه‌دهبپه‌روهه patron of literature; **be~** بی ئه‌دهب impolite; **be~î** بی ئه‌دهبی impoliteness
- adîb** ئه‌دیب *litérateur*, literary person, man of letters
- afandî** ئه‌فه‌ندی gentleman, anyone who wears western clothes
- Afrâsiyâb** ئه‌فراسیاب Afrasiab, legendary king of Turan
- Afrîqâ** ئه‌فریقا, **Afrîqyâ** ئه‌فریقا Africa
- afsar** ئه‌فسه‌ر officer
- afsâna** ئه‌فسانه tale, legend; ~ ئه‌فسانه‌ی legendary
- afsos** ئه‌فسوس alas, alack
- afsûn-kirdin** ئه‌فسوون کردن *v.t.* to charm: *mâr afsûn dakât* he charms snakes
- agar** ئه‌گه‌ر if; ~ **chî** ئه‌گه‌رچی even though, even if
- agînâ** ئه‌گینا if not, otherwise
- ahâlî** ئه‌هالی inhabitants, civilian population
- ahl** ئه‌هل inhabitant, resident: *kâwrâ ahl i shâr* a the gentleman is a resident of the city; ~ *i* engaged in, practicing: *ahl i îmân* religious, *ahl i kher* charitable, *ahl i kayf* hedonistic; ~ **la...dâ** ئه‌لا...ده‌دا worthy of: *fitân la rafâqat'dâ zor ahl a* So-and-So is quite worthy of friendship
- Ahmad** ئه‌حمه‌د Ahmad, masc. proper name
- ahrâr** ئه‌حرار liberals
- ajzâkhâna** ئه‌جزاخانه pharmacy
- akâ** ئه‌که sing. definite suffix: *pyâwakâ* the man
- akân** ئه‌کان pl. definite suffix: *pyâwakân* the men
- akhlâq** ئه‌خلاق morals, ethics; ~ ئه‌خلاق moral, ethical
- Alamânî** ئه‌له‌مانی German
- al'ân** ئه‌لان now
- alîktronî** ئه‌لیکترونی electronic
- am ...â** ئه‌م...ئه this (demon. adj.)
- ama** ئه‌مه this (demon. pron.)
- amag** ئه‌مه‌گ goodness; **ba~** به ئه‌مه‌گ faithful; **ba~î** به ئه‌مه‌گی fidelity; **be~** بی ئه‌مه‌گ unfaithful, faithless
- amak** ئه‌مه‌ک = **amag**
- amal** ئه‌مه‌ل (also **عه‌مه‌ل**) operation; ~ **kirdin** *v.t.* to have an operation
- amarîklâ** ئه‌مه‌ریکا America; ~ ئه‌مه‌ریکی American

SORANI KURDISH

- amatâ** ئەمەتا here is, *voici*
amâna ئەمانە these (demon. pron.)
amârat ئەمارەت emirate, principality; ~ *a darabagakân* feudal principalities
amjâ ئەمجا now, at this time
amn ئەمن security; ~ **î** ئەمنی pertaining to security
amrô ئەمرۆ today
amshaw ئەمشەو tonight
amust ئەمۆستەهۆیلە finger; ~ **awela** ئەمۆستەهۆیلە fooled, tricked
andâm ئەندام member; ~ **î** ئەندامی membership
andâza ئەندازە measurement; **be** ~ ئەندازە untold, limitless
andâzyâr ئەندازیار engineer
anfâl ئەنفال the Iraqi campaign against the Kurds in 1988
ango ئەنگو you
angus(t) ئەنگۆس = **amust**
angûs ئەنگۆوس = **amust**
anjâm ئەنجام end, result; ~ **dân** ئەنجام *v.t.* to accomplish, to do; **la** ~ **dâ** ئەنجامدا in the end; **la** ~ **i ... awa** as a result of; **be** ~ ئەنجام ineffective, inconsequential
anjuman ئەنجۆمەن council, board
'antar ئەنتەر monkey; *wak 'antar i Lotî Sâlih* like Lotî Salih's monkey, "like an organ grinder's monkey," an object of pity and ridicule
'aql ئەقل mind, intelligence
'ard ئەرد = **arz**²
are ئەری yes
ark ئەرک duty, responsibility: *ark i sar shânima khizmat bikam* it's my duty to serve; (2) trouble, labor: *hendim ark dâwa nabetawa* I've caused unprecedented trouble
'arsh ئەرش throne
arshîv ئەرشیف archive; ~ **î** ئەرشیفی archival
arz¹ ئەرز petition; ~ **kirdin** *v.t.* to say (self-deprecating, of the 1st person only: *arzim kird* I said); to petition: *arzî ba pâshâ kird la shitêk* he petitioned the king for something
arz² ئەرز earth, land
Arzarom ئەرزەرۆم Erzerum
arzîng ئەرزینگ chin, dimple in the chin
ashîrat ئەشیرەت tribe
ashkanja ئەشکەنجە torture; ~ **dân** *v.t.* to torture; ~ **dirân** *v.p.* to be tortured
ashkawt ئەشکەوت = **shikaft**
ashq ئەشق love
ashraf ئەشراف dignitaries, eminent persons
asht ئەشت wage
asîr ئەسیر prisoner
aslahâ ئەسلەحە weapons, arms: *ba aslahâ hawa* armed
asp ئەسپ horse
aspanâgh ئەسپەناغ spinach
aspârdin ئەسپاردن = **spârdin**
aspâyî ئەسپایی stealth; **ba** ~ stealthily
aspe ئەسپین louse, mite
asrîn ئەسرین tear
Astamûl ئەستەموول Istanbul
aster ئەستێر pool
astera ئەستێرە star
asterok ئەستێرۆک firefly
asto ئەستۆ neck, thick part of the neck; **girtinâ** ~ *v.t.* to assume the burden of
astûr ئەستووور thick
atom ئەتۆم atom: *hez i* ~ power of the atom; ~ **î** atomic
atrash ئەترەش gall: *atrashyân chûbû* they had lost their gall
avîndâr ئەفیندار lover
aw ئەو he, she, it (3rd-person sing. pronoun); that (sing. demon. pron.); ~ **...â** that, those (demon. adj.): *aw shitâ* that thing, *aw shitânâ* those things
awâ ئەوہ that (demon. pron.); **bo** ~ **î** in order that; ~ **khwâya** God willing
awa ئەوہ (with present verb indicates progressive): *min awa la bîrsâ damîrim* I'm dying of hunger

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- awa** هوه (postposition, with preposition *la*; contracts to *-wa* after vowels) from
- awal** هوهل first
- awanda** هوهنده so much, thus; ~ **i tir** so much the more; **dû** ~ twice as much: *min dû awanda't dadamê* I'll give you twice as much
- awatâ** هوهتا there is, *voilà*
- awâ** هوهوا then; ~ **hât u** هوات هوات suppose: *awâ hât u kurdêk habû* suppose there was a Kurd who ...
- awân** هوهوان they; ~ **a** هوهوانه those
- 'awdâl** هوهدال wandering
- awe** هوهوى there; **l'** ~ هوهوى there, in that place; **l' ~wa** هوهووه from there, from that place
- awîn** هوهووين love; ~ **dâr** هوهوويندار lover, in love
- awjâ** هوهوجا then, subsequently
- Awrupâ** هوهوروپا Europe; ~ هوهوروپايى European
- awsâ** هوهوسا then, at that time
- awto** هوهوتو so much, such a
- ay** هوهى O (vocative particle); oh; now: *ay kay det?* who's coming now?
- ayâr** هوهيار May
- 'aybat** هوهعبهت fear, terror
- aylûl** هوهيلوول September
- 'aynak** هوهعينهك eyeglasses
- azhdîhâ** هوهزهديها dragon, serpent
- azhîhâ** هوهزهيا = **azhdîha**
- azhno** هوهزهنو knee; **dastaw** ~ هوهزهنو دستاو kneeling, mourning
- azîz** هوهعزى dear; ~ **kirdin** v.t. to pamper; ~ **kiran** v.p. to be spoiled; ~ **kirâw** هوهعزىزكراو pampered, spoiled
- â** ا (contracted form of the postposition 'dâ, q.v.)
- âb** هوهاب August
- âbloqa** هوهابلوقه siege; ~ **dân** v.t. to besiege
- âbrû** هوهابروو honor, modesty, shame; ~ **birdin** v.t. to dishonor, shame; ~ **tikândin** v.t. to dishonor; ~ **bar** هوهابروويه shameful, dishonorable;
- ~ **chûn** هوهچوون indignity
- âbuhawâ** هوهابوهوا climate
- âbunmân** هوهابونمان subscription
- âborî** هوهابورى economy, economic
- âdamî** هوهادمى human being; ~ **zâ(d)** هوهزاد human being
- âday** هوهادهى now then
- âfarîn** هوهافارين bravo; ~ **kirdin la** v.t. to applaud
- âfâq** هوهافاق horizons
- âfrat** هوهافرهت woman
- âgâ** هوهاگا aware: ~ **l' aw kêrâ haya?** are you aware of that?; (2) awake: *khaw-tûa yân ~ya?* is he asleep or awake?; ~ **bûn la** v.i. to be aware of; ~ **kirdin** v.t. to inform; ~ **dâr** هوهادار la aware of, careful of; ~ **dârî** هوهادارى awareness, care, attention, information
- âgir** هوهاگر fire; ~ **dân** هوهادان fireplace
- âghâ** هوهاغا agha, title of feudal lord
- âhang** هوهاهنگ entertainment, party; ~ **ge'rân** هوهجهران to hold a party, give an entertainment
- âîn** هوهائين religion; ~ هوهائينى religious
- âkâm** هوهاکام end, result: **la ~'(d)â** هوهلا ~'(d)â in the end, finally
- âkâr** هوهاکار conduct, morals
- âkh** هوهاخ earth, grave; exclamation of pleasure
- âkhâwtin** هوهاخواتن conversational, colloquial
- âkhir** هوهاختر end; (exclamation) well now!, after all!; ~ **u okhir** هوهاخروئوختر latter part, near the end: *la ~ i pâyiz dâ* toward the end of autumn; ~ **amîn** هوهامين last: *awa ~ jâr be pet bitem* let this be the last time I tell you; ~ هوهاخترى final, last
- âkhnîn** هوهاخنين v.t. to stuff; **ha!** ~ هوهها! to stuff full, cram full
- âkho** هوهاخو ah, exclamation of pleasure
- âl** هوهال red, flushed
- âtâ** هوهاتلا pen; flag, banner
- âtân** هوهاتان **âte** ~ هوهاتنى v.i. to be twisted, wrapped

SORANI KURDISH

- âfândin** ئالاندن **âfên-** ئالين *v.t.* to twist (trs.)
- âlât** ئالات tools, implements
- âlik** ئالك, **âlik** ئاليك forage, fodder
- Âlmân** ئالمان Germany
- âlosh** ئالوش itch
- âlqa** ئالقه ring, knocker; **~rez** ئالقه ريز ditto; **~rez i dargâ kutân** *v.t.* to knock at a door
- âltûn** ئالتون gold
- âlugor** ئالوگور change; **~kirdin** *v.t.* to change, to alter
- âfû** ئالوو tonsils
- âmâda** ئاماده ready; **~kirdin** *v.t.* to make ready, prepare
- âmânat** ئامانته trust, safekeeping; **ba ~ dâna dast i ...** *v.t.* to give into the safekeeping of; **ba ~ spârdin ba ...** *v.t.* to entrust to
- âmânj** ئامانج target, goal
- âmo** ئامو paternal uncle; **~zâ** ئاموزا cousin
- âmozgârî-kirdin** ئاموزگارى كردن *v.t.* to advise
- âmřâz** ئامراز instrument, implement, tool
- âmyân** ئاميان yoghurt starter, leaven
- ânîshk** ئانيشك elbow
- ânqast (la ~)** ئانقه ست on purpose, deliberately
- âpo** ئاپو paternal uncle
- âpor** ئاپور calamity
- âpora** ئاپوره crowd; **~dân** *v.t.* to crowd: *khatkêk i zor la dawr i mizgawt ~yân dâwa* many people have crowded around the mosque
- âraq(a)** ئارهق sweat; **~kirdinawa** *v.t.* to sweat; **~rishtin** *v.t.* to sweat
- ârazû** ئارهزوو wish, hope; **~kar** ئارهزوو كهر desirous, wishful; **~mand** ئارهزومه ند hopeful; **~kirdin** *v.t.* to wish, desire
- ârâm** ئارام calm; **~girtin** *v.t.* to be still, patient, calm down; **~bîrân la(bar)** *v.p.* to lose patience: *wazîr ârâm'î le hatdagîre* the vizier loses his patience; **be~** ئارام بى impatient; **be~î** بى ئارامى impatience
- ârân** ئاران winter quarters
- ârâsta** ئاراسته direction; **~kirdin** *v.t.* to direct: *bînarân datwânin pirsyâra-kânyân ârâsta i mewân i barnâmakâ bikan* viewers can direct their questions at the guest of the program; **~kar** ئاراسته كهر steering, guiding
- ârd** ئارد flour; **~amshâr** ئارده مشار sawdust
- ârkolozhiyâ** ئارکولوزيا archaeology
- ârû** ئاروو cucumber
- âs** ئاس ace (cards)
- âsawâr** ئاسه وار remains
- âsâ** ئاسا (postposition) like: *min'îsh khot âsâ am kêrâ'm kird* I, like you, did this; **~î** normal, usual
- âsân** ئاسان easy; **~kirdin** *v.t.* to simplify; **~î** ease: *ba âsânî* with ease, easily
- âsâyîsh** ئاسايش peace, security
- âsh** ئاش mill; **~awân** ئاشه وان miller; **~geř** ئاشگير water that turns a mill
- âshbattâi** ئاشبه تتال cease-fire
- âshkirâ** ئاشكرا clear, obvious; public; **~bûn** *v.i.* to be clear, obvious; to become public; **~kirdin** *v.t.* to make clear, clarify
- âshnâ** ئاشنا acquainted, friendly; expert; **~yatî** ئاشنايه تى acquaintance
- âsht** ئاشت on good terms; **~bûnawa** *v.i.* to be reconciled; **~î** ئاشتى peace, reconciliation; **~îkhwâz** ئاشتيخواز seeking reconciliation
- âsik** ئاسك gazelle, deer
- âsin** ئاسن iron; **~i sârd kutân** to do something useless; **~gar** ئاسنگهر blacksmith
- Âsiyâ** ئاسيا Asia
- âsmân** ئاسمان sky; **~i dûr la zawîawa** outer space; **~î** of the sky, heavenly, blue
- âso** ئاسو horizon
- âst** ئاست **la ~e kho** in spite of oneself
- âstam** ئاسته م slight: *namirdibû u ba âstam gyân'î te'dâ mâbû* he wasn't dead, for there was a slight trace of life still in him; **ba ~(êk)** slightly;

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dastim ba ~èk rûshâwa* my hand is slightly scratched; (2) difficult to cross: *Taragha kewèk i ~a* Taragha is a difficult mountain to get across
- âstûda** ئاسووده in comfort, comfortable; **~kirdin** *v.t.* to make comfortable; **~î** ئاسووده comfort, prosperity; **kawtinà** ~**î**awa to become prosperous
- âtar** ئاتەر fire
- âdashbâzi** ئاتەشبازی fireworks
- âw** ئاو water; **~î** ئاوی watery; light blue; **~rîshen** ئاورشین sprinkling, spraying with water
- âwadân** ئاودەدان flourishing
- âwal** ئاوەل friend, companion
- âwâ** ئاوا thus; flourishing, prosperous (land); **~bûn** to disappear; to be gone, over: *roz h âwâ be, demà mâ-tân* when day is done I'll come to you; **~kirdin** *v.t.* to develop; **~dân** ئاودان flourishing, prosperous; **~î** ئاوادانی village, settlement; **~kirdinawa** development
- âwât** ئاوال companion, mate; **~kirâs** ئاوالکراس women's trousers
- âwâra** ئاواره wanderer, vagabond
- âwât** ئاوات desire: *~ i diî* the heart's desire; **~khwâstin bo** to wish for, desire; **~akhwâz** ئاوانەخوواز desirous, hopeful
- âwâz** ئاواز tune, melody; **~a** ئاوازه reputation; **~akhwân** ئاوازهخوان singer; **~a-khwen** ئاوازهخوین singer
- âwena** ئاوینه mirror
- âwezha** ئاویژه swamp
- âwhâ** ئاوها thus, of this sort
- âwir** ئاور fire; pregnant
- âwiř** ئاور backward glance; **~dânawa la** *v.t.* to look over the shoulder at, to look back at
- âwis** ئاوس pregnant
- âwrîshim** ئاوریشم silk; **~în** ئاوریشمین silken, made of silk
- âwru** ئاورو honor
- âwsân** ئاوسان **~awse-** ئاوسن *v.i.* to swell; to warp
- âwsâna** ئاوسانە fable, legend; **~î** ئاوسانەیی fabulous, legendary
- âwus** ئاووس = **âwis**
- ây** ئای O (vocative particle)
- âyâ** ئایا interrogative particle
- âyin** ئاین religion; **~î** traditional; religious
- âyina** ئایینه mirror
- âyinda** ئایینده future, coming, next: *do roz h î âyinda* two days later
- âzâ** ئازا brave; **~î** ئازایی bravery; **~yatî** ئازایە act of bravery, feat
- âzâd** ئازاد free; **~kirdin** *v.t.* to set free; **~î** ئازادی freedom
- âzâna** ئازانە bravely, courageously
- âzâr**¹ ئازار bother, annoyance; pain, malady; **~kirdin** *v.t.* to bother, annoy
- âzâr**² ئازار March
- âzâyâna** ئازایانە = **âzâna**
- âzhal** ئازەل flocks, herds
- âzhâwa** ئازاوه commotion, uproar
- âzûqa** ئازووقە provisions, stores
- b-** pres. stem of *bûn*
- ba** بە (with enclitic pronouns pre- or postposed, **pe** (پێ) to; by, with (instrumental); by (with passives): *hîchit pe nâkire* nothing can be done by you
- ba**¹ بە for compound adjectives formed from *ba-*, such as *barez*, *bakhabar*, *banâwbâng*, see next element
- ba**² بە pres. stem of *birdin*
- badbakht** بەدبەخت unfortunate; **~î** بەدبەختی misfortune; **bo** ~**î** unfortunately
- bafr** بەفر snow; **~girtin** *v.t.* for snow to cover s.th.: *bafr girtîyatî* it is covered with snow; **~ânbar** بەفرانبەر the month of Capricorn (December 22–January 20)
- bag** بەگ lord, master
- Baghdâ** بەغدا Baghdad
- baghîl** بەغیل stingy; jealous; **~î** jealousy; **~î hâtin la** *v.i.* to be jealous: *baghî-lî'yân le dahât* they were jealous
- bahalategayshîtin** بەهەلەتیکەبەشتن misun-

SORANI KURDISH

- derstanding
- bahâr** به‌هار spring
- bahra** به‌هه benefit, lot; ~**birdin la** *v.t.* to derive benefit from
- bahîrî** به‌حری merhorse, a fabulous magical horse common in Iranian fairy tales
- bakesh-kirdin** به‌کیش کردن *v.t.* to drag, haul: *ba zor bakesh'î kirdim bo lâ i qâzî* he hauled me before the judge by force
- bakhew-kirdin** به‌خه‌و کردن *v.t.* to take care of, to raise (a child)
- bakht** به‌خت luck; ~**kirdin** *v.t.* to risk, to sacrifice; ~ **kirânawa** *v.p.* to have a stroke of luck: *bakhtî kirâwatawa* he has had a stroke of luck; ~**awar** lucky; ~**iyâr** prosperous; ~**iyârî** prosperity
- Bakhtak** به‌خته‌ک Bakhtak, Anosharwan's vizier
- balangâz** به‌ه‌نگاز poor, destitute
- balâm** به‌لام but (conj.)
- bâle** به‌لن yes
- balen** به‌لین promise; ~**dân ba** *v.t.* to make a promise to
- balga** به‌لگه document; proof
- bâlka** به‌لکه but, rather
- bâlku** به‌لکو, **bâlku** به‌لکو maybe, perhaps
- banakhun** به‌نه‌خون drawstring (trousers)
- banâ** به‌نا builder
- banâwbâng** به‌ناو‌بانگ famous, well-known
- band** به‌ند prison, dungeon; joint; magic spell; dam; ~ **hal-witin ba** to say a spell over; ~ **ikhâna** به‌ندخانه prisoner; ~**ikhâna** به‌ندخانه prison
- bandan** به‌ندهن mountain
- bar** به‌ر chest, breast; fore; ~ **la** before, pre-; ~**bûn** *v.i.* to get free; ~**bûnawa** *v.i.* to fall; ~**dân** *v.t.* to set free; ~**girtin** *v.t.* to cover, obscure: *hawrêk i rash bar i âsmânî girt* a black cloud obscured the sky; ~**kirdin** *v.t.* to put on, wear; ~**dam** front; **la** ~ for the sake of, because of; **la** ~ ...'dâ in front of; **la** ~ ...**awa** to, with, in the presence of: *la bar khoyawa gutî* he said to himself; ~**la** ~ **awaf** because; **la** ~ **kirdin** *v.t.* to put on, wear; **la** ~**ân i** throughout the length and breadth of; **la** ~**dam i** in front of; **la** ~ **dast i ...'dâ** in the presence of, in front of, with; **lamaw**~ previously, before; (2) fruit, produce
- bañ** به‌ر rug, flat-woven carpet
- bar-** به‌ر imp. stem of *birdin*
- bara**¹ به‌ره tribe, tribal division
- bara**² به‌ره bit; **bara-bara** little by little, gradually
- bara**³ **i** به‌ره‌ی toward
- baña** به‌ره = **bañ**
- barabayân** به‌ره‌به‌یان at dawn
- baralâ** به‌ره‌لا free, unhampered; ~**kirdin** to set free, turn loose: *min baralâ i kolânân dakrem* I'll be turned out into the streets
- barangâr-bûnawa** به‌ره‌نگار بوونه‌وه *v.i.* to fight with, oppose, resist: *dayawe dastdrezhî'y bikâtà sar balâm kichâ barangâr'î dabetawa* he wants to violate her, but the girl resists him
- barawa** به‌ره‌وه (impt. sing. of *bûnawa*) be ... again
- barawzher** به‌ره‌ه‌وز‌ه‌ر headed down; ~**zhûr** به‌ره‌ه‌وز‌ه‌ر headed up
- barâmbar** به‌ره‌ام‌به‌ر in the face of, against; ~ **ba** facing
- barâward-kirdin** به‌ره‌او‌ه‌رد کردن *v.t.* to make a comparison
- barâz** به‌راز boar
- barbîn** به‌ره‌بین base of the throat; ~**girtin** to grab by the throat
- barchâw** به‌ر‌چاو see **châw**
- bard** به‌رد stone: *dawr i* ~ the Stone Age; **wirda**~ ورده‌به‌رد pebble, small stone; ~**alânî** به‌ره‌ده‌لانی rocky
- bardast** به‌ره‌ده‌ست errand boy; available
- bardawâm** به‌ره‌ده‌وام constant(ly), continual(ly); ~**bûn** *v.i.* to be persistent,

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- steady; **~bûn** continuation, continuance
- bařewabar** بەرێو بەر director, manager; **~âyafî** بەرێو بەرایەتی administration, directorate
- bařez** بەرێز *see rez*
- barg** بەرگ clothes; cover; **da ~ girtin** *v.t.* to wrap in a cover; **~dirû** بەرگدروو tailor
- barga** بەرگه power, ability; **~girtin** *v.t.* to resist
- barhařist** بەرھەڵست obstacle
- barham** بەرھەم fruit, produce; **~henân** *v.t.* to bear fruit, be productive; **~henar** بەرھەمچینەر productive
- barik** بەرک pocket
- Baritányá** بەریتانیا Britain
- barkh** بەرخ lamb
- barkosh** بەرکوش apron, smock
- barnâma** بەرنامە program
- barok** بەرۆک collar; **~bar-dân** *v.t.* to leave alone, stop pestering; **~girtin** *v.t.* to pester
- barpirs** بەرپرس responsible, in authority; **~yâr** بەرپرسیار responsible
- barqâsâ** بەرقاسا with the speed of lightning
- barz** بەرز high, tall, loud: *ba dang i ~ in* a loud voice; **~ape** بەرزەپسی standing, upright; **~âf** بەرزانی highness, tallness; high place
- barzhawandî** بەرزەھەندی interests
- barzwulâkh** بەرزوولاخ horse
- bas** بەس enough
- basarhât** بەسەرھات adventure
- basâtâchû** بەسالچوو aged
- basâm** بەسام frightening, terrible
- bash** بەش section, share; omen; **~i ... kirdin** *v.t.* to suffice for ...; **~akher** بەشەخیر handout, charity; **~kirdin** *v.t.* to be enough: *aw toza bashim nâkâ* that little bit is not enough for me; **~dâr** بەشدار participant; **~dârbûn** بەشداربوون participation; **~dârî-kirdin** *v.t.* to participate; **~ko** بەشکو corpora-
- tion
- bashka** بەشکە , **bashkim** بەشکم maybe, perhaps
- bashûdân** بەشوودان *see under shû*
- basizmân** بەسزمان poor, unfortunate
- ba'sî** بەعسی Baathist, member of Saddam Hussein's ruling party in Iraq
- bastazmân** بەستەزمان poor, wretched
- bastlin** بەستن **bast-** بەست *v.t.* to tie, to freeze; **~rân** بەستران **bastre-** بەستری *v.p.* to be tied, frozen: *la tirsân zibânî* *bastrâ* his tongue was frozen from fear; **~rânawa** بەسترانەوہ *v.p.* to be tied up: *la hamû lâyêkawa asp bastrâwatawa* horses were tied up on every side
- batât** بەتال over, finished; empty; invalid, unemployed: *brâyêkim batâta* one of my brothers is out of work; **~bûn** *v.i.* to be over, come to an end; **~kirdin** *v.t.* to stop, cease: *har nîwařo batât-mân kird* we stopped just at noon; **~î** بەتالی idleness
- batâqî-kirdinawa** بەتاقی کردنەوہ *v.t.* to investigate
- bayânî** بەیانی morning
- baybûn** بەبیوون camomile
- bayn** بەین midst; **la ~ i ...dâ** between, among: *l' aw ~â'dâ* at that time, under those circumstances; **pâsh ~èk** پاش بەینیک after a while; **~annahren** (بین النهرین) Mesopotamia
- bazaî** بەزەئی compassion: *bazaî'm pe'dâ hât* I felt sorry for him
- bazh** بەژ dry land (opp. to sea)
- bazîn** *v.i.* بەزین to go/come down; **dâ~** to get off, down
- bâ**¹ hortatory particle (+ subj): *bâ biroyn* c'mon, let's go
- bâ**² بە wind; **~dân** for the wind to blow; **~gař** بەگەر whirlwind; **~hoz** بەھوز whirlwind
- bâb** باب father
- Bâb i 'Âlî** بابی عالی the Sublime Porte, office of the grand vizier of the Otto-

SORANI KURDISH

- man Empire
- bâbat** بابەت **la** ~...**awa** about, concerning: *la ~ minawa adwân* they were talking about me; (2) worthy: *ama ~ i to niya* this is not worthy of you
- bâfin** بافین *v.t.* to weave
- bâho** باهۆ shoulders; ~**dâr** باهۆدار strong, powerful
- bâkh** باخ garden, orchard; ~ **i gishtî** park; ~**cha** باخچه garden
- bâkhaļ** باخه‌ل breast, armpit, embrace; ~**î** باخه‌لی breast, pocket (adj.): *daftar i bâkhaļi* pocket notebook
- bâł** بال arm, wing; ~**dâr** بالدار bird
- bâłâ** بالا height, stature; ~**kirdin** *v.t.* to get tall; ~**barz** بالابرز tall, elegant; ~**nwen** بالانۆین something that shows the figure: *âwena i bâłânwen* full-length mirror
- bâlândîda** بالاندیده *gurg i* ~ experienced, worldly
- bâldâr** بالدار bird
- bâlinda** بالنده bird
- bâlišht** بالیشت pillow
- bâlin** بالین pillow
- bâlora** بالوره a Kurdish verse form
- bâłwez** بالوێز ambassador
- bâm la ...awa be** بام له ...هه‌وه بی aside from, not to mention
- bân** بان roof; steppe; ~*eka u dû hawâ* there's a double standard
- bânamař** بانمه‌مه‌r the month of Taurus (April 21– May 21)
- bâng** بانگ cry, shout; ~**kirdin** *v.t.* to call, summon, invite; ~**heshtin** invitation; ~**heshtin-kirdin bo** *v.t.* to invite: *dabe bângheshtinêk'it bo bikam bo mâława* I must invite you to my home; ~**awâz** بانگه‌واز a cry for help, request for assistance; ~**awâz-kirdin** *v.t.* to ask for assistance
- bânizha** بانیزه small roof
- bâp** باب = **bâb**
- bâpîr** باپیر grandfather
- bâr¹** بار time, instance (= *jâr*)
- bâr²** بار load, burden; manner: *pewîst-a aw bârâ rîn bikretawa ka khwenakây tedâ rizhâwa* it is necessary for the manner in which his blood was shed to be made clear; ~ **dâ-girtin** *v.t.* to pack one's bags; to unload; ~**henân** upbringing; **la** ~ **i** for, for the sake of; ~**kirdin** *v.t.* to load; to decamp, leave; ~**nâma** بارنامه bill of lading; ~ **râst-kirdinawa** to set straight a crooked load, (meta.) to help someone out, come to someone's aid: *zor le-qawmâw bûm, kâkim bârî râst kirdimawa* I was in bad straits, but my brother helped me out; ~ **u dokh** بارودۆخ burden; situation
- bâr-** بار pres. stem of **bârîn**
- bâra** باره time: *dû ~ hâtawa* he came back twice; (2) power: *am kêr a girânâ la ~ i minâ niya* this heavy labor is not within my power; **dar~ i** about, concerning; **la ~ i ... (awa)** about, concerning
- bâragâ** باره‌گا = **bârgâ**
- bârân** باران rain; ~**din bâren-** *v.t.* to rain, shower; **dâ~** to rain down
- bârga** بارگه baggage, paraphernalia; ~**chî** بارگه‌چی caravan leader
- bârgâ** بارگا king's court; headquarters
- bârist** بارست **~âi** بارستایی size, volume
- bârîn** بارین **bâr-** بار *v.t.* to rain; **dâ~** to rain down
- bârût** بارووت gunpowder
- bâs** باس discussion; ~**kirdin** *v.t.* to discuss
- bâsh** باش good: *roz h ~ good day; da ~a* that's enough!
- bâsik** باسک upper arm
- bâtîni** باتینى occult; *châw i* ~ inner eye, sixth sense, the ability to see hidden things
- bâw-bûn** باو بوون *v.i.* to become current, customary
- bâwař** باوه‌ر belief; ~**kirdin** *v.t.* to believe

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- bâwash** باو‌هش bosom, embrace: *hatim-girt ba ~imawa* I grabbed him in my arms; **~kirdin ba ...'dâ** *v.t.* to embrace: *bâwash'y pe'dâ kird* she embraced him
- bâwazhin** باو‌ه‌ژن stepmother
- bâwâ** باو‌ا grandfather
- bâwîk** باو‌ک father
- bâwishk-dân** باو‌شک‌دان *v.t.* to yawn
- bây** با‌ی price, worth
- bâyakh** با‌ی‌خ worth, value; **~dân ba** to attach value to, to pay attention to: *hîch bâyakhe ba qsakâm nâdâ* he doesn't pay any attention to what I say
- bâyqûsh** با‌ی‌قوش owl
- bâz** باز hawk, falcon; **~gardân** باز‌گه‌ردان hawking, making a hawk fly (method of choosing a new king in folktales)
- bâz-dân la** له باز‌دان *v.t.* to flee in haste from, to run away in fear from
- bâzher** باز‌ه‌ر city, market
- bâzig** باز‌گ arm; dappled (horse)
- bâziband** باز‌بهنده bracelet
- be** بی without (for most compounds in *be-*, see following element; note that there are a few *be-* compounds that do not occur without the prefix: they are listed alphabetically); **ba ~ awaî** (+ subj.) without: *ba be awaî biybinim* without my seeing it
- be = biye-**, subj. of *hâtin*
- bechû** بچه‌وو baby
- bedaratân** بده‌ره‌تان poor, unfortunate
- begâna** بگانه stranger, foreigner
- begâr** بگه‌ر waste of time
- bejîga la** له بجه‌گه except for
- bekanâr** بکه‌نار limitless, shoreless
- beî-** بیل subj. of *heshtin*, for *bîheî-*
- ben-** بن subj. of *henân*, for *bîhen-*
- benzhîn** بن‌ژین *v.i.* to sneeze
- besar-u-shwen** بیه‌سه‌رو‌شوی‌ن homeless, destitute
- beshik** بيشک thicket
- Besitûn** بیستون Behistun, the site where Farhad legendarily carved the mountain for Shirin
- betâqat** بیتاقه‌ت anxious, unable to endure; **~kirdîn** *v.t.* to make anxious: *yâd i bâwkî zor betâqatî kird* the memory of his father made him very anxious
- betâwân** بیتاوان innocent; **~î** بیتاوانی innocence
- bewa** بیوه widow; **~zhin** بیوه‌ژن widow
- bez** بیز condescension
- bez-** بی‌ه = **biwez-**
- bezha** بی‌ه literature
- bezhân** بی‌ژان **bezhe-** بی‌ژی *v.t.* to sift
- bibîrây** بی‌برای never: **~ ~ nâchimawa gund** I'll never ever go back to the village
- bibû** ببوو (past perf. of *bûn*) s/he had been: *dawlat a khâwanqudratakân i dîka ka la shař'dâ peroz bibûn* the other powerful states that had been victorious in the war
- bichkoî** بچکول little, small
- bichûk** بچوک small, little
- biîaw** بی‌او widespread; **~kirdin** *v.t.* to spread, publish, publicize; **~ kirdin-awa** *v.t.* to broadcast, publish; **~a-kirdîn** بی‌اوه‌کردن *v.t.* to disperse, go away: *khalk biîawayân kird* the people dispersed
- biîbit** بی‌بیل nightingale
- biîesa** بی‌یسه fiery
- bilind** بلند high, exalted
- biîmat** بی‌یمه‌ت genius, clever; **~î** بی‌یمه‌تی cleverness
- bilwer** بلویر reed flute; **~ le-dân** to play the flute
- bin** بن bottom; **~amâl(a)** بنه‌مال family; **~jor** بنجور curious, inquisitive; **~jorî** بنجوری curiosity; **~mil** بنمل nape of the neck
- bina** بنه baggage, belongings
- binâgha** بناغه foundation; **~ dâ-rishtin** to lay a foundation
- binâr** بنار mountain skirt, foothill

SORANI KURDISH

- binesht** بښشت chewing gum
- binj** بښج root
- binyâdam** بښيادهم human
- binyât** بښيات foundation; ~-**nân** v.t. to lay a foundation, to construct
- biř** بښر bit: *biřêk âw'im da* give me a bit of water; (2) piece (of wood): *dû biř dâr bena* bring two sticks of wood; (3) group: *tûsh i biř a pyâwe bûm* I met a group of men; (4) power, strength; ~-**dân** v.t. to flow: *am rûbâ-ra biř nâdâ* this river doesn't flow; ~-**kirdin** v.t. to have strength: *biř nâ-kam l' am kefâ sar kawim* I can't make it to the top of this mountain; to be effective: *tâ châw ~-kât* as far as the eye can see; ~ **le-dân** v.t. to shuffle (cards); **tař u** ~ تەروپەر drenched: *kirâsakâm tař u biř a* my shirt's drenched; **la** ~ altogether: *bar i am gwezâ la biř chand a?* how much does this walnut tree produce altogether?
- biraw** بښروو popularity; ~ **paydâ-kirdin** v.t. to be popular
- birâ** بښرا brother; ~-**yâna** بښرايانه brotherly
- biřân** بښران See **biřrân**.
- birdin** بښردن **ba-** به (v.t., 3rd sing. pres. *dabâ(t)*; impt. sing. (*bi*)*bara*) to take, carry; ~-**à sar** بښردنه سەر to spend (time): *am shawâ l'era bibaynâ sar* let's spend tonight here; **dar**~ to endure
- biretî la** بښرتي له consisting of
- birinj** بښرنج uncooked rice
- birinja** بښرنجه copper
- biřisht** بښرشت fertile ground; power, ability
- biřist** بښرست power
- birîn** بښرين wound; ~-**dâr** بښريندار wounded; ~-**pech** بښرينپهچ nurse
- biřîn** بښرين **biř-** بښر v.t. to cut; **dar**~ to disclose, reveal; **châw**~ **la** to be hopeful of; **qsa pe**~ to interrupt: *ba tundî qsakâm pe biřî u gutim* I quickly interrupted him and said
- birîqladâr** بښرښقه دار shiny; ~-**ân** بښرښقان
- birîqe-** بښرښقي v.i. to shine, to sparkle
- birîtî** بښرتي = **biretî**
- biro** بښرو eyebrow
- biřrân**¹ بښرران **birre-** بښرري passive of *birdin* in all senses; **la nâw** ~ to be done away with
- biřrân**² بښرران **biřre-** بښرري (passive of *biřîn*) (1) to be cut: *ba tawir dârakâ biřrâ* the tree was cut with an ax; (2) to be finished, to be no more: *nân mân la mâl biřrâ* there is no more food in our house; ~-**awa** to cease: *tâwe bârân nâbiř-râyawa* the rain didn't cease for a time; **dâ**~ to cut off; **hał**~ **la** to part from, get separated from: *la dostakây hałbiřrâ* he parted from his friend
- biřlân** بښرلسان hunger; ~-**iyatî** بښرسيه تي hunger; ~-**î** بښرسي hungry: *biřsîma* I'm hungry
- biřwâ** بښروا belief; ~-**kirdin ba** v.t. to believe in; (2) permission; ~-**dân** v.t. to allow, let: *diřim biřwâ nâdât chawim* *ba minâti bikawe* I don't have the heart to look at his child; ~-**nâma** بښروانامه diploma
- biřyâ** بښريا would that (+ past conditional): ~ *aw kêrây nakirdibâya* would that he hadn't done that
- biřyâr** بښريار decision; ~-**dân** v.t. to decide; ~-**nân** v.t. to decide; **la** ~ **henânâ khwârawa** to make one change one's mind: *hiçh shitêk la biřyâr i khoy nayhenâyâ khwârawa* nothing could make him change his mind
- biřzhân** بښرژان **biřzhe-** بښرژي v.i. to be roasted
- biřzhândin** بښرژاندين **biřzhen-** بښرژين v.t. to roast
- biřzhâng** بښرژانگ eyelash
- bitâqa** بښتاقه ticket
- biv** بښف buzz
- biwe** بښوي (pres. subj. of *wîstin*, with pro-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- nominal affix, e.g., *-im biwe*)
- biyânû** بیانوو pretext
- biza** بزه laugh, laughter
- bizâwtîn** بزوتن **bizâw-** بزاو *v.t.* to shake
- bizhâr-kirdîn** بزهار کردن *v.t.* to weed out, eradicate
- bizhârdîn** بزاردن **bizher-** بزهر *v.t.* to weed out, eradicate; **hañ~** to select, choose
- bizhîw** بزهیو substance
- bizin** بزین goat
- bizirklân** بزیرکان **bizirke-** بزیرکی *v.t.* to lose; **rang hañ~ân** to lose color, grow pale; **rang-hañ~âw** رنگهه لبرکاو pale, "white as a sheet" (with fright)
- bizmâr** بزمار nail; **~kirdîn** *v.t.* to nail; **~krân** *v.p.* to be nailed
- bizûtîn** بزوتن **bizû-** بزوو *v.i.* to move, budge, stir
- bizwlân** بزوان **bizwe-** بزوی *v.i.* to shake (int.), quiver; **~ândîn** بزواندن **bizwen-** بزوينه *v.t.* to shake (trs.); **~enar** بزوينه quivering, tremulous
- bizwen** بزوين vowel
- bîbila** ببيله **bîbila** ببيله pupil (of the eye): *la bîbila i châwî pitir khosh dawîst* he was the apple of his eye
- bîn** بين breath; **~keshân** *v.t.* to hold the breath; **~akeshî** بينه کيشی holding the breath
- bînar** بينه viewer
- bîndrân** بيندران **bîndre-** بيندری *v.p.* to be seen
- bîmîn** بينين **bîn-** بين *v.t.* to see (see also *dîn*)
- bîr¹** بیر memory, mind; **~kirdîn(awa) la** to think of; **ba ~'dâ hâtin** to remember: *wâm ba bîr'dâ hât ka...* I remembered that...; **ba ~ henânawa** to remind; **la ~ bûn** to remember: *awânim la bîrin* I remember them; **la ~ chûn** to forget; **la ~ mân** to remain in the memory; **~henânawa** بیرهینانموه reminder; **~urâ** بیرورا thinking (*darbâra* i about)
- bîr²** بیر water well
- bîs-** بیس pres. stem of **bîstîn**
- bîst** بیست twenty
- bîstîn** بیستن **bîs-** بیس *v.t.* to hear
- bîstrân** بیستران **bîstre-** بیستری *v.p.* to be heard
- bo** بو to, for; why?, what for?; **~chi** why?, what for?; **~awaf** (+ subj.) in order that
- bo-chûn** بوچوون *v.i.* to think, to have an opinion; **bochûn** opinion
- boga** بوگه malodorous plants that animals will not eat
- bokho** بوخو selfish; **~î** selfishness
- bołaboł** بوله بول roaring, rumbling
- bon** بون smell; **~kirdîn** *v.t.* to smell, to smell bad, to stink
- bona** بونه cause, pretext; **ba ~ i ...awa** on the occasion of
- bor** بور gray
- boř¹** بور wave; **~khwârdîn** *v.t.* to swell
- boř²** بور loss (at a game); **~khwârdîn** *v.t.* to lose (game): *bořit khwârd* you lost; **~dân** *v.t.* to beat (at a game): *bořim dây(t)* I beat you
- bora** بوره ignoble; fallow, infertile; **~pyâg** بوره بیگ common person, person of no name or consequence
- borân** بوران storm
- bořân** بوران mooing of cows; bleating of sheep
- bosh** بوش empty
- bota** بوته = **bûwata**. See **bûn**.
- bóya** بویه for that reason
- boyâkh** بوياخ shoe polish
- boynbâgh** بوينباغ necktie
- brâ** برا = **birâ**
- Brîtânyâ** بریتانیا Britain; **~yi Kabîr** بریتانیای کبیر Great Britain
- bukhcha** بوخچه bundle
- bukhtân** بوختان slander; **~kirdîn ba** *v.t.* to slander; **~rek-khistîn bo** *v.t.* to make up slander about: *~èk i gawra'y bo kichakâ rek-khist* he made up great slander about the girl
- bulbul** بولبول nightingale

SORANI KURDISH

- buwârdin** بوواردن = **bwârdin**
bûchik بوچک little, small
bûk بووک bride; doll, puppet
bûl بوول ashes
bûmalarza بوومه له زه earthquake
bûn بوون **b-** (v.i., past perf. *bibû*) to be, to become, to happen: *agar bet u* (+ subj) if it should happen that...; **~awa** to be repeated, happen again: *...èk nabetawa* a unique ...; **~awa la** to be done with, be finished with; **~ba** to become: *aw bû ba pâshâ* he became king; **~u na~** to be almost, not to quite be: *bayânî rozh bûwa u nabûwa* in the morning when it was not quite daylight; **(d)âbe(t)** (+ subj.) must: *dabe royshibe* he must have gone
bûr بوور = **bûl**
bûrdin بووردن **bûr-** بوور v.t. to forgive: *bûmbûra* excuse me
bûzhân بووژان **bûzhe-** بووژئ v.t. to grow, sprout; **~awa** to flourish, enjoy life
bwâra بواره front (military)
bwârdin بواردن **bwer-** بویر v.t. to pass (time); **râ~** to spend (time): *khosh-mân râbwârd* we had a good time; *khosh'î râbwârdûa* he enjoyed life; *mâwayèk râbwârd* a period of time passed
byânî بیانی foreign
chak چاک weapon, arms; **~badast** armed; **ba ~awa** به چه که وه armed; **be~** unarmed
chakhmâkh چه خاخ flint, lighter
chakma چه که boot
chakush چه کوش hammer
chal چهل time; *galèk ~ân* many times
chalama چه له مه quandry, dilemma: *tang u ~ i awa'm kawtâ bar* I was caught in a real dilemma
cham چه م river, stream
chamlândin چه ماندن **chamen-** چه مین v.t. to bend, curve; **~înawa** چه مینه وه v.i. to bend over, bow
chanachan-kirdin چهنه چهن کردن v.t. to talk at length, chatter
chanâga چه ناگه chin
chand چهنه ند how much?, how many? (usually followed by indef. sing.): **~rozhek** how many days?; few, several: *aw chand rozhá* those few days
chap چه پ left: *dast i ~* left hand
chapał چه پهل filthy; **~î** filth
chapla چه پله applause; **~ledân bo** v.t. to applaud for: *khatk chapla'yân bo ledâ* the people applauded for him; **~rezân** applause
chapok چه پوک slap; **~keshân ba sar i ...** v.t. to slap on the head
chaqân چه قان **chaqe-** چه ق v.i. to sink to/ into the ground: *rîshakân chaqân* the roots sank into the earth; **~din** چه قانندن
chaqen- چه قین v.t. to stick into the ground: *nezay da zawî chaqând* he stuck his lance into the ground; **hał-~din da** to scratch: *diřkekî te hałcha-qândim* a thorn scratched me
chaqîn چه قین = **chaqân**
chaqo چه قو knife
chařchařa چه چه ره crank
charkh چه رخ wheel; cigarette lighter; century; **~u-khul** چه رخ و خول twist and turn
charmasare چه ره مه سه ری suffering, hardship
chashma چه شه مه sleight-of-hand trick
chashn چه شن sort, type; manner: *b' am chashná* in this way; **hama~a** of every sort, miscellaneous
chata چه ته highway robber
chatâf چه تال fork; a wooden or metal fork on which a gun is set for stability
chaw¹ چه و gravel, sand
chaw² چه و = **châw**
chawr چه ور grease; **~kirdin** v.t. to grease, slick down
chawslân چه و سلان **chawse-** چه و سین v.i. to suffer; **~ândin** چه و ساندن **chawsen-** چه و سیندن v.t. to torment; **~ândinawa**

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- چهوساندنهوه torture, torment, tyranny
châ چا well
châdir چادر tent
châk چاک good; ~**bûnawa** to recover;
 ~**kirdin** to make good, fix, restore;
 ~**a** good deed; **la** ~**a darchûn** to re-
 pay a kindness: *tâ mâwim la châkat*
darnâchim as long as I live I'll never
 be able to repay your kindness; ~**kir-**
dinawa چاککردنهوه improvement
châkata چاکته jacket
chât چال pit: *har kas ~e bo khatkî ha-*
kane, bo khoy te dakawe he who digs
 a pit for another falls into it ("hoisted
 on his own pitard"); ~**âw** چالو well
châlâk چالاک nimble, quick; useful;
 right; ~ چالاکى effort, effectiveness
châlma چالمه tobacco pouch; alarm clock
chândin چاندن **chen-** چين *v.t.* to plant
châp چاپ printing; ~**khâna** چاپخانه print-
 ing house, publishing house; **la** ~
drân *v.p.* to be printed
châr چار = **châra**
châra چاره help, remedy; **be**~ بىچاره help-
 less; ~**kirdin** *v.t.* to remedy; ~**sar**
 چارهسەر remedy; ~**sar-kirdin** *v.t.* to
 remedy
chârak چاره quarter: ~ *saâtèk* a quarter
 of an hour
châraka چاره که = **chârok**
châranûs چاره‌نووس fate
chârok چاروک woman's shawl
châw چاو eye; expectation; ~ **garm kir-**
din *v.t.* to take a nap; ~ **kawtin ba** *v.i.*
 to see: *châwim pey dakawt* I used to
 see him; ~ **sûr-kirdinawa la** *v.t.* to
 glare at: *karakar châw'î le sûr kirdi-*
mawa the servant glared at me; ~
bîrîn la *v.t.* to be hopeful of; ~
gařândin *v.t.* to look around; ~**geřân**
 = **châw-gařândin**; ~**hař-hâtin la** *v.i.*
 to approve of: *châwim hatnâye la kêr*
i wâ nâhaq I don't approve of such a
 dishonest thing; ~**hař-henân ba** *v.t.*
 to envy, afflict with the evil eye: *châ-*
wit pe hařdene she is envious of you;
 ~**hař-takândin** *v.t.* to motion with
 the eye and eyebrow; ~**lek-nân** *v.t.*
 to close the eyes; ~**qûchândin** *v.t.* to
 close the eyes; ~**spî-kirdin** *v.t.* to
 make someone weep (over a death):
châwit spî da-kam "you'll be sorry
 when I'm dead"; **bar**~ **kawtin** to be
 seen, spotted: *pařèk i jwân'î barchâw*
kawt he spotted a beautiful feather; **la**
bar ~ **bûn** to be clear, obvious
châwa چاوو spring
châwaře چاووهرى expectant, waiting; ~
kirdin چاووهرى کردن *v.t.* to wait for: *ba*
je'm hesht ba be awař châwaře i bâqî
i pârakâm bikam I left him without
 waiting for my change
châwařwân-kirdin چاووهروان کردن *v.t.* to
 wait for
châwařwânî چاووهروانى expectation
châwbařak چاووبه‌سك person with black
 eyes and white skin
châwbast چاووبه‌ست blindfold, deception
châwchinok چاووچنوك miserly, stingy
châwenî چاوونى evil eye
châwga چاووگه view, scenery
châwîlka چاووبلکه eyeglasses
châwlabar چاووله‌بەر expectant
châwladwâ چاووله‌دوا hopeful
châwpekawtin چاووبىكه‌وتن interview
châwqâyim چاووقايم impudent, bold
châwrûnî چاوورونى good news, congratu-
 lations
châwtârîk چاووتارىك pessimist
châwtirsên چاووترسین a lesson learned; ~
kirdin *v.t.* to teach a lesson
châwyâr چاووبار watchman
chây چای tea; ~**khâna** چاپخانه teahouse
che-kirdin چى کردن *v.t.* to fix, make,
 build
chek, har هر چىك (for *har chièk*) every
 thing
chen- چين pres. stem of **chândin**
chesht چىشت lunch
chez- چيز pres. stem of **chishtin**

SORANI KURDISH

- chi** (1) چ what? (interrogative pronoun); (2) that which (relative pronoun); (3) thing: *chiyân nâbe* they have nothing; **bo awaî** ~ (+ subj.) in order that; **chi...chi** whether...or: *chi râst u chi diro* whether right or wrong
- chikân** چکان *v.i.* to drip; to dry up (of a well or spring); **~awa** چکانه *v.t.* to thicken (of liquids)
- chil** چل forty
- chiî** چل branch, stalk
- chitakân** چلهکان **chilake-** چلهکی *v.i.:* **dâ**~ to be shocked; **dâ**~**~din chitaken-** *v.t.* to shock; **râ**~ *v.i.* to be shocked
- chiîkin** چلکن dirty, unclean; dark (cloud)
- chilon** چلون how: *estâ dazânî rûdâwakâ chilon bîwa* now you know how the event was
- chimcha** چمچه spoon
- chinândin** چناندن **chinen-** چنن *v.t.* to mend, patch
- ching** چنگ claw, talon
- chingâl** چنگال fork
- chinîn** چنن *v.t.* to weave; to reap; to pick (fruit); to pile up; **haî**~ *v.t.* to pile up; **tang** ~ **ba** to hold tight; to squeeze tightly; to squeeze the life of out s.th.
- chîpa u sirta** چپه و سرته whispering
- chipândin** چپاندن = **chirpândin**
- chiîr** (1) چر dense (forest): *dâristânêk i* ~ a dense forest; (2) firm, unyielding: *~ darpeya* he's standing firm; (3) steep: *shâkhêk i* ~ a steep mountain; (4) song: *~e bichira* sing a song; **~dân** to tie tight: *~î da bâ nakire-tawa* tie it tight so it won't come loose; ~ **u châw** face: *~ u châwit bisho* wash your face
- chirâ** چرا lamp
- chiîrândin** چراندن **chiîren-** چرین *v.t.* to rip, tear; to call out to someone
- chirch** چرچ wrinkle: *~ hathâtûa* it's all wrinkled
- chiîrîn** چرین *v.t.* to sing
- chirpândin** چرپاندن **chirpen-** چرپین *v.t.* to whisper
- chirt** چرت noise, sound; **~a** چرته commotion, uproar
- chiryâ** چریا: **~eke** October; **~didwâ** November
- chishtin** چشتن **chezh-** چیژ *v.t.* to taste, experience
- chit** چت thing (= *shit*)
- chito** چتۆ how?
- chî** چی = **chi**
- chîn** چین generation; wrinkle; China; **~î** چینی Chinese
- chiîr-bûnawa** چیر بوونه *v.i.* to snarl
- chiîrok** چیرۆک story; **~vân** چیرۆکوان storyteller
- chîtîr** چیتیر (= **hîch i tir**): ... **nabe** ~ **niya** is nothing but ...
- chok** چۆک knee; **~ dâ-dân** *v.t.* to kneel down
- choî** چۆل desert, wilderness; **~kirdin** *v.t.* to desert, vacate a place; **~awân(î)** چۆلهوانی wilderness; **~parist** چۆلهوانی nomad, desert dweller
- choîaka** چۆلهکه sparrow
- chom** چۆم river
- chon** چۆن how?: *chonî* how are you?; what sort of: *wara bitbînim chon pyâ-wêkî* come let me see what kind of man you are; **~ek** چۆنیک somehow: *har chonêk be* somehow or other; **~etî** چۆنیتى = **~iyatî**; **~iyatî** چۆنیهتی manner, (+ inf.) how to: *shaw u roz h la marâq i chonetî i daskawtin i am kich i shâ i parîânâ'dâ bû* day and night he was wondering how to get hold of this daughter of the king of the peris; **~ka** چۆنکه because, since
- chonar** چۆنەر beet
- choqân** چۆقان **choqe-** چۆقی *v.i.* to sizzle; to tremble; **~din** چۆفاندن **choqen-** چۆفین *v.t.* to heat oil to the sizzling point; to tremble
- choîr** چۆر drop, drip; **~ânawa** چۆرانه *v.i.* to drip, to fall in
- choîre-** چۆری *v.i.* to drip, to fall in

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- drops; **~âwga** چۆراوگه trickle of blood
chortka چۆرتکه abacus
chotà چۆته = **chûwatà**. See **chûn**.
chuklaqulâp چۆکله قولاپ fishing rod
chúnka چۆنکه = **chónka**
churt چۆرت nap; **~dân** v.t. to take a nap
chûk چۆوک pinnacle of a mountain;
foreskin; small, small amount: **~a**
tawizhmèk a little pressure; boundary
chûn چۆون **ch-** v.i. to go; **~ba** to pass
(of time): *baynèk'î pe chû* some time
passed (for him/her); *min darom—*
chand roz'hèk'im pe dache I'm go-
ing—I'll be gone for a few days; **~la**
to look like: *har la kuř a pâshâ'yân*
dache he looks just like a prince to
them; **dar~** to turn out, come out; to
run off/away; **te hař~** to get started;
~à darawa to go out(side)
chûnka چۆونکه = **chonka**
chûz چۆوز straight line; circle; line,
queue
chûza چۆوزه stinger (insect)
chûzân چۆوزان **chûze-** v.i. to
burn, sting (as sun-burned skin)
chwâr چۆار four; **~am** چۆاره four;
~mashqî چۆارمه شقی crosslegged; **~pal**
چۆارشه ممه **~shamma** چۆارشه ممه
Wednesday; **~shâna** چۆارشانه broad-
shouldered
chyâ چۆيا mountain
da¹ ده particle occurring with imperative
da² ده (prep., with pre- or postposed
pronominal encl., *te*) in, into, on
da³ ده ten; **~ham** دهههه tenth
da- ده habitual and progressive verbal
prefix
dabân دهبان steel
dafr دهفر pot
dak دهک expletive of amazement
dakhîl دهخيل one taken under protection;
~itim دهخيلتم please, I beg you
dař دهل the female of many animals,
she-; **~adew** دهله ديو she-demon; **~a-**
wirch دهله ورج she-bear
dalasa دهلهسه exaggeration
dalâqa دهلاقه shelf, trap door
dalîl دهليل reason, reasoning
dam¹ دهه moment; **ba ~ ...awa** while,
during: *ba ~ pekanînawa* while laugh-
ing; **~e** at once; **~èk-a/bû** for a while,
zor damèk a/bû for a long time
dam² دهه mouth; **~kirdin** v.t. to speak;
~ kut-kirdin v.t. to silence, cut s.o.
off; **ba ~awa girtin** v.t. to mention,
speak of; **la ~awa dâ-nân** v.t. to give
birth to; **la ~ dâ** v.t. to embarrass;
~aqâte دهههه قاتلی verbal quarrel; **~ataqe**
دهههههه dialogue, conversation;
~pârâw دهههههه eloquent, well-spoken;
~qîre دههههههه verbal quarrel; **~tang** ده
دههههه narrow-necked; **ba sar ~'dâ**
face down; **la bar~ i ...('dâ)** in front
of, before
dam³ دهه power; **~u-dazgâ i dawlatî** دهه
دههههههههههههههههههههه state apparatus, govern-
ment administration; **~u-dû** دههههههه
power of expression; cleverness
damařqopân دههههههههههه baggy Kurdish
trousers
damâr دهههههه vein, root: *am bardâ, da-*
mârî la khâk'dâ ya this rock is firmly
rooted in the ground
danâ دههه otherwise, if not
dang دهههه sound, voice; vote; **~dân** v.t.
to vote; **~dânawa** v.t. to reverberate,
echo; **~a-** دههههههههه noise, outcry; **be~**
دههههههههه silent; **be-î** دهههههههه silence
danûk دهههههه bird's beak
daqîqa دهههههه minute
dar دههه out; **ba ~awa** out, outside; **~è**
دهههه outside; **hâtinâ ~e** v.i. to come
out, turn out
dar- دههه compd. vb. agent, see *dar-birîn,*
dar-chûn, dar-henân, dar-kawtîn; **~**
kirdin v.t. to put out
dara دههه valley; **~bag** دهههههه feudal
lord; **~bagî** دههههههه feudal, feudal pe-
riod

SORANI KURDISH

- daraja** ده‌رهجه rank, degree
darakî ده‌رهکی estranged, foreigner, stranger; **bûn ba** ~ to be "out in the cold"
darâmat ده‌رامهت income
darbadar ده‌به‌ده‌ر homeless; ~î homel-
 essness
darbâra i ده‌به‌بارهی about, concerning
darbâz به‌ریاز delivered, saved
darbîrîn به‌ریڕین confession, plain speak-
 ing
dar-chûn la qsa i ... ده‌ه‌چوون له‌ قسه‌ی to
 disobey
dard ده‌رد pain, trouble; ~**dân ba** to give
 trouble to: *dardêkî pe dâyn* it gave us
 some trouble; **dard i sar** ده‌ردی سه‌ر
 headache, trouble
darenân ده‌رنان = **dar-henân**
darfat ده‌رفهت opportunity
dargâ ده‌رگا door; **la ~ drân** for a knock
 to come at a door: *la dargâ dadre*
 there comes a knock at the door
darhaq ده‌ره‌ق with regard to
dark ده‌رک door
darkhwârd i ده‌رخواردی worthy of
darmân ده‌رمان medicine, remedy; gun-
 powder; ~**khâna** ده‌رمانخانه pharmacy; ~
i behoshî ده‌رمانی بی‌هوشی knock-out
 drops, sleeping potion
dar-pařândin ده‌ر په‌راندن. See **pařândin**.
dar-pařendrân ده‌ر په‌ریندران. See **pařen-
 drân**.
darpe ده‌ر په‌یی, **darpi** ده‌ر په‌یی underwear,
 drawers
dars ده‌رس lesson; ~**dân** v.t. to teach; ~
khwendin v.t. to study
daru ده‌رو narrow valley; ~**yek-girtin la**
 v.t. to put someone in a tight spot
darûn ده‌روون interior, inside
darwesh ده‌رویش dervish; ~î of or per-
 taining to dervishes: *jil u barg i dar-
 weshî* dervish costume
darz¹ ده‌رز crack
darz² ده‌رز = **dars**
das- ده‌س for all words beginning with
das-, see under **dast**
- dasbaje** ده‌سه‌به‌جی = **dastbaje**
dasht ده‌شته desert, plain; ~**akî** ده‌شته‌کی
 villager
dast ده‌سته hand, arm (verbal expres-
 sions involving *dast* are given below;
 for all other compounds, see alphabet-
 ically); **ba ~ henân** v.t. to get, ac-
 quire; **ba ~ gayshtin** v.i. to come to
 hand, to be received; ~ **ba âw gayân-
 din** v.t. to go to the bath-room; ~ **bar-
 dân la** to cease: *dasî la kêr bardâ* he
 stopped working; ~ **bilind-kirdin** v.t.
 to resist; ~**birdin bo** v.t. to fiddle
 with, to stretch out the hand for; ~
bizâw-tin v.t. to poke, push; ~ **bo
 dam** meager existence, hand-to-
 mouth; ~**dânâ ...awa** v.t. to under-
 take, carry out: *dastim dâya payjoîek i
 zortir-awa* I carried out more re-
 search; ~**drezhî kirdinâ sar** v.t. to
 rape, violate; ~ **hał-girtin la** v.t. to
 quit, leave alone: *dastim le hałgrin*
 leave me alone; ~**kawtin** v.i. to get,
 acquire; ~**kirdin ba** v.t. to reach for;
 to start (+ inf): *dasî kird ba pekanîn*
 he started laughing; ~**kirdinâ ...** to
 put one's hand/arm on/around: *dasî
 kirdâ mil i bawikî* he put his arm
 around his father's neck; ~ **la pisht
 dâ** v.t. to pat on the back, to en-
 courage; ~ **pân-kirdinawa** v.t. to beg;
 ~ **pe-kirdin** (+ inf.) to begin, start
 (do-ing): *khwendin i khoyn dast pe-kird*
 he began studying; ~ **pewa girtin** v.t.
 to save, be frugal; ~**nân ba rû...awa**
 to turn someone away; ~**parzhân** v.i.
 to have an opportunity: *dastit dapar-
 zhe kêre-kim bo bikay?* do you have
 the time to do something for me?
dastim nâparzhe I don't have the
 time, I can't get to it; ~**qutân** to
 grope; ~**qûchândin** v.t. to be stingy;
 ~ **tekał-kirdin lagał** to have carnal
 relations with; ~ **u dił yekî-girtin** v.t.
 to be at ease, have peace of mind:

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- khatk itir dast u di' yân yekî nadagirt*
the people no longer had any peace of mind; ~-washândin *v.t.* to wave; **la bar** ~ **i ...dâ** in front of, in the presence of, with
- dast-** دست for **dawast-** (see *wastân*)
- dasta** دسته bunch, group, set; ~-**u-dâyara** دایه ره دسته و دایه ره retinue
- dastabar** دستبهر guarantor
- dastalât** دستلآت authority; ~**dâr** authority, one in authority; **be~î** lack of authority
- dastamo** دستمه مؤ tame
- dastasiř** دستسیر handkerchief
- dastaw-azhno** دسته و ژنو grieving, bereaved
- dastawâna** دسته وانه glove
- dastândast** دستاندهست nearby, next to one another: *gund i ema u gund i ewa* ~in your village and ours are next to each other
- dastâw** دستاو bathroom, toilet
- dastâwdast** دستاود دست from hand to hand, from one person to another
- dastâwez** دستاويز pretext; gift
- dastbaje** دستبه جي immediately, at once
- dastbarsar** دستبه ر سار under surveillance; under guard
- dastbasta** دستبه بسته hands tied, incapable, unable, total surrender
- dastbatâl** دستبه تال idle
- dastbilâw** دستبیلاو spendthrift
- dastbiř** دستبه ر one who fools or plays a trick
- dastdrezh** دستدریز aggressive, usurper, influential
- dastgir-bûn** دستگیر بوون *v.i.* to be acquired: *hîchyân das(t)gîr nâbe* they acquire nothing, they wind up with nothing
- dasthaq** دسته ق wage
- dastik** دستیک handle, grip; bunch
- dastkârî-kiran** دستکاری کران *v.p.* to be tampered with
- dastkhat** دستخه ت handwriting
- dastnakhurda** دستنه خورده untouched
- dastnûs** دستنوس manuscript
- dastnwezh** دستنویز ablutions; ~-**girtin** *v.t.* to make ablutions (for prayer)
- dastpař** دستبه ر masturbation
- dastpiř** دستبه ر rich
- dasttang** دستته نگ poor
- dast-u-dû** دستودوو physical prowess
- dastûr** دستور constitution
- dastwâlâ** دستوالا empty-handed
- dawan** ده وەن bush
- dawâ** ده وە medicine; ~ **u darmân** medication and remedy
- dawâm-kirdin** ده وام کردن *v.t.* to last, endure
- dawâr** ده وار nomadic tent; tent material
- dawl** ده ول drum
- dawlamand** ده و له مەند rich
- dawlat** ده و له ت ده و له ت wealth; state; ~ ده و له تى *adj.*, governmental
- dawr** ده ور era, time; ~**bar gařân** to go around, about; ~-**geřân** *v.t.* to turn circles; ~ **u pisht i** around (prep.); **ba** ~ ...**dâ** around (prep.)
- dawra** ده و ره circle; ~-**dân** *v.t.* to surround: *dawra'yân dâbû* they had him surrounded
- dawrân** ده و ران era, epoch; a long period of time; circuit, circle; ~-**kirdin ba** *v.t.* to take a turn on (a horse)
- dawrî** ده و رى plate
- day** ده ی hey, c'mon, look here
- daz** ده ز = **dast**: ~**baje** immediately, at once; ~**gâ** ده ز گە apparatus; ~**gîrân** ده ز گیران fiancé
- dazu** ده زو thread
- dâ-** ده دا compound verbal prefix, for *dâ-kirdin* only see alphabetically below; for other compound verbs see under the verbal element: *dâ-bazîn, dâ-dân, dâ-diřîn, dâ-gîrân, dâ-hâtin, dâ-kanin, dâ-khistin, dâ-nawândin, dâ-nân, dâ-nishtin, dâ-mazrândin, dâ-rinân, dâ-rizân, dâ-rizhândin*
- 'dâ** ده دا (postposition with the preposition

SORANI KURDISH

- la*) in, at: *l'ewa'dâ* there, in that place; *l' aw sa'âtá'dâ* at that time; ('*dâ* contracts to '*á*, particularly after nasals) *la dît i khom'â witim* I said to myself
- dâbash** دادهش portion, division; ~
kirdîn v.t. to divide; ~**krânà sar** v.p. to be divided into; ~**udâbir-kirdîn** دابه ش و دابر کردن v.t. to divide and slice up
- dâbîn-kirdîn** دابین کردن v.t. to assemble, arrange
- dâd** داد justice; ~**dân** v.t. to give justice; to be just; to work out for: *aw dâdî nadâyn* it didn't work out for us
- dâdga** دادگه court: ~ *i harabarz* supreme court
- dâgh** داغ searing hot, scar; grief; ~
kirdîn v.t. to sear, brand, scar
- dâgir i** داگیری inclusive of, comprising
- dâgir-kirdin** داگیر کردن v.t. to occupy, usurp, take by force, oppress; ~**kar** داگیرگر oppressor, oppressive
- dâkh** داخ grief; **la ~ân** له داخان in grief
- dâkhwâznâma** داخووزنامه application
- dâ-kirdîn** دا کردن v.t. (1) to start raining: *bârân dâyn kird* it started raining; (2) to put animals in a stable: *haywânakânîm dâ kird* I stabled the animals; (3) to pour grain in a bin: *ganimakâ'm dâkird* I poured the grain (into the bin)
- dâl** دال an opened seed pod
- dâm** دام: ~ **u dazgâ** دهزگا دام و ده apparatus, power, authority
- dâmâwî** داماوی tribulation
- dâmen** دامین skirt; ~**girtîn** v.t. to beset: *am ba'âya dâmenî girtûm* I am beset by this disaster; **dastim ~it** دهستم I beg you
- dân**¹ دان **da-** ده (v.t., impt. sing. *bîdara*, in compounds, *da* ده; pass. *dirân* دران) to give, pay; **ba ...awa** ~ to bite, sting: *mâr gufî petawa dadam* "I'll bite you," the snake said; *mâr pewa'y dâwin* they've been bitten by a snake; **dâ~** to sharpen (pencil); **dâ~à sar** ... to rest, prop (s.th.) on ...: *ânîshk i râstî dâdâya sar mezakâ* he propped his right elbow on the table; **ha!~** (1) to cast up, hurl up; (2) to blossom: *shînâwar-dakât ha! dâwa* your garden has blossomed; **ha!~ la sar** to intervene on behalf of; **ha!~ la** to start (to speak): *la jwâbâ ha! dâ* he started to answer; **ha!~awa** to raise: *panjarakâ hatdawa* raise the sash; **le~** to hit, strike; to throb: *dîtim ledadâ* my heart is throbbing; to play (instrument): *zurnâ-kay zor khosh ledadâ* he played the flute very well; see also alphabetically under *le-dân*
- dân**² دان grain, seed: *ganimakâm ~'î nagirtûa* my wheat has not set seed; ~
ba kho ...'dâ girtin v.t. to have patience, endure; ~**nahenân ba** v.t. to place no value in: *kâwrâ dân ba minâ nâhene* the man places no value in me
- dân**³ دان tooth (= *didân*)
- dânîshîwî** دانیشوو inhabitant
- dâpîr** داپیر grandmother
- dâr** دار tree, wood; staff, rod, stick; ~**kârî-kirdin** v.t. to beat with a stick; **khistinâ zher ~ u falâqawa** v.t. to put to the bastinado; ~**atarm** دارهتهرم bier; ~**awâr** دارهوار structure; ~**das** داردهس walking stick, staff; ~**istân** دارستان forest; ~**în** دارین made of wood, wooden; ~**tâsh** دارتاش carpenter
- dârezhar** داریزهر molder, formulator
- dâshîtin: ha!~** هه‌لداشتن v.t. to hurl (from a height)
- dâw** داو trap; ~ **dâ-khistin** v.t. to set a trap
- dâwar** داوهر judge; ~**î** judging
- dâwâ** داوا demand; ~**kirdin la** v.t. to ask of, demand of
- dâwen** داوین = **dâmen**; ~**pâkî** داوینپاکی innocence, purity
- dâwkhwâz** داوخواز volunteer
- dâya** دایه mother; nurse; ~**pîra** دایه‌پیره grandmother

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dâyara** دایه‌ره office
dâyik دایک mother; **la ~ bûn** *v.i.* to be born
de ده village
de- ده pres. indicative stem of **hâtin**
deh- ده = **dahel-**. See **heshtin**.
den- دین = **dahen-**. See **henân**.
deř دیر line
derîn دیرین ancient, old: *aw nâwcha shwenawârî a derînânâ i Kurdistân* the ancient monumental regions of Kurdistan
dew دیو demon
didân ددان tooth
diĥ دل heart, interior: *la diĥ i khom'â witim* I said to myself; **~râgirtin** to make happy; **~shikândin** *v.t.* to break the heart: *dîtmân mashikena* don't break our hearts; **ba ~ i kho** to one's heart's desire; **~band i** دل‌بندی interested in; **~dâr** دل‌دار sweetheart; **~girân** دل‌گیران disheartened, heavy-hearted; **~narm** دل‌نرم contented; **~nyâ** دل‌نیا **la** convinced of; **~pir** دل‌پیر sad; angry; **~raq** دل‌رهق cold-hearted; **~sâda** دل‌ساده naïve; **~shikâw** دل‌شکاو broken-hearted; **~soz** دل‌سسوز sympathetic; **~tangĥ** دل‌تنگ sad, lonely; **~tangĥ** دل‌تنگی sadness, loneliness; **~tař** دل‌تەر glad, happy; **~tazen** دل‌تەزین tragedy, calamity
diĥop دل‌وچ drop; **~ a khwenêk** a drop of blood
dimârakot دیماره‌کول scorpion
dinân دنان tooth
dinyâ دنیا world, weather: *dinyâ zistân bû* it was winter; **~dîtin** دنیا‌دیتن worldly experience
dir- در (for words beginning with *dir-*, see also *dr-*)
diř- در pres. stem of *dirîn*; see also **dr-dirakht** در‌دخت tree
dirang در‌هنگ late; **~bûn** *v.i.* to be late
dirawshân(awa) دره‌وشان *v.i.* to shine
dirâsa در‌اسه lesson, study
dirân دران **dre-** دری *v.p.* passive of *dân*;
la dargâ ~ for a knock to come at a door
diřân دران see **diřrân**
dirâw دراو dirhem
diřegh(ĥ) در‌هنگی، در‌هنگ shortcoming; **~kirdin** *v.t.* to be inadequate
dirinj درنج demon
diřîn درین **diř-** در *v.t.* to rip; **dâ~** to rip (cloth)
diřik درک thorn
diřinda در‌ینه savage, bestial
dirkândin در‌ک‌اندن **dirken-** در‌ک‌کین *v.t.* to confess; to pronounce; disclose, reveal (secret, &c.)
diro درو = **dro**
diřrân دران *v.p.* to be ripped
dirust دروست right, correct; **~kirdin** *v.t.* to make, build, construct
dirûn دروون **dirû-** دروو *v.t.* to stitch, sew; **hař~** to seam together
dirwân دروان *v.i.*: **hař~** to be stitched together
dirwena دروینه reaping with sickle
dirz درز crack; **~ i darwâza** opening between two double doors
diz در thief; **~ĥ** thievery, stealth; **ba ~a** stealthily; **ba ~ i** unbeknownst to
dizh i دژی **dizh ba** دژ به against, vis-à-vis: *gawra-pyâwân i gund dizh i am qsânâ râdawastân* the old men of the village took a stance against this talk; *farmân'î ba kuřakâý dâ dizh i duzh-min shař bikâ* he ordered his son to fight against the enemy
dî¹ دی sight; **ba ~ henân** *v.t.* to bring about, produce; **ba ~ kirdin** *v.t.* to notice, to discern; to see, to spy: *hîch i wâ'm tyâ ba dî nakird* I didn't notice anything like that wrong with him; **hâtinâ** ~ to come about, to happen
dî² دی other; again: *bo chandân jâr i dî* several other times
dîdâr دیدار interview, meeting
dîka دیکه (adj.) other; (adv.) any more,

SORANI KURDISH

further	دووعای خیر prayer for well-being
dîl دیل prisoner; ba ~ girtin <i>v.t.</i> to take prisoner	dugma دوگمه button; ~ dâ-khistin to button: ~ <i>i châkatay dâ-khist</i> he buttoned his jacket
dîlmânj دیلمانج interpreter	dukân دوکان, dukkân دوککان shop; ~ dâr دوکاندار shopkeeper
dîman دیمن aspect, mien	dund دوند summit, top of mountain
dîmugrâfyâ دیموگرافیا demography	dunyâ دنیا = dinyâ
dîmukrât دیموکرات democratic	duř دور middle; large pearl
dîn دین bîn- بین <i>v.t.</i> to see	duwân دوان = dwân
dîřrok دیروک legend	duzhmin دوژمین enemy; ~ âyat دوژمینایهت enmity
dîsân دیسان again, once more	dû دوو two; ~ am دووهم second; ~ barakî دووباره enmity; ~ bâra دووباره again, once more; ~ diř دوودل hesitant, hesitating; ~ diř la له دوودل distrustful of, suspicious of; ~ ham دووههم second; ~ shamma دووشهمه Monday
dîtin دیتنه bîn- بین <i>v.t.</i> to see; ~ awa دیتنهوه to find	dûkař دووکاړ smoke
dîw دیو side	dûkyân دووکیان the two of them, both of them
dîwakhâna دیوهخانه living room	dûpât دوویات statement; ~ kirdinawa <i>v.t.</i> to make a statement
dîwân دیوان assembly hall, court	dûpishk دوویشک scorpion
dîwâr دیوار wall	dûr دور far; la ~awa from afar; ~ bîn دوورین telescope, camera
do دو yoghurt and water beverage	dûrân دووران dûr- دور = dirwân
do'â دوعا = du'â	dûrînawa دوورینهوه <i>v.t.</i> to gather, harvest
doř دۆل valley	dûrrân دوورران dûrre- دوورری <i>v.p.</i> to be sewn, stitched up
dořândin دۆراندن dořen- دۆرین <i>v.t.</i> to lose	dûzhmin دووژمین = duzhmin
dosh dâ-mân دوش دامان <i>v.t.</i> to be at a loss for words	dwâ دوا last (precedes word it modifies): ~ <i>sât</i> last year, ~ <i>shaw</i> last night; ~ i after (prep); ~ i awař (ka) after (conj); ~ ı دواقی last, final; ~ rozh دواروژ future; ba ~ i ...dâ nârdin to send for (s.o.); la ~ı'dâ ka after (conj); I' am ~îâná'dâ recently
doshâw دوشاو grape molasses	dwân دوان dwe- دوی la <i>v.t.</i> to speak of, talk about
dost دوست friend; ~ âna دوستانه friendly; ~ âyatî دوستایهتی friendship	dwândin دواندن dwen- دوین <i>v.t.</i> to speak to, address: <i>mandwena!</i> don't speak to me!; <i>daydwândim</i> he was speaking to me
dozîn دوزین doz- دۆز <i>v.t.</i> to search for; to find; ~ awa دۆزینهوه to find, recover, discover	dwe(ka) دوی دیکه, yesterday, last night
dr- در (for words beginning with <i>dr-</i> , see also <i>dir-</i>)	
drakht درهخت tree	
drân دران = dirân	
drâwse دراوسن neighbor	
drezh دریش long; ~ bûn <i>v.t.</i> to stretch out; ~ âi دریشائی length; ~ a-dân دریشه دان <i>v.t.</i> to continue	
drisht دریش large	
dro درو lie; ~ kirdin <i>v.t.</i> to lie	
droshm دروشم sign, distinguishing mark	
drushm دروشم design; brightness, brilliance	
drust دروست = dirust	
duam دوهم = dûham	
du'â دوعا prayer, supplication; ~ kirdin bo <i>v.t.</i> to pray for someone; ~ i kher	

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dwene** دیوئی yesterday; ~ **sháwe** دیوئی شەوی last night
- dyâr** دیار clear, obvious; ~-**kirdin** v.t. to clarify; **ba ~awa bûn** v.i. to be visible, in view; **ba ~î** clearly, obviously; ~**kirâw** دیارێکراو obvious
- dyârî** دیاری present, gift
- ê**¹ variant of the indefinite suffix -**êk**
- ê**² directional suffix occurring on certain nouns like *zhûrê* ژووری upwards, *darê* دەری outwards, *mâtê* مانی home-wards, and as a variant of the directional enclitic *à* on verbs when the complement of the directional is an enclitic pronoun: *nâygamê* I won't reach it, *shîtêk'î dadâtê* he'll give him something
- ejgâr** ئیجگاری very, very much; ~ ئیجگاری at all, ever: ~ *nâydwenim* I don't ever speak to him; all at once: ~ *bârim kird* I got up and left
- êk** indefinite suffix: *pyâwêk* a man
- el** ئیل nation, tribe, people
- ema** ئیمە we, us
- era** ئێرە here; **l'~(dâ)** (دا) لێرە here, in this place; **l'~wa** لێرەو from here, hence
- Erân** ئێرانی Iran; ~ ئێرانی Iranian
- ‘Erâq** عێراق Iraq; ~ عێراقی Iraqi
- erayî** ئیرەبی jealousy; ~-**birdin ba** v.t. to be jealous of: *erayî'yân pe dabird* they were jealous of him
- esh** ئێش pain, ache; **sar~a** سەرئێشە headache
- eshik-girtin** ئێشک گرتن v.t. to keep watch
- esk** ئێسک = **esqân**
- esqân** ئێسقان bone
- estâ** ئێستا now; **l'~wa** لێستاو as of now, from now on
- estga** ئێستگە station
- estir** ئێستر mule
- ewa** ئێو you (pl)
- ewâra** ئێوارە evening: ~t *bâsh* good evening
- ezing** ئیزنگ kindling
- fakhr** فەخر pride
- falâ** فەلا peasant, farmer
- falâkat** فەلاکەت misery, difficulty, misfortune
- falâqa** فەلاقە bastinado
- faqe** فەقی student
- faqîr** فەقیر poor; ~**î** poverty
- farangî** فەرەنگی European
- farâham-kirdin** فەرەهەم کردن v.t. to make available
- Farânsa** فەرانسە France
- farâwân** فەرەوان abundant, large-scale
- farhang** فەرەهەنگ culture; ~**dost** فەرەهەنگ دوست cultured, culture-loving; ~**ok** فەرەهەنگۆک glossary
- Farhâd** فەرەهەد Farhad, a character in Nizami's poem who falls in love with Shirin
- farmân** فەرمان order, command; ~ **ba je henân** v.t. to obey an order, to carry out an order; ~ **i khwâ ba je henân** to obey God's command, to die; ~**dân ba** v.t. to command; ~**bar** فەرمانبەر official
- farmâyish** فەرمايش order, command; فەرمايشته ~**t** speech; ~**t a mift** فەرمايشته مەفت empty compliment
- farmûn** فەرموون **farmû-** فەرموو v.t. to command, to say (polite); (impt.) please: *farmû dâni'sha* please sit down
- fatârat** فەتارەت calamity; **sar i ... dâni ba ~'dâ** to bring calamity down on ...
- fawt** فەوت loss, death; ~**ân** فەوتان **fawte-** فەوتن v.i. to cease to exist; to be lost; to be all in, exhausted; ~**ândin** فەوتاندن
- fawten-** فەوتین v.t. to give up, to lose
- fâks** فاکس fax
- fâmîn** فامین **fâm-** فام v.t. to understand
- fel** فەیل trick; ~-**kirdin la** v.t. to play a trick on; ~**abâz** فەیلەباز wily; ~**bâzi** فەیلەبازی trickery
- fenik** فەنیک cool
- fer** فەیر acquainted; ~-**bûn** v.i. to learn: *la*

SORANI KURDISH

- kwe fer i kurdî bîy?* where did you learn Kurdish?; ~-**kirdin** *v.t.* to teach
- feřo** فـیـرۆ free, gratis; **ba** ~ for free, for nothing, for no reason; **ba** ~ **dân** *v.t.* to squander, waste: *bakhtî ba feřo dâwa* he's wasted his chance
- filân** فلان so-and-so, dummy name
- fileq** فـلـیـق flat, squashed; ~**ân** فـلـیـقـان **fileqe-** فـلـیـقـن *v.i.* to be mashed, squashed; ~**ândin** فـلـیـقـانـدن **fileqen-** فـلـیـقـن *v.t.* to mash, squash
- finjân** فـنـجـان cup
- fîr** فـیـر light, delicate; false
- fira** فـیـرە very, much
- fîre-dân** فـیـرئ دان *v.t.* to throw away, toss, hurl
- fîrlândin** فـیـرـانـدن *v.t.* to make fly, to fly away with; ~**în** فـیـرـن **fîr-** فـیـر *v.t.* to fly
- firmesk** فـیـرـمـیـسـک tear; ~ **hař-rishtin** *v.t.* to shed tears
- fîřoka** فـیـرۆکە airplane; ~**khâna** فـیـرۆکەخـانە airport
- fîřufel** فـیـرۆفـیل deception, trick
- firyâ-kawtîn** فـیـرـیـا کەوتن *v.i.* to arrive at an opportune moment; to come to someone's assistance
- fish** فـیـش flabby, soft
- fitwâ** فـیـتـوا legal opinion, permission
- fiŋga** فـیـنـگە snivveling
- fis** فـیـس wet
- fisâr** فـیـسـار so-and-so, such-and-such
- fîřhak** فـیـřهـک cartridge; ~**ligh** فـیـřهـکـلـغ cartridge belt
- fîřkândin** فـیـřهـکـانـدن *v.t.* to whinny, neigh
- fîz** فـیـز pride
- fre** فـیـرئ = **fire**
- frořtîn** فـرۆـřتـن **froř-** فـرۆـř *v.t.* to sell
- fû-dân** فـوـو دان *v.t.* to puff up, blow up (balloon, e.g.)
- ga** گـه joint: *pâm la ~ chûwa* I've sprained my ankle
- gach** گـچ plaster
- gał** گـل = **lagal**
- gal** گـل flock, herd, people; ~هـ گـلئ a lot, a lot of, much, many: ~ **gařân** they searched a lot; ~**nâs** گـهـلـنـاس sociologist
- gał** گـل space between the legs
- gałâ** گـهـلا leaf: *wakû gałâ i dâr* as numerous as leaves on a tree
- gałârezân** گـهـلـارـیزان autumn; the month of Scorpio (October 23–November 21)
- gałâwej** گـهـلـاـوـیـج the month of Leo (July 23–August 22)
- gałoz** گـهـلۆز space between a dog's legs: *kilkî da gałozî girt* (the dog) stuck its tail between its legs
- gałû** گـهـلۆو throat
- gan** گـهـن putrid, evil-smelling
- gandał** گـهـنـدەل rotten tree
- ganim** گـهـنـم wheat
- ganî** گـهـنئ bad odor, rotten smell; ~**n** گـهـنئ *v.i.* to stink
- ganj**¹ گـهـنج treasure
- ganj**² گـهـنج young
- garak** گـهـرەک it is necessary (+ subj.)
- gařak** گـهـرەک quarter (of town), neighborhood
- gařân** گـهـرـان **gaře-** گـهـرئ *v.i.* to turn, wander, search; ~ **ba dwâ i** to search for, look for; ~**awa** to return, come back; **hał~** to be changed, transformed, (with colors) to be ...ish: *sûrhałga-řâw* reddish; ~ **la** to quit, leave alone: *lem gařen* leave me alone; ~ **la** to look for: *shitêkim gum kirdawa, ley dagařem* I'm looking for something I lost; **da sar** ~ to get (s.th.) out of one's head
- gard** گـهـرد dust
- gardâw** گـهـرداو whirlpool
- gardin** گـهـردن neck (of an animal, bottle); ~**âzâi-kirdin la** گـهـردنـازای کردن *v.t.* to bid farewell to
- gařîda** گـهـریدە wanderer
- garm** گـهـرم warm, hot; ~**â** گـهـرما heat: ~ *i nîwařo* midday heat; ~**en** گـهـرمین warm region; ~**î** گـهـرمئ warmth
- garû** گـهـروو neck, throat: *wâ hast dakam garûmî le piř bûwa* I feel as though

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- my throat is full of it; **ba ~ i ...'dâ kirdin** *v.t.* to put down s.o.'s throat, to feed to
- garzik** گەرزیک ring
- gash** گەش fiery red; lush
- gasha-kirdin** گەشە کردن *v.t.* to sprout up, grow up
- gasht** گەشت trip, tour
- gastin** گەشتن **gaz-** گەز *v.t.* to bite
- gavzân** گەفران *v.i.* to roll over
- gawaîr** گەوەر stable
- gawât** گەوأل wisp of cloud; **gawât-gawât** wispy
- gawj** گەوج stupid
- gawra** گەورە large, big, great; **gawra** گەورەئى **gawra** greatness; **~pyâw** گەورەبیاو elder, dignitary
- gawzân** گەوزان = **gavzân**
- gayândin** گەیانەن **gayen-** گەیین *v.t.* to make reach; **kho~à ...** to get oneself to: *kho y agayenetà nâw shâr* he'll get himself into town; *lâwakân khayân gayândè* the young men got themselves there; **râ~** to make known, publicize
- gayîn** گەیین **ga-** گە *v.i.* to arrive
- gayshtin** گەشتن **ga-** گە **ba** *v.i.* to arrive; **te~** to understand; **pe~** to ripen, mature, come of age
- gaz¹** گەز yard (linear measure)
- gaz²** گەز pres. stem of *gastin*
- gâ** گە cow
- gâl-dan** گەل دان *v.t.* to stir up
- gâlâ** گەلە energetic labor; **~kirdin ba** to work furiously at: *chon dirwenayêk har gâtay pe dakâ* he's working on it fast and furiously
- gâlok** گەلوک club
- gâlta** گەلتە joke; **~kirdin ba** *v.t.* to make fun of: *gâtayân pe dakrâ* they were being made fun of, a joke was being played on them; **ba ~wa** بەگەلتەوە jokingly
- gâmûsh** گەمووش ox, buffalo
- gân** گەن **ge-** گە *v.t.* to fuck
- gâsha** گەشە, **~bard** گەشەبەرد large stone, boulder
- gâsin** گەسین ploughshare
- gâz** گەز bite; gas; **~girtin la** *v.t.* to bite
- gâzarâ** گەزەرە middle of the back, spine
- gâzinda** گەزیندە objection, criticism
- gâzir** گەزەر washerman, bleacher; **~bûn** to be bleached
- gechal** گەچەل quarrel, dispute
- geîrân** گەیران **geîre** گەیرى *v.t.* to turn; **~awa** گەیرانەوە to relate, tell; **war~** to turn into, to translate; **war~à sar ...** to translate into: *am ktebây wargeîrâyà sar fârî* he translated this book into Persian
- gezh** گەژ dizzy, spinning; **~bûn** to spin: *sarî gezh dabe* his head will spin; **~alûka** گەژەلووکه whirlwind; **~âw** گەژاو whirlpool
- gh-** (for most words beginning with *gh-*, the Persianate spelling, see normal Kurdish spelling under *kh-*)
- ghadîr-kirdin la** گەدەر کردن لە *v.t.* to cheat
- ghalat** گەلەت error, mistake
- ghalpaghalip** گەلپەگەلپ commotion
- gharîb** گەریب stranger; **~** exile, being away from home
- ghaybzân** گەیبزان someone who knows hidden things, seer, mindreader
- ghazal** گەزەل ghazal, a Persianate poetic form
- ghazna** گەزەنه = **khazna**
- ghâr-dân** گەار دان *v.t.* to run
- gichik** گەچیک small, little
- gift** گەفت word; promise; **~dân ba** *v.t.* to promise; **~ugo** گەتوگو conversation
- gîl** گەل dirt, mud; **birdinâ bin** ~ to take to the grave
- gila** گەله complaint; **~kirdin la** *v.t.* to complain of
- gilân** گەلان *v.i.* to be thrown: *la asp gilâm* I was thrown from my horse; to stumble: *aspakâm gilâ* my horse stumbled; to move, shake, toss and turn; **~din** گەلین **gilen-** گەلین *v.t.* to throw, toss,

SORANI KURDISH

- shake
- gilena** گلبه pupil of the eye
- gimez** گمیز urine; ~-**kirdin** *v.t.* to urinate
- gîr** گر flame; ~-**girtin** *v.i.* to be enflamed
- giraw** گره = **giro**
- girân** گران heavy
- gird** گرد hill, knoll; ~-**olka** گوردولکه pile, stack of unthreshed grain
- giriftâr** گرفتار captive, prisoner; ~-**bûn** *v.i.* to be captured, taken prisoner; ~-**î** occupation, anguish
- giring** گرنگ important
- gîrî** گری assumption; ~-**kirdin** *v.t.* to assume
- girm** گرم boom, plop, sound of a large body falling; ~ **u hor** گرم وهور ditto
- girmola** گرموله twisted, taut; ~-**kirdin** *v.t.* to twist and turn, contort
- gîrnî** گرنی rough, coarse
- giro** گرو bet; ~-**birdinawa la** *v.t.* to win (a bet or game) from, come out on top of
- girtin** گرتن **gir-** گر *v.t.* to take; to pinch: *kawshakâm pâm agire* my shoes pinch my feet; to hold, contain: *am jawâta shash pût nâgire* this sack won't hold six *pûts*; ~ **la** to find fault with, pick on: *lem magira* don't pick on me; ~-**â bar** to adopt; ~-**awa la** to forbid: *l' aw kârânâm girtotawa* I have forbidden those things; ~-**awa la** to reduce, make less: *kharjût zora-ley bigirawa* you spend too much—make it less; to catch (disease) from; ~-**awa** to heal (broken bone): *dast a shikâwakât girtîyatawa* your broken arm has healed; **ba ...awa girtin** to cover oneself with, pull s.th. over o.s.: *lefay pewa girt* he covered himself with a quilt; **dâ~** (1) to bring down; (2) to drive crazy by talking: *wây dâgirtim ba qsa hoshim namâ* he drove me so crazy with his talking I couldn't think straight; **hał~** (1) to lift, pick up: *ama la zawî hałgira* pick this up from the floor; take off: *sar i am sindûqâ hałgira* take the top off this box; pick out, select: *l' aw kawshânâ jûtêkî hałgira* pick out a pair of those shoes; *dastim le hałgrin* leave me alone; (2) to hold, keep: *am pârayâm bo hałgira* keep this money for me; (3) to allow: *khwâ hałnâgire* God will not allow it; (4) to go out of control: *asp hałî girtim* the horse ran away with me; (5) to hold something up: *gâyakâ pâshîy hałgirtîa* the cow has its leg lifted; **râ~** to protect, maintain; **kho râ~** to control oneself; **war~** to take, take up
- giryân** گریان **grî-** گری *v.i.* to weep, cry
- gîrzh** گرژ frowning; dejected; **rû~** رووگرژ with a frowning expression
- gisht** گشت all; ~-**î** public
- gisk** گسک broom; ~-**dân** *v.t.* to sweep
- gîzh¹** گژ mussed, tangled (hair); ~-**bûn** *v.i.* for the hair to stand on end; **ba ~ ... hâtin** to get entangled with; **ba ~ ...dâ chûn** to have to deal with; ~-**yân** گزیان *v.i.* to be upset, to be mussed (of the hair)
- gîzh²** گژ tree trunk; plant; ~-**u-giyâ** گزویا vegetation
- gîzh³** گژ anger
- gîzh⁴** گژ hard, solid
- gîzing** گزنگ first rays of dawn
- gîrâ-kirdin** گیرا کردن *v.t.* to answer (a prayer)
- gîrân** گیران **gîre-** گیری *v.p.* to be taken (passive of *girtin*); **kho'y pe (râ)~** to restrain oneself, control oneself: *kho'y pe nâgire* he can't restrain himself; **dâ-gîrân** *v.p.* to be occupied: *wîlât a dâgîrâwakân* the occupied territories; **te-gîrân** *v.i.* to tangle
- gîrfân** گیرفان pocket
- gîroda** گيروده infatuated
- gîrsân** گیرسان **gîrse-** گیرسی *v.i.* to stop, cease; ~-**awa** to stop, halt; **dâ~** to be lit, ignited

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- gîrsândin** گێرساندن **gîrsen-** گێرسین *v.t.:* **dâ-**
~ to light, ignite
- go** گۆ ball
- goband** گوبه‌ند celebration
- gogird** گۆگرد sulphur; match
- goh** گوه ear, hearing; **~dâr** capable of hearing; *gwechka i gohdâr* well-attuned ear
- gol** (1) **gre u** ~ گۆل و گۆل knotted; **gurj u** ~ گۆل و گۆل nimble, quick; (2) male: **~asag** گۆله‌سه‌گ male dog, **~akar** گۆله‌کەر male donkey; (3) goal (soccer); **~kirdin la** *v.t.* to score a goal against
- gol** گۆل calf; pool, pond; stupid
- golâla** گۆلاهه anemone
- gom** گۆم deep, stagnant water; indistinct; lake, pond; **~âw** deep pool
- gomân** گۆمان suspicion; **~kirdin la** *v.t.* to suspect
- gon** گۆن cheek; **~asûra** گۆنه‌سووره tomato; **~â** گۆنا cheek; **~âgon** گۆناگۆن various, of all sorts
- gopât** گۆپال bat, club
- gor** گۆر like, manner
- goř** (1) گۆر level, plain (ground); **hâtinâ** ~ه to come to the fore, be under discussion; (2) grave; **~istân** گۆرستان cemetery
- gorân** گۆران the Goran division of the Kurds; **~î** Gorani; song
- gořin** گۆرین **goř-** گۆر *v.t.* to change; **~awa ba** to exchange for; **kho** ~ to disguise oneself; **~ar** گۆرینه‌ر change-producing
- gořrân** گۆران **gořre-** گۆری *v.p.* to change (int.), be changed
- gosh-kirdin** گۆش کردن *v.t.* to suckle a newborn
- gosha** گۆشه corner, angle
- gosht** گۆشت meat
- gotin** گۆتین **le-** لێ *v.t.* to say
- govâr** گۆفار magazine, journal
- goz** گۆز (*see nâz-u-goz*)
- goza** گۆزه pot
- gozân** گۆزان **goze-** گۆزی *v.t.* to keep; **~awa** گۆزانه‌وه to move from place to place; **ha!** ~ to lift, raise, draw up
- gr-** گر see **gir-**
- gre** گری knot; **~ le-dân** *v.t.* to tie a knot; **~ shil-kirdin** *v.t.* to untie a knot; **~kwer** گریکۆبیر tangled knot
- grewaghâr** گریوه‌غار foot race
- gul** گۆل leper; **~bûn** to get leprosy
- gul** گۆل flower; **~ a sûr** گۆله‌سوور rose; **~abarozha** گۆله‌به‌روژه sunflower; **~âla** گۆلاهه red tulip; **~âw** گۆلاهه rosewater
- gulla** گۆله bullet
- gulof** گۆلۆف pressure, crumple; **~în** گۆلۆفین *v.t.* to crumple; **~tin** گۆلۆفتن *v.t.* to squeeze, crumple;
- gulof-** گۆلۆف *v.t.* to squeeze, crumple;
- kho ha!** ~ **tin** *v.t.* to hug oneself
- gum** گۆم lost; **~bûn** to get lost; **~řâ** گۆمرا lost, deviant
- gumân** گۆمان doubt, hesitation; **~birdin** *v.t.* to doubt; to have, possess: *hîch shitè gumân nâbam* I do not possess anything; **be** ~ بی‌گۆمان doubtless(ly), convinced
- gumbad** گۆمبه‌د dome
- gun** گۆن testes
- gunâ** گۆنا sin, pity; **~bâr** گۆنابار sinner, transgressor
- gund** گۆند village; **~nishîn** گۆندنشین vil-lager, village-dwelling
- gunjân** گۆنجان **gunje-** گۆنجی *v.i.* to fit, be fitting; *dagunje bitēyn* we may say, it is appropriate for us to say
- gur** گۆر wolf; meeting
- guř** گۆر power; flame; threat; **~ hâtinâ** **khwâre** to pour down; **ba** ~ powerful, strong
- gurlân** گۆران **gure-** گۆری *v.i.* to have one's head cut off; **~ândin** گۆراندن *v.t.* to cut s.o.'s head off
- guřlân** گۆران **guře-** گۆری *v.i.* to roar; **~ândin** گۆراندن *v.t.* to roar; **~în** گۆرین to roar
- gurg** گۆرگ wolf
- guris** گۆریس rope
- gurj** گۆرج quick, soon; **ba** ~ به‌گۆرجی **~î** quickly, soon; **~ u gol** گۆل و گۆل nim-

SORANI KURDISH

- ble; **ba** ~ **u gofi** گۆفی به گۆج و گۆلی nimbly
gutîn گۆتین **le-** لێ v.t. to say (see **witîn**):
har b' aw mabastaî ka gutmân just as we said
- guzar** گۆزەر lane, passage; area; ~**kir-dîn ba ... (dâ)** v.t. to pass by; ~**ândîn** گۆزەرین **guzaren-** گۆزەرین v.t. to spend, pass: *hamû zhyân'î lagat mařdârî guzarândûa* he has spent his entire life being a shepherd; **zhyân-u-ân** ژیان و گۆزەران life
- gû** گۆ excrement, shit
gûr گۆر calf
- gwâstin(awa)** گۆستن **gwez-(awa)** گۆز v.t. to move, to relocate; to take a bride to the husband's house
- gwâya** گۆیە as if, as though, you'd say
gwâztin(awa) گۆزتن v.t. to move; = **gwâstin**
- gwe** گۆ ear; ~**âkhnîn la** to ignore; ~**bûn la** v.i. to hear; ~**dânà ...** to listen to; ~**(râ)girtin la** v.t. to listen to
- gwebîs** گۆبیس obedient; aware: *wâ gwebîs bûm ka bârân bârîwa* I was aware that it had rained
- gwecham** گۆچەم riverbank
gwechka گۆچکە ear; ~**dân** v.t. to listen; ~**girtin** v.t. to hear; ~**takândin** v.t. to listen
- gweder** گۆدەر listener
gwedrezh گۆدەرێز mule
gwegir گۆبەر listener
gwegirân گۆبەران hard of hearing
gwel گۆیل handful
- gwpichiř-gwepichiř** گۆپچەر گۆپچەر with great difficulty: *girtibûyânim, gwe-pichiř-gwepichiř rizgârîm hât* they had captured me, and I was rescued with great difficulty; with alacrity
- gwequfâkh** گۆقۆلâخ attentive
gwerâyat گۆراییەل obedient, submissive; ~**î** obedience, submissiveness
- gweraka** گۆرەکە calf
gwez گۆز walnut; ~**hînd** گۆزەبەند coconut
- gwez-** گۆز pres. stem of **gwâstin**
gyâ گۆ plant
gyân گۆیان soul; (following name) dear; **wa** ~ **kawtîn** to escape alive; ~**keshân** v.t. to work hard; ~**(a)spâr-dîn** v.t. to give up the ghost, to die; ~**dâr** گۆیاندار animal, living creature; ~**kanisht** گۆیانکەنشەت moment of death; ~**labar** گۆیانەبەر alive, living
- habûn** هەبوون for there to be; *haya* there is; *habû* there was; *habe u nabe* "come hell or high water"
- hafta** هەفتە week
haftâ هەفتا seventy
haftâna هەفتانە weekly
hagba هەگبە saddle pack
hakâyat هەکایەت story, tale; ~**khwân** هەکایەتخۆان teller of tales, storyteller
hakîm هەکیم physician
hal (1) هەل time, turn: *la ~ u darfate* in time, at the right time; *la hîch ~ u marjêk'dâ* at no time and under no circumstances; (2) opportunity: *bo halêk i wâ dagařân* they were looking for just such an opportunity
- hał-** هەل compound-verbal prefix; for all verbs compounded with **hał-**, see under the verbal element
- hała** هەلە error, mistake; **ba** ~**(dâ)** erroneously
- haładâwân** هەلەداوان haste; **ba** ~ hurriedly, hastily, in a hurry
- hałat** هەلەت precipice
hałâtin = **hał-hâtin**
hałbast هەلەبەست poet; ~**a** هەلەبەستە poem, poetry
- hałbizhârdin** هەلەبەزاردین election (see **bi-zhârdin**)
- hałdast-** هەلەدەست see **hał-wastân** (s.v. **wastân**)
- hałê** هەلێ the prefix **hał-** with the directional suffix **-ê**; see under **hał-hâtin**
- hałenjân** هەلێنجان v.t. to draw water
hałiz هەلێز type of plant with needle-like

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- leaves
halkawt هه‌لکه‌وت chance, accident; **ba** ~ به هه‌لکه‌وت by chance, incidentally; **~û** هه‌لکه‌وتوتو nice-looking
halmat هه‌لمه‌ت attack; **~birdin/-dân** *v.t.* to attack
halo هه‌لو eagle
halpa هه‌لپه haste
halpaŕke هه‌لپه‌رکی type of Kurdish dance
hals هه‌لس rising; **~ukawt** هه‌لسوکه‌وت behavior, conduct
halssân هه‌لسان **halss-** هه‌لس contraction of *hat-wastân*, *q.v.*
halwest (1) هه‌لوئست a short rest, stop; (2) point of view, standpoint, stance
ham¹ هه‌م concern, grief; **~u tam** هه‌م‌وته‌م sorrow and grief
ham²...ham هه‌م... هه‌م both...and
hamân هه‌مان that very, the aforementioned
hamaranga هه‌مه‌رنگه multicolored, of all sorts, varied
hamdîs هه‌مه‌دیس once again, all over again
hamîsân هه‌میسان again
hamîsha هه‌میشه always; **~î** constant: *khwâst i hamîshaî* a wish one has always had
haml هه‌مل pregnancy: *zhinakây bâr i hamlî dabe* his wife is pregnant
hamû هه‌موو all, every (+ indefinite): **~rozhek** every day
hana هه‌نه second wife (relationship to the first wife); **~zâ** هه‌نه‌زا child of another wife, step-child
hanâr هه‌نار pomegranate
hanâsa هه‌ناسه breath, sigh; **~hal-keshân** *v.t.* to breathe a sigh; **~sardî** هه‌ناسه‌سه‌ردی grief
hand هه‌ند a little, a bit, somewhat, rather
handar هه‌نده‌ر outside; **~î** foreign
hangâw هه‌نگاو step, pace; **~nân bo** *v.t.* to step into
hangwen هه‌نگوین honey
hapasân هه‌په‌سان **hapase-** *v.i.* to be astounded, stunned
haq هه‌ق right; **~ba** هه‌ق به هه‌ق tit for tat; **~bûn ba** to be right: *haq ba to a you're right*; **ba** هه‌ه‌ق in the right; **be** هه‌به‌ق in the wrong
haqdast هه‌قده‌ست wage
haqîqat هه‌قیقه‌ت truth, reality
har هه‌ر just; **~awanda** هه‌رئه‌وه‌نده just that much; **~chonè bû** somehow or other; **~chand** هه‌رچه‌ند however much, no matter how much; **~chanda** هه‌رچه‌نده although; **~chî** هه‌رچی whatever, no matter what; **~chîchikânawa** هه‌رچی‌چکه‌نه‌وه no matter what they did; **~ka** هه‌رکه as soon as: *har ka chawî pem kawt* as soon as his eyes fell upon me; **~wahâ** هه‌روه‌ها likewise; **~wâ** هه‌روا likewise; **~watir** هه‌روه‌تر even more so
har u gif (gîf) هه‌ر و گیف threat
hara- هه‌ره (prefix with superlative sense); **~barz** هه‌ره‌به‌رز exalted, very high, supreme: *dâdga i harabarz* supreme court; **~girân** هه‌ره‌گران very heavy
haras هه‌ره‌س landslide, avalanche (construed with *birdin* and *henân*)
harasha هه‌ره‌شه threat; **~kirdin la** *v.t.* to threaten
harâ-kirdin هه‌را کردن *v.t.* to run
harâsân هه‌راسان out-of-sorts, in a bad mood
harem هه‌ریم region
hargiz هه‌رگز (+ neg) never; **~âw** هه‌رگزاو never ever
harzakâr هه‌رزوکار adolescent
harzaŕ-harzaŕ هه‌رزو له هه‌رزو له in tatters and shreds, useless
hasânlawâ هه‌سه‌سانه‌وه **hase-** **-awa** هه‌سه‌سن... *v.i.* to rest, relax, be in repose; **~dinawa** هه‌سه‌ساندنه‌وه *v.t.* to let rest, let relax
hashîmat هه‌شه‌مه‌ت people, crowd
hast هه‌ست feeling; **~kirdin ba** *v.t.* to feel: *hast'î ba birsetî kird* he felt hun-

SORANI KURDISH

- ger; ~**yâr** (neol.) poet
hatâ ههتا until, even; ~ **hatâî** ههتاههتائى
 forever
hatâw ههتاو the sun; ~ **h** ههتاوى solar
hatî ههتى threatening term of address:
hatî! datkuzhim! I'm going to kill
 you, you devil!
hatîm ههتيم orphan
hatîw ههتوو = **hatîm**
hawâ ههوا first; ~ **h** ههوهول first
hawâ ههوا air, weather
hawât هههوال news
hawâr هههوار summer pasture; ~ **nishîn**
 هههوارنشین encamped for the summer
 (of a nomadic tribe)
hawen هههوين leaven, ferment
hawê ههههول toil, effort; ~ **dân** v.t. to
 strive, to work hard, to attempt
Hawler هههولير Arbil, Arbela
hawr هههور cloud
hawsha هههوشه courtyard
hawt هههوت seven; ~ **h** هههوتا seventy
hawz هههوز pool
haya هههيه there is, there are; (preceded
 by a possessive pronoun) to have:
pirsyârekim haya I have a question
hayhât ههههيات impossible
haz هههه desire; ~ **kirdin** v.t. to desire:
haz dakam bitbînim I'd like to see
 you
hazhâr ههههزار poor, unfortunate; ~ **h** ههههزارى
 poverty, misfortune
hazîrân ههههزيران June (see also **huzay-**
rân)
hâkâ ههههه thus
hâkim ههههه ruler
hât هههه state, condition; ~ **u masala te-**
gayândin v.t. to explain a situation
 to: ~ *u masala'y te gayândim* he ex-
 plained the situation to me
hâle هههه informed; ~ **bûn ba** to be in-
 formed of; ~ **bûn ba ... la ...** to be
 thinking of one thing (*ba*) instead of
 another (*la*), to mistake X (*ba*) for Y
 (*la*): *ba kasêk i dîka'm le hâle nabin?*
 might they not be confusing me with
 somebody else?
hâfî هههه empty
hâfo ههههه earthenware pot
hâlû ههههه maternal uncle
hâmez هههههه bosom, embrace
hâna ههههه motivation, provocation; ~
dân v.t. to motivate
hâne ههههه there, take it
hâra ههههه shout; ~ **i pekanîn** peal of
 laughter
hâfâln هههههه v.i. to be pulverized; ~ **ndin**
 ههههههه v.t. to pulverize; ~ **wa** ههههههه
 dust, powder, grist
hâshâ ههههه denial; ~ **kirdin** v.t. to deny;
 ~ **hâmagir** ههههههه undeniable
hâshiya هههههه marginalia
hât هههه luck: *hâtin niya* I don't have
 any luck; ~ **uchû-kirdin** ههههههه و چوو
 هههههه v.t. to come and go, to frequent
hâtin ههههه **ye/de-** ههههههه (pres. subj. **be-**
 ههههههه; impt. sing. *wâra* ههههههه) v.i. to come;
 (with *kas* and following subjunctive)
 no one would: *kas nâye kêrêk i wâ*
bikât no one would do such a thing;
dâ~ to be accustomed; **ha**~ to run
 away: *hât hatê* he started to run away;
râ~ **lagat ...dâ** to learn from, be
 taught by, get used to; ~ **h** (+ infini-
 tive) to get ...: *hâtinà kushtin* they
 got killed, *hâtà girtin* he got caught; ~
la to be capable of being: *la hatgirtin*
nadahât it couldn't be picked up
hâtucho-kirdin ههههههههههههه v.t. to fre-
 quent (a place)
hâw- هههه (prefix) same- (see individual
 words alphabetically)
hâwâr هههههه cry for help; ~ **kirdin** v.t. to
 cry for help
hâwbash ههههههه participant; ~ **i ... bûn**
 to participate, share in; ~ **h** هههههههه
 participation; ~ **kirdin la ...'dâ** v.t. to
 participate in
hâwezh هههههه grasp
hâwezh- ههههههه pres. stem of *hâwîshtin*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- hâwirdin** هاوردن **hâwir-** هاور *v.t.* to bring
hâwîn هاوین summer
hâwîştîn هاویشتن **hâwez-** هاویژ *v.t.* to throw, toss, shoot; **dar-** to toss out, throw away
hâwkâr هاوکار colleague; **~î-kirdin lagał** *v.t.* to cooperate with
hâwmânâ هاومانا synonymous, having the same meaning
hâwnâw هاوناو namesake; synonym
hâwre هاوری comrade, companion
hâwsafar هاوسه‌فەر traveling companion
hâwsâ هاوسا neighbor
hâwshewa هاوشه‌وه similar
hâwshîra هاوشیره sister
hâwtaman هاوته‌مەن contemporary, of the same age
hâwtâ هاوتا equal; **be-** بیه‌اوتا unequalled
hâybakht هایه‌بخت lottery
hâzîr هازر ready
hejgâr هه‌جگار extremely
hel- هیل pres. stem of **heshtin**
helân هیلان **hele-** هیلن *v.t.* to let go; **dâ-** داه *~à khwârawa* to let down, lower: *pat'yân henâ u dâyânhetâ khwârawa* they brought a rope and lowered him down
helka هیلکه egg
hemîn هه‌مین slow; **~kirdin** *v.t.* to slow, slow down: *hangâwî hemîn kird* he slowed his pace; **~î** slowness: *ba hemînî râ'm da hâwreakâm kird u gutim* I slowly turned my face to my companion and said
henân هه‌نەن **hen-** هه‌ن *(v.t.)*; pres. stem often **yen-**, as in *nâyenim* for *nâhenim* I won't bring it) to bring; **~awa sar kho-** to bring back to oneself; **ba je** ~ to execute, carry out (an order); **dar-** (darenân) to put out, pull out, take off, extract: *châwilkakâ'm la châw darenâbû* I had taken off my glasses; **dâ-** to comb the hair down; **râ-** to teach, to get into shape; to tame
Hend هه‌ند India
henda هه‌نده so, so much, this much; ~ ... **tâ** so much (so) that: *bulbul henda'y khwend tâ kham'î la hamû dîkân târand* the nightingale sang so much that it drove the sorrow from all hearts
hendè(k) هه‌ندیک، هه‌ندیکه a bit; for a while
henrân هه‌نرەن **henre-** هه‌نرە *v.p.* to be brought
herish هه‌ریش attack; **~henân ba** to attack; **~birdînâ sar** ... to attack (s.o.); **~henar** هه‌ر شه‌ینه‌ر attacker, aggressor
hero هه‌رۆ marshmallow (bot.)
heshtâ هه‌شتا still, yet; ~ (+ neg. past perf.) **ka** که ... هه‌شتا no sooner...than, scarcely...when: *heshtâ nanustibû ka dangêk'î ba gwe gaysht* no sooner had he fallen asleep than he heard a noise
heshtin هه‌شتن **hel-** هیل *(v.t.)*; subj. often *beł-* for *biheł-*) to leave, let, allow (+ subj): *nayânheshtim bem* they didn't let me come; to turn loose, let go; (neg.) not to leave (anyone alive); **ba je** ~ to leave alone, leave behind, let be, abandon: *ba je'y heshtim* he left me alone; **dâ-** to let down, lower: *patêk'im bo benin u dâmbefînâ khwârawa* bring me a rope and lower me down
hez هه‌ز strength, power: ~ *i atom* the power of the atom; **ba-** به‌هه‌ز powerful
hezhâ هه‌ژها valued, valuable, dear
hikâyat هه‌کایه‌ت = **hakâyat**
hikûmat هه‌کۆمه‌ت government
hizb هه‌زب political party
hî هه‌سی really: *hî awa niya bâs bikre* it's not really anything that can be talked about
hîch هه‌چ (+ neg.) nothing: ~ *i tir* nothing else; ~ **kasêk** هه‌چ کسه‌یک nobody
hîlâk هه‌یلاک tired; **~î** tiredness, exhaustion

SORANI KURDISH

- hîlkla** حیلکه peal of laughter; **~ândin** حیلکاندن *v.t.* to laugh
hîn-bûn هین بوون *v.i.* to learn
hîshk هیشک dry
hîwâ هیوا hope: *hîwâ i zhyân'î le nada-kirâ* there was no hope of his surviving; **~bîrrâw** هیوابراو without hope, in despair; **~bîrrâwî** هیوابراوئى despair; **~dâr** هیوادار hopeful
hîz هیز skein, leather bag for oil, cheese, &c.
ho هو reason
hoba هویه campsite
hoda هوده room
honfîn هونین *v.t.* to spin (thread), compose (poetry); **~dîn** هوندن *v.t.* to string, to weave together; **~drâw** هوندراو woven together, threaded together; **~râw** هونراو = **hondrâw**
hor هور boom, big noise
hoř هور sack
hortik هورتیک ugly baby
hosh هوش consciousness; **hâtinawa** ~ **kho-** to regain consciousness; **la** ~ (**i kho**) **chûn** to lose consciousness; **be~** بیهوش unconscious; **be~bûn** *v.i.* to faint, pass out, lose consciousness
hoz هوز tribe, people, population
htâ هتا = **hatâ**
humed هومید hope; **~bîrrâw** هومیدبراو hopeless, in despair
hunar هونەر art, craft, skill; **~mand** بههونەر artist, artisan; **ba~** بههونەر skilled
hushîr حوشتیر = **wishtir**
huzayrân حوزەیران June
hûn-bûn هوون بوون = **hîn-bûn**
hûsha u fîsha هوشه و فیشه hissing

 (initial *i* and *î* are intermingled in alphabetization; the distinction between initial *i* and *î* is not always maintained; initial *î* is spelled ئی and ای indiscriminately)
ibtidâî ابتدائی elementary
idâra اداره office
îdî ئیدی anymore
îjâbî ئیجابی positive
ikhtiyâr اختیار old, aged: *rîshim spî bû, tawâw ~ bûwim* my beard is white: I have become old
iklîl اکلیل = **kilîl**
îmayl ئیمهیل e-mail
împirâtorî ئیمپراتوری empire: *~ i 'usmânî* the Ottoman Empire
împiryâlist ئیمپریالیست imperialist: *nata-wa gawra ~akân* the great imperialist nations
imrô امرؤ today
imshaw امشهو tonight
înglîs ئینگلیس the English, the British (coll.); **~î** English (person, language)
injâ ئینجا then, next
insân انسان human being
'Îraq عراق Iraq; **~î** عراقی Iraqi
isti'mâr استعمار colonialism, imperialism; **~î** استعماری imperialist
îsh ئیش work, labor, deed; **~kirdin** *v.t.* to work; **~kar** ئیشکەر hardworking; **~u-kâr** ئیش و کار business
-îsh ئیش (enclitic, after vowels 'sh and 'ysh) too, also, either
îshârat ئیشارهت motion; sign
îslâm ئیسلام Islam; **~î** Islamic
îstaram-kirdin la ئیستهرهه کردن له *v.t.* to beg, plead with
îtir ئیتیر again, another time
îzn ئیزن permission; **ba ~ i khwâ** by God's leave

jala-kirdin جەله کردن *v.t.* to tie (animals) together in a herd
jallâd جلاد executioner
jambûra جەمبووره generalality, crowd; **~ i khalk** خەڵک ordinary people
janâb جەناب excellency: *khałk i gunda-kâmân châwařwân i janâbitin* the people of our village are waiting for your excellency; *janâb i pâshâ* his majesty, your majesty

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- janâza** جهنازه funeral
jang جهنگ war, battle
jarda جهرده highway robber
jarg جهرگ liver, heart (metaphorical)
jarrâh جهراح surgeon
jawanda جهوهنده leather water bag
jawât جههوال large sack or saddlebag, usually one of a pair on either side of a donkey or horse
jawâhîr جهواهر jewels
jazhn جهژن festival, celebration
jâ جا then, therefore
jâda جاده road, street
jâdû جادوو magic, sorcery; **~gar** جادووگر magician, sorcerer
jâl/jâlûka جالجانوکه spider
jâm جام mirror, glass, pane; bowl
jânawar جانواهر animal
jândârm جاندارم police
jântâ جانتا satchel
jâr جار time, instance: *dû hafta ~èk* once every two weeks; **~ân** جاران olden times, past times; **~èk** جاریک once; **~èkyân** جاریکیان once, one time; **ba ~e** جاروبار all at once; **~ u bâr** جاروبار occasionally, from time to time
jâr جار proclamation; **~dân la** v.t. to proclaim, to broadcast; **~keshân** v.t. to proclaim, make a proclamation; **~chî** جارچی herald
jâwîn جاوین v.t. to chew
je جی place; **la ~gâ i** instead of; **ba ~mân** v.i. to be left behind; **ba ~heshtin** v.t. to leave, leave behind, abandon; **~mân** v.i. to be left behind; **~ga** جیگه place, bed; **~gâ** جیگا place, position; **~nishîn** جینشین heir-apparent, successor
jebaje-kirdin جیبهجی کردن v.t. to finish off, to polish off
jiga la جیگه له aside from, except for; without; **jiga l' awaf** جیگه له وهی aside from the fact that, in addition to the fact that
jigar جیگر liver, child; **~sûtân** to lose a child to death; **~gosha** جیگرگوشه child; **~soz** جیگرسوز consoler
jigara جیگهه cigarette; **~keshân** to smoke cigarettes
jighâr جیغار grief, sorrow
jil جیل clothes, togs; **~nân** to put on clothes
jila جیله octopus
jîlaw جیلهو reins
jîmîn جیمین **jim-** ج. v.i. to move
jînew جینوو insult; **~dân ba** to curse at
jînoka جینوکه genii
jînûb جینوب south
jîr جیر rip; **~dân** v.t. to rip; **~hâtin** v.i. to have difficulty, be sad
jîrîwa جیریوه cooing (of doves)
jîsin جیسن noble, race
jîwân جیوان young; **~amarg** جوانه مهرگ died young; **~ka** جوانکه adolescent
jizma جیزمه boot
jîhân جیمان world; **~bîn** جیمانبین world-seeing, all-seeing
jîmosâyid جینوساید genocide
jîra جیره salary, stipend; **~khor** جیرهخوړ salaried
joga جوگه stream
jolâ جولا weaver
gor جور sort, kind; manner: *b' aw jorâ* in that manner; **~âw** جوراجوړ **~ba** جوربهجور of all sorts, various
gorâw جوراو sock
jořik جورک bag, saddlebag
jozardân جوزهدان the month of Gemini
jum'a جومعه Friday
jûla-kirdin جوولسه کردن to move, to budge; **~ân** جوولان **jûle-** جوولی v.i. to move
jût جووت pair; **~yâr** جووتیار farmer
jwâb جواب answer, reply; **~dân** v.t. to reply
jwân جوان pretty, beautiful; **~î** جوانی beauty
jyâ جیا separate, apart; **~wâz** جیاواز separate; **~wâzi** جیاوازی distinguishing feature

SORANI KURDISH

- jiyât i** جياتى instead of
- ka¹** کاه other, else: *hîch i ~'m nâwe* I don't want anything else
- ka²** که when (conj); that (subordinating conj.)
- ka-** که pres. stem of **kirdin**
- kachal** کچه bald, mangy
- kachî** کچه but, on the other hand
- kaftin** کافتن **kaf-** کف = **kawtin**
- kal** کال mountain pass; broken (of teeth); **~u-pal** کال و پهل odds and ends
- kalabâb** کاله باب rooster
- kałak** کالهک pile; **~ a bard** pile of rocks
- kałakewî** کاله کوی mountain ram
- kalapoř** کاله پور paraphernalia, baggage
- kalapûr** کاله پور tradition; **~î** traditional
- kałasher** کاله شير rooster
- kalâwa** کاله واه ruin, a ruined building
- kalk** کالک use, benefit: *katkî nabû* it was useless; **~ war-girtin la** to derive benefit from; **~bakhsh** کاله خهش beneficial; **ba~** به کالهک useful, beneficial; **be~** بیه کالهک useless, worthless
- kalkala i** کاله کالهی wish, desire for
- kalla** کاله head
- kaltur** کاله تور culture
- kalupal** کاله و پهل = **kalapoř**
- kam** کام little, little bit; **~bînâ** کام بینا weak-sighted, unable to see well; **~hawen** کام هه وین unproductive; **~tir** کام تیر کمتر less; **~ u zor** کام زور more or less; **~tâkur-tê(k)** کام تیر کانه more or less
- kamarchîn** کامه چین cliff
- kan-** کن pres. stem of **kanîn** and **kanin**
- kanât** کانهال channel (television)
- kandałân** کانه لانه edge of ravine
- kandât** کانه داله hill
- kandin** کانه دن see **kanin**
- kandrân** کانه دران *v.p.* to be pulled up, to be dug up; **hal~** هاله to be pulled out, to be wrenched out
- kange** کانه گه when?, what time?
- kanin** کانه ن (کانه دن) **kan-** کن to pull up, off, dig up; **dâ~** داله to pull off;
- hal~** هاله to pull up, uproot, dig
- kanîn** کانه ن **-kan-** کن *v.i.* to laugh; **pe~** په to laugh
- kanîshk** کانه شیک girl, daughter
- kar** کهر donkey, ass
- karasa** کهر سه = **karista**
- kařat** کهر هت. See **karrat**.
- karista** کهر سه raw material; instrument, tool, means; feature
- Karkûk** کهر کوک Kirkuk
- karrat** کهر هت time, instance: *aw ~â'sh* that time too; *la mezhû i kurd'dâ bo hawałin* ~ for the first time in the history of the Kurds
- karsak** کهر سهک large clod
- karweshik** کهر ویشیک = **kawreshik**
- kas** کاس person; **~** کاسه anybody; **~u-kâr** کاس و کار people, relatives; **~âyafî** کاسه یه قه relationship
- kasâbat** کاسه بادهت livelihood: *bâwkim kâr u ~î chi bû?* What did my father do for a living?; **~kirdin** *v.t.* to make a living
- kasâs** کاسه ساس distressed; **~î** distress
- kash** کاش stormcloud
- kashî** کاشه شتی boat, ship
- kasukâr** کاسه سوکار see **kas**
- katin** کاته تن insult; **~kirdin ba** *v.t.* to insult: *katinek i gawra'y pe kirdûm* he has insulted me greatly
- kaw** کاه sieve with large holes
- kaw-** کاه pres. stem of **kawtin**
- kawât** کاه واله herds and flocks; **~** spread out
- kawâta** کاه واته then, therefore, in that case
- kawâw** کاه واه roasted meat
- kawchik** کاه وچک spoon
- kawl** کاه وهل skin (of an animal); **~kirdin** to skin (an animal)
- kawn** کاه ون old; **~ârâ** کاه واره old, ancient
- kawreshik** کاه ویشیک rabbit, hare
- kawsh** کاه وش shoe
- kawtin** کاه وتن **kaw-** کاه *v.i.* to fall, befall; **dar~** داله to go outside, to appear; **dâ~** داله to fall away; **dûr ~awa** داله واه to get far

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- away; ~à ... (+ inf.) to start to, fall to: *kawtîna qsa kirdin* we started talking;
- haŋ~la** to be situated in
- kay** کهی when?
- kaybânû** کەبیانوو lady
- kayf** کەیف enjoyment; ~ **u safâ kirdin**
- lagaf** *v.t.* to enjoy oneself (sexually) with
- Kaykâwis** کەیکەوس Kay-Kaus, shah of Iran
- kazh** کەژ mountain
- kazhâl** کەژال = **khazâl**
- kâ** ک straw
- kâbrâ** کەبرا man, gentleman
- kâch** کەچ pool
- kâghaz** کەغەز paper
- kâhû** کەهوو lettuce
- kâk** کەک elder brother; ~ **a** کە sir
- kâklamûshân** کەکلەمووشان spider
- kâl** کال raw; unripe, immature; light (color); faded
- kâlâ** کاللا cloth, commercial goods
- kâlân** کالان scabbard
- kâm** کام which?, which one?
- kân** کان mine; ~ **zâ** کەزا mineral
- kânî** کانی spring; ~ **âw** کەناو waterspring
- kânûn** کەنووون ~ **i yekam** December; ~ **i dûham** January
- kâr** کار work, thing (intangible): *nâtwânîn am ~â bikayn* we can't do this thing; ~ **kirdin** *v.t.* to work, to do something; **ba** ~ **henrân** *v.p.* to be used, be put to use; ~ **ba sarawa bûn** *v.i.* to have a responsibility, have something to do: *îdî kâr'it ba sarawa nabe* you have nothing else to do, there is nothing further you have to do; **be**~ بیکاری unemployed; **be~î** بیکاری unemployment
- kârabâ** کەرابەا electricity
- kârakar** کەرەکار worker, servant
- kârasât** کەراسات catastrophe
- kârbadast** کەربەدەست official
- kârez** کەریز underground water channel; ~ **kan** کەریزکەن *kârez*. digger
- kârîgar** کەریگەر effective; mortal: *birîn i* ~ mortal wound
- kârkhâna** کەرخانە factory
- kâr-u-bâr** کەروبار affairs, business
- kârwan** کەروان caravan; ~ **chî** کەروانچی caravan leader; ~ **sarâ** کەروانسەرا caravanse-
rai
- kâs** کاس dizzy; faint
- kâset** کەسەت cassette
- kâsib** کەسەب merchant, trader, shopkeeper; ~ **kasibî** کەسەبە trade, commerce
- kât** ¹ کات time: *l' aw ~â'dâ* at that time; ~ **è(k)** کەتیک, کاتی when (temporal conjunction); **la** ~ **èk'dâ** while, during, at a time when
- kât** ² کات back of the neck
- kâwez** کەوێز cud; ~ **kirdin** *v.t.* to chew the cud
- kâwrâ** کەورا = **kâbrâ**
- kâya** کەیا game; ~ **gâ** کەیاگا playing field
- ke** کە who?
- kebarke** کەبەرکە race, competition
- kef** کەف mountain; cave
- kel** کەل tombstone
- kefân** کەفان **kef-** کەف *v.t.* to plow
- ken** کەن the black fabric of which tents are made
- ker** کەر penis
- kerd** کەرد knife
- kesha** کەشە dispute; ~ **i ... chârasar-kirdin** *v.t.* to deal with
- keshân** کەشان **kesh-** کەش *v.t.* to pull, draw; **râ**~ to draw, pull, select; see also **râ-kishân**
- kew** کەو mountain
- kha** خە pres. stem of **khistin**
- khavar** خەوار news; awareness; ~ **bazen** بەخەبەر spy; ~ **dâr** خەبەردار, **ba**~ بەخەبەر awake, aware, informed; ~ **bûnawa** *v.i.* to wake up; ~ **dân** *v.t.* to report, give news
- khavar** خەوار danger
- khavât** خەبات struggle; ~ **kirdin** *v.t.* to struggle; ~ **kar** خەباتکەر struggler
- khafa** خەفە undistinguished family;

SORANI KURDISH

- weak flame; ~**kirdin** *v.t.* to choke, strangle; to lower (flame)
- khafat** خهفەت sorrow; ~**bâr** خهفەتیار sorrowful; ~**khwârdin** *v.t.* to grieve
- khalat** خەلەت curse; mistake; deception
- khalatân** خەلەتان **khalate-** خەلەتی *v.i.* to be deceived, tricked
- khalatândin** خەلەتانەدن *v.t.* to deceive, trick
- khalât** خەلەت reward; ~**kirdin** *v.t.* to reward
- khalef** خەلەیف beehive
- khalk** خەلک people
- khalq** خەلق = **khalk**
- khaltân** خەلتان wallowing, floundering; ~ **i khwen** خەلتانی خوین weltering in blood
- kham** خەم worry, sorrow; ~**bâr** خەمبار sorrow-raining; ~**girtû** خەمگرتوو grieving, sad; ~**gîn** خەمگین sorrowful, sad; ~**khôr** خەمخۆر sympathetic, consoler; ~**nâk** خەمناک sad
- khamlân** خەملان **khamle-** خەملی *v.i.* to be decorated, embellished
- khamra** خەمرە large vat
- khamza** خەمزە wink
- khana** خەنە henna
- khandak** خەندەک ditch
- khanjar** خەنجەر dagger; **dânâ bar** ~ *v.t.* to stab, cut with a knife
- khar-** خەر (imperative stem of *khistin*): **bîkhara** (impt. sing) throw!
- kharand** خەرەند ditch, cesspool
- kharâb** خەرەب bad, out of order, broken
- kharâmân** خەرەمان graceful, walking stately
- kharâp** خەرەپ = **khirâp**
- kharâw** خەرەو = **kharâb**; ~**akar** خەرەوکار robber; ~**witin** *v.t.* to curse
- kharbâr** خەر بەر large measure of weight, 300 kilos
- kharek** خەرەک = **kharîk**
- kharîb** خەرەب stranger
- kharîk** خەرەک busy, occupied; **kharîk-** **bûn** to be busy: ~ *i dars-khwendinîn* we're busy studying
- kharîta** خەرەتە map
- kharij** خەرەج outlay, expenditure; ~**kirdin** *v.t.* to spend (money)
- kharman** خەرمان haystack, threshing floor; ~**a** خەرمانە halo around the moon; ~**ân** خەرمانان the month of Virgo (August 23–September 22)
- khars** خەرەس estimate, guess; ~**ândin** خەرەسانەدن *v.t.* to estimate; ~**kirdin** *v.t.* to estimate
- kharsak** خەرەسەک thick woolen carpet
- khartala** خەرەتەلە mustard
- khassândin** خەسانەدن **khassen-** خەسین *v.t.* to emasculate; to prune
- khassarat** خەسارەت loss
- Khasraw Parwez** خەسرەو پەرەوێز Chosroës Parwez, Sassanian shah of Iran
- khassû** خەسوو mother-in-law, son's wife's mother
- khat** خەت line
- khatana** خەتەنە circumcision; ~**sûrân** خەتەنەسووران circumcision celebration
- khatar** خەتەر grave, serious
- khaw** خەو sleep, dream; ~**yân le kawt** they fell asleep; pres. stem of *khawtin*; ~**hewî** خەو خەوی sleepy-head; ~**anûchka** خەو نەو و چکە drowsiness
- khawîn** خەوین dream; ~**dîtin** *v.t.* to dream
- khawtin** خەوتین **khaw-** خەو *v.i.* to lie down; to sleep: *khawtûa* he's asleep
- khayâl** خەیاڵ idea, thought; imagination; **ba ~ i ...dâ hâtin** to occur to the mind of
- khayâr** خەیار cucumber
- khazatwar** خەزەلۆەر the month of Scorpio (October 23–November 21)
- khazât** خەزەل gazelle
- khazâm** خەزەم = **khazân**
- khazân** خەزەن autumn
- khazena** خەزەنە treasury
- khazna** خەزەنە treasury; pool in public

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- bath; ~**dâr** خدمه‌دار treasurer
- khazr** خه‌زر anger
- khazûr(a)** خه‌زور father-in-law, son's wife's father
- khâch** خاج cross
- khâk** خاک earth, dust; ~**âwî** dusty, dirty
- khâkalewa** خا‌که‌لیوه Aries (March 21–April 20)
- khâî¹** خال maternal uncle; ~**ه** خالو uncle (maternal)
- khâî²** خال spot, mole (on skin); tattoo; ~ **u mîl** میل خال و میل colors on neck and breast of partridge, (meta.) beauty of the beloved; ~**kutân** v.t. to tattoo
- khâm** خام raw
- khâma** خامه pencil, pen
- khâmosh** خاموش quiet, peaceful; silent; ~**kirdin** v.t. to extinguish; ~**î** quietness
- khân¹** خان khan, chief; ~**im** خاتم lady
- khân²** خان inn; ~**chî** خانجی innkeeper
- khâna** خانه house; ~**khirâp** خانه‌خراب unlucky; ~**khwe** خانه‌خوی host; ~**qâ** خانه‌قا khanaqah, dervish hostel; ~**wâda** خانه‌واده family, wealthy family
- khânulân** خانولان family, home; **be~** بی‌خانولان homeless; **be~kirdin** v.t. to render homeless; **be~î** بی‌خانولانی homelessness
- khânû** خانوو house
- khâpûr-kirdin** خاپوور کردن v.t. to ruin, destroy
- khâs** خاس good
- khâsatan** خاسه‌تهن especially
- khâshkhâsh** خاشخاش poppy
- khâtîr** خاتیر mind; ~ **î** خاتیری for the sake of; ~**jam** خاتیرجه‌م with mind at ease, reassured; ~**khwâ** خاتیرخوا in love
- khâw** خاو = **khâm**; = **khaw**; ~**bûnawa** v.i. to lose patience; ~ **u khezân** خاووخیزان all the members of a family
- khâwa** خاوه toll
- khâwan** خاوه‌ن owner, possessor; ~**shiko** خاوه‌نشکو lord, master
- khâwar** خاوه‌ری east, orient; ~ **î dûr** خاوه‌ری دور the Far East
- khâwen** خاوین clean, tidy
- khâya** خایه egg; testicle; ~**ron** خایه‌رون fried egg
- khe** خی habit, custom
- kher** خیر good; **ba** ~ well: **ba** ~ **bît** be well; **qsa i** ~ **kirdin bo** to put in a good word for: *qsayêk i kherî bo bikirdîtâya* she could have put in a good word for you
- kherâ** خیرا quick, soon, fast; **ba** ~ **î** به‌ئ quickly, rapidly
- kherâtin-kirdin** خیراتن کردن v.t. to welcome
- khesa-kirdin la** خیسه کردن له v.t. to turn away from
- khew** خیو owner, lord
- khewand** خیوه‌ند = **khew**
- khewat** خینوه‌ت tent; ~ **haî-dân** v.t. to pitch a tent
- khezân** خیزان members of a family, dependents; ~**dâr** خیزاندار man with many mouths to feed
- khida** خیده custom, manner
- khil** خل rolling; ~**kirdinawa** v.t. to roll down: *bardêkim khil kirdawa* I rolled a stone down; ~**a** خله‌خل rolling, bouncing
- khilâfândin** خلافاندن v.t. to trick, deceive
- khilena** خلینه molar (tooth)
- khilîsk** خلیسک slippery, slimy; ~**a** خلیسکاتی slippery place; ~**âne** خلیسکاتی ice-skating; ~**ân** خلیسکان / ~**în** خلیسکین v.i. to slip (on ice)
- khinkân** خنکان **khinke-** خنکی v.i. to choke; to drown
- khîr¹** خیر round: *top i zawî khîra* the earth is round; ~**bûnawa** v.i. to gather: *la chî khîr bûnawa* what did they gather for?; ~ **dâ-khistin** v.t. to shut tight, slam; ~ **u khâîf** خپر و خالی empty; ~ **u khoî** خپر و خوئل pretty
- khîr²** خیر too big, too large
- khîrâ** خیرا displeasing; ~**î-kirdin ba** v.t. to be angry with, displeased by: *agar*

SORANI KURDISH

- aw kêrâ nakan, khirât'tân pe dakam*
if you don't do it, I'll be angry with you
- khirân** خیران **khire-** خری *v.p.* passive of *khistin*; **râ-**~ to grow, sprout
- khirâp** خیراپ bad, awful, wrong; ~ *te-gayshîy* you've misunderstood; ~ **geřânawa la bâra i ...dâ** *v.i.* to speak ill of; ~ **aw** خرایه bad deed; ~ **akâr** خرایه‌کار evil-doer, maleficent; ~ **akârî** خرایه‌کاری evil, maleficence
- khîřka** خیرکه pebble; ~ **bard** خیرکه‌بەرد ditto
- khiroshân** خیروشان **khiroshe-** خیروشی *v.i.* to be in turmoil, commotion
- khirt** خیرت cylindrical; ~ **u pirt** خیرت‌و‌پیرت junk, worthless things; ~ **ak** خیرت‌ه‌ک roller (for a chair, bed, &c.)
- khishlân** خیشان **khishe-** خیشی *v.i.* to crawl; ~ **ândin** خیشاندن **khishen-** خیشین *v.t.* to drag on the ground; ~ **în** خیشین *v.i.* to creep, crawl
- khishil** خیشیل ornament
- khishka u pishka** خیشکه‌و‌پیشکه creeping and crawling
- khisht** خیشت skewer; brick, slab of baked clay
- khishta** خیشته level; **la ~ birdin** *v.t.* to level, ruin, destroy, (meta.) to have illicit relations with, to corrupt
- khistin** خستن **kha-** خه (*v.t.*, impt. sing. *bikhara*; pass. *khirân*) to throw, put; ~ **à ...** to throw into: *pâdshâ awânî khistâ bandîkhâna* the king threw them into prison; ~ **awa** to build, make; ~ **à ...awa** to pour s.th. into ...: *daykhamâ kupařayêk i damtangawa* I'll pour it into a jar with a narrow neck; ~ **à sar** to fulfill a wish, to help someone accomplish a goal; **dar-**~ to express; **dâ-**~ (1) to shut, close: *dar-gây dâkhist* he shut the door; *dalâ-qakâ'y la sar dâkhistinawa* he shut the trap door over them; (2) to spread: *bařakam dâkhist* I spread out the rug; (3) to pull down, lower: *likadârakâ-*
- nim dâkhist* I pulled down the tree branches, *la khajâtatî sarî dâkhist* he lowered his head in shame; (4) to store, put up (food): *âzâqam dâkhist* I put up provisions
- khîřka** خیرکه tickle; ~ **dân** *v.t.* to tickle
- khizân** خیزان **khize-** خیزی *v.i.* to slip, crawl; ~ **la** to draw near to; **râ-**~ to sprout
- khizm** خزم family; ~ **âyatî** خزمایه‌تی family relationship
- khizmat** خزمه‌ت service; ~ **kâr** خزمه‌ت‌کار servant; ~ **kirdin** *v.t.* to serve; **gayshtin ba ~ i** to meet, see (honorific)
- khîm** خیم foundation; race, origin
- khîrat** خیره‌ت bravery, manly honor
- khîzařân** خیزه‌ران sand, sandy patch
- kho** خو self (normally *kho* refers to the subject of the verb of the clause in which it occurs: *kho'y kusht* he killed himself; with a pron. encl. it also functions as a stressed pronoun: *kâb-râ kuřakâ'y kusht u amjâr hařasha i awa'y le kird ka kho'ysh'î bikuzhe* the man killed her son and then he threatened to kill her too); **la ~awa** by oneself; **la ~râ** by oneself; ~ **dâ-girtin** *v.t.* to lurk in ambush; ~ **dâ-kutân** *v.t.* to take root; ~ **dâ-nân** *v.t.* to sacrifice oneself, lay down one's life; ~ **girtin** *v.t.* to have patience, be stable; to be success-ful; ~ **keshânawa** *v.t.* to withdraw, secede; ~ **khurândin** *v.t.* to scratch oneself; to participate in charitable affairs; ~ **khwârdinawa** *v.t.* to suffer in silence; ~ **m** خود myself; ~ **pârâstin** *v.t.* to defend oneself; ~ **t** yourself; ~ **y** him/herself
- khobâř** خوباři pride, self-satisfaction
- khokhor** خوخور xenophile, enemy to one's one people: *kurd'îsh chi kurd a? mîřat i khokhora pekawa / bo gyân u mâř i yektîrî simkoř dakan la khoř*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- (Malâ Mârif) And what are the Kurds? A self-destructive nation altogether stomping their hooves in the dust to get at each other's lives and property
- khokird** خۆکرد natural, not artificial
- khof** خۆل dust; ~ **i mirdû ba sar'dâ kirân** to be in mourning: *khatkakây dayey khoî i mirdû'yân ba sar'dâ kirâwa* you'd think the people were in mourning; ~**akawa** ashes; ~**amesh** خۆله میلهش ashes; ~**ameshî** خۆله میلهش gray
- khomâfi** خۆمالی domestic, personal, own: *zimân i* ~ mother tongue
- khoparist** خۆپه‌رست selfish
- khopasind** خۆپه‌سند self-satisfied, egotistical
- khopârezî** خۆپاریزی self-defense
- khos** خۆر sun; ~**afât** خۆره‌لات east, sunrise; ~**atâw** خۆره‌تاو sun; ~**âwâ** خۆراوا west, sunset; ~**halât** خۆره‌لات east; ~**nishîn** خۆرنشین west(ern); ~**wazân** خۆروه‌زان east
- khos** خۆر suffix meaning eating, consuming
- khof** خۆر blood; fast flowing of water
- khoraî** خۆرائی free, gratis
- khoraî** خۆرائی dictator
- khoraîk** خۆراک food
- khoraŋ** خۆره‌نگ natural color, colorfast
- khora** خۆرا stubborn, intractable
- khorist** خۆرست wild, uncultivated
- khort** خۆرت young, youth
- khosh** خۆش, **khwash** خۆه‌ش good, well; ~ **râ-bwârdin** v.t. to have a good time, enjoy: *l' awe khoshmân râ-bwârd* we had a good time there; ~ **bûn ba** to be happy with, pleased by: *pem khosh bû hâtî* I'm glad you came; ~**kirdin** v.t. to be nice: *hawâ khoshî kird* the weather turned nice; to fan a flame; to make ready, to improve; ~**kirdinawa** v.t. to make up, make peace; ~**wîstin** v.t. to love, to like: *înglîsîakân khoshyân nawîstûa* the British didn't like him; **na** خۆش ill, sick
- khosha** خۆشه ear of grain; ~**chîn** خۆشه چین gleaner
- khoshajân** خۆشه‌جان cheers, bon appetit
- khoshawîst** خۆشه‌ویست beloved, dear; ~**î** love
- khoshâw** خۆش‌او dried fruit soaked in water
- khoshbîn** خۆش‌بین optimistic
- khoshchezha** خۆش‌چیزه good-tasting, delicious
- khoshdamâkh** خۆش‌ده‌ماخ happy, in a good mood
- khoshhâl** خۆش‌حال happy, pleased
- khoshî** خۆشی pleasure, fun; **la-ân'dâ** له خۆشیاندا in joy and happiness
- khoshken** خۆش‌کین humble; ~**î** خۆش‌کینتی humility
- khoshkhâna** خۆش‌خانه tannery
- khoshkok** خۆش‌کۆک pretty
- khoshlibâs** خۆش‌لبیاس well-dressed, dandy
- khoshmaza** خۆش‌مه‌زه delicious
- khoshnâw** خۆش‌ناو renowned
- khoshnûs** خۆش‌نووس calligrapher; ~**î** خۆش‌نووسی calligraphy
- khoshposh** خۆش‌پۆش well-dressed
- khotâsh** خۆتاش electric razor
- khoy** خۆی sweat, dew
- khozga** خۆزگه would that (+ irrealis mood): *khozga ahâtî* would that you had come; ~**birdin** v.t. to wish; ~**khwârdin** v.t. to wish
- khudâ** خۆدا God; ~**î** divine, God-given
- khul** خۆل turn, revolution; ~**dân** v.t. to revolve; ~**khwardin** v.t. to revolve, spin (int.); ~**ân** خۆلان **khule-** خۆلئ v.i. to spin, turn
- khulyâ** خۆلیا wish, desire, daydream
- khuncha** خۆنچه bud
- khuf** خۆف sudden rush of water, in flood; **khwen u** خۆین‌و‌خۆر ~ hemorrhage
- khurân** خۆران **khure-** خۆرئ v.i. to itch; ~**din** خۆران‌دن **khuren-** خۆرئین v.t. to

SORANI KURDISH

- scratch
khurân² خوران **khure-** خوری *v.p.* passive of *khwârdin*
khurd خورد food; small, tiny; ~a خورده small change; ~agîr خوردهگیر carper, caviler
khurî خوری wool
khurîn خورین *v.t.* to yell, shout, neigh, whinny; **te**~ to yell at, shout at
khurj خورج saddlebag
khurmâ خورما date
khurosh خوروش scream, yell; ~ân خوروشان **khuroshe-** خوروشین *v.i.* to scream, to yell
khurt خورت powerful, strong
khurûka خوروکه pox, pockmark
khusa خوسه sorrow
khut-u-khořâî خوتوخورائی for no good reason, for no reason at all
khuyâ-kirdin خویاکردن *v.t.* to show, make obvious
khû خوو custom; ~-girtin *v.t.* to become accustomed
khûg خووگ pig
khûsân خووسان *v.i.* to get soft in water; ~din خوساندن **khûsen-** خووسین *v.t.* to soften in water
khûzh خووژ hunchbacked
khwar خوهر sun
khwash خواهش = **khosh**
khwayshk خواهشک sister
khwâ¹ خوا God: *khwâ yek a u nâbe ba dû* God is one and is not two (an oath, "by God almighty"); ~bakhshîw the late (for a deceased person); ~hâfiz خواحافیز good-bye; ~hâfizî kirdin la *v.t.* to say good-bye to; ~leykhoshbû خواپه خوشبوو خوا لیبی خوشبوو the late; ~parist خواپه رست God-fearing
khwâ² خوا whether: ~ bitawe yân natawe whether you want to or not
khwâkhwâ خواخوا eager, impatient; ~i impatient for
khwân خوان dining table
khwâr خوار down; ~e خواری down; ~û south; **hâtinâ** ~e to come down, get down; **khistinâ** ~awa *v.t.* to throw down
khwârdin خواردن **kho-** خو (v.t., pass. *khurân*) to eat; ~awa to drink
khwâs خواس bare (foot, head)
khwâst خواست request; ~kirdin *v.t.* to request
khwâstin خواستن **khwâz-** خواز *v.t.* to want, desire
khwâzbenî خوازبنی proposal of marriage, engagement ceremony; ~ i **X kirdin la Y** *v.t.* to ask Y for X's hand in marriage: *khwâzbenî i kichâ la âshawân dakâ* he asks the miller for the girl's hand in marriage; ~kar خوازبنیکەر suit-or
khwâztin خوازتن = **khwâstin**
khwe¹ خوی owner: **khâna**~خانهخوی householder, home-owner, host; **khwena**~خواینهخوی avenger, seeking retaliation
khwe² خوی salt
khwen خوین blood; ~akhwe خوینهخوی avenger; ~bast خوینبهست cease-fire; ~dâku-zhândin خوینداکوژاندن hot-blooded; ~garm خوینگهرم immediate member of a murdered man's family; ~jimmân خوینکهر blood pressure; ~kar خوینکهر murderer; ~khwâ خوینخوا bloodthirsty; ~khwâr خوینخوار mortal enemy; ~rizh خوینزژ bloodshedder, murderer; ~tâl خوینتال dull, sluggish
khwenldin خویندن **khwen-** خوین *v.t.* to call; to read; ~dawâr خویندهوار literate; na~dawâr نهخویندهوار illiterate; ~ar خوینهر reader
khweřâî خویرائی free, at no cost
khwishk خوشک sister; ~azâ خوشکهزا nephew, niece; ~âyatî خوشکایهتی sisterhood
kich کچ girl, daughter
kifn کفن winding sheet, shroud; ~u difn کفنودفن کردن *v.t.* to shroud and

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- bury
kilâw کلاو hat: ~*yân chû sare* "they were fooled"; ~**rozhina** کلاورۆژته window, skylight
kilêsha کلێشه corpse; **bin ~ i ... chûn** v.i. to deceive, dupe
kilîl کلیل, **kilêl** کلێل key
kilk کلک finger; tail; pen
kilo کلۆ lump, clod, clump; ~ **qand** کلۆ mud clod lump of sugar, ~ **gil** کلۆ گل mud clod
kiloj کلۆج manner, way: *ba hîch ~èk* in no way whatsoever
kiloł کلۆل wretched
kilor کلۆر hollow
kimîsar کمیسەر commissioner
kin کین side, by the side of
kip کپ deaf; silent; ~ **u kař** کپ و کەر deaf: *gwem kip u kara* my ear's deaf; ~**kirdin** v.t. to silence, shut up: *kip-mân kirdin* we shut them up
kirân کران **kire-** کرئ v.p. passive of *kir-din*; ~**awa** to be opened: *bakhtî kirâ-watawa* he has had a stroke of luck
kirâs کراس shirt
kirch کرچ upripe, immature
kirda کرده act
kirdawa کردهوه behavior, act, deed
kirdin کردن **ka-** که (v.t., passive **kirân**) to do (for *-kirdin* compounds, see first element); ~**à ...awa** to put s.th. in/on: *daykamà dawrîyèk i pânaawa* I'll put it on a flat plate; ~**awa** to open; ~ **ba ...dâ** to pick up, take away; ~ **da** to set on, put to: *râwchî tânjî'yân te kird u kushtyân* the hunters set their dogs on it, and they killed it; **hał~** to pass one's life; to roll up (sleeves, pant legs); to light (fire); **hał~awa** to attack
kire کرئ wage
kiřewa کرئوه blizzard
kirekâr کرئکار laborer, worker
kiřîn کرئین = **kîřîn**
kirm کرم worm; ~**oł** کرمۆل wormy, worm-ridden
kishlân کیشان **kishe-** کشئ v.i. to crawl up; to pass quickly; ~**ân-awa** کشانهوه to draw back, go backwards, stretch: *wak lâstîk la bar yek dakishetawa* it stretches like rubber; **râ~ân** to stretch out, crawl; ~**ândin** کشاندين **kishen-** کشئین v.t. to drag on the ground; to stretch; to weigh; ~**ândin-awa** کشاندينهوه to pull back; to reweigh
kishtukâl کشتوکال agriculture
kiz کز limp, thin, light; despondent; ~**î** despondency
kizabâ کرما cold dry wind
kizola-kirdin کرۆله کردن v.t. to cringe
kilo کیلو kilogram
kizhoła کیزۆله young girl
ko کو collection, assembly; ~**bûnawa la** v.i. to assemble, gather around s.o.; ~**(wa)-kirdin** v.t. to gather, collect; ~**bûnawa** (n.) meeting, assembly
koch کوچ decampment, migration; ~**kirdin** v.t. to leave, depart, decamp; ~ **i dwâi kirdin** v.t. to pass away, die; ~**ar** کوچی migrant, migratory; ~**î** کوچی (year) of the Hegira
kod کود wooden milk bowl; concave
koł کۆل back of the neck, middle of the shoulders; burden, load; ~**dânawa** v.t. to lay down a burden, to give up; **ba ~dâ dâ** v.t. to sling something over one's shoulder: *kalupalakây ko kirdawa u ba kolî'dâ dâ u wa re kawt* he gathered his things, slung them over his shoulder, and went on his way; **la ~ kawtin** v.t. to disappear; **la ~ kirdin** v.t. to throw over the shoulder; ~**kesh** کۆلکشيش porter; ~**wâna** کۆلوانه sack, back-pack
kołaka کۆلهکه column
kołân کۆلان lane
kołîn کۆلین **koł-** کۆل v.i. to boil; ~**awa** کۆلینهوه v.t. to investigate, research; **le~awa** لیکۆلینهوه to assemble; **le~awa** لیکۆلینهوه assembly, council

SORANI KURDISH

- kolka** کۆلکه imperfect, pseudo- (precedes word it modifies): ~malâ pseudo-mulla, ~shekh pseudo-sheykh, ~pyâw half-baked guy
- komał** کۆمههه society, organization; ~âyafî کۆمههه لایههتی societal, social; ~ga کۆمههه لگا society
- komâr** کۆمار tribe, nation, republic
- kon¹** کۆن old; ~asâl کۆنه سال aged, old in years
- kon²** کۆن tent
- kor** کۆر blind; ~awar کۆره وهه miserable; ~î کۆری misery
- koř** کۆر gathering place, meeting place; society; group, delegation: ~êk i am-rikâi châwpekawtinêkyân lagat aw hâkimâ bûwa an American delegation has had an interview with that ruler; ~bastin v.t. to meet, hold a meeting
- korpa** کۆریه newborn
- kosh** کۆش lap; bar~ کۆشهه apron
- koshish** کۆشش attempt, endeavor
- koshîn** کۆشین kosh- v.i. to strive; te- ~ to attempt, strive
- koshk** کۆشک kiosk, pavilion; palace
- kosp** کۆسهه hill, difficulty: ba be ~ u kand leaving no stone unturned
- kot u zinjîr** کۆت و زنجیرهه shackles and fetters
- kotara** کۆته رهه tree trunk; ~dâr کۆته رهه دار tree trunk
- kotâi** کۆتای end; ~henân ba v.t. to conclude, put an end to
- kotik** کۆتیک a wooden bowl
- kotir** کۆتر dove
- kowa-kirdin** کۆوه کردن = ko-kirdin
- krân** کران kre- کرئ = kirân
- krândin** کرانندن kren- کرین v.t. to scratch; ha~ to scratch
- křîn** کرین kř- کر v.t. to buy
- kroshtin** کرۆشتن krozh- کرۆژ v.t.; dâ~ to crunch with the teeth
- ktâw** کتاو book; ~î کتاوی student; ~khâna کتاوخانه library
- ktew** کتیوه = ktâw
- kufr** کۆفر ingratitude; curse
- kul** کۆل eye, sight
- kuł¹** کۆول boiling, raging grief, overwhelming sorrow; hâtinâ ~ to come to a boil; ~ u ko raging, boiling: kutuko dâmird it went up in flames; ~ân کۆلان kule- کۆلی v.i. to boil; ~ândin کۆلانندن kułen- کۆلین v.t. to boil
- kuł²** کۆول short
- kun** کۆن hole, lair, nest; ~kirdin to make a hole, to pierce; ~â کۆنا hole; ~âmurî کۆنا موری anthill
- kundabu** کۆنده بو owl
- kunna** کۆنهه water sack
- kupała** کۆپه لهه jar, jug
- kuř** کۆر boy, son
- kurd** کورد Kurd; ~awârî کۆرده واری the Kurds; ~âyafî کۆردایههتی Kurdishness; ~istân کۆردستان Kurdistan; ~î کۆردی Kurdish; ~sât کۆردسات Kurdsat, the Kurdish satellite broadcast network
- kurkakurke** کۆرکه کۆرکی palpitating
- kurt** کورت short; ba ~î کۆرتی بهه in short; pâsh ~a wichânêk پاش کۆرتهه وچانیك after a short pause
- kurûshka-kirdin** کۆرووشکه کردن v.t. to curl up
- kushtin** کۆشتن kuzh- کۆژ v.t. to kill
- kut** کۆت piece; ~kirdin v.t. to chop into pieces; ~ u mit chûn la کۆت و مهت چوون له v.i. to look exactly like; ~ u piř kۆت و پهه sudden(ly)
- kutak** کۆتاک strike, blow; ~ pyâ mâfîn v.t. to strike: kutakêk'î pyâ mâfî he struck him
- kutân** کۆتان kute- کۆتی v.t. to beat, strike; dâ~ to drive into the ground: aw singá'm dâkutâ I drove that stake into the ground; ha~ ~à sar to attack; te~ to hit, strike, poke
- kutik** کۆتیک = kutak
- kuzh-** کۆژ see kishtin, kuzhân
- kuzhân** کۆژان kuzhe- کۆژی v.i. to go out, be extinguished; ~awa کۆژانههه to be extinguished, be silenced

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- kuzhândin** کوزاندن **kuzhen-** کوژین *v.t.* to extinguish; **dâ-** to extinguish, put out
- kûcha** کوچه lane
- kûp** کوپ vat; **~ala** کوپهه jar
- kûr** کور deep, steep
- kûtâl** کوتال goods, wares
- kûzh-** کوژ = **kuzh-**
- kwâ** کوا where is...?
- kwe** کوی where?: *la ~ya?* where is it?
- kwen (1)** کۆین = **ken, (2)** = **kwe**
- kwer** کویر *mis-* erable; **~awar** کویرهوهر misery; **~asawâd** کویرهسهواد semi-literacy; **~âf** کویرائی blindness
- kwestân** کویستان mountainous region
- la** له (with encl. pronouns, **le**) in, at, from; **la ...-awa** from; **la ...-dâ** in, at
- labar** لهبهه for the sake of, because of; **~awâf** because, since, inasmuch as; **~dast i ...dâ** in front of, in the presence of, with
- labât i** لهباتی instead of
- lagał** لهگهه with; **~awâf ka** (conj.) despite the fact that, in addition to the fact that
- lagham** لهغهم tunnel
- lahîmkraw** لهحیمکراو soldered
- laka** لهکه spot, stain, blemish; **~dâr** لهکه دار stained, spotted; **~kirdin** *v.t.* to stain
- lakhorâzi** لهخورازی self-satisfied
- lamañ** لهمهه = **labar**
- lamaw** لهمهه *previously*; **~bar** لهمههوپاش henceforth, hereafter
- lamezhîna** لهمهژینه see **mez**
- lampar** لهمپهه obstacle
- Landan** لهندن London
- langar** لهنگهه anchor; balance; **~girtin** *v.t.* to balance oneself: *chona l' am sar dîwâr a bârikâ langarî girtîa?* how has he kept his balance atop this narrow wall?
- lanj** لهنج viciousness, spite; **~bâz** بهنجباز
- vicious, spiteful
- lanja** لهنجبه stately walk, grace; **~u-lâr** stately, graceful walk
- laq** لهق loose; **~kirdin** *v.t.* to loosen, shake loose; **shwen ~kirdin ba** to dislodge, displace: *b' aw hîwâyâf shwen'yân pe laq nakâ* in hopes that he wouldn't displace them
- laqab** لهقهه title, nickname
- laqam** لهقهه = **laqab**
- laqândin** لهقاندین **laqen-** لهقین *v.t.* to shake; **sar-** to shake the head
- laqlaq** لهقلهه stork
- lař** لهه puny
- larîn** لههین **lar-** لهه *v.i.* to shake; **~awa** to tremble, quiver
- larzîf** *v.i.* لههزین to shake, tremble; **~ok** لههزوک trembling: *ba dangèk i ~ pey wit* he said to him in a trembling voice; *zawî la zher pey'dâ dalarzî* the ground shook under his foot
- lash** لهش body
- lashkir** لهشکیر army; **~keshân** *v.t.* to mobilize an army
- lat** لهت piece, bit; **~kirdin** *v.t.* to cut into pieces; **~u-pat bûn** to be shattered into bits; **~u-pat kirdin** to tear to pieces
- lawarġâ** لهوهههه pasture
- lawarîlândin** لهوهههههههه *v.t.* to pasture, graze; **~în** لهوههههه to pasture
- lâ** له side; **~ i** لهی for, in the opinion of, next to, near: *lâ i ewâra bû* it was near evening; to: *am rîzâ'y lâ dir-kând* he disclosed this secret to him; **~ i kam** لهی کههه at least; **~chûn** *v.i.* to get away, go aside: *lâ cho!* get out of here!; **~dân** *v.t.* to shove, push aside; to remove; to take up residence: *la pař i shârawa lâ'yân dâ khânèk* they took up residence in a house on the edge of the city; to be a guest; to deviate; **~dirân** *v.p.* to be removed; **ba ~ i ...awa** لههههههههه between; **~t wâ nabe** لههههههههه لات don't think that...

SORANI KURDISH

- lâf** لاف boast; ~-**dân** *v.t.* to boast
lâfâw لافو flood
lâga لاکه village; ~**î** villager
lâlân-awa لالانەو **lâlê-** لالی *v.i.* to beg, beseech
lâmarkazî لامەركەزى decentralization
lân لان extent; ~ **i kam** لانی کم at least
lânawâz لانەواز poor, helpless, lost
lânîk لانک cradle
lâpaṛa لاپەرە page
lâq لاق leg
lâr لار و پال crooked; ~ **u pâl kawtin** لار و پال کەوتن to fall in a heap
lâsâr لاسار disobedient; ~ لاساری disobedience
lâsha لاشە corpse
lât لات poor, wretched; punk; ~-**u-lût** لات ولوت ruffian, hooligan
lâtîr لاتیر out of the corner of one's eyes; ~ *twâshây kirdim* he looked at me out of the corner of his eyes
lâw لاو youth, young man
lâwakî لاکوکی foreign
lâwâz لاکواز skinny
lâwech لاکوچ handful
lâyangîr لایەنگەر partisan
lâyaq لایەق appropriate
lâzim لازم necessary
le ل see **la**
le: ~-**dân** لیدان *v.t.* to hit, strike, play (musical instrument); to up and...: *mâlâwâty kird u leydâ u roysht* he said goodbye and upped and left; ~-**kirdin** to separate, take away; ~-**kirdinawa** to separate; pick (fruit); ~-**nân bo** *v.t.* to fix (food) for: *shorbâm bo le-nâwa* I've fixed soup for him
lê- لێ pres. stem of **witin**
lefa لێفە quilt
lehâtû لێهاتوو worthy, considerable
lek لیک apart, from one another; ~-**bir-rân** *v.p.* to be separated; ~-**bûn** *v.i.* to resemble each other; to be separated; ~-**bûn-awa** *v.i.* to break into pieces; to end (hostilities); ~-**dân** *v.t.* to mix together; ~-**dânawa** *v.t.* to interpret: *ba shûm bo khayân lek dâywa* they interpreted it as an ill omen; ~-**hâtin** *v.i.* to go well together: *makhmar u konadawâr lek nadahât* velvet and old tent material would not go well together; ~-**nân** to close, put together the two parts of something: *châwa-kânim lek-nâ* I closed my eyes, *ktebakâ'm lek nâ* I shut the book; ~-**birrâw** لیکبڕاو separated
lekolar لیکۆلەر assembler, collector
lekolînawa لیکۆلینەو assembly, collection; investigation
lel-kirdin لیل کردن *v.t.* to sully, muddy
lepîrsînawa لێپرسینەو interrogation, investigation; **khistinâ bar** ~ *v.t.* to interrogate
leqawmâw لێقهوماو grief-stricken (see *qawmân*)
leř لێر forest
leshâw لێشاو downpour
lew لێو lip
lik لیک branch, limb; ~-**adâr** لیکەدار tree branch
liq لقی = **lik**
lîrf(a) لیرفە، لرف roar (of a flood, oven)
lînj لێنج cloying
lîra لێرە lira, pound
lîta لێتە mud, mire
lîwân لێوان drinking glass
lîzga لێزگە beads strung on a string
lîzhna لێژنه committee
loghat لۆغەت rumor
loghân لۆغان celebration, rejoicing
loka لۆکە cotton
lolo لۆلۆ beginning of certain Kurdish songs
lotî لۆتی a professional singer and entertainer
lulu لۆلۆ pearl
lûra لۆورە growl; ~-**lûr** لۆورەلوور continual growling
lûsh-kirdin لۆوش کردن *v.t.* to swallow, gulp down

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- lût** لوت nose; ~ **ba bar kho hâtinawa** to regret; ~ **ba kho dâ hâtinawa** to be humiliated; ~-**chûzânawa** *v.i.* to be disappointed; ~-**girtîn** *v.t.* to hold the nose; ~-**hal-kirdin** *v.t.* to get angry; ~-**shikân** *v.i.* to be disappointed, ashamed; ~-**shikândin** *v.t.* to disappoint, to chastize; ~**barz** haughty, nose in the air; **dast ba ~awa girtîn** to hold one's nose
- má-** مه neg. imperative prefix: *máro* don't go
- mába** مه به (neg. impt. sing. of *bûn*) don't be
- mabas** مه بهس aim, goal
- mabast** مه بهست = **mabas**
- mabda'** مه به بدهء principle
- machak** مه چەك arm
- magar** (1) مه گەر introduces an affirmative question to which a negative answer is expected: *magar dazâni?* you don't know, do you?; (2) introduces a negative question to which an affirmative answer is expected: *magar namgut?* didn't I say so?, (3) unless: *magar bimirim, danâ daykam* unless I die—otherwise I'll do it
- magaz** مه گەز fly
- magîn** مه گین = **magar**
- Mahmûd** مه محمود Mahmud, masc. proper name
- mak** مهك: **shit-u** مهك شت و مهك tools, stuff, paraphernalia
- makân** مهكان place
- makhmar** مه خمر velvet
- mako** مه كو a crowded place, gathering, cluster
- mal** مهل bird
- mala** مه له swimming; ~-**kirdin** *v.t.* to swim; ~-**wân** مه له وان swimmer
- malâ** مه لا, **malâ** مه لا mulla, religious authority
- malâbângdân** مه لا بانگدان dawn
- malâmat** مه لامهت reason, cause; **be**~ without cause
- malâs** مه لاس = **milâz**
- malband** مه باند area, region
- malotîk** مه لوتك, **malotka** مه لوتكه babe in swaddling clothes
- mamik** مه مەك breast
- mamlakat** مه مەله كەت country, realm
- manjal** مه نهجل pot
- manzil** مه نزل stopping place, destination
- maqâm** مه قام station
- mař** مه ر sheep
- marad** مه رهه state, condition
- marâq** مه راق wishing, wondering; **la ~ i ...dâ bûn** *v.i.* to wonder about
- march** مه رچ mashed, squashed; ~-**în** مه رچین *v.i.* to be mashed, squashed; ~-**ândin** مه رچاندن *v.t.* to mash, squash
- marez** مه ریز sick, ill; ~-**khâna** مه ریزخانه infirmary
- marg** مه رگ death
- marhûm** مه رحووم the late
- marj** مه رچ promise, condition; **b' aw ~âi** (+ subj.) on condition that, provided that
- markaz** مه ركز center
- mařtaba** مه رته به time, instance; degree
- masala** مه سه له affair, question, object
- masâf** مه سه اف battle
- mashq** مه شق exercise, drill; **sar** مه سه ره lesson
- mashrûtle** مه شرووتله constitution; ~-**khwâz** مه شرووتله خواز constitutionalist; ~-**iyat** مه شرووتیهت the Constitutional Movement in Iran
- mast** مه سه ست drunk; ~-**î** drunkenness, inebriation
- matal** مه ته ل riddle; ~-**zândrân** *v.p.* for a riddle to be figured out
- matâ-dân** مه ته دان to crouch on the ground in expectation, ambush
- mawdâ** (1) مه ودا edge, tip (of sword); (2) period (of time); (3) distance: *gundêk i dîka habû ka mawdây la mâl i najâr zor bû* there was another village, the distance of which from the carpen-

SORANI KURDISH

- ter's house was great; (4) opportunity, chance: *mawdâm niya biyânbinim* I won't have a chance to see them; **la ~ i** through, by means of
- mawzûn** مهوزون metrical, having poetic meter
- maydân** مهيدان field, arena
- maynatî** مهينهتي grief
- maysar** مهيسر possible; **~kirdin** *v.t.* to make possible, carry out
- maytar** مهيتەر groom
- mazât** مهزات auction, sale
- mazin** مهزن great, huge
- mazina** مهزنه = **mazinda**
- mazinda** مهزنده guess, estimate; **~kirdin** *v.t.* to estimate at
- ba** *v.t.* to estimate at
- mazrâ** مهزرا farm
- mazrân** مهزران **mazre-** مهزري *v.i.* to stay, dwell, be established; **dâ~** to be set up (tent), be established, be appointed
- mazrândin** مهزراندن **mazren-** مهزرين *v.t.:* **dâ~ ba** to set up (tent), appoint as, establish
- mâch** ماح kiss; **~kirdin** *v.t.* to kiss
- mâdâm** مادام as long as
- mâfûr** مافور carpet
- mâî** مال house, home; **~akî** مائهكي like family, a member of the household; **~ât** مالات possessions; **~lakol** مانهكول nomadic, vagrant, wanderer; **~werânî** مانهكول destruction, devastation; **chûnâ ~è** *v.i.* to go home
- mâlâwâ** مالاوا goodbye; **~î-kirdin la** *v.t.* to say goodbye to
- mâîm** مائين *v.t.* to strike, hit; to rub: *ronî pyâ bimâla* rub some oil on it; to sweep; **dâ~** to take off, throw off: *jil i pâshât'y la bar khoy dâmâlî* she threw off her regal garb; **râ~** to sweep away, drive off, repel; **~awa** to take everything away, to clear; to polish
- mâm** مام paternal uncle
- mâmafa** مامهه transaction, interaction; **~kirdin lagaf** *v.t.* to interact with; to negotiate with, bargain with
- mâmîr** مامر chicken
- mâmo** مامو uncle (paternal)
- mâmostâ** ماموستا teacher
- mân** مان **men-** مين *v.i.* to remain; (neg., *namân*) to cease to exist, to be no more; **~awa** *v.i.* to stay behind, be left behind; **dâ~** to be flabbergasted, perplexed; **râ~** to pause, to stop and think
- mânâ** مانا meaning, significance; **~dâr** مانادار significant
- mândû** ماندوو tired; **~bûn** *v.i.* to be tired; **~kirdin** *v.t.* to tire out: *zorî mândû kirdim* it made me very tired; **~** ماندووي tiredness, exhaustion; **~nabûn kirdin la** *v.t.* to greet someone who is working
- mândwetî** ماندوتتي tiredness, exhaustion
- mâng** مانگ moon, month; **~âna** مانگانه monthly salary; **~î** مانگي monthly, lunar
- mângâ** مانگا cow
- mângir** مانگر obstinate
- mâr** مار snake
- mâra** ماره marriage; **~kirdin la** *v.t.* to give in marriage to: *kichakâ i khoy le mâra kird* he gave him his daughter in marriage; **~î** مارهتي wedding gift
- mârakul** مارهكول scorpion
- mâshen** ماشين automobile, car
- mâsî** ماسي fish; **~girtin** *v.t.* to fish; **~gir** ماسيگر fisherman
- mâst** ماست yoghurt
- mâsûlka** ماسوولكه sinew
- mât** مات silent; stunned into silence; grief-stricken; shorter than others: *aw bardânâ da regat girtûa yekyân ~a* one of those stones you have lined up is shorter than the others; **~î** stunned silence; perplexity; sorrow; **~kirdin** to checkmate; to stun into silence
- mâtam** ماتهم bereavement; **~zada** ماتهمه bereaved, grieving, mourning
- mâwa** ماره period (of time): *dwâ i ~yek,*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- pâsh* ~yèk after a while; *mâwayèk râ-bwârd* a period of time passed
- mâyîn** ماین mare
- me** مە female
- megal** مەگەل flock, herd; ~ **a mař** مەگەله flock of sheep
- memil** مەمیل calamity, catastrophe
- merd** مەرد man, husband
- merg** مەزگ meadow
- mesh** مەش fly, honeybee; ~**ûla** مەشووله mosquito
- meshik** مەشک brain, mind; skull
- meshûla** مەشووله mosquito
- mewa** مەوه fruit; ~**ron** مەوه‌رۆن marmalade: *wak mewaron labar dast i dawlata khâwan zordârân-dâ bûn* they were like putty in the hands of powerful nations
- mewân** مەوان guest; ~**dâr** مەواندار host; ~**dârî-kirdin** مەوانداری کردن *v.t.* to host
- mewizh** مەویژ raisins
- mez** مەز table, desk
- mezar** مەزەر turban
- mez** مەز long time; **la** ~**a** for a long time, (+ neg. pres. perf.) it's been a long time since: *la ~a namdîtûyta* it's been a long time since I saw you, I haven't seen you for a long time; **la~îna** مەمێزێنه ancient, very old
- mezhû** مەژوو history; ~**nûs** مەژوونووس historian
- midbaq** مەدبەق kitchen
- Miḥamad** مەحمەد, **Miḥmid** مەحمەد, **Miḥimid** مەحمەد Mohammed, masc. proper name
- mijrî** مەجرى box, chest
- mil** مەل neck; ~**nân la** *v.t.* to head for; ~**huř** مەهور tough, bully; charlatan; ~**kach** مەکەج obedient, subservient; **la** ~ **dân** *v.t.* to behead
- mił** مەل sniff; ~**kirdin** *v.t.* to sniff; ~**u-mo kirdin** مەل و مۆکردن *v.t.* to sniff around looking for food
- miłâz** مەلاز : **kho** ~**dânawa** *v.t.* to crouch on the ground in ambush: *khoy le miłâz dâwa* he crouched on the ground
- ground
- millat** مەلەت nation
- mimbâarak** مەمبارەك happy, felicitous, blessed
- min** مەن I, me
- minatbâr i** مەنتەبارى grateful for
- minâl** مەنأل child; ~**âna** مەنألانه childish; ~**î** مەنألئى childhood; ~**ochka** مەنألۆچكە small child, baby
- minâra** مەناره tower, minaret
- mindâl** مەندال = **minâl**
- minga** مەنگە snort: *mingayèkî lewa dahât u wa dar dakawt* he snorted and left
- miqomqo** مەقۆمقۆ yelling, screaming, uproar
- mir** مەر hen; ~**âwî** مەراوى duck; ~**řhk** مەرشك chicken
- miř** مەر satiated, sated: *awanda'y khwâr-dûa miř bûa* he ate his fill
- miř-u-misht** مەر و مەشت fight, quarrel
- moch** مەوچ frowning
- mirândin** مەراندن **miren-** مەرين *v.t.* to cause to die; **kho-** ~ to play dead
- mirârî** مەرارى pearl
- mirchqândin** مەرچقاندن **mirchqen-** مەرچقەن *v.t.* to crumple
- mirdâr** مەردار carrion
- mirdin** مەردن **mir-** مەر *v.t.* to die
- mirdov** مەردوف man
- mirdû** مەردوو dead; **ba** ~**î** dead
- mirřhk** مەرشك chicken
- mirkân** مەركان *v.i.* to subside; **dâ** ~ to settle down: *bo chi nâmirkî* why don't you settle down?; to die down (flame, fire): *âgir dâmirkâwa* the fire has died down; **dâ-mirkândin mirken-** *v.t.* to quieten down
- mirkh** مەرخ passion, lust
- mirov** مەروف man, person, one: ~**èk i feudâl u pûldâr bûwa he was a feudal and wealthy man**
- mirwârî** مەروارى = **mirârî**
- misha** مەشه frequent
- mishik** مەشك mouse
- misogar** مەسوگەر insured; ~ **kirdin** to in-

SORANI KURDISH

- sure
- mist** مست fist; palm (of the hand), hand-ful; ~-**washândin** *v.t.* to box, hit, strike with the fist
- mitâlâ** متالا study, contemplation
- mitmâna** متانه safe, secure (*ba*) in, trusting (*ba*) in
- miza** مزه wage; expense
- mizgawt** مزگهوت mosque
- mizgen** مزگين good news
- mizgit** مزگت = **mizgawt**
- mizh** مزه inhaling; ~-**dân** *v.t.* to inhale: ~èk i qûlî la jigarakáy dâ he took a deep drag on his cigarette
- mizhda** مزده good news
- mizhî** مزى brain
- mizhîn** مزين **mizh-** مز *v.t.* to suck
- mizmahîl** مزمهجيل deprived, destitute
- mîch** ميج roof
- mîdyâ** ميديا media
- mîl** ميل stripe (in cloth)
- mîllat** مللهت nation; ~ مللهتى national
- mînga** مينگه nasality, talking through the nose
- mîrât** ميرات legacy, heritage
- mîrî** ميري governmental
- mîrûla** ميرووله ant
- mîtr** ميتر meter
- mîwân** ميوان guest
- mokh** موخ brain, marrow; ~-**keshân** *v.t.* to bother, annoy
- molaq** مولهق staring: *châwî ba molaq wastâ* he stood staring into space
- moîat** مؤلهت respite
- mom** موم candle
- moř** مؤر frowning; hard stare; ~-**bûn-awa la** to stare at
- mor** مور violet; virgin; seal; ant; ash; ~ **kirdin** to seal
- mora** موره crack in a mud wall; game piece
- mu** مو sorrow, worry
- muchîrka** موچرکه shiver, shudder
- mufařik** موفهرك auspiciousness, good omen
- muffis** موفليس bankrupt, impoverished
- mu'jîza** موعجزه miracle; ~**yek i pâsharozh** a latter-day miracle
- mukriyânî** موكرىانى of the Mukri region
- musulmân** موسولمان Muslim; ~**î** Muslimism, Islam
- mutaham** موتههم accused
- muwaqat** موهقهت temporary, provisional: *hikûmatèk i muwaqat i Kurdistan* a provisional government of Kurdistan
- mû** مو hair; ~**khôr** موخور depilatory
- mûch** موچ wrist, ankle; ~**awâna** مووچه وانه bracelet
- mûcha** مووچه portion; wage; one-family farm; ~**khôr** مووچهخور salaried, wage-earner: *kâkim ~ i dawlata* my brother is salaried by the government
- mûchândin** مووچاندين **mûchen-** مووچين *v.t.* to bend; **dâ**~ to turn up (cuff, hem)
- mûnândin** مووناندين **mûnen-** موونين *v.t.* to spin (thread)
- na** نه no
- nâ-** نه negative subjunctive prefix
- nabaga** نهبگه weak, feeble
- nabân** نهبان animal that spurns its own young; not on speaking terms: *kâkim lemân ~a, nâmândwene* my brother's not on speaking terms with us, he doesn't speak to us; ~-**kirdin** *v.t.* to spurn, to disown; to turn away from
- nabz** نهبز pulse
- naft** نهفت oil, petroleum
- nagbat** نهگهت calamity; unlucky
- nagrîs** نهگرىس stubborn, badly behaved; mean, evil
- naguta** نهگوته unspoken: ~ *la jwâbakâm te gaysht* he understood my unspoken answer
- najîbzâda** نهجىبزاده aristocratic
- najâr** نهجار carpenter; ~**î** carpentry
- nak** نهك and not: ~ *pechawânakáy* and not vice-versa; *dû jâr'it le birdawa, nak se* you've beat him twice, not

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- three times; *ba râstî awat tyâ chûa minim, nak aw* really the one who was lost was I, not he
- nakhosh** نه‌خووش ill, patient; **kho** ~**khistin** *v.t.* to pretend to be ill; ~**î** نه‌خوشخانه illness; ~**khâna** hospital
- nakhsh** نقش role: ~ *i daraja dû yâ sey haya* it has a secondary or tertiary role; **pir** ~ **u nigâr** پیر نه‌خوش و نیگار beautiful
- nakhsha** نقشه map, plan; ~**dâ-nân** *v.t.* to lay a plan; ~**keshân** *v.t.* to lay a plot; ~**keshânawa** *v.t.* to draw maps, make plans
- nakhshândin** نه‌خشاندين **nakhshen-** نه‌خشین *v.t.* to draw
- nakht** نه‌خت bit; ~**è(k)** نه‌ختیک a bit, a little, a while; ~**u-pukht** نه‌خت و پوخت completely: *qsaká'y ~ la bardam'dâ nâ* he had his say completely
- nakhwâzâ** نه‌خوازا especially
- nakhwendawâr** نه‌خوینده‌وار illiterate
- nalâmat** نه‌لامه‌ت accursed
- namâm** نه‌مام sapling
- namâm-kirdin** نه‌مام کردن *v.t.* to have someone walled up: *khân kâwrâyèkî namâm kird* the khan had a man walled up
- namân** نه‌مان → **mân**
- nana** نه‌نه grandmother
- nanâsiwî** نه‌ناسیوی disguise: *la ~* in disguise, in secret; **kho la ~ dâñ la** *v.t.* to be secretly in favor of
- naqândin** نه‌قاندين **naqen-** نه‌قیین *v.t.* to choose, select
- nařândin** نه‌راندین **nařen-** نه‌رین *v.t.* to roar, scream
- nardîwân** نه‌ردیوان ladder, staircase
- nargiz** نه‌رگز narcissus
- narît** نه‌ریت custom, manner
- nastařin** نه‌سته‌رین eglantine
- natawa** نه‌ته‌وه nation: ~ *yekgirtûakân* the United Nations; ~ نه‌ته‌وه‌ئی national
- natra** نه‌تره courage; ~**birdin** *v.t.* to lose courage; to trip, stumble
- naw** نوع type, sort
- nawa** نه‌وه grandchild
- nawanda** نه‌وه‌نده fall planting
- nawân** نه‌وان **naw-** نه‌وه *v.i.* to bend over
- nawândin** نه‌واندين **nawen-** نه‌وین *v.t.* to lower; **dâ**~ to lower, bring down
- nawîn** نه‌وین *v.i.* to cave in: *bânakây nawîbû* his roof had caved in
- nawroz** نه‌وروز the vernal equinox
- nawsha** نه‌وشه poetry; ~**kâr** نه‌وشه‌کار poet
- Nawshîrwân** نه‌وشه‌یروان Anosharwan, Sassanian shah of Iran
- nazhâd** نه‌ژاد race, lineage
- nazîla** نه‌زیله short story
- nazm** نه‌زم poetry
- nâ** نا no, oh no
- nââsâi** نه‌آسائی unusual, unaccustomed
- nâbâwârî** نه‌باوهری disbelief
- nâchâr** نه‌اچار helpless, there was nothing he could do
- nâdyâr** نه‌ادیار invisible, unseen
- nâf** نه‌اف navel
- nâguzûr** نه‌گوزور destitute, poverty-stricken
- nâhaq** نه‌احق dishonest, unrightful; **ba** ~ نه‌احق به unjustly
- nâhaz** نه‌احز ugly; enemy
- nâkâw, la** نه‌اکو له suddenly, all of a sudden
- nâkh** نه‌اخ depth, interior: *la ~ i âkh'dâ* inside the earth, in the grave
- nâkher** نه‌خیر no; **ba ~ i gyânim** unwillingly
- nâkhosh** نه‌خووش unpleasant; ~ نه‌خووشی unpleasantness
- nâf** نه‌اف horseshoe; ~**dâr** نه‌آدار horse
- nâla** نه‌اله wail, lament; ~**bâr** نه‌ابه‌ار sad, lamentable
- nâlândin** نه‌الاندين **nâlen-** نه‌الین *v.t.* to be-moan
- nâmla** نه‌نامه letter; ~**ilka** نه‌امیلکه pamphlet
- nâmo** نه‌نامو stranger, foreign
- nân** نه‌ان bread, food; ~**khwârdin** to eat, have a meal; ~**araq** نه‌اره‌ق dry crust of

SORANI KURDISH

- bread; ~awâ نانەوا baker; ~azig نانەزگ someone who works for his board; ~kar نانەکەر breadmaker, baker
- nân** نان **ne-** ئی (v.t., pass. *nirân nre-*) to put, place; **dâ~** to put down, set down, to compose, put together (book): *ktebêkî dânwâ* he has written a book; **râ~** v.t. to exhibit, show; **le~ bo** to fix food for: *shorbâm bo le-nâwa* I've fixed soup for him; **pe~â** to make it to: *agar aw shawâ bimâbâya, pemân danâyà roz h i sha-sham* if he had remained that night, we would have made it to the sixth day; **sar~awa** to lay one's head down (to sleep)
- nâpâk** ناپاک unclean, filthy
- nârazâfî** نارەزافی unhappiness, dissatisfaction; ~yatî نارەزایەتی ditto
- nârawâ** نارەوا unreadable
- nârâstawkho** ناراستەوخۆ indirect
- nârâzî** نارازی unhappy, dissatisfied
- nârdîn** ناردین **ner-** نیر v.t. to send
- nârdîwân** ناردیوان ladder
- nârdrân** ناردران **nârdre-** ناردری v.p. to be sent
- nâsândin** ناساندین **nâsen-** ناسین v.t. to introduce, make known
- nâshe** ناشە it's not right, it's not proper, shouldn't
- nâshtin** ناشتن **nezh-** نێژ v.t. to bury in the ground, plant in the ground
- nâsik** ناسک fine, thin
- nâsîn** ناسین **nâs-** ناس v.t. to know, be acquainted with, recognize; ~înwaw ناسینەوه to recognize: *nâynâsîtawa* don't you recognize him?; ~rân v.p. ناسران to be known, recognized; ~rân **ba** ناسران بە v.p. to be known as; ~râw ناسیار well-known, famous; ~yâr ناسیاری acquainted; ~yâw نەناسیاری acquainted: *nanâs-yâwêk biyêdîbân* if someone who didn't know them were to see them
- nâsor** ناسۆر an infected sore, gangrene
- nâtawâw** ناتەواو deficient, incomplete; ~î deficiency
- nâumed** ناٹومید in despair, desperate; ~**kirdîn** v.t. to dash someone's hopes: *hîwâdârim nâumedmân nakay* I hope you won't dash our hopes; ~î despair
- nâw¹** ناو midst, middle; among, between; **la ~ birdin** v.t. to eradicate, get rid of; **la ~ chûn** v.i. to disappear, cease to exist; ~**afâst** ناوەراست middle; ~**arok** ناوەرۆک contents; ~**and** ناوەرند center; ~**andî** ناوەندی central; ~**châw** ناوچاو forehead; ~**qad** ناوگەدەد waist; ~**râst** ناوڕاست middle, center; ~**châw-tur-shândin** ناوچاو تورشانەدن v.t. to frown
- nâw²** ناو name; ~**bâng** ناوبانگ fame, renowned; ~**dâr** ناودار renowned; **ba~bâng** بەناوبانگ famous, well-known
- nâwakhtâ, la** ناوەختا لە ناوەختا at an unusual time, unexpectedly
- nâwcha** ناوچە **newcha** نیوچە administrative region
- nâwik** ناوک pit: ~ *a khurmâ* date pit
- nâyel-** نایەل dial. var. for *nâhet-* (see *heshtin*)
- nâyen-** نایەن see **henân**
- nâz** ناز coquetry; ~**dâr** نازدار dear, cute; **ba ~u-goz bakhew-kirdin** v.t. to spoil (a child)
- nâzlâw** نازلەو tender shoot
- nâznâw** نازناو nickname, nom de plume
- ne** ئی pres. stem of *nân*
- nechîr** نێچیر prey
- negatîv** نێگەتێف negative
- ner** نیر male; ~**îna** مە
- nerdîwân** نێردیوان = **nârdîwân**
- nerdrân** نێردران = **nerrân**
- nerrân** نێرران **nerre-** نێرری (passive of *nârdin*) to be sent
- new** نێو = **nâw, nâwcha**
- newarok** نێوەرۆک contents
- newchâwân** نێوچاوان forehead, brow
- nezh-** نێژ pres. stem of **nâshtin**
- nigrîs** نێگریس = **nagrîs**
- nihen** نێهین secret, hidden; ~î secret, hid-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- den thing; **ba** ~ **î** in secret, secretly
nihom نېھۆم floor, story
nimakbaharâm نېمەكبەھەرەم ingrate, ungrateful
nimûna نېمۆونە example, sample; ~ **nîshân-dân** *v.t.* to give as an example
nirân نېرەن **nre-** نېرە *v.p.* passive of *nân*
nirka نېرگە rumble, rumbling sound
nirkândin نېرگەندەن **nirken-** نېرگەن *v.t.* to grunt, to make a rumbling sound
nirkh نېرخ value, worth; ~ **dâr** نېرخدار valuable; **ba** ~ نېرخ بەرخب ~ **en-** نېرخەندەن *v.t.* to evaluate (*ba as*)
nishân نیشان = **nîshân**
niwishta نېوشتە inscription
niyâz نېياز need; desire
nizâw نېزەو water exuded from anything
nizim نېزىم low: *ba dang i* ~ in a low voice; ~ **âî** نېزىمى lowliness
nizik نېزىك near; **la khoy** ~ **khistinawa** *v.t.* to seat s.o. near oneself
nînok نېنۆك fingernail
nîsân نېسان April
nîsh- نېش pres. stem of **nîshîtin**
nîshân نېشان target; trace, sign; ~ **dân** *v.t.* to show, give forth; ~ **shikândin** *v.t.* to practice archery; ~ **shiken** نېشانشكەن sharpshooter
nîshâna نېشانە sign, mark; ~ **girtin la** نېشانە گرتن لە to take aim at
nîshtaje نېشتەجى successor
nîshtimân نېشتەمان country, homeland; ~ **î** نېشتەمانپەرەزەر **parwar** national; ~ **parwar** patriot
nîshîtin نېشىتەن **nîsh-** نېش *v.t.* to sit; **dâ** ~ to sit down, to dwell
nîw نېو half, mid-; ~ **arô** نېوەرۆ noon, mid-day; ~ **ashaw** نېوەشەو midnight
Nîzâmî نېزەمى Nizami (1141–1209), a very well-known Persian poet
nîzîk نېزىك = **nizîk**
no نۆ nine; ~ **(h)am** نۆھەم, نۆھەم ninth
noba نۆبە turn; **ba** ~ by turn
noga نۆگە turn
nok نۆك chickpea; ~ **aw** نۆكۆ chickpea soup
nokar نۆكەر servant; ~ **âyatî** نۆكەرەيتى *âyatî* servitude, service
nokîsa نۆكيسە nouveau riche
noî نۆئى soft: *zhûshik ba bechû i khoy date okhay roîa narm u noîakâm* the porcupine says to its baby, “O my soft little one”
nomâ نۆما colt
nomâl نۆمال newly wed
nora نۆرە turn
nosh نۆش ~ **i gyân** نۆشە چەرس, bon appetit
noshân نۆشان **nosh-** نۆش *v.t.* to drink
noshâtir نۆشەتەر bleach
nuft نۆفت nose
nukrândin نۆكرەندەن **nukren-** نۆكرەن *v.t.* to carve (on wood or stone)
nukta نۆكە joke, pleasantry
nuqim-bûn نۆقم بۆون *v.t.* to disappear, be lost
nuqta نۆقتە point
nushân نۆشان **nushe-** نۆشى *v.t.* ~ **awa** to bend, be folded; ~ **dinawa** نۆشانەندەمۆه
nushen- نۆشین *v.t.* to bend, fold
nuskha نۆسخە manuscript, copy
nustin نۆستەن **nu-** نۆ *v.t.* to sleep, go to sleep
nûk نۆوک tip, point: *nûk a chaqo* point of a knife; beak; whimper
nûka نۆوکە now, at that time
nûkanûk نۆوکەنۆوک whimper: *am ~á la chiya?* what’s this whimpering for?
nûkâ = **nûka**
nûq نۆوق dunked; ~ **ân** نۆوقان **nûqe-** نۆوقى *v.t.* to be dunked; ~ **andin** نۆوقەندەن
nûqen- نۆوقەن *v.t.* to dunk
nûqîn نۆوقەن *v.t.* to close, shut: *châwit binûqe* shut your eyes
nûslar نۆوسلەر writer, author; ~ **andin** نۆوسلەندەن **nûsên-** نۆوسەن *v.t.* to write
nûslen- نۆوسلەن *v.t.* to write; ~ **anawa** نۆوسلەندەن **nûs-** نۆوسىن *v.t.* to write; ~ **nawa** نۆوسىنەو *v.t.* to copy, to transcribe; literature

SORANI KURDISH

- nûsân** نووسان **nûse-** نووسی **ba** *v.i.* to stick to, to be stuck to, in
- nûsândin** نووساندن **nûsen** نووسین **ba** *v.t.* to clutch at
- nûsînga** نووسینگه office
- nûtak** نووتهک heavy darkness
- nûza** نووزه moan
- nwândin** نواندن **nwen-** نوین *v.t.* to represent, look like; **kho** ~ to show oneself
- nwe** نوئی new; ~-**kirdinawa** *v.t.* to renew, to renovate
- nwen** نوین bedclothes, sheets
- nwen-** نوئی pres. stem of *nwândin*
- nwenar** نوینەر representative
- nweshk** نویشک rennet
- nwezh** نوێژ prayer (one of the five daily Muslim prayers); ~-**khwendin** *v.t.* to perform prayer; ~-**kirdin** *v.t.* to pray
- oghîr** ئوغر journey, good omen for a journey: *oghrit kher bet* bon voyage
- orgân** ئورگان organ
- okhizhn** ئوخژن rest, calm
- ordû** ئوردووگا camp; ~-**gâ** ئوردووگا campsite
- otonomî** ئوتونومی autonomy
- pak** پەک need, necessity; amazing
- pakhsh** پەخش dispersal; ~-**bûn** *v.i.* to spread out, to be dispersed
- pakhsha** پەخشه publication
- pakhshân** پەخشان prose; dispersed; ~-**bûn** *v.i.* to be dispersed, to spread out; ~-**kirdin** *v.t.* to scatter; ~-**kirdinawa** *v.t.* to distribute
- pala** پەله haste; ~-**kirdin** *v.t.* to hurry; **ba** ~ پەله in haste, hurriedly
- pała¹** پەله field, farm
- pała²** پەله stain, spot
- pałahawr** پەلههه‌ور bird
- palapalf** پەله‌پەله confusion
- palaqâzhe** پەله‌قازێ flailing the hands and feet
- palawar** پەله‌و‌ر **palawir** پەله‌و‌ر bird
- palâmâr** پەلامار attack; ~-**dân** *v.t.* to grab, snatch, attack
- pałg** پەلگ eyelid
- palk** پەلک tress, leaf, branch; ~ **i châw** پەلکە eyelid; ~-**a** پەلکە tress
- palk** پەلک a type of plane tree
- palkesh-kirdin** پەلکێش کردن *v.t.* to pick up
- palupo** پەلویو endurance: *palupoy pichiřâ* he couldn't take it any longer; **la** ~ **kawtîn** to come to the end of one's endurance
- pama** پەمه cotton
- panâ** پەنا shelter, refuge, asylum; ~-**birdin ba** *v.t.* to take refuge in; ~-**bar** پەنا بەر refugee
- pand** پەند advice
- paner** پەنیر cheese
- pang-khwârdin** پەنگ خواردن *v.t.* to be pent up
- panhân** پەنەن wonderful, rare, strange
- panja** پەنجە hand; claw; ~-**dân lagał** *v.t.* to fight with, contend with; ~ **i kho gastin** *v.t.* to bite one's fingers, to express surprise
- panjara** پەنجەرە window
- panjola** پەنجوله claw
- papka-bastin** پەپکە بەستن *v.t.* to coil: *mârakân papkayân bast* the snakes coiled up
- pař¹** پەڕ side, direction: **aw** ~ **i** on the other side of, past
- pař²** پەڕ feather
- pařa** پەره petal: ~ **i gul** rose petal
- parasandin** پەرسەندن *v.i.* to be in general use
- pařawâza** پەروازە wandering, homeless
- pařândin** پەرانندن **pařen-** پەڕین *v.t.* to make leap, jump; to cause to flee; to cut off part of something: *am liká bipařena* cut off this limb; to leave out: *la khwendinawa'dâ khatêkit pařând* you left out a line in your reading; to remove: *lamparim pařând* I removed the obstacle; ~-**awa** to save: *pařândûtîmawa* you've saved me;

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dar~la** to drive away from, to chase out of; **dâ~** to shake: *la dêrakâwa am sewânâ'm dêpařândà khwâr* I shook these apples down from the tree; **râ~** to wake up, roust out of sleep
- pařâw** پهراو notebook
- parâweze** پهراویزی **parâweze-** پهراویزی *v.t.* to edit
- parcham** پهچم bangs
- parch-dânawa** پهچ دانهوه *v.t.* to pound (the head of a nail) flât
- parchî** پهچی cheap, insignificant
- pardâkh** پرداخ glass, tumbler
- pare** پیری day before yesterday
- pařendrân** پهړیندران *v.p.* passive of **pa-řândin**
- parez** پهړیز place for harvested grain
- paristîn** په‌رستن **parist-** په‌رست *v.t.* to serve, adore, worship
- parî** پیری peri, fairy
- pařîn** په‌رین **pař-** په‌ر *v.i.* to leap, jump; **te~la** to pass by/through
- parmûn** په‌رموون **parme-** په‌رمی *v.t.* to rely on oneself; **râ~** to consider worthy, to find s.o. capable (+ subj.) of doing something
- parsh** په‌رش scattered; **~u bilâw kirdin-awa** په‌رش و بلاو کردنهوه *v.t.* to scatter, let loose: *kichâ qizh'î parsh u bilâw kirdawa* the girl let her hair fly loose
- parsiv** په‌رسف answer, response
- partuk** په‌رتوک book
- parwarda-kirdin** په‌روه‌ده کردن *v.t.* to raise, rear (flocks, herds)
- parzh** په‌رژ opportunity
- pařzh** په‌رژ broadcast, widespread
- parzhîn** په‌رژین relation; business
- parzhân** په‌رژان **parzhe-** په‌رژی *v.i.* to be busy
- pasand-bûn la** په‌سه‌ند بوون له to be pleasing to
- pasârdin** په‌ساردن **paser-** په‌سیلر *v.t.*: **hař~ba ...awa** to lean against: *bel ba dîwârawa hařpasera* lean the shovel against the wall
- pashîmân** په‌شیمان regretful, sorry; **~kir-dinawa** to dissuade
- pashoklân** په‌شوکلان **pashoke-** په‌شوکی *v.i.* to get upset, be terrified; **~âw** په‌شوکاو terrified; **~âwî** په‌شوکاوی terror
- pasind** په‌سند approval
- past** په‌ست low, dejected; **~î** په‌ستی dejection; **ba ~îawa** په‌ستی‌هوه dejectedly
- pastâwtin** په‌ستاوتن *v.t.* to stuff, cram; to beat with the feet, kick
- pat¹** پتهت rope, cord: *pat i hîwâ kawtâ bârik* the thread of hope wore thin, there was not much hope left
- pat²** پتهت see **lat-u-pat**
- patâta** په‌تاته potato
- payâ** په‌یا = **paydâ**
- payâm** په‌یام message; **~nârdin** to send a message
- paydâ** په‌یدا visible, found; **~bûn** *v.i.* to happen, to become visible; **~kirdin** *v.t.* to find
- payjo(r)** په‌یجور investigator, researcher; **~î** investigation, research
- paymân** په‌یمان promise; **~bastin lagal** *v.t.* to make a promise to someone
- paytâ-paytâ** په‌یتا په‌یتا constantly, continuously
- paywand** په‌یوه‌ند connection, relation
- paz** په‌ز sheep
- pazhâra** په‌زاره sorrow, worry
- pâchîn** پاچین *v.t.* to pound; **dâ~** to split from top to bottom
- pâdâsht** پاداشت reward; **~dânawa** to reward
- pâk** پاک pure, clean; **~kirdin** *v.t.* to clean
- pâl** پال side; back; inside: *la ~khoy'dâ tûřaya* he's angry inwardly; **~dân** *v.t.* to push: *nâbizue: wara dagalmân pâl da* it won't budge: come push with us; **~dânawa** *v.t.* to lean back, rest; **~dân ba** *v.t.* to lean against: *~im ba dîwârawa dâ* I leaned against the wall; **~kawtin** *v.i.* to lie down; **~**

SORANI KURDISH

- pewa nân** *v.t.* to push; **la ~ a kho'dâ** for one's own part, on one's own behalf
- pâlawân** پالەوان champion, hero; **~etî** پالەوانیتى heroism
- pâlâ** پالا = **pelâw**
- pâlpishtî** پالپشتى backing, support
- pâtâw** پالتاو overcoat
- pân** پان wide, broad, shallow
- pâr** پار last year
- pâra** پاره money
- pârân** پاران **pâre-** پاری *v.i.* to beg, beseech
- pârâstin** پاراستن **pârez-** پاریز **la** *v.t.* to protect from, keep
- pârâztin** پارازتن = **pârastin**
- pârez** پاریز avoidance, abstaining; ambush; **~birdin** *v.t.* to ambush; **~chûn** *v.i.* to wait in ambush; **~kirdin** *v.t.* to abstain; **~rân** پاریزران *v.p.* to be protected, kept; **~ar** پاریزەر defender, protector, defence lawyer; **~gâr** پاریزگار protector; **~î-** **kirdin** پاریزی کردن *v.t.* to protect
- pârû** پاروو morsel
- pâsawân** پاسەوان guard; **~î** surveillance
- pâsh** پاش after (prep); **~kawtin** to fall behind, be backward; **~khistin** *v.t.* to delay; to neglect, ignore; **~ awaî (ka)** after (conj.); **la ~â** afterwards; **~arozh** پاشەرۆژ future; **~kawtû** پاشکەوتوو backward; **~mana** پاشمەنه left-over; **la-maw** لەمەموپاش henceforth
- pâshaî** پاشەل back of the skirt; hind leg
- pâshâ** پاشا king, prince
- pâshu** پاشو leg (of an animal)
- pâya** پایه rank
- pâyiz** پایز autumn
- pâzh** پاژ portion, section; document
- pe¹** پێ (adj.) (1) fasting: *min amîro peyim* I'm fasting today; (2) on hand: *pûl'it peya?* do you have any money on hand?; (3) lit (fire): *âgir peya* the fire's lit
- pe²** پێ foot; **~dâ-girtin** *v.t.* to insist, im-
- portune; **ba ~ i** in account of; **~pewa nân** *v.t.* to get a move on, to hightail it out; **dang i ~yek** the sound of a footstep; **~ la kawsh'(d)â bûn** to insist, to be firm: *peyêkit la kawsh'â bet u aw pekât nakirdibe ba jey bela* be firmly resolved, stick to your guns
- pe³** پێ (postposition) see **ba**; **~... wâ bûn** to think, be of the opinion that: *pem wâ bû* I thought so; *pey wâ bû diz u regirin* he thought they were robbers and brigands
- pe⁴** پێ compd. vb. element, see under verbal element: *pe-gayshtin*, *pe-kanîn*, *pe-wîstin*
- pe-chûn** پێچوون see under *chûn ba*
- pe-kirdin** پێکردن *v.t.* to force, oblige: *pe'yân kirdim aw kêrâ bikam* they forced me to do it; to fool; to light (fire); **dast ~ (+ inf.)** to begin (doing)
- pechawâna** پێچەوانە reverse, opposite; **ba ~wa** بە پێچەوانەوه on the contrary
- pechân** پێچان **pech-** پێچ *v.t.* to fold, wrap; **haî~** *v.t.* to roll up
- pechrân** پێچران **pechre-** پێچری *v.p.* to be wrapped
- pedasht** پێدەشت piedmont plain
- pedâ** پێدا = **paydâ**
- pedâwîst** پێداوێست = **pewîst**
- peghamar** پێغەمەر prophet
- pek** پێک together, in order; **~ânîn** *v.t.* to accomplish, to reconcile; **~bîrrân** *v.i.* to be suitable: *to u aw kirâsâ daley pek bîrrâwin* it's as though you and that shirt were made for each other; **~gayshtin** *v.i.* to meet, see each other; **~hâtin** *v.i.* to agree, get along together; to consist (*la* of); **~henân** *v.t.* to put together, produce, accomplish; to reconcile; **~awa** پێکەوه together; **~awa-nân** *v.t.* to shut, close (book, eyes), to stick together; **rek u ~** رێک و پێک ordered, arranged
- pe-kanîn** پێکەنین *v.i.* to laugh
- pekân** پێکان **peke-** پێکی *v.t.* to hit with an

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- arrow or bullet, hit the mark
pelâw پیلاو shoes
peło پیلو eyelid
penâs پیناس identity, identity card
penâw پیناو **la ~ i ...'dâ** for, for the sake of: *la penâw i âzâdî'dâ khom bakht akam* I'll risk my life for the sake of freedom
penj پینج five; **~am** پینجهه fifth; **~sham-ma** پینجههمه Thursday
pe'raw پیروه pedestrian; sidewalk; program
pere پیری = **pare**
push پیش before, ahead; **~ awaf (ka)** before (conj); **~girtin ba** v.t. to prevent: *la chûn push'yân pe girtim* they prevented me from going; **~girtin la** v.t. to stand in front of; **~kawtin** v.i. to advance, go forward, get ahead of: *pushmân kawtân* they have gotten ahead of us; **dânâ** ~ to drive forward
pushak پیشهک foreword
pushawâ پیشهوا leader
pushîn پیشین former, olden; **~fân** پیشینیان the ancients, ancestors, forefathers
pushkash پیشکاش present, gift; **~kirdin ba** v.t. to present to; **~krân** v.p. to be presented
pushkawtû پیشکهوتوو advanced, progressive
pushmarga پیشمه‌رگه guerilla, freedom fighter
pushnirâw پیشنراو proposed, suggested; proposal
pushnyâr پیشنیار suggestion; **~kirdin** v.t. to suggest
pushnyâz پیشنیاز suggestion; **~kirdin** v.t. to suggest
pushwakht پیشوه‌خت early, untimely
pushwâz پیشواز greeting: *hât ba pushwâz i merdakâyawa* she came to greet her husband; **~î kirdin** v.t. to receive
pest پیست skin
petakht پیته‌خت capital
pewa پیوه **~ dân** see **ba ...awa dân**; **~girtin** see **ba ...awa girtin**
pewand پیوه‌ند contact, link; **~girtin la-gal** v.t. to form a link with
pewân پیوان **pew-** پیو v.t. to measure
pewâr پیوار unseen, invisible
pewdân پیودان measure, rule
pewîst پیویست necessary; **~** پیویستی necessity
pey پی = **pe²**
pichirândin پچیراندین **pichîren-** پچیرین v.t. to break, break apart
pichîrîn پچیرین **pichîr-** پچیر v.t. to break, cut; **~awa la** to sever relations with: *kâkim la ema pichîrîwatawa, hâtuchû'mân nâkâ* my brother has severed relations with us—he doesn't come to see us; **ha!**~ to force a cover off
pichîrân پچیران **pichîre-** پچیری v.p. to be broken, snapped
pichok پچوک little, tiny
pif پف puff; **~kirdin** v.t. to puff, blow
pil پل finger, toe
pilân پلان plan
pilâw پلاو pilaf, cooked rice
piling پلنگ tiger
pilfshâlnawa پلیشانه‌وه v.i. to be mashed, squashed; **~ndinawa** پلیشانده‌وه v.t. to squash
pilk پلک eyelid
pîr پیر full; for compounds, see next element; **la ~** پیر **la ~èk'â** له پیریکا **~dâ** له پیردا suddenly, all at once; **~ la ...awa** full of; **~bûn la** to be angry with: *let pîrim: mamdwena* I'm angry with you: don't speak to me; **~î pe'dâ kirdin** v.t. to snatch away; **~âi** پیرای midst, middle: *la pîrât i âwakâdâ* in the middle of the water; majority: *pîrât i khatkaka hât* the majority of the people came
pird پرد bridge
pîrma پیرمه whinny, snivel
pîrshing پیرشنگ ray
pîrsîn پیرسین **pîrs-** پیرس **la** v.t. to ask

SORANI KURDISH

- pirsyâr** پرسیار question; ~-**kirdin la** *v.t.* to ask s.o.
- piřtâw** پرتاو haste; **ba ~ hâtin** to rush
- pirtuk** پرتوک piece
- piryâska** پریاسکه small sack
- piřzhân** پیرژان *v.i.* to be scattered, sprinkled; **hař-** to grapple; to squirt: *pe'm le nâ, quř u lita'm pe hařpirzhâ* I put my foot in it and mud squirted up all over me
- piřzhândin** پیرژاندین **piřzhen-** پیرژین *v.t.* to scatter, sprinkle, squirt
- pisân** پسان *v.i.* to break, snap
- pishî** پشی cat; ~**la** پشیه kitten
- pishkinîn** پشکینین **pishkin-** پشکین *v.t.* to examine
- pisht** پشت back; reliance; generation; ~ **ba khwâ** for God's sake; ~ **bastin ba** *v.t.* to click on; ~-**dân** *v.t.* to run away; ~-**dân-awa** *v.t.* to calm down: *biro ~ i khot'î le bidawa* go calm down; ~-**girtin** *v.t.* to help, protect; ~ **hař-kirdin** *v.t.* to turn away in anger; ~-**kirdin ba** *v.t.* to rely on; ~ **te-kirdin** *v.t.* to turn the back on, ignore; ~-**astûr** complacent; ~ **i** پشتی behind; ~**î** پشتی bolster; **ba-** به پشت solid, firm, strong
- pishtâw** پشتاو gunpowder sack; type of pistol
- pishter** پشتیر stable
- pishû** پشوو breath; ~-**dân** *v.t.* to take a breath
- pispoř** پسپور expert
- pisû** پسوو feeling
- pitaw** پتهو strong, firm
- pitir** پتر earlier; more
- pizhîshk** پزیشک doctor, physician
- pizhma** پژمه sneeze
- pizhmîn** پژمین **pizhm-** پژم *v.i.* to sneeze
- pizîshk** = **pizhîshk**
- pîlân** پیلان = **pîlân**
- pîr** پیر old, aged; ~-**ak** پیرهک woman, wife; ~-**amerd** پیرهملرد old man; ~-**azhin** پیرهژین old woman; ~-**ezhin** پیرهژین
- پیری old age; the act of going out to greet a superior; **ba ~î i ...awa hâtin** to come/go out to greet
- Pirânshâr** پیرانشار Piranshahr, a town in Iranian Kurdistan
- piroz** پیروز happy, blessed, auspicious
- pîs** پیس dirty, filthy; ~ **gâl-dân** گال پیس *v.t.* to stir up filth; **dil** ~-**kirdin la** *v.t.* to suspect the worst of
- pîsha** پیشه trade, craft
- pîshân** پیشان trace; ~-**dân** *v.t.* to show
- pît** پیت letter of the alphabet
- pît u lat** پیت و لهت bit, little bit
- pîwâz** پیواز onion
- po** پو weft
- pol** پول flock (of birds)
- pol** پول grade: *la pol i penjam i ibtidâ-î'dâ* in the fifth grade of elementary school; group, squadron
- polâ** پولâ steel
- pop** پوپ cock's comb, forelock; **lik-u-** ~ لک و یوب branches and twigs
- poř** پور hair (on the head); partridge;
- pân u** ~ پان و یور wide, broad
- poshîn** پوشین **posh-** پوش *v.t.* to wear, put on
- poshta** پوشته chic; happy; ~-**kirdinawa** *v.t.* to dress in fine clothes
- post**¹ پوست skin, peel; ~-**girtinawa** *v.t.* to peel: *post i am khayârâ bigirawa* peel this cucumber
- post**² پوست post, mail; ~ **i aliktronî** پوستی ئهلیکترونی e-mail
- prûsk** پرووسک remains of a decayed corpse
- prûsha-kirdin** پرووشه کردن *v.t.* to nibble
- pushpař** پوشپهړ the month of Cancer
- pû** پول money
- pûř-kirdin** پور کردن *v.t.* to store
- pûs** پووس skin
- pûsh** پووش dried grass
- pût** پوت weight equal to sixteen kilos
- pyâ** = **pe'(d)â**
- pyâla** پیاله cup
- pyâsa** پیاسه walk, stroll; ~-**kirdin** *v.t.* to

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- take a stroll, go for a walk
pyâw پیاو man; **~atî** پیاویتی manhood, manliness, generosity; **~ a gawrakân** dignitaries
pyâz پیاز onion
- qaba** قهبه thick
qabûl قهبول acceptance; **~bûn** v.i. to be acceptable; **~kirdin** v.t. to accept, agree to
qadpâl قهدهپال mountainside
qafaza قهفهزه closet, storeroom
qalabâligh قهلهبالغ crowd
qalam قهلام pen
qalaw قهلامو fat; **lâm i** لامی قهلامو velarized /
qalâ قهلا fort; **~ycha** قهلايچه fortress
qalâcho قهلاچو extermination
qalbaz قهلبهزه chain of rocks on a mountain; **~a** قهلبهزه waterfall
qalishîn قهلشین v.i. to split, crack
qalisht قهلشت crack, split
qanâra قهناره gallows
qandin قهنندن **ha!~** v.t. to uproot, dig up, get out
qandrân قهنندران **qandre-** قهنندری **ha!~** v.p. to be uprooted, dug up
qara قهره nearness, vicinity; **kho nadân la ~ i ...** not to get anywhere near
qarabâlikh قهرهبالخ = **qalabâligh**
qarâkh قهراخ edge, outskirts
qasâb قهساب butcher
qast قهست intention; **la ~** intentionally
qat قهت absolutely
qatl قهتل murder
qawân قهوان phonograph record; **~ khwendinâ gwe i ...** v.t. to harp on the same theme to, to keep repeating into s.o.'s ear
qawîl قهویل accepted, acceptable
qawmân قهومان **qawme-** قهومی v.i. **la** to have something wrong or bad happen to: *wak ley naqawmâbe wâ bû* it was as though nothing bad had happened to him
- qawr** قهور grave, tomb
qaychî قهیچی scissors
qayd قهید impediment; link (in a chain); **~e nâkâ** never mind, it doesn't matter
qazâwat قهزاوهت judgeship, judiciary
qâch قهچ leg; **har ~ek kirdin ba duân** v.t. to run as fast as one can: *kichâ har qâchêkî dakâ ba duân* the girl runs as fast as her legs will carry her; **~ khishtinâ sar ...** v.t. to step on; **~ râ-keshân** v.t. to stretch out the legs
qâchâkh قهچاخ smuggling, contraband; **~chî** قهچاچی smuggler
qâlî قالی carpet
qâmik قهامک finger, finger joint
qân قهان **qe-** قه v.i.: **ha!~ da** to get stuck on: *dâwenim d' aw bizmârâ hatqâ* my skirt got stuck on that nail
qâp قهپ dish
qâpelk قهپهلیک shell, hollow shell
qâpî قهپای door, gate
qâqaz قهقهزه paper
qâramân قهرهمان hero; **~î** قهرهمانی heroism
qârçh قهراچ mushroom; **~ik** قهراچک mushroom
qârpoz قهراپوز saddlehorn
qârpuz قهراپوز melon; lampshade
qât قهات time: *hazâr ~ jwântir* a thousand times more beautiful
qâw¹ قهوا rumor; **~ dâ-khistin** v.t. to spread a rumor
qâw² قهوا dish, plate, container
qâwa قهوا coffee
qâwirma قهورمه meat fried in small pieces
qâyil-bûn ba قهایل بوون به v.i. to agree to
qâyim قهیم : **ba ~** quick, fast, hard
qâzân قهزان pot, cauldron; **~asar** قهزانهسهر bogey man
qâzânj قهزانج profit; **~kirdin** v.t. to make a profit
qâzî قهزای cadi, Islamic judge
qez قهز revulsion: *ba ~ u bezawa* with repugnance
qilâycha قهلايچه small fortress, castle

SORANI KURDISH

- qifîshân** قلیشان **qifîsh-** قلیش *v.i.* to split;
dâ~ to split from top to bottom
qifîshândin قلیشاندن **qifîshen-** قلیشین *v.t.*
to split, be split; **dâ**~ to be split from
top to bottom
qilyân قلیان waterpipe, long-stemmed
smoking pipe
qing قنگ buttocks
qinj قنج upright, upturned
qinyât قنیات patience
qircha قرچه sound of cracking, splinter-
ing; ~**kirdin** *v.t.* to splinter
qirchân قرچان *v.i.* to melt (fat over fire);
~**awa** to sting, hurt; **ha**~ to be
heated over fire, sizzle, shrivel up
qirchândin قرچاندن **qirchen-** قرچین *v.t.* to
heat fat, grease; to make something
shrivel up over heat; ~**awa** to cau-
terize
qirîwa قریوه a shout for joy
qirtaqirt قرتەقەرت peep, chirp
qirtândin قرتاندن **qirten-** قرتین *v.t.* to cut
(with scissors), to tear with the teeth;
to crack (seeds with the teeth)
qirzhâng قرژانگ crab
qisht قشت cute
qit-kirdin قیت کردن *v.t.* to eliminate
qizh قز hair (on the head)
qibla قیبله the kiblâh, the direction of Is-
lamic prayer
qîn قین spite
qîr قیر tar, pitch; ~**rezhî-kirdin** *v.t.* to
cover with tar
qît قیت erect, in order; **kho** ~**kirdin** *v.t.*
to put oneself in order, straighten one-
self up; ~ **u zît** قیت‌وزیت stylish; ~ **u**
qoz قوت tall and elegant
qîzh قیز cry, scream; ~**ândin** قیزاندن **qî-**
zhen- قیزین *v.t.* to scream
qol قول arm, sleeve; ~ **ha**~**mâlân** *v.t.* to
roll up one's sleeves, get to work in
earnest
qonâgh قوناغ = **qonâkh**
qonâkh قوناخ lodging, place to stay the
night; historical event
qoř قور nonsense
qořa قوره rumble, rumbling sound
qoztin قوزتن **qoz-** قوز *v.t.*; ~**awa** to snatch
out of the air: *topaká'm haldâ, la ha-*
wâ qozfawa I threw the ball up and
he caught it in mid air
qsa قسه words, speech, story; ~**pe-birîn**
v.t. to interrupt: *ba tundî qsaká'm pe*
biřî u gutim I quickly interrupted him
and said; ~**kirdin** *v.t.* to speak, to tell
a story
qtâw = qutâb
qubûl قوبول = **qabûl**
qula قوله mountain peak
qufang قوله‌نگ crane (zoo.)
qufâkh قولاخ sensitive (of the ear); **gwe**~
bûnawa *v.i.* to listen attentively
quf قوف lock; ~**kirdin** *v.t.* to lock
qum قوم draught, drink: ~*e âw* a drink of
water
quř قور mud; **ba** ~ **girtin** *v.t.* to seal with
mud: *mâlît ba quř gîre* "may your
house be mudded up," damn you
qurbân قوربان sacrifice; (vocative) **qúr-**
bân sir, sire; ~**î-kirdin labar pe i**
...**dâ** *v.t.* to sacrifice for the sake of
qurchândin قورچاندن **qurchen-** قورچین *v.t.*
to swallow; **dâ**~ to swallow, gulp
down
qurg قورگ throat
qurosh قوروش piastre
quřqushim قورقوشم lead (metal)
qurs قورس heavy, weighty
qursh قورش footstool of a throne
qurwâq قورواق frog
qut قوت short, brief
qutâb قوتاب book; ~**î** قوتابی student;
~**khâna** قوتابخانه school
qutân قوتان **qute-** قوتی *v.t.* to beat, strike,
hit
qufîla قوتيله small box; small lamp
quchândin قووچاندن **quchen-** قووچین =
qujândin
qujândin قووچاندن **qujen-** قووچین *v.t.* to
close together (eyes, fingers)

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- qûl** قوول deep; **~âi** قوولائی depth: *la ~ i dilawa kêr'î kirdûa* he labored from the bottom of his heart; **~î** قوولی depth
- qûfîna** قوولینه fruit basket
- qûn** قوون anus, butt; **~ i qalam** قوونی قهلم stub of a pencil
- Qûstantaniya** قووسته‌نته‌نیه Constanti-nople
- rachalak** ره‌چه‌له‌ک root; **~birînawa** *v.t.* to uproot, eradicate
- rachâw** ره‌چاو observation; **~kirdin** *v.t.* to observe
- rafiq** ره‌فیق friend, comrade
- rag** ره‌گ vein, root
- ragaz** ره‌گه‌ز origin, race; **~âyati** ره‌گه‌زایه‌تی racism
- rahanda** ره‌ه‌نده wanderer, nomad
- rakhsân** ره‌خسان **rakhse-** ره‌خسی *v.i.* to come into existence
- rakhsândin** ره‌خساندن **rakhsen-** ره‌خسین *v.t.* to bring about accidentally
- rama** ره‌مه herd; **~kî** common, ordinary (people), of the common herd
- rang¹** ره‌نگ color; **~dân da/la** to happen to; **~dânawa** to bleed (as color onto a fabric); **~dânawa i ... bûn** *v.i.* to be in accordance with; **~halbizirkân** *v.i.* to lose color, go pale; **~halbizirkâw** ره‌نگ‌ه‌له‌بزرکاو pale, "white as a sheet" (with fright); **~în** ره‌نگین colorful
- rang²** ره‌نگ possible; **~ a ka** ره‌نگه‌که (+ subj.) it's possible that
- ranj** ره‌نج pain, suffering; **~dân** to take pains; to go to trouble; to suffer
- raq** ره‌ق stiff; **~ hal-hâtin** *v.i.* to be frozen stiff; **~kirdin** *v.t.* to freeze; **~u-hîshk i sar** ره‌ق‌وه‌شکی‌سەر madness
- raqan** ره‌قهن hard, stoney ground
- rasan** ره‌سه‌ن pure, pure-blooded
- rash** ره‌ش black; **~abâ** ره‌شه‌با dust storm; **~mâl** ره‌شمال black tent, nomadic tent; **~posh** ره‌شپوش clad in black
- rashama** ره‌شه‌مه the month of Pisces (February 20– March 20)
- rat-dânawa** ره‌ت دانه‌وه *v.t.* to rouse
- rawand** ره‌وه‌ند nomad
- rawâ-dîtin** ره‌وا دیتن *v.t.* to allow
- rawg** ره‌وگ herd: **~ a asp** herd of horses
- rawisht** ره‌وشت manner
- rawîn** ره‌وین *v.i.* to shy, run away
- razâ** ره‌زا face, mien, aspect; **~girân** dul-lard
- razâmandî** ره‌زامه‌ندی agreement, acceptance
- razbar** ره‌زبهر the month of Libra (September 23–October 22)
- razîl** ره‌زیل stingy, tightfisted; **~î** stingi-ness
- râ** ره‌ view, opinion
- râ-** ره‌ compd. vb. agent; see under the verbal element: *râ-bwârdin, râ-girtin, râ-hâtin, râ-henân, râ-keshân, râ-wastân*
- râ-bûn** ره‌ابوون to be awakened, roused; **la khaw** ~ to be roused from sleep
- râbirdû** ره‌ابردوو last, past: *roz h i shamma i* ~ last Saturday; *la chand sada i ~'dâ* over the last several centuries
- râburdû** ره‌ابوردوو = **râbirdû**
- râ-chanîn, la khaw** ره‌خه‌و ره‌چهنین to wake from sleep with a start
- râchâw-kirdin** ره‌اچاو کردن *v.t.* to choose, select, elect
- râda** ره‌اده degree, extent: *tâ ~yêk* to an extent; *tâ chi ~yêk* to what extent?
- râgayândin** ره‌اگه‌بانان communications
- râhat** ره‌اهت comfortable
- râhî** ره‌اهی solution; salvation
- râ-kirdin** ره‌راکردن *v.t.* to run
- râmyâr** ره‌امیار shepherd, herdsman; statesman, politician
- rân¹** ره‌ان herd
- rân²** ره‌ان leg, thigh
- rândin** ره‌انیدن **ren-** ره‌ین *v.t.* to drive; to throw (stones)
- râspârda** ره‌اسپارده errand, charge
- râsperî** ره‌اسپیری charge, commission
- râst** ره‌راست right, correct, true; **~bûnawa** to get up; **~bûnawa la** to loom over; **~aqîna** ره‌راسته‌قینه truth: *~y bo darkawt*

SORANI KURDISH

- the truth dawned on him; **~awkho** راسته و خو straight, direct: **~ biro** go straight ahead; **ba ~î** به راستی actually, really, frankly; **dast i ~** right hand; **~î** راستی truth
- râtîb** راتب salary, stipend: **~ dadre ba darskhwen u kêrkar i dawlat** stipends are given to students and government workers
- râtu(a)** راتو theological student's stipend
- râva-kirdin** راه کردن *v.t.* to explain
- râw** راه prey, hunt; **~kirdin** *v.t.* to hunt; **~nân** *v.t.* to hunt down, track down: *polîs râwî nây* the police tracked you down; **~ařewî-henân bo** راه روی هینان *bo* *v.t.* to foxhunt; to sidetrack; **~ashaw** راه وشهو night hunt; **~chî** راه وچی hunter, out hunting; **~kar** راه وکەر hunter; **~ u-shikâr** راه و وشکار hunting
- râwez** راه ویز speaking (**lagał** with), manner of speaking
- rây** رای idea, plan
- râyakh** راه و خ rug
- râz** راه conversation; story
- râzlân** راه زن **râze-** راه زی *v.i.* to be embellished; **~ândin** راه زن رازندن **râzen-** راه زن *v.t.* to embellish; **~ândinawa** راه زن و هه رازندنهه to adorn, embellish
- râzâwa** راه زن و هه embellished, decorated
- râzî** راه زن satisfied, content; **lakho~** راه زن و هه خود رازی self-satisfied
- re** راه زی way, road; **~dân** *v.t.* to admit, allow in; **~girtin** *v.t.* to commit highway robbery; **~kawtin la** to chance upon: *~m l' aw jegâyá kawt* I chanced upon that place; **~ te-chûn** to be possible; **ba ~ kirdin** *v.t.* to escort out/away; **ba ~wa birdin** *v.t.* to lead, manage, administer; **ba ~wa kawtin** to get under way, hit the road; **birdinâ ba ~wa** to carry out, execute; **la ~ i** راه زن و هه by way of, through, via
- rebandân** راه زن و هه ندان the month of Aquarius (January 21– February 19)
- rebar** راه زن و هه ره leader, guide
- rebwâr** راه زن و هه ره wayfarer
- rechâł** راه زن و هه ره چال, **rechâr** راه زن و هه ره چار marmalade
- rechka** راه زن و هه ره کچه path of a swarm of insects; **~bastin** *v.t.* to swarm (of insects); **~ hal-kirdin** *v.t.* to send out a swarm
- rega** راه زن و هه ره گه road, way; **la ~ i...awa** via; **~ girtin ba** *v.t.* to stop, make halt: *pâsa-wân rega'yân pe girt* the guards stopped him; **~kutân** *v.t.* to travel;
- regâ** راه زن و هه ره گه road; **~ i âsin** railroad;
- regir** راه زن و هه ره گه ره highway robber, bandit
- rek** راه زن و هه ره ک smooth, organized, correct; **~kawtin** *v.i.* to go well, to be smoothly; **~kawtin lagał** *v.i.* to arrange with; **~khistin** *v.t.* to rub together; to organize; to make up; to make a truce; **~kirdin** *v.t.* to smooth, arrange; **~kewtin** arrangement, agreement; **~u-pek** راه زن و هه ره ک و پیک arranged, in order
- rekawt** راه زن و هه ره ک و هه ت chance, accident: *ba ~* by chance, by accident
- renwen** راه زن و هه ره ن و هه ن ره leader; **~î-kirdin** *v.t.* to lead
- reřaw** راه زن و هه ره ره و هه crossroads; chance: *ba ~ tûshî bûm* I met him by chance
- resh** راه زن و هه ره ش wound, wounded
- reushwen** راه زن و هه ره ش و هه ن way
- rewân** راه زن و هه ره و هه ن ره guide
- rewî** راه زن و هه ره و هه ن ره fox
- rez¹** راه زن و هه ره ز = **rîz**
- rez²** راه زن و هه ره ز respect; **~girtin la** *v.t.* to show respect for; **~legîrâw** راه زن و هه ره ز ل و هه گ ره ره respected; **ba ~** راه زن و هه ره ز به ره ز respected, eminent
- rez³** راه زن و هه ره ز pres. stem of **ristin**
- reza** راه زن و هه ره زه bit, little bit; **la ~ i ...dâ** equal to: *kichim la reza i kuř i aw'dâya* my daughter is equal to his son
- rezh-** راه زن و هه ره زه pres. stem of **rishtin**
- rezmân** راه زن و هه ره زه م ره grammar; **~î** راه زن و هه ره زه م ره م ره grammatical
- ridenspî** راه زن و هه ره زه د ره ن ره سپ ره elder
- rîf** راه زن و هه ره زه ره f shelf
- rîfha** راه زن و هه ره زه ره ف هه = **rîf**
- rikef** راه زن و هه ره زه ره ک ره ف stirrup
- rim** راه زن و هه ره زه ره م spear

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- rimândin** ریمانندن **rimen-** رمیئین *v.t.* to destroy
- rinân** رینان: **dâ~** *v.t.* to shed (skin, clothes)
- rinîn** رینین *v.t.* to scratch with the fingernails; **~awa** ditto; **qizh~awa** to pull the hair out
- riq** رق spite, spitefulness; **~abar** رقەبەر spiteful rival; **~abarâyâtî** رقەبەرایەتی spiteful rivalry
- rishqanjâr** ریشقەنجار butt of a joke
- rishîtin** ریشتن **rezh-** ریز *v.t.* to pour; **~awa** ریشتنه to pour, cast (metal), to stir up trouble; **dâ~ = dâ-rizhândin; ha!~** to shed (tears)
- rist** رست line, dog collar
- rista** رسته noodle; sentence
- ristîn** رستن **rez-** ریز *v.t.* to spin (thread)
- rivân** ریان *v.i.* to be green (of a field)
- rivâlat** روالەت mien
- rizân** رزان *v.i.* to rot; **dâ~** to be overcooked; to rot and fall to pieces
- rizândin** ریزاندن **rizen-** ریزین *v.t.* to make/let rot
- rizgâr** ریزگار saved, rescued; **~bûn** *v.i.* to be saved, to escape: *rizgârâyân bû* they were saved, they escaped; **~kirdin** *v.t.* to rescue, to save: *tanyâ to dat-wânî l' am balâyâ rizgârman bikay* only you can save us from this catastrophe; **~î** salvation, liberation, rescue; **~îkhwâz** ریزگارێخواز liberationist; **~kar** ریزگارکەر rescuer, savior
- rizhân** ریزان *v.i.* to pour out, be poured out; **dâ~** to pour down, fall down
- rizhândin** ریزاندن **rizhen-** ریزین *v.t.* to pour out; **dâ~** to pour, mold; lay (foundation)
- rizhdî** ریزدی miserliness, stinginess
- rizhtîn** ریزتن = **rishtin**
- rîkordar** ریکۆردەر tape recorder
- rîqna** ریشنه bird droppings
- rîsh** ریش beard; **~tâshîn** *v.t.* to shave
- rîsha** ریشه root
- rîz¹** ریز small, tiny
- rîz²** ریز line, rank: *rîz i lashkir i duzhmin* enemy army ranks; **~kirdin** *v.t.* to line up, arrange
- ro** رۆ = **roz**
- rochîn** رۆچین window, skylight: *~akân bikaynawa* let's open the windows
- rola** رۆلە child
- român** رۆمان story
- ron** رۆن oil, grease, fat
- roshin** رۆشین bright; **~bîr** رۆشینبیر intellectual, enlightened; **~kirdin** *v.t.* to light, turn on, start (machines)
- Rostam** رۆستەم Rustam, the legendary champion of Iran
- royshtin** رۆیشتن **ro-** رۆ *v.i.* to go (away, off), leave
- roz** رۆژ day; **~âna** رۆژانه daily; **~(h)alât** رۆژه‌لات east, orient, dawn: *rozhalât i nâwrâst* the Middle East; **~hafâtnâs** رۆژاوا orientalist; **~âwâ** رۆژاوا west; **~êkyân** رۆژیکیان one day; **~nâma** رۆژنامه newspaper; **~nâmanûs** رۆژنامه‌نووس journalist
- rozhgâr** رۆژگەر days, time: *la ~ân i kon'dâ* in olden times; fate
- rozhû** رۆژوو fasting; **~girtin** to fast
- rukhan** روخەن **rukhe-** روخیی *v.i.* to collapse
- rukhândin** روخاندن **rukhen-** روخین *v.t.* to destroy, pull down
- rukhsat** روخسەت permission; **~dân** *v.t.* to give permission; **~khwâstin la** *v.t.* to request permission of
- rukhsâr** روخسار face
- runâk** روناک = **rûnâk**
- ruwâlat** روالەت obviousness; hypocrisy; **ba** ~ obviously
- rû** روو face, aspect, mien; **~dân** *v.t.* to happen, occur; **~dân ba yek** *v.t.* to frown; **~kirdin rwaw** *v.t.* to face, turn toward; **~kirdinà ...** to face, head for (s.o., s.th.); **~ ba ~ i** face to face with, opposite; **~ i dam kirdinà ...** *v.t.* to turn to face ...; **ba ~ kho'dâ henân** to reveal; **khistinà ~** *v.t.* to

SORANI KURDISH

- bring to light, to reveal; **l' am ~âwa** له مرووهوه in this respect
rûbâr رووبار river
rûdîrâw روودراو event
rûdâw رووداو event, incident
rûgirzh رووگرژ frowning
rûkândin رووکاندن **rûken-** رووکین *v.t.* to scratch
rûkâr رووکار cover
rûkhosh رووخوش cheerful; **~î** cheerful-ness
rûmat روومهت cheek
rûn روون bright, clear; **~kirdin** *v.t.* to explain
rûnâk رووناک bright; **~bîr** رووناکبیر intellectual; **~î** رووناکی brightness
rûpañ رووپاڤ page
rûshân رووشان *v.i.* to be scratched; **~din** رووشاندن **rûshen-** رووشین *v.t.* to scratch
rût رووت naked; **~al** رووتمل naked; **~alfî** رووتملی nakedness
rûtâl رووتال frowning, with a sour expression
rûtan رووتان wasteland, desert
rwaw رووهو toward
rwân روان **rwe-** روئی *v.i.* to grow, sprout: *tokaî chândim rwâ* the seed I planted sprouted; **~ga** روانگه standpoint, viewpoint
rwânîn روانین *v.t.* to look; **~à ...** to look at: *rwânîyânà min* they looked at me; **hañ~ba** to look something over from top to bottom, to give s.o. the “once-over”
sa سه = sag
sa'ât سهعات hour, clock, o'clock: *la ~ (i) chwâr-dâ* at four o'clock
sabârat ba سهبارت به concerning, about, in terms of
sabîl سهبیل tobacco pipe
sad سهده hundred; **~a** century
safar سهفەر trip; **~kirdin** *v.t.* to travel
sag سهگ dog; **~i pe-sûtâw** wandering aimlessly
sagasaga-kirdin سهگسهگه کردن *v.t.* to play 'possum
saghat سهغهات confused, perplexed; **~î** سهغهاتی confusion
saħrâ سهحرا field
sakht سهخت hard, difficult
sako سهكو bench
sakta سهكته heart attack; **~kirdin** *v.t.* to have a heart attack
sałâ سهلا resurrection; **ro i ~** سهلا doomsday
salâmat سهلامهت healthy; **~î** health; **ba ~î** in good health
sałmândin سهلماندن **sałmen-** سهلمین *v.t.* to prove, to accept
sałmenrân سهلمینران **sałmenre-** سهلمینری *v.p.* to be proven
sałp سهلپ oar; **~ândin** سهلپاندن **sałpen-** سهلپین *v.t.* to row
sałt سهلت single, unmarried; **~azalâm** سهلتهزلام a solitary traveler on foot
samar سهمه fruit
samara سهمهره amazing: *shitèk i sayr u ~ya* it's something amazing; toil
samâ سهما dance; **~kirdin** *v.t.* to dance
samâs سهماس patient, calm
samâwar سهماوه samovar
sandin سهندن **sen-** سین *v.t.* to take, take hold of, get, buy
sangân سهنگان **sange-** سهنگی *v.i.* to weigh; **~din** سهنگاندن **sangen-** سهنگین *v.t.* to weigh, evaluate; **hañ~din** to evaluate, assess
sangîn سهنگین heavy
sannalfî سهنتهلی chair
sapân سهپان *v.i.* to be imposed, forced; **~din** سهپاندن **sapen-** سهپین *v.t.* to impose
saqat سهقهت dangerous: *pyâwèk i saqat a—nâwerim bichimà lây* he's a dangerous man—I don't dare go near him
Saqiz سهقز Saqqez, a town in Iranian Kurdistan
saqâ سهقا watercarrier, waterseller
sar سهر head (verbal expressions involv-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- ing *sar* are given below; for all other compounds, see alphabetically): ~ **âw chûnawa** *v.i.* to go to the bathroom; ~ **bilind-kirdinawa** *v.t.* to rebel; ~ **dâ-nwândin ba** to bow the head to; **la** ~ **dân** *v.t.* to decapitate; ~ **dar-henân** *v.t.* to appear: *gyâ sar'î darhenâwa* the plants have appeared; to stick the head out: *sar'î la panjara darhenâ* she stuck her head out of the window; ~ **kho hâtin** *v.i.* to recover; ~ **la farmân i ... hał-pechân** to disobey; ~ **la re dân** *v.t.* to disappoint: *sar'mân la re't dâya* you've disappointed us; ~ **birdin** *v.t.* to spend (time); ~ **chamândin** *v.t.* to lower the head, to give up, submit; ~ **dar-chûn la** *v.i.* to understand: *sarim le darnâche* I don't understand; ~ **dâ-nawândin** *v.t.* to lower the head; ~ **dân la** *v.t.* to visit, go to see; ~ **gum-kirdin** *v.t.* to get excited; ~ **hał-girtin** *v.t.* to break the reins; ~ **keshân** *v.t.* to peek; ~ **khistinâ** ~ *v.t.* to tease: *saryân khistâ sar-mân* they teased us; ~ **khulânawa** *v.i.* to be dizzy; **kirdinâ** ~... *v.t.* to impose on, charge with: *pâshâ dakâtâ sar âshawân kichakâ'y bidâtê* the king forces the miller to give him his daughter; **ba** ~ **kirdinawa** *v.t.* to visit; ~ **le-shewân** *v.i.* to be helpless, in distress; ~ **nânawa** *v.t.* to lay one's head down (to sleep): *dabûâya sarî be shew binetawa* he would have had to lay his head down without supper; ~ **pechî-kirdin** *v.t.* to be obstinate; ~ **spârdin ba** *v.t.* to rely totally upon: *sar'im pe daspere* she relies totally upon me; ~ **tâshîn** *v.t.* to have a haircut; ~ **udar dar-kirdin la** *v.t.* to understand: *l' am kêrâ sarudar darnâkam* I don't understand this; **ba** ~ **hâtin** *v.i.* to happen; **birdinâ** ~ *v.t.* to spend (time); **hâtinâ** ~ *v.i.* to think, to come to mind: *hâtûtâ sarim bichim bo shâr* it has come to my mind to go to town
- sarabahâr** سەر به هار beginning of spring
sarak سەر ههك head, chief, president:
sarak wazîrân prime minister; ~ **î** سەر ههك main, chief
sar'anjâm سەر ته نجام in the end, finally
sarařâ i سەر هه راي in addition to
sarařo سەر هه رو headstrong
saratâ سەر هه تا beginning
sarawa سەر هه وه upward
sarawgird سەر هه گوگرد guardian (of a child)
sarawkhwâr سەر هه خووار headed down
sarawzher سەر هه هه ژير headed down
sarawzhûr سەر هه هه ژوور headed up
sarâ سەر هه government building
sarâpâ سەر هه رايپا from head to foot, completely
sarâw سەر هه و spring
sarbadarawa سەر هه ده ره وه well-known, famous
sarbakho سەر هه به خو independent; ~ **î** independence
sarbarawlzher(a) سەر هه به ره هه ژير (ه) headed down; ~ **zhûr(a)** سەر هه به ره هه ژوور headed up
sarbarz سەر هه به ره ز honorable, respected, with one's head held high
sarbast سەر هه به ست free, independent; ~ **î** freedom, independence
sarbân سەر هه بان roof
sarbâz سەر هه به باز soldier; ~ **î** military
sarbilind سەر هه به لند proud
sarbiř سەر هه به ر shortcut: ~ *royshtim, zû gayshtim* I took a shortcut and got here early
sarburd سەر هه به ورد adventure
sarbûri سەر هه به وری adventure
sarchâwa سەر هه به چاوه source, spring; ~ **girtin la** *v.t.* to originate with
sarchopî سەر هه به چوپي leadership of a ring dance
sardam سەر هه ده م moment; ~ **è(k)** سەر هه ده مينك all at once; ~ **î** سەر هه ده مي temporary
sardast سەر هه ده ست sleeve; ~ **aki** سەر هه ده سته كي

SORANI KURDISH

standing (doing something normally done seated or lying down): ~ <i>tifang'î hâwîsht</i> he fired the rifle standing	sarpot سەرپۆت desultory, superficial
sardân i سەردانی visit to	sarqâp سەرقەپ lid
sardâr سەربەر leader, chief	sarqâfilachî سەرقەفەلەچى caravan leader
saren سەرىن lifetime	sarraq سەرهەق stubborn
saresha سەسەرىشە, sareshân سەرىشان head-ache	sarrâ سەررا in addition; by the by; on the way
sargardânî سەرگەردانی perplexity	sarrishta سەرىشتە expertise
sargarmkar سەرگەرمگەر amusing	sarrût سەرزووت bareheaded, schoolchild
sargirân سەرگىران lazy, drunk	sarsarî سەرسەرى flighty, empty-headed
sargurushta سەرگوروشتە adventure	sarsâm سەرسام perplexed, dumbfounded
sarhât سەرھات event	sarshoîr سەرشوێر humiliated
sarinj سەرىنج scrutiny, investigation; ~ dân lā to scrutinize, investigate closely; ~ râ-keshan v.t. to attract the attention; ~ râkesh سەرىنجراکەش attractive	sarsuîmân سەرسوێمان amazement: <i>ba sarsuîmânawa gutim</i> I said with amazement
sarîn سەرىن pillow	sartâsh سەرتاش barber; ~ khâna سەرتاشخانە barbershop
sarjam سەرجەم collection, ensemble, altogether; ba ~ together with; ~ gal سەرجەمگەل community	sartop سەرتۆپ unrivaled (in beauty or bravery): <i>l' am nâwâ'dâ</i> ~a he is unrivaled in these parts
sarkawtû سەركەوتوو successful, having attained one's desire, having made an achievement; ~ âna سەركەوتوووانە triumphantly	sarugwelâk سەروگولاک form, shape
sarkhosh سەرخۆش drunk	sarwar سەروەر leader; ~ î leadership
sarkirdla سەركێردە commander, leader; ~ ai سەركێردەئى leadership, command; ~ âyatî سەركێردایەتى leadership	saryek سەریەك altogether
sarkomâr سەركومار president	sarzewî سەرزەوى earth, land
sarkona سەركۆنە reproach, rebuke	sarzarakî سەرزارەكى all talk and no action
sarkwer سەركۆزىر stupid	sarzarî سەرزارى talk, speech
sarleshewâw سەرىلەشەواو distressed	sarzhimârî سەرزىمارى census
sarmashq سەرمەشق lesson; hâtinâ ~ to serve as an example	sawa سەوە basket
sarmâ سەرما cold, coldness; ~ khwârdin v.t. to catch cold	sawdâ سەودا commerce, trade; love; eczema; ~ سەودائى î afflicted with eczema; violently in love
sarmâwaz سەرمەواز the month of Sagittarius (November 22–December 21)	sawr سەور slowly: ~ <i>qsa bika</i> speak slowly
sarnâs سەرناس famous, well-known	sawz سەوز green
sarok سەروك leader; ~ âyatî سەروكايەتى leadership	say سەى = sag
sarparisht سەرىپەرىشت chief, head	sayâra سەيارە automobile
sarpech سەرىپەچ obstinate, refractory	saydawân سەيدەوان hunter
sarpîr سەرىپەر brimful	sayid سەيد sayyid, title borne by descendants of the Prophet Muhammad
	sayr سەير strange, odd: ~a that's odd; ~ kirdin v.t. to look: <i>sayr i amâ ka</i> look at this!
	sayrân سەيران outing, trip; ~ gar سەيرانگەر excursioner, tourist
	sâ ¹ سا then, so
	sâ ² سا shadow; <i>na bikay na bikhoy, har</i>

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- tamâshâ i sâ i gardinî bikay* you wouldn't be able to do anything or eat anything, you'd just look at the shadow of her neck (an expression for being mesmerized by beauty)
- sâbûn** ساپون soap
- sâda** ساده simple
- sâgh** ساغ whole, hail, healthy; **~î** ساغی health; **~bûnawa** to reach a conclusion, come to an end
- sâkâr** ساکار straightforward
- sâkhta** ساخته fabricated, false
- sâkhtimân** ساختمان building
- sât** سال year; **~gâr** a long period of time
- sâm** سام fear: *sâm'î le nîsht* he was gripped by fear; **~nâk** سامناک frightful; **ba~** بهسام fearful, terrible; **piř** پیرسام fearful, frightful
- sâmât** سامال clear (sky, weather)
- sândin** ساندن **sen-** سین = **sitândin**
- sâqata** ساقهته tree trunk
- sârd** سارد cold; **~î** coldness; **~î u garmî i zhyân dîtin** to have much experience in life
- sârgî** ساغی bandage
- sârzh** ساریژ healed; **~bûn** *v.t.* to heal (wound)
- Sâsânî** ساسانی Sassanian
- sât** سات time, moment; *la dwâ ~ i aw rozhá* in the aftermath of that day
- sâwân** ساوان **sâw-** ساو *v.t.* to rub, wear down
- sâwîlka** ساویلکه poor, beggarly
- sâya** سایه shadow; **la ~ i** له سایه because of, on account of
- sâz** ساز musical instrument; happy; wealthy; ready; baggage; **~inda** سازنده musician; **~kirdin** *v.t.* to construct; **~krân la** *v.p.* to be constructed of
- sbaynlî** بو سبهینی tomorrow; **bo ~e** بو سبهینی the next morning, tomorrow morning
- sbene** سبینی = **sbaynî**
- se** سه three; **~ham** سهیهم third; **~shamma** سیئشه Tuesday; **~u-dû-(le) kirdin** *v.t.* to do (le) کردن to hesitate, waffle; **be seudû lekirdin** بی سئ و دوو لیکردن without hesitation
- sebar** سهبر shadow
- sedâra** سیداره gallows
- selâw** سیلاو flood, deluge
- sew** سئو apple
- shabaq** شهبهق dawn; **~dân** *v.t. imprs.* for dawn to break: *wirda wirda shabaqî dadâ* little by little dawn was breaking
- shakat** شهکات tired; **~î** exhaustion
- shakând-** شهکاند = **shikând-**
- shakhs** شهخس person, personage
- shalât** شالهال steeped; **la khwen** ~ steeped in blood
- shamcha** شهچه match
- shamma** شهمه Saturday
- shamshama** شهشهشه bat; **~kwera** شهشهشه bat مهکوره
- shan** شهن winnowing
- shap** شهپ slap
- shapoł** شهپول wave
- shaq** شهق slap, kick; **~ haf-dân ba** to kick; **ba ~ pe-kirdin** to kick around: *ba shaq tarâten i hawshaká'yân pe kirdim* they kicked me all around the courtyard; **~birdin** *v.t.* to crack, split; to go to pieces, to fly into a rage
- shaqa** شهقه flutter, sound of a bird's wing in flight; **dân la ~ i bâl** *v.t.* to flap the wings
- shaqâm** شهقام street
- shaqâw** شهقاو big step
- shaqqa** شهقته = **shaqa**
- shař** شهř fight; **~kirdin** *v.t.* to fight; **~nânawa** *v.t.* to stir up war; **~ajwen-kirdin dagal** دهگهل شههجوین کردن *v.t.* to exchange curses with; **~agarak** شهه war between city quarters, civil war; **~ânî** شههانی hostile
- sharm** شههرم shame, embarrassment: *sharm girtimî* I was embarrassed;
- ~azâr** شههرمزار embarrassed
- sharwât** شههروال pants, trousers
- shash** شههش six; **~am** شههشم sixth

SORANI KURDISH

- shatak-dân** شه تهك دان to tie up tight
shaw شهو night; **am~** شه مشهو tonight;
~chara شه وچهره banquet; **~e** شه وئ by
night; **~gâr** شه وگار all night long
shaytân شه يتان Satan, the devil
shâ شا king; **~nishîn** شانشين capital; **~rag**
گه شاره artery
shâbâl شابال wing feather
shâd شاد happy; **~î** joy, rejoicing; **~bûn**
v.i. to rejoice at seeing someone from
whom one has been separated
shâdimânî شادمانى gaity, joy
shâgashka شگه شگه overjoyed, about to
faint from joy
shâhîd شاهد witness
shâkh شاخ mountain; horn
shâfna شافنه a square of woolen cloth
shâllâ شانللا I wish (+ past cond.) *shâllâ*
bihâtîtâya I wish you had come
shân شان shoulder; **~dânâ bar** *v.t.* to
undertake
shân-dân شان دان *v.t.* to show
shâno شانو stage
shânâzî شانازى pride; **~kirdin ba** *v.t.* to
take pride in
shâr شار city; **~azâ** شه ارزا urbane, citi-
fied; **~azâ la** knowledgeable, expert
in; **~angâr** شان گه world traveler;
~badar شه اردهدر exiled, driven from
town; **~istâniyatî** شه ارستانيهق civilization;
~ شه ارى urban; **~ochka** شه ارچكه
town; **~oka** شه ار وكه town
shârdin شه اردن **shâr-** شه ار *v.t.* to
hide, conceal
shâro شه ارو a sheaf of reaped wheat
shât u shût شه ات و شهوت bragging
shâyî شه اى = **shâdî**; **~ u zamâwand kir-**
din lagał to get married to
shena شه نه breeze; **~î** patience, stealth
sher شه ر lion; **~panja** شه ر په نه cancer
shet شه يت crazy; **~bûn** *v.i.* to go crazy;
~khâna شه يتخانه insane asylum
shew¹ شه و dinner, evening meal
shew² شه و = **shîw**
shewa شه و style, manner; dialect;
- ~zwân** شه و زوان dialect
shewala شه و له very small valley
shewân شه و ان **shewe-** شه وئ *v.i.* to be in
distress; **~din** شه و اندن **shewen-** شه و ين
v.t. to cause distress
shewâz = **shîwâz**
shikaft شه كه فت cave
shikân شه كان **shke-** شه كهئ *v.i.* to break
shikândin شه كان دن **shken-** شه كه ين *v.t.* to
break, to vanquish, to dishonor
shikâr شه كار hunting
shikeř شه كه ر mountain crag
shikhâta شه خاته matches
shikift = **shikaft**
shikist شه كه ست defeat; **~henân** *v.t.* to
defeat; **~khwârdin** *v.t.* to be defeated
shil شه ل loose, weak, flabby; wet, wa-
tery; **~kirdin** *v.t.* to loosen, untie (a
knot); **~kutân** *v.t.* to beat to a pulp:
shilshil kutâyânim they beat me to a
pulp
shilazhân شه له ژان **shilazhe-** شه له ژئ *v.i.* to
get confused
shilâp شه لاپ splash
shiller شه ليلير a type of tulip
shilpa شه لپه splat, splash; (meta.) very
greasy pilaf
shimak شه كه م belonging
shimqâr شه كه قار hawk
shimsher شه شه ر sword
shinashin شه شه ن huffing and puffing
shingit-dân شه شه گيل دان *v.t.* to bestir one-
self
shinîn شه ين *v.i.* to blow (wind); **~awa** to
blow (in the wind)
shipirza شه پيرزه scattered, distracted
shîr-u-wîr-bûn شه ر و و ر ب وون to be
ripped: *kirâsakâm shîruwîrbûwa* my
shirt is ripped and torn
shirîkhândin شه ره خاندن **shirîkhen-** شه ره كين
v.t. to roar
shit شه يت thing
shitin شه يتن **sho-** شه و (*v.t.*; 3rd sing. pres.
shwâ) to wash; **~awa** to wash again
shîla شه له juice

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- shîn¹** شین dark blue, dark green; ~**bûn** to become green (plants); ~**bûnawala** *v.i.* (1) to importune, pester: *to bo la mîn shîn bûyawa u das bar nâday?* why are you pestering me so incessantly?; (2) to turn blue from laughing: *la pekanîn shîn bûmawa* I died laughing
- shîn²** شین wail, lament
- shînafî** شینهقی = **shînaward**
- shînaward** شینه‌ورد/shînawird شینه‌ورد summer garden
- shîr** شیر milk; sword
- shîrîn** شیرین sweet, nice
- Shîrîn** شیرین Shirin, Armenian princess and wife of the Sassanian Chosroës Parvez
- shîsh** شیش skewer, stake; ~**a** شیشه bottle; skewer
- shîw** شیو narrow valley
- shîwâz** شیواز appearance, form
- sho** شو limit, boundary; **be**~ ییشو without limit
- sho-** شو pres. stem of *shitin*
- shokh** شوخ graceful, beautiful; jokester; ~ **u shang** شوخ و شهنگ beautiful, enchanting
- shon** شون trace; ~**gîrî-kirdin** *v.t.* to pursue, look for
- shoř-kirdin(awa)** شور کردنه‌وه *v.t.* to let down, lower; **mil** ~**kirdin** to bend the neck, submit; **sar** ~**kirdin** to bow the head
- shorbâ** شوربا soup, broth
- shorish** شورش uprising, rebellion
- shu** شو plow; ~**kirdin** *v.t.* to plow
- shubât** شوبات February
- shukîr** شوکر gratitude
- shurdin** شوردن **shur-** شور *v.t.* to wash
- shû** شوو husband; ~**kirdin** *v.t.* to marry: *khwayshkim shûy-kird* my sister got married; **ba** ~ **dân** *v.t.* to marry (a girl) off: *dagâtâ taman i bashûdân* she is reaching a marriageable age
- shûm** شووم ill-omened, gloomy
- shûra** شورره city wall
- shûrafî** شورره‌ئى shame, disgrace
- shûsha** شوشه glass; ~**band** windshield
- shwâ(t)** شوا(ت) (third sing. pres. of *shitin*)
- shwân** شوان shepherd
- shwen** شوین place; ~ **a gishtîakân** public places; ~ ... **kawtin** *v.i.* to follow, pursue, chase: *shwen kilâw i bâbirdû kawtûa* he's on a wild goose chase; **ba** ~ **regâ i ...dâ garân** to look for a way to ...; ~**awâr** شوینه‌وار remain, monument, ruin; ~**awârî** شوینه‌واری monumental
- sifat** سفهت fidelity; **ba**~ به‌سفهت faithful; **be**~ بی‌سفهت unfaithful; **be**~î بی‌سفهتی infidelity
- sija** سیجه red
- sik** سیک belly, womb; ~**dâ-nân** *v.t.* to give birth; ~**kirdin** *v.t.* to get pregnant
- sika** سکه coin
- sikâtâ** سکاا complaint
- sikirter** سکرتر secretary
- sim** سم hoof; ~**kol-kirdin** سمکول کردن *v.t.* to stomp the hooves on the ground
- simt** سمت side
- sindûq** سندووق box
- sing** سنگ stake, peg
- sinif** سننف class
- sinoq** سینوق, **sinûq** سینووق chest, trunk
- sinûr** سنوور boundary, border
- sip** سپ perfect; ساع و ساع ~ **u sâgh** hail and hearty
- sipâ** سپا army
- sipla** سپله unfaithful; ~î infidelity
- sirawlân** سره‌وان **sirawe-** سره‌وئى *v.i.* to become calm, be at rest
- sirawândin** سره‌ه‌واندن **sirawen-** سره‌وین *v.t.* to make calm; to strike; **kho**~ **la** to hit against, collide with
- sirinj** سرنج = **sarinj**
- sîrînawa** سرینه‌وه *v.t.* to wipe clean
- sirkândin** سرکاندن **sirken-** سرکین *v.t.* to mutter

SORANI KURDISH

- sirta** سرته whisper
sirtândin سرتانندن **sirten-** سرتین *v.t.* to whisper
sirusht سروشت nature
sirûd سروود anthem
sirwa سروه breeze
sitam ستهم bad, grievous: *châkbûnaway zor ~a* prospects for his recovery are very slim
sitândin ستانندن **siten-** ستین *v.t.* to get, take, buy; **hal-** to flush (animals) out of their holes, lairs, &c.
siyâslat سیاسهت politics; **~atmadâr** سیاستمدار politician; **~î** سیاسی political
Siyâwish سیاوش Siyawush, son of the Iranian shah Kay-Kaus
sîkatora سیکهتوره gizzard
sîlâ سیلا hole; **~mîsh** سیلامیش mouse-hole
sîng سینگ breast
sîni سینی tray
sîs سیس withered; **~bûn** to wither
slâw سلاو greetings; **~kirdin la** *v.t.* to greet; **~sandinawa** *v.t.* to acknowledge a greeting: *slâw'yân nasandîna-wa* they did not acknowledge our greeting
so سو doubt; **be-** بيسو doubtless(ly)
sok سوک light, lightweight: **~ u hâsân** سوک وهاسان easy: *zhyân boy sok u hâsân bû* life was easy for him
songa سونگه reason; **la ~ i** because of
sorâgh سوراغ trace; **~kirdin** *v.t.* to look for, search out; **hâtinâ** *~ v.i.* to come after, to come looking for: *hâtâ sorâghim dâwâ i qarzakâ'y kird* he came looking for me to ask for his loan back; **~ i ... pîrsîn la** to ask (s.o.) the whereabouts of ...; **be-** بيسوراغ lost, disappeared without a trace
sorâkh سوراخ = **sorâgh**
spâ سپا = **sipâ**
spârdin سپاردن **sper-** سپير *v.t.* to entrust
spâs سپاس thanks; **~kirdin** *v.t.* to thank
spî سپی white; **~kirdinawa** *v.t.* to whiten, to bleach
suâlkar سوالکار beggar
suja سوچه = **sija**
suk سوک = **sok**
sultân سولتان sultan, ruler
supâ سوپا army
supâs سوپاس = **spâs**
surâkh سوراخ = **sorâgh**
surisht سورشت = **sirusht**
sûch سوچ corner
sûd سود profit, benefit
Sûdâba سوودابه Sudaba, wife of Kay-Kaus and step-mother of Siyawush
sûk سووک light in weight; deprecation, contempt: *khalk ba sûkawa ley da-řwânîn* the people were looking at him with contempt; **~kirdin** *v.t.* to lighten (a weight), thin out; to deprecate
sûr (1) سوور red; **~kirdin-awa** *v.t.* to fry, saute; **gul a ~** rose; **châw ~kirdinawa la** *v.t.* to glare at: *kârakar châw'î le sûr kirdimawa* the servant glared at me; (2) insistent, determined; **~ lasar** determined to; **~âî** سوورائی redness
sûr سوور spin; **~mân** to spin: *sarî ~ damene* his head is spinning
sûrân سووران **sûre-** سوورئ *v.i.* to turn around, to circle around; **~awa** to walk about, stroll; **hal-** to spin, be moved; to evolve
sûrândin سوورانندن **sûren-** سوورین *v.t.* to turn, spin; **hal-** to turn, spin, accomplish (a task)
sûtân سوتان **sûte-** سووتئ *v.i.* to burn
sûtândin سووتانندن **sûten-** سووتین *v.t.* to burn
sûzyân سووزیان **sûz-** سووز *v.i./t.* to burn
swâlat سوالات pottery
swân سوان **swe-** سوئ *v.t.* to rub
swâr سووار horseman, mounted; **~ i ... bûn** to get in, ride in/on (vehicle); **~ i ... kirdin** *v.t.* to mount on, let into (a vehicle): *swâr i karêkyân kird* they

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- put him on a donkey
swe سوئی longing, yearning, regret; ~
bûnawa to yearn for someone, to pine
swend سویند oath; ~**khwârdin** v.t. to
take an oath, to swear: *swend'im bo
dakhoy beytawâ?* do you swear to me
you'll come back?
swenka سوینکه dregs, swill
Swîs سوئیس Switzerland; ~**î** Swiss
- tabaq** تابهق platter
tadârak تادهارهک preparations; ~**kirdin**
v.t. to prepare: ~ *i safar'im bo âmâda
bikan* let them prepare for me the par-
aphernalia for a journey
tafâwat تافاوت difference
tagara تاهاره wheel (of cart, carriage)
tagbîr تاهگیر plan, plot
tak تاهک near, next to, opposite
takân تاهکان motion; ~**dân** v.t. to shake;
~**khwârdin** v.t. to move, budge:
pyâwakâ takân'î nakhwârd the man
didn't budge
takândin تاهکاندن **taken-** تاهکین v.t. to
shake; **haf**~ ditto; **râ**~ ditto
takîn-awa la تاهکینهواه له v.i. to avoid
takht تاهخت smooth, flat; throne, bed; ~
kirdin v.t. to flatten; ~ **i zawî kirdin**
v.t. to flatten to the ground; to wipe
out; ~ **u tânj** تاهخت وتانج throne and
crown; **la sar** ~ **dâ-nân** v.t. to seat on
the throne, to enthrone
takhta تاهخته board, slab; ~**bûn** v.i. to be
boarded shut: *bâzâr ~ ya* the market's
boarded shut; ~**kirdin** v.t. to board
up: *dukânakây ~ kirâwa* his shop has
been boarded up; ~**rash** تاهخته رهش
blackboard
ta'kîd تاهکید affirmation; ~**kirdinawa**
lasar to reaffirm
takûz تاهکوز ordered, organized; ~**î**
تاهکوزی orderliness, organization
tala تاهله trap, snare; ~**nânawa** v.t. to lay
a trap
talaba تاهله به student
- talafon** تاهلهفون telephone
talasm تاهلهسم talisman, magic spell; ~
khwendin ba sar ...dâ v.t. to cast a
spell over
talatal-chûn تاهلهتله چوون v.i. to walk
very quietly
talavizyon تاهلهفزیون television
talâq تاهلاق divorce; ~**dân** v.t. to di-
vorce: ~**î dâwim** he has divorced me
talâr تاهلار hall, room in an upper story
talîsm تاهلیسم = **talasm**
tam تاهتم dust, mist, fog; puff on a ciga-
rette; ~**rândin** v.t. to bury
taman تاهتمهمن age: *la ~ i mindâlî i khaydâ*
during one's childhood
tamara تاهتاهمهه hurly-burly
tamâ تاهتاهما desire, greed; **ba ~ i**
desirous of; ~**kâr** تاهتاهماکار greedy
tamâhkâr تاهتاهماحکار = **tamâkâr**
tamâko تاهتاهماکو tobacco
tamâshâ تاهتاهماشاه spectacle; ~**kirdin** v.t. to
look at; to watch (a performance), to
see (a sight); ~**khâna** تاهتاهماشاهخانه theater
tamâta تاهتاهماته tomato
tambał تاهتاهمبهل lazy
tame تاهتاهمی admonition; ~**kirdin** to ad-
monish, to instruct
tamez تاهتاهمیز clean
tammûz تاهتاهمووز July
tan تاهتن body; ~**drust** تاهتاهندروست healthy
tanaka تاهتاهنهک tin, tin can
tanâf تاهتاهناف rope
tanâna(t) تاهتاهنانه(t) especially
tandûr تاهتاهندوور oven; ~**dâ-khistin** v.t. to
light an oven
tang تاهتاهنگ tight, narrow; saddle strap; **ba**
~ ...**awa bûn** v.i. to belong to, to be
encompassed by; ~**atâw** تاهتاهنگهتاهو hectic
pressure; ~**atâw-nân** تاهتاهنگهتاهوانان v.t. to
put pressure on; ~**âna** تاهتاهنگهتاهانه narrow
pass, strait, dire straits; ~**âw** تاهتاهنگهتاهوانان
under pressure, in dire straits; ~**dast**
تاهتاهنگهتاهوچدهله poor; ~ **u chafama**
تاهتاهنگهتاهوچدهله difficulty
tanhâ تاهتاهنهبا only; alone; ~**î** loneliness

SORANI KURDISH

- tanîsht** ته‌نیشته beside, next to
- tankhwâ** ته‌نخوا commercial goods; investment capital
- tanyâ** ته‌نیا alone, only; following a neg. clause, *tanyâ...nabe* nothing/nobody but: *kasim niya, tanyâ dâyk a pîrêk nabe* I have no one but an old mother; *kam yân zor roysht kasêk nâzâne tanyâ Khwâ nabe* how far he went only God knows; ~ته‌نیا یایی ~ **solitude**, loneliness; ~ته‌نیا یایی **alone**, forlorn
- tapândin** ته‌پاندین **tapen-** ته‌پین *v.t.* to stuff, cram; to kick, beat with the hands
- tapîn** ته‌پین *v.i.* to collapse
- tapsî** ته‌پسی plate
- taqa** ته‌قه thump, thud, sound of a heavy thing falling
- taqal** ته‌قال stitch; ~ته‌دان *v.t.* to stitch; ~ته‌دان *v.t.* to stitch; ~ته‌دان **la** to take a stitch in
- taqâlâ** ته‌قالا attempt; ~ته‌کردین *v.t.* to try, attempt
- taqlîn** ته‌قلین *v.i.* to burst; ~ته‌نawa **ba** ته‌نینه to break out in, burst out into; ~ته‌مانی **mani** ته‌قه‌مه‌نی explosive material
- tař** ته‌ر moist, wet; nice; ~ته‌دام **dam** ته‌رده‌م eloquent; ~ته‌دست **dast** ته‌رده‌ست expert, dextrous
- tara** ته‌ره in exile
- taraqî** ته‌ره‌قی advancement, progress; ~ته‌هه‌واز **khwâz** ته‌هه‌ه‌واز progressive: *koř i yekiyatî u taraqîkhwâzî i kurd* Society for the Unity and Advancement of Kurds
- tarât(en)** ته‌رات ته‌راتین, prancing of a horse up and down the field
- tarâten i** ته‌راتینی all around (prep)
- tareq** ته‌ریق = **tarîq**
- tarfana** ته‌رفنه lost
- tarîq** ته‌ریق shy; ~ته‌شینی **shyness**
- tarkhân** ته‌رخان special, devoted (**ba/bo** to); exempt from taxes and imposts; ~ته‌کردین **bo** *v.t.* to give someone exclusive use of something: *îtir la nâw aw khânûâ bo'yân tarkhân kirdibû, nadaganjâ* he no longer fit in the house they had set aside for him
- tarkhun** ته‌رخون tarragon
- tarm** ته‌رم body, corpse
- tarsa** ته‌رسه reversed, upside down
- tarza** ته‌رزه hail
- tashanâ-kirdin** ته‌شه‌نا کردن *v.t.* to heal, to heal over
- tashrîn** ته‌شرین ~ته‌شیرینی **yekam** یه‌که‌م ~ته‌شیرینی October; ~ته‌دووه‌م **dûham** دووه‌م No-
vember
- task** ته‌سک narrow
- tawakul** ته‌وه‌کول trust in God
- tawar** ته‌وه‌ر aim
- tawâfat** ته‌وافه‌ت = **tafâwat**
- tawâfiq** ته‌وافیق agreement, co-operation
- tawâncha** ته‌وانچه pistol
- tawândin** ته‌واندین **tawen-** ته‌وین *v.t.* to fold
- tawâw** ته‌ه‌واو complete; ~ته‌بûn *v.i.* to be finished; ~ته‌کردین *v.t.* to finish; **ba** ~ته‌کول completely
- tawizhm** ته‌وژم pressure
- tawq** ته‌ه‌وق ring; ~ته‌سه‌ر **a sar** ته‌ه‌سه‌سه‌ر top of the head: *ba ~ i sarîawa* on top of his head
- taws** ته‌ه‌وس taunt
- tay** ته‌ی tame, trained
- tay-kirdin** ته‌ی کردن *v.t.* to traverse
- tayâr** ته‌یار ready
- tayâra** ته‌یاره airplane
- tâ¹** (1) ته‌تا to, up to: *l' erawa tâ awe* from here to there; (2) by the time: *tâ min gayshtim namâ* by the time I arrived he wasn't there any longer; (3) until (conj. + neg. subj.): *tâ nayey, nâyem* I won't come until you do; until (introducing final clause + indicative) *min l' era bot dâdanem tâ deytawa* I'll put it here for you until you come back; (4) (prep.) until *tâ sa'ât i penj chârwařwânit dakam* I'll wait for you until five o'clock; (5) the longer, to keep on (getting ...er): ~ته‌داه‌ته‌ **dahât** as time went by, the longer (a situation pertained): *tâ dahât, girântir dabû* as time went by, the heavier it got; *tâ de, rangî*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- zard u lâwâz dabe* he keeps on getting paler and thinner; **~kû** تا کوو so that, in order that (+ subj.)
- tâ²** تا fever
- tâ³** تا fold; **~kirdin** v.t. to fold: *kâghazakâ tâ bika* fold the paper
- tâj** تاج crown
- tâk** تاک sole, solitary, alone; **~u-tanyâ** تاک تا ک و تەنیا all by oneself; **~u-tarâ(k)** تاک (تەراک) miscellaneous
- tâkû** تا کوو (+ subj.) in order that; (prep.) until: *~ estâ* until now
- tât** تال bitter
- tâfân** تالان plunder; **~kirdin** v.t. to pillage, plunder
- tâm** تام taste; **~kirdin** v.t. to taste
- tâmazro** تامەزرۆ **tâmâzro** تامەزرۆ eager, craving; **~** تامەزرۆی eagerness, craving
- tân** تان warp (weaving)
- tâna** تانه taunt; **~le-dân** v.t. to taunt
- tânj** تانج = **tâj**
- tânjî** تانجی hunting dog
- tânût** تانوت taunt, abuse
- tâpo** تاپو ghost, apparition
- tâq** تا ق sole, only: *~ a kuřêkî dabe* he has only one son; odd, not even
- tâqat** تا قەت energy; **be** بێتا قەت anxious, sad
- tâqâna** تا قانە only child
- tâqim** تا قەم group
- tâqî** تا قی test, trial; **~kirdinawa** v.t. to try, to test
- Târân** تاران Tehran
- târândin** تاران دین **târen-** تارین v.t. to drive away forever
- târîf** تاريف description: *la ~ nâye* it can't be described, it is beyond description
- târîk** تاریک dark
- târîkh** تاریخ history
- tâsân** تاسان **tâse-** تاسی v.i. to choke, be strangled; **~din** تاساندن **tâsen-** تاسین v.t. to choke, strangle
- tâsh** تاش big slab of rock; **~abard** تاشەبە ditto
- tâshîn** تاشین **tâsh-** تاش v.t. to shave
- tâw¹** تاو period of time; **~è(k)** تاوینک for a while;
- tâw²** تاو (1) heat, burning, fever, longing, grieving: *la ~ i dûrî i kuřakây har dû châwî kwer bâbû* both his eyes had gone blind from grieving over separation from his son; (2) downpour (of rain): *~ i bârân nabîřrâyawa* the downpour has not ceased; (3) turn, charge, gallop; **~dân** v.t. to make (a horse) gallop; **~girtin** v.t. to work assiduously; **~kirdin** v.t. to trick s.o. into believing; **~ sandin** v.t. for heat to become intense
- tâwân¹** تاوان reward; fault, guilt, crime; **~bâr** تاوانبەر blameworthy, guilty; **~bâr-kirdin** v.t. to blame; **~ rek-khistin** v.t. to accuse falsely
- tâwân²** تاوان **tâwe-** تاوی v.i. to melt; **~din** تاوین **tâwen-** تاوین v.t. to melt
- tâwîl** تاویل tent
- tâwîstân** تاوستان summer
- tâwlama** تاو لەمە wire basket spun to heat charcoal
- tâwtwe-kirân** تاوتوی کران v.i. to suffer
- tâybat** تایبەت personal, special, devoted (ba to); **ba** بە تایبەتی especially; **~mandî** تایبەتمەندی characteristic
- tâza** تازه new, fresh; **~lâw** تازه لەو adolescent
- tâzhân** تاژان whip, lash
- tâzhî** تاژی hunting dog
- tâzî** تازی Arabic
- tâziyâna** تازیانە whip
- te** تی see **da**; **~birdin** (v.t., = **birdin da**) to put something inside something else; **~chûn** (v.i., = **chûn da**) to suffer loss; to cost a lot: *mâlakâm zorî te chûwa* my house has cost me a lot; **~gayândin** v.t. to make understand, explain to: *hâl u masala'y te gayândim* he explained the situation to me; **~gayshtin** v.i. to understand; **~girtin** v.t. to take aim at: *bardî te bigra* aim at the rock; **~gîrân** v.i. to tangle; **~**

SORANI KURDISH

- kishân** *v.t.* to pass quickly: *b' era dâ hât u tekishâ* he came there and quickly passed by; **~kirdin** *v.t.* = **kirdin da** to pour onto: *âwî te ka* pour some water on it; to make ready: *sabîl te ka* get the pipe ready; **~mân** *v.i.* to be bewildered
- te-** قى *cmpd. vb. agent; see te-gayshtin, te hač-chûn, te-kutân*
- tebar** تيبەر *lit, burning; ~bûn* *v.i.* to be lit (fire), to burn; **~dân** *v.t.* to light (fire): *âgirî tebar dâ* he lit a fire; to set a dog on
- tebînî** تيبينى *observation*
- tek** تیک *together; ~bar-bûn* *v.i.* to fight; **~birdin** *v.t.* to throw things together; **~chûn** *v.i.* to change, lose one's composure, to get mixed up; **~chûn la** to be mistaken, be the wrong person: *lem tek chûy* I thought you were someone else; **~chûn lagał** to disagree with; **~dân** *v.t.* to spoil, mix up; **~hał-dân** *v.t.* to kick; to lock horns; **~khirân** *v.p.* to get tied together; **~khistin** *v.t.* to tie together; **~kirdinawa** *v.t.* to break someone's bones in a fight: *lashyân hamû tek kirdawa* they beat him to a pulp; **~shikân** *v.i.* to collapse
- tekał** تیکەل *with, along with; bo ~ ba* together with; **~pekał** all mixed up, jumbled; **~dân** *v.t.* to stir: *shîrakâ tekał da* stir the milk; **dast ~kirdin lagał** *v.t.* to have carnal relations with: *damawe lagałim rek bikawî u dast'im lagał tekał bikay* I want you to lie with me and have sex with me
- te-koshân** تیکوشان **-koshe-** تیکوشى *to strive, to struggle*
- tekrâ** تیکرا *altogether; ba ~î* in general, generally
- tepar** تێپەر **~bûn ba sar ...dâ** *v.i.* (for time) to pass after ...; **~kirdin la** *v.t.* to exceed, surpass
- ter**¹ تێر *full, satiated; ~khaw* تێرخەو *having had enough sleep; ~khwârdin la* to eat one's fill of
- ter**² تێر *large saddlebag*
- teshu** تێشو *pile, heap; ~kirdin* *v.t.* to make a pile; to have breakfast
- teska** تێسکە = **tishk**
- tif** تیف *spit; ~kirdin* *v.t.* to spit; **~kirdinawa** *v.t.* to spit out; **~ân** تیفان **tife-** *v.i.* to spit; **~ânâ dam yek** یە دەم یە تیفانە *to plot, conspire*
- tifang** تیفەنگ *rifle, shotgun; ~hâwîshtin* *v.t.* to fire a rifle
- tikândin** تیکاندین **tiken-** تیکین *v.t.* to drip, cause to drip; **âbrû-** to dishonor: *âbrû'y tikândim* he dishonored me
- tifâq** تیفاق *provisions*
- tift** تیفت *mouth-puckeringly sweet*
- tikheł** تیکهیل *stretched out on the ground, prone, prostrate*
- tikhun** تیکھون *near; ~ i ... kawtin* to get near: *tikhun i âgir nakawî* you shouldn't get near the fire
- tîlakân** تیلەکان **tîlake-** تیلەکی *v.i.* to be shaken; **râ-** to be shaken up (as liquid in a bottle); **râ-tîlakândin tîlaken-** *v.t.* to shake up
- tîlaqân** تیلەقان = **tîlakân**
- tîlân** تیلان **tile-** تیلی *v.i.* to toss and turn; **~dinawa** تیلاندنەو *v.t.* to toss; to juggle; to deal (*ba* with)
- tîlîs** تیلیس *drenched, sopping wet; ~ân* تیلیسان **tîlîse-** تیلیسی *v.i.* to get drenched; **~ândin** تیلیساندن **tîlîsen-** تیلیسین *v.t.* to wet
- tîlîsh** تیلیش *ripped, torn: kirâsakâm ~ ~ bû* my shirt was ripped to shreds; **~birdin** *v.t.* to split: *dâr tîlîshî bird* the tree split; **~ân** تیلیشان **tîlîshe-** تیلیشی *v.i.* to split; **~ândin** تیلیشاندن **tîlîshen-** تیلیشین *v.t.* to split
- tîlyâk** تیلیاک = **tîryâk**
- tîlyân** تیلیان **tile-** تیلی *v.t.* to leave, allow
- tîr** تێر *other; hîch î ~* nothing else: *nama-twânî hîch î tîr bikam* I couldn't have done anything else; **yek~** each other

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- tirâzân** تیرازان *v.i.* to go to pieces; ~ **la shwen kho** to be unrecognizable
- tire** تیری grapes
- tîro-kirdin** تیرۆ کردن *v.t.* to disgrace, to drive away in disgrace
- tirpa** تیرپه sound of a footfall; ~ **i pe** تیرپه پی footstep
- tirs** تیرس fear
- tirsân** تیرسان **tirse-** تیرسی **la** *v.i.* to be afraid of, fear
- tirsândin** تیرساندن **tirsen-** تیرسین *v.t.* to scare; **tirsenar** تیرسینهر frightening, scary
- tirsh** تیرش bitter; *khoshit be u ~it be* whether you like it or not
- tiryâk** تیریاک opium; ~**kesh** تیریاک کیش opium smoker; ~ تیریاک ئی opium addict
- tis** تیس fart (noiseless); ~**dân** *v.t.* to fart; ~**in** تیسن *farter*, "old fart," idler; ~**in** تیسین *v.i.* to fart
- tizân** تیزان **tize-** تیزی *v.i.* to collect (liquid), well up: *dastim khwenî te tizâwa* blood has collected in my hand; *fir-mesk la châwim tizâ* tears welled up in my eyes
- tîgh** تیغ blade
- tîka** تیکه bit, piece
- tîmâr-kirdin** تیار کردن *v.t.* to care for the ill
- tîn** تین power, force; **ba ~awa** powerfully; **be ~** پینین powerless, weak
- tînlû** تینوو thirsty: ~*ma* I'm thirsty; ~**wetî** تینویتی thirst
- tîp** تیپ group, contingent; team
- tîr** تیر arrow
- tîra** تیره clan, family branch, subdivision of a *hoz*
- tîsha** تیشه sprout; ~**biř** تیشه بر frost that kills young sprouts
- tîshk** تیشک ray
- tîsk** تیسک clump of hair; bunch of grapes; long-haired: *mařek i ~* long-haired sheep
- tîtâl** تیتال joke; ~**kirdin ba** *v.t.* to make fun of, play a joke on: *pey wâ bû tîtâlî* *pe dakan* he thought they were making fun of him
- tîz-kirdin ba** تیز کردن به *v.t.* to make fun of; ~**kirdin ba ...awa** *v.t.* to poke, poke fun at
- tîzh** تیز sharp, hot, spicy; fast, quick; insistent
- tkâ** تکا request; ~**kirdin** *v.t.* to request, beg; *tkâ akam* please
- to** تو you (sing.)
- tobra** توبره sack
- tof** توف blizzard; ~**ân** توفان blizzard, deluge
- tok** تۆک tree bark
- toła** تۆله revenge; ~ **i ... kirdinawa** *v.t.* to take revenge for: *biřyâr'yân dâ toła i am âbrûchûnâyân bikanawa* they decided to take revenge for this outrage against their dignity
- tom(a)** تۆم seed, grain; **tom-washândin** *v.t.* to sow, scatter seed
- tomâr** تۆمار record, document; ~**kirdin** *v.t.* to record
- top** تۆپ ball; big lie; ~**al** تۆپال round; ~**chî** تۆپچی cannoneer; liar
- topîn** تۆپین **top-** تۆپ *v.i.* to die (of an animal); **hař-** to drop dead
- toplâkh** تۆپلاخه piled up; ~**a-kirdin** تۆپلاخه کردن *v.t.* to pile up: *payn u qur ba sar yekâ toplâkhay kirdûa* he's piled up dung and mud on top of each other
- toq** تۆق top: *bardêkî la ~ i sarim dâ* he threw a stone on top of my head
- toqał** تۆقهل patch: ~ *a tûtiřikêk* a patch of wild strawberries
- tow** تۆو = **tom**; ~ **i mirîshik** egg
- toz** تۆز dust; ~**kirdin** *v.t.* to stir up dust; ~**ek** تۆزیک, ~**e** تۆزی a little bit
- tozhar** تۆزه ر researcher, investigator
- trâzân** ترزازان **trâze** ترزایی *v.i.* to go to pieces, fall apart; **kâr la kâr** ~ to be all over
- trîkândin** تریکاندن **trîken-** تریکین *v.t.* to scream
- trîqânawa** تریقانابه **trîqe-** تریقی *v.i.* to guff-

SORANI KURDISH

- faw, laugh out loud
trîshqa تریشقه lightning
tropîn ترۆپین *v.i.* = **topîn**
trombel ترۆمبیل = **trumbîl**
trumbîl ترۆمبیل automobile
trushkân ترۆشکان **trushke-** ترۆشکێ *v.i.* to squat; **haŀ-** to squat down
trûkân ترۆوکێ **trûke-** ترۆوکێ *v.i.* to blink: *la chaw trûkânèk'dâ* in the twinkling of an eye; **~din** ترۆوکاندن **trûken-** ترۆوکێ *v.t.* to blink
trûsk ترۆوسکه shine, gleam; **~a** ترۆوسکه glimmer, gleam; **~âi** ترۆوسکائی faint glimmer; **~ân** ترۆوسکان **trûske-** ترۆوکێ *v.i.* to shine, to gleam
tuŀân-awa تولانهوه *v.i.* to fall to pieces (from being cooked too much): *gosh-takâ hend kulîwa tulâwatawa* the meat has been so overcooked it's fallen to pieces
tumaz تۆمه‌رز wouldn't you know?
tumâr تۆمار = **tomâr**
tund توند tight; fast, swift; hot, spicy; **~kirdin** *v.t.* to hold tight, to make fast
turben توربیل bag, sack
turkmân تورکمان Turcoman
tursh تورش sour; **~ândin** تورشانندن
turshen- تورشین *v.t.* to make sour
tutîn توتین tobacco
tûk تۆوک hair; **~asar** تۆوکه‌سه‌ر hair on the head
tûla تۆوله a small hunting dog
tûra تۆوره angry, mad; **~** تۆوره‌بی anger: *ba tûra'awa rû'y le kirdim* he turned away from me in anger
tûraka تۆوره‌که sack, bag
Tûrân تۆوران Turan, the traditional Transoxanian enemy of Iran
tûsh¹ تۆوش meeting, involved; **~bûn** *v.i.* to meet, come across: *dwene la sha-qâm'dâ tûshî bûm* I met him in the street yesterday; **~kirdin** *v.t.* to get someone involved: *to tûshit kirdim* you got me involved
tûsh² تۆوش cold, rainy weather; mean-ness of character; **~kirdin** *v.t. imprs.* to be cold and rainy (of the weather): *hawâkay tûsh kird* the weather turned bad; **~** تۆوشی bad weather
tûtîrik تۆوترک wild strawberry
twân تۆان **twe-** تۆی *v.t.* to want; **~awa = tâwân**
twânâ تۆانا ability: *hargiz la twânâm'â niya* it will never be within my ability, *ba pe i ~ inasfar* as possible
twânîn تۆانین **twân-** تۆان *v.t.* to be able (+ subj)
twânj تۆانج disapprobation; **~girtin da** to find fault with
twâshâ-kirdin تۆاشاکردن = **tamâshâ-kirdin**
twe-kirdin تۆی کردن *v.t.* to rip to shreds: *bulbul ka garm i naghmayâ âgir dakâtawa / khuncha hazîna, jarg u dilî bo dakâ twe* (Nâlî) the nightingale, hot with song, bursts into flame; the bud is saddened and rips her heart to shreds for him
twel تۆیل forehead
tyâ تۆیا = **tey(d)â** in it; **~birdin** *v.t.* to do away with, to eliminate; **~chûn** *v.i.* to go away, disappear; **~râ-mândin** *v.i.* to be perplexed, confused; to ponder
tyâtro تۆیاترۆ theater; **~khâna** تۆیاترۆخانه theater
u و and
umed ئۆمید hope; **nâ** نا ئۆمید desperate, in despair
urûpâ یورۆپا Europe
utrumbîl ئۆترومبیل automobile
wa¹ وه = **ba:** *wakhabar = bakhbar, wa re = ba re; wadast = ba dast*
wa² وه and
wach وهج offshoot, offspring
wa'd وه‌دعه promise; **~dân** *v.t.* to promise
wadast وه‌ده‌ست = **ba dast**
wafât وه‌فاته death; **~kirdin** *v.t.* to die

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- wafd** وفد delegation
- wajâkh** وەجەخ male offspring; ~**kwer** وەجەخ کۆنەر childless
- wak** وەک like; ~ **yek** alike, all the same; ~**i ka** on the other hand
- wakht** وەخت time: *l' aw ~â' dâ* at that time; ~ **bû**, ~**â bû** nearly, almost (+ subj.) *wakht bû bizîqene* he almost screamed; *wakht-a la bîrsân bimirim* I'm about to die of hunger; ~ **basar birdin ba** v.t. to while away time by; ~**i** وەختی temporary
- wakû** وەگوو as though (+ subj.): ~ *shitèk'i bîr kawtibetawa* as though he remembered something
- walâm** وەلام answer, response; ~**dân** v.t. to answer
- waqt** وەقت = **wakht**
- wâra** وەره come!, come on! (impt. sing. of *hâtin*)
- warân** وەران v.i. to fall; to writhe; **ha!**~ to fall down
- wargef** وەرگەفەر translator; ~**ân** وەرگەفەر translation
- war-geřân** وەرگەفەر v.t. to translate; ~**â sar** ... to translate into: *am ktebáy wargeřâyà sar fârsî* he translated this book into Persian; **ba pishtè** ~ to knock (s.o.) over on his back, to knock down
- wârin** وەرن come!, come on! (impt. pl. of *hâtin*)
- wařis(t)** وەرەست fed up, exasperated
- wařîn** وەرەس v.i. to bark: *sa i hîch darkèk pet nâwaře* "you're a stranger at no door"; **ha!**~ = **ha!-warân**
- wařs** وەرەس bored
- warz** وەرەز tall (= *barz*); season of planting and harvesting
- warza** وەرەزه height, promontory, hill
- warzish** وەرەزش sports, exercise
- waset** وەسەت will and testament; ~**kir-din** v.t. to make one's last will
- washân** وەشان **washe-** وەشە v.i. to be shaken, to be scattered; **dâ**~ to be shaken out: *jilakât dâwashâ* your clothes have been shaken out; **râ**~ to be shaken; to waste away (from illness): *lashî dâwashâwa* his body has wasted away; ~**awa la** to be suitable for, proper for: *am kârâ la to nâwashetawa* this is not suitable for you, *am jilâ la to dawashetawa* these clothes suit you
- washândin** وەشانەن **washen-** وەشەن v.t. to shake, scatter; **dâ**~ to bend down and shake: *dârèkî bo dâwashând barî nakawt* he bent down a tree and shook it but the fruit didn't fall; **ha!**~ to rip open, rip apart; **râ**~ to shake violently
- washârtû** وەشارتوو hidden
- wastâ** وەستا master, professor
- wassân** وەسان **wass-** وەس = **wastân wast-**
- wastân** وەستان **wast-** وەست (v.i., pres. tense often contracted to *dast-* for *dawast-*) to stand, stop; ~ **la** to be tired of: *wastâwim la kâr* I'm tired of working; ~**awa la** to confront: *ley wastâmawa shaqèkim te ha!dâ* I confronted him and gave him a kick; **ha!**~ to get up, stand up; **ba pe i ... ha!**~ to carry out, execute; **râ**~ to stand up, stop, stay
- wastândin** وەستانەن **wasten-** وەستەن v.t. to stop; (2) to tire out; (3) to take back, to get back: *dabe aw qarzây le wastenim* I have to get that loan back from him
- wawî** وەوی bride, daughter-in-law
- waz** وەز down
- waz'** وەزە situation
- wazândin** وەزانەن **wazen-** وەزەن v.t.: **dâ**~ to let out/off (of vehicle)
- wazârat** وەزارەت ministry: ~ *i darawa* ministry of the interior
- wazin** وەزن pain, hurt, annoyance
- wazîn** وەزەن v.i. to blow (wind); **dâ**~ to get out/off (of a vehicle), to come

SORANI KURDISH

- down; (2) to lose (game); **hal-**~ to jump up
- wazîr** وزیر vizier, minister: *sarak ~ân* prime minister
- wâ** وا thus
- wâda** واده appointed time, usual time
- wâq** واق mind, brain: *~im wiř-mâ* my brain spun
- wâqî** واقع actuality, reality: *la ~ i zhyân zor ba dârin* they are far from the reality of life
- wârisht** وارشت raining
- wâta** واته i.e., that is to say
- wâz-henân la** واز هینان له *v.t.* to leave, abandon; to dissuade, persuade ... not to: *zor hawl dadâ bâwkî l' am kalkalâ i zhin henânâ wâzbene* he is trying hard to dissuade his father from his wish to take a wife
- wâzha** واژه word; **~gal** واژه گهل vocabulary
- we** وئ lighted, afire: *âgir weya* the fire's lit; **~kawtin** *v.t.* to try: *we kawa bizâna la kweya* try to find out where it is; **~kirdin** *v.t.* to light: *âgirakâ we ka* light the fire; **~rizân** *v.t.* to bother, annoy: *wem darize dastim le bar nâdâ* he annoys me constantly
- wel** وئل loose, wandering, stray; mis-aimed, misfired; **~bûn** *v.i.* to search (**ba dwâ i ...dâ** for); **~kirdin** *v.t.* to let go, turn loose, cease
- wena** وینه picture, image; **~gir** وینه گر photographer
- werâ i** ویرای along with
- werân** ویران destroyed, ruined
- werân** ویران **were-** ویرئ (*v.t.* + subj.) to dare: *nayawerâ bibizûetawa* he didn't dare budge
- weza** ویزه ambush, sneak attack
- wezhlân** ویزان **wezhe-** ویزئ *v.t.* to speak, say; **~a** ویزه literature; **~ar** ویزه ر speaker, announcer; **~wân** ویزوان literary
- wichân** وچان rest, pause; **be-** وچان without rest; **pâsh kurta ~èk** پاش کورته
- after a short pause
- wilâkh** ولاح beast of burden
- wilâm** ولام = **walâm**
- wilât** ولات country, state; homeland: *~ a yegirtûakân i Amerikâ* the United States of America
- win** ون lost; **~bûn** *v.i.* to be lost; **la châw ~bûn** *v.i.* to disappear from sight: *tâ la châw win nabet* until it disappears from view; **~kirdin** *v.t.* to lose
- wiř** ویر dizzy; **~bûn/mân** *v.i.* to spin, be dizzy; **~kirdin** *v.t.* to make dizzy
- wirch** ورج bear
- wird** ورد little, tiny; **~a ~a** ورده ورده little by little, slowly; **~bûnawa** *v.i.* to investigate, examine closely; **~ u khâsh-kirdin** ورد و خاش کردن *v.t.* to crush, smash; **~akâr** ورده کار investigator; ordered, regular; **~akârî** ورده کاری investigation; order, regularity
- wiřena-kirdin** ورینه کردن *v.t.* to talk nonsense, to talk in one's sleep
- wirg** وریگ tripe
- wiřk** وریک childish begging, whining; **~girtin la** *v.t.* to pester
- wirm** ورم destroyed, damaged
- wirsha** ورشه brightness, glitter; **~dâr** ورشه دار bright, loud in color
- wiryâ** وریا clever; observant: *wiryây ba* observe it carefully
- wirûzhân** وروژان *v.i.* to be excited (of a flock, crowd)
- wis-bûn** وس بوون *v.i.* to be quiet: *wis ba* be quiet!, shut up!
- wisha** وشه word; **~dân** وشه دان dictionary
- wishk** وشک dry; **~bûn** to stop dead in one's tracks: *la je i khom wishk bûm* I was glued to the spot
- wishtîr** وشتر camel
- wishyâr** وشیار awake; **~bûnawa** *v.i.* to wake up, be awake
- wit** وت و ویتو speech; **~u-wezh** وت و ویتو language, speech, talk; **~u-wezh-kirdin** *v.t.* to talk, to discuss; **~a** وت هه word,

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- speech; ~**âr** و تار speech, article
witin و تین **le-** و تین **ba** v.t. to say to, tell: *pe'm wit* I told him; ~**awa** to repeat
witrân و تیران **witre-** و تیرئ v.p. to be said; ~ **ba** to be called: *Hama'y pe dawitre* he is called Hama
witû و توو iron; ~**kirdin** v.t. to iron; ~**chî** و توو و کراو ironer, cleaner; ~**kirâw** و توو و کراو ironed
wîza و زه power, ability
wîrd و یرد charm, incantation; ~**khwendin** و یرد و کهن دین to recite an incantation
wîst و یرست will
wîstin و یرستن **we-** و یرئ (v.t., pres. tense *dewey* (d)amawe, &c., or *im* (d)awe, &c.) to want; **pe-** و یرست to be necessary
wurd و ورد = **wird**
wutuwezh-kirdin lagal و توو و یرز کردن له گهل v.t. to converse, hold talks with
wutin و و تین = **witin**
wutû و و توو = **witû**
yakha و یخه collar: *dastyân dâya yakha i yek* they grabbed each other by the collar; ~**girtin** و یخه گرتن v.t. to lay hands on, get hold of, trap: ~'y *girtim* she trapped me
yaqa و یقه = **yakha**
yâd و یاد memory; **henânâ** ~ هیناناه یاد to call to mind, remember; ~**agâr** و یاد گار memory, souvenir, memento; ~**âwar** و یاد و ار reminder
yâkhud و یاخود or
yân و یان or
yâna و یانه club
yâr و یار friend
yârahmâsî و یاره لہاسی potato
yârî و یاری play, game; ~**kirdin** و یاری کردن v.t. to play; ~**kar** و یاری کار player
yârîda و یاریده help, assistance
yârmatî و یارماتی help; ~**dân** و یارماتی دان v.t. to help
yâsâ و یاسا law, statute; ~**wil** و یاسا و ول police-
man
yek و یه one: ~e l' *awân* one of them; ~*èkyân* one of them; each other; **dânâ** ~ v.t. to throw together; **har** ~**ay** each one of them; **hâtinâ** ~ to collapse, to go to pieces; ~**girtin** v.i. to unite; ~ **la dwâ i** ~ one after another, successive: *rizhem a yekladwâiyekakân i 'erâq* successive regimes in Iraq; ~**khistin** v.t. to unite
-yèk و یهک (indef. encl. after vowels) = -**èk**
yekatî و یه کاتی union: *yekatî i sovyet* the Soviet Union
yekdang و یه کده رنگ unanimous(ly)
yekè و یه کی **la** one of
yekèk و یه کیکی someone, anyone who (+ subj)
yeketî و یه کیتی = **yekatî**
yekgirtû و یه گگرتوو united: *natawa yekgirtûakân* the United Nations
yekjâr و یه کجار at once, altogether; ~**î** last, final
yekkhistin و یه کخستن unification
yeksar و یه کسار immediately, right away
yeksân و یه کسان alike, identical; ~**î** identicality
yekshamma و یه کشه ممه Sunday
yektir و یه کتر each other, one another
yekudû و یه کودوو without pause, straight-away
yen- و یین see **henân**
yeshân و ییشانشان **yesh-** و ییش (v.i.&t.) to hurt: *sarim ayeshâ* I had a headache
zabalâh و زه به لاه huge, enormous
zabr و زه بر blow, force, strength
zabûn و زه بوون miserable, helpless; ~**î** misery, helplessness
zahmat و زه همت trouble, difficulty
za'îf و زه عیف thin; **lâm i** ~ زه عیف the liquid l
zalâm و زه لام big, large; fellow
zâlîl و زه لیل wretched, downcast
zamân و زه مان time

SORANI KURDISH

- zamâwin** زه‌ماون, **zamâwand** زه‌ماوه‌ند
wedding; ~**kirdin** *v.t.* to wed
- zambar** زه‌مبه‌ر ornament
- zamîn** زه‌مبن earth, globe
- zand** زه‌ند forearm
- zang** زه‌نگ bell
- zangaŀ** زه‌نگه‌ŀ = **zargal**
- zangî** زه‌نگی black
- zangîn** زه‌نگین rich
- zaq** زه‌ق outstanding
- zař** زه‌ر gold; ~**angar** goldsmith
- zarâ'at** زه‌راعت agriculture
- zard** زه‌رد yellow, blond; ~**awâla** زه‌رده‌واله
wasp, hornet; ~**halgarâw** زه‌رده‌ه‌لگه‌راو
yellowed
- zardakhana** زه‌رده‌خه‌نه smile; ~**girtin**, -
kirdin *v.t.* to smile
- zargaŀ** زه‌رگه‌ŀ leggings
- zařîn** زه‌رین wasp
- zarkî** زه‌رکی jaundice, hepatitis
- zarq** زه‌رق glitter, glimmer; ~**î** glittering,
bright
- zarra** زه‌ره particle, atom
- zawî(n)** زه‌وین, زه‌وی earth, ground, floor
- zawîr** زه‌ویر angry; ~ **bûn la** to be angry
with
- zawq** زه‌وق taste; ~**î** زه‌وقی happiness
- zawt-kirdin** زه‌وت کردن *v.t.* to usurp
- zân** زان **ze-** زی *v.i.* to be born; to be col-
lected (liquid), to well up: *châwim*
firmeskî te zâ tears welled up in my
eyes; *âw zâyà dammân* we're drool-
ing (in anticipation)
- zânîlâ** زانا learned; ~**ist** زانسته knowledge,
learning; ~**istga** زانستگه, ~**istgâ** زانستگا
university; ~**istî** زانستقی teaching, in-
struction; ~**în** زانستین **zân-** زان *v.t.* to
know: *wâ bizânim* as I believe, I think
(so); *wâ'm zânî gâlta'm dagal dakâ* I
thought he was joking with me; ~**în**
zân- ba *v.t.* to consider as; ~**rân** زان-
ران **zânre-** زانری *v.p.* to be known, discov-
ered; ~**râw** زانراو discovery, finding;
~**yârî** زانیار learned, erudite; ~**yârî**
زانیار knowledge, education: *wazârat*
- i* ~ Ministry of Education
- zâr¹** زار mouth: *zârim bû ba tala i taqîw*
I was left speechless; **dam-u-** دم و
زار mouth
- zâr²** زار miserable; **la ~î** in misery
- zârâwa** زاراوه accent, dialect; **zârâwagal**
زاراوه‌گه‌ŀ dialect bundle
- zârâwok** زاره‌ووک dialect, accent
- zârik** زارک mouth, opening
- zârola** زاروله child
- zât** زات being, personage; courage, dar-
ing; ~ **i ... bûn** to dare to (do some-
thing): *ley datirsân u zât i nizîk*
bûnawayân nabû they were afraid of
him and didn't dare get near
- zâwâ** زاوا husband, in-law; father's sis-
ter's husband; daughter's husband;
sister's husband
- zâyala** زایه‌له echo
- zâyê** زایه lost; ~**bûn** to be lost
- zâyînî** زایینی, **zâyînî** زایینی A.D.: *sada i*
nozdaham i ~ the 19th century A.D.
- zelkâw** زه‌لکو marsh
- zeř** زه‌ر golden
- zhahr** زه‌هر poison; ~**awî** زه‌ه‌راوی poison-
ous; ~**awî-kirdin** *v.t.* to poison
- zham** زه‌م meal
- zhaman** زه‌مه‌ن sustenance
- zhandin** زه‌ندن *v.t.* to rub, stick (s.th. into
s.th. else); **haŀ-** ditto: *har dû dast'î*
hatzhandà khwen i azhdîhâkâ'dâ she
rubbed both hands in the dragon's
blood
- zhang** زه‌نگ rust, verdigris; ~ **le-dân** *v.t.*
to rust, get rusty
- zhân** زان pain, illness; ~**kirdin** *v.t.* to
hurt, be painful; ~**asar** زانه‌سه‌ر head-
ache
- zhândin** زانندن **zhen-** زین *v.t.*: **râ-** to
shake, rock
- zhânpon** زانپون Japan
- zhâr** زار poor, miserable; poison; ~**dân**
v.t. to poison
- zher** زه‌ر under, beneath; **la ~ ...awa**
from beneath, secretly; **la ~ ...dâ**

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- under
zhimâra ژماره number, issue
zhimârdin ژماردن **zhimer-** ژمیر *v.t.* to count; ~ **ba** to consider as
zhimerrân ژمیرران *v.p.* to be counted, reckoned
zhin ژن woman, wife; ~-**henân** *v.t.* to get married (of a man), to take a wife; ~-**brâ** ژمیرا wife's brother; ~-**manhood**
zhinawtin ژنهوتن **zhinaw-** ژنهو *v.t.* to hear, listen to
zhîkala ژیکهله cute, darling
zhîla(mo) ژيله (مو) ember under ashes
zhîn ژین life; ~-**azhân** ژینهژان life
zhîshik ژیشک hedgehog
zhûr ژوور room; upward direction; **la** ~-**awa** له ژوورموه inside; ~-**è** ژووری inside; **baraw**~ **la** بهر موژوور له on the other side of
zhûrû ژووروو north
zhûzhû ژووژوو hedgehog
zhwânga ژوانگه meeting place
zhyân ژیان life; ~-**dostî** ژیاندوستی love of life
zhyân ژیان **zhî-** ژى *v.i.* to live; *bîzhî* ... long live ...
zhyâr ژیار urban life
zibân زبان = **zimân**
zibr زبر rough, coarse
zig زک = **sik**
zigmâk زگیاک congenital, native: *zwan i* ~-*im* my native language
zik زک = **sik**
zikmâk زگیاک = **zigmâk**
zil زل large in body, huge
zilâm زلام = **zalâm**
zilla زلله slap; ~-**sirawândin** *v.t.* to slap
zimân زمان tongue, language; ~-**bad** زمانبهده foul-mouthed, ill-speaking; ~-**wân** زمانوان linguist
zindâna زندانه prison
zindlû زندوو alive; **ba** ~-**ûî** به زندووئی alive: *ba zindûî darhenrâ* he was taken out alive; **ba** ~ **heshtinawa** *v.t.* to bring back to life; ~-**agânî** زندهگانی animation, liveliness; ~-**awar** زندههوان animal, living creature
zinjûr زنجیر chain
zîr زر barren tree; fart; step-; ~-**birâ** زبیرا step-brother; ~-**khwishk** زرخوشک step-sister
zirânî زرنانی knee
zirâw زراو gall, courage; ~-**toqîn** زراوتوقین galling
ziringân زریگان **ziringe-** زریگی *v.i.* to ring; ~-**awa** زریگانهوه to reverberate
zirma زرمه explosion, blast
zirtaboz زرتبوز crooked old man
zistân زیستان winter
ziwân زوان = **zimân**
ziyâ زیا much, more; ~-**tir la** زیاتر له more than
ziyâd زیاد much; ~-**î** increase; ~-**tir la** more than; ~-**kirdin** *v.t.* to add
ziyâfat زیافت banquet
ziyân زیان damage, loss
zîlamo زیلامو = **zhîlamo**
zît زیت clever
zîn زین saddle
zînewar زینههوان alive, living thing
zînd- زیند see **zind-**
zîndân زیندان prison
zîndû زیندوو = **zindû**
zîqândin زیقانندن **zîqen-** زیقین *v.t.* to scream
zîrak زیرهک clever
zîz زیر unhappy, angry
zmân¹ زمان = **zabân**
zmân² زمان = **zimân**
zoî زوئل bastard
zor¹ زور force; ~-**henân bo** *v.t.* to apply force to; ~-**kirdin la kho-** *v.t.* to force oneself, try hard (+ subj., to do s.th.); ~-**dâr** زوردار forceful, cruel, oppressive; ~-**dârî** زورداری cruelty, oppression; **piîr**~ پیرزور strong, forceful
zor² زور very; a lot, much; ...**èk i** ~ many; *shitèk i zor* many things; ~-**î pe nachû** before long, it wasn't long be-

SORANI KURDISH

<p>fore</p> <p>zorân زوران wrestling; ~-girtin <i>v.t.</i> to wrestle</p> <p>zorba زوربه large quantity; majority; ~ i zor i the vast majority of</p> <p>zorzân زورزان clever; ~î cleverness</p> <p>zozân زوزان mountainous region, summer pasturage</p> <p>zubân زوبان = zimân</p> <p>zulm زولم injustice, tyranny; ~lekrâw زولم لیکراو oppressed</p> <p>zûrât زورات corn</p> <p>zurba زوربه = zorba</p>	<p>zuřnâ زورنا clarion</p> <p>zurûf زوروف circumstances</p> <p>zû زوو early, soon; ba ~î quickly, fast</p> <p>zûr زوور rough, coarse</p> <p>zwân¹ زوان = zimân tongue, language; ~nâs زوانناس linguist; ~nâsî زوانناسی linguistic, linguistics; shewa~ شیوهزوان dialect</p> <p>zwân² زوان time: <i>b' am ~á</i> at this time</p> <p>zwel زویل garbage</p> <p>zwer زویر angry</p> <p>zwîr زویر = zwer</p>
--	--

General Index

- ‘Able, be’ §21
- Adjectives, attributive §5; comparative §13; with definite nouns §8; superlative §13; synopsis §9
- Alphabet, pp. 4–7
- Bîr* §22
- Calendar §12.3
- Circumpositions §14
- Conditionals §19(5), §32(a), §33
- Conjunctions, subordinating §38
- Copulas §15
- Days of the week §12.2
- Demonstratives §4
- Directionals §40
- ê §40
- Ergativity §27, §27.1
- ‘Have’ §16
- îsh §11
- Izâfa* §6, §7
- Months §12.3
- Moods, irrealis §32
- Noun, absolute state §1; definite state §3; indefinite state §2; plural nouns with attributive adjectives §8; postposed verbal complements §35; synopsis of states §9
- Numbers, cardinal §12, ordinal §12.1
- Orthographic peculiarities §41
- Participles, past passive §34.1; perfect active §28
- Phonology, pp. 1–3
- Possession §6
- Postpositions §14
- Prepositions §14, preposed pronominal prepositional complements §14.1; possessive pronouns displaced by preposed prepositional complements §27.4
- Pronouns, agent affixes §27, as logical objects of past transitive verbs §27.2; personal §10; possessive §10.1; preposed pronominal complements §14.1; prepositional complements with agent affixes §27.3; possessive pronouns displaced by preposed prepositional complements §27.4; pronominal objects of verbs §23
- Relative clauses §39
- ‘Remember’ §22
- South Sorani §27.1
- Stress, p. 3
- Temporal duration §37
- Twânîn* §21

SORANI KURDISH

Verbs, factitive §36; imperative perfect tense §29, §29.1; present §24; irrealis mood §32; in *-awa* subjunctive §19; simple past §25; §18; passive voice §34; past conditional §33; past habitual/progressive (intransitive) §26; past passive participle §34.1; past perfect tense §30, §30.1; present habitual/progressive §17; present

§27

Vowel contractions §42

'Want' §20

Wistin §20

-yatî §15, §29.1